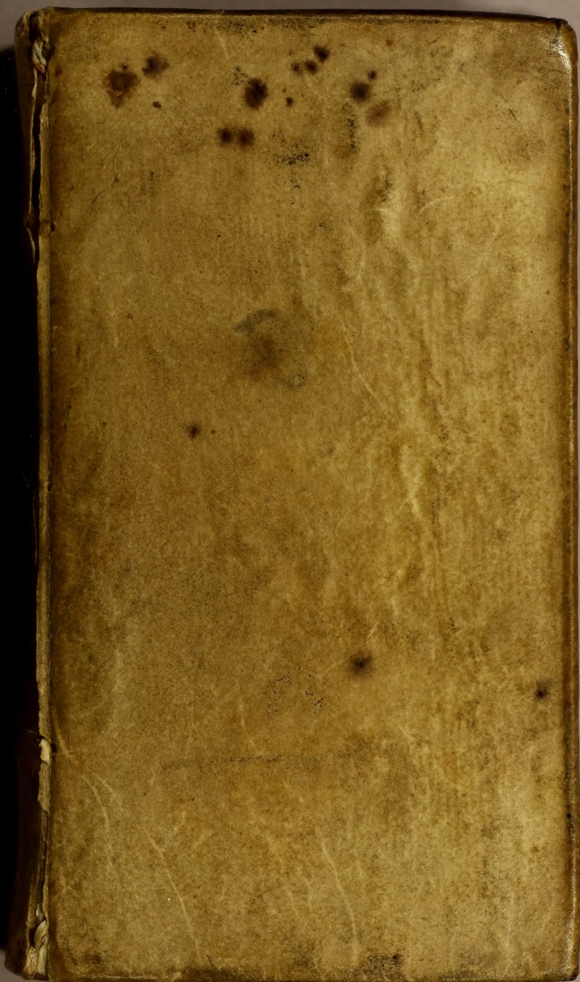
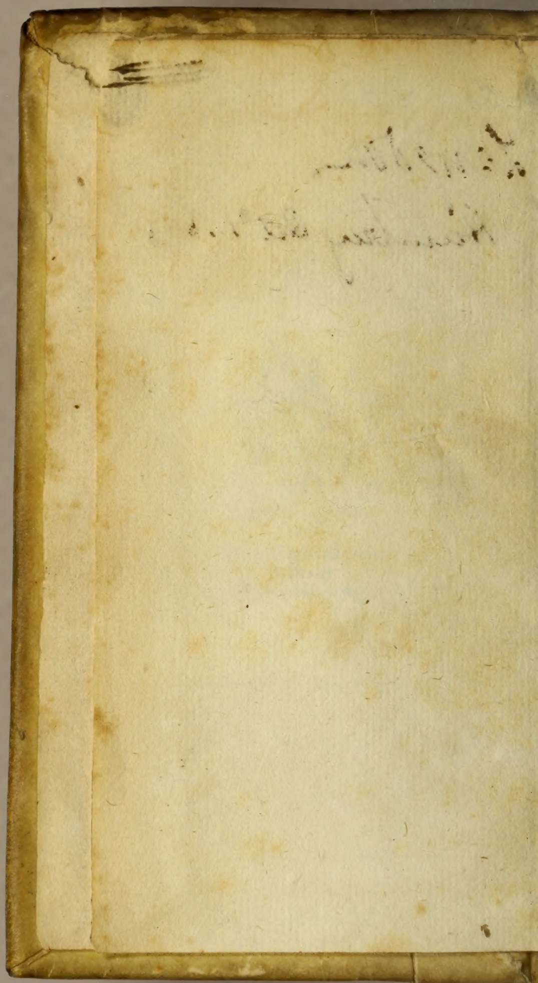

GAUDEO

[illegible]

Langdon
Hamburg Octo 1. 1814

FRANCISCI REDI
EXPERIMENTA
NATV ALIA
Sumpt. AND
FRIS
C. deckr. f.

FRANCISCI REDI,
Nobilis Aretini,

EXPERIMENTA

circa res diverſas naturales, ſpeciatim illas,

Quæ ex Indiis adferuntur.

Ex Italico Latinitate donata.

AMSTELODAMI,
Sumptibus ANDREÆ FRISII.
M DC LXXV.

SApientiam ſibi adimunt, qui ſine ullo judicio inventa majorum probant, & ab aliis pecudum more ducuntur. Sed hoc eos fallit, quod majorum nomine poſito, non putant fieri poſſe, ut aut ipſi plus ſapiant, quia minores vocantur, aut illi deſipuerint, quia majores nominantur
Lactantius lib. 2. Divin. Inſtit. c. 7.

FRANCISCI REDI,

Nobilis Aretini,

EXPERIMENTA

circa res diversas naturales.

REVERENDISSIME PATER:

HOnor ille, quem mihi exhibuisti, transmittendo literas ad me tuas, quemadmodum eum nunquam speravi, ita ex quo improviso mihi obatus est, animum meum ineffabili ucunditate replevit: & quanquam credam, laudes illas, quas mihi tribuis, filiolas esse, non alicujus mei meriti, sed bonitatis, urbanitatisque

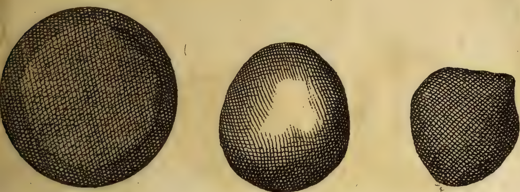
tuæ, quæ amica intentione fortaſſis id egit, ut animos mihi adderet, atque id efficeret, ut obfirmata mente progrederer, in deſcribendis naturalibus illis obſervationibus, & experimentis, quæ præteritis his annis feci, & quotidie animi gratia facio: nihilo tamen minus fateor tibi illas me ſuaviter titillare, & mihi blandiri: & bonæ mentis expertem, aut ſaltem plane rudem, & inſenſibilem Stoicum me exhiberem, ſi non gratiſſimæ mihi illæ laudes eſſent, quæ à tuæ conditionis viro, id eſt ab homine laudato, & per tot opera famoſa celeberrimo mihi tribuuntur.

Quapropter obligatus tibi ſum, & ſi verba ſatis commoda reperire poſſem, eodem bono animo debitas tibi gratias agerem, quo exiguam hanc gratiarum particulam, quam ſcio & poſſum, tibi offero, quod tibi placuit, mihi ſignificare duo ſalutifera experimenta, Romæ facta, unum à te in cane, alterum à Domino

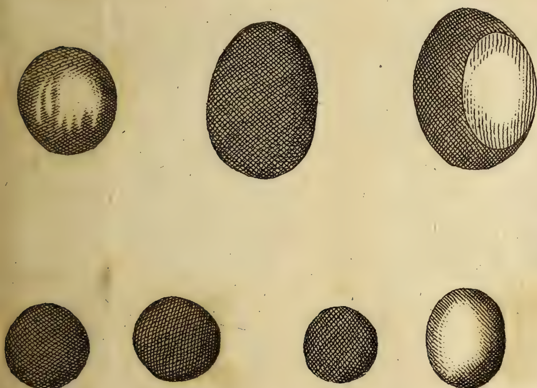
no Carolo Magnini in homine, lapidis illius, qui in capite ſerpentis cujusdam Indici venenoſiſſimi natus, ſummum, potens, & infallibile medicamentum eſſe fertur, contra morſus quorumcunque animalium venenoſorum. Sed enim, quia video, quod intellectus noſter, niſi veritate illuſtratus, nunquam ſatietur, & præterea non ignorem, quanto amore candor animi tui ſoliditatem & pulchritudinem veritatis proſequatur; audebo tibi dicere, me jam ab aliquot retro annis hunc lapidem noſſe, & virtutis ejus diverſis temporibus multa experimenta feciſſe, quorum exitum hic tibi, procul ab omni fuco, ea ratione narrare conſtitui, qua id his meis oculis multoties vidi. Noli mirari, me aliunde, quam de te habere notitiam illius lapidis: neque enim ignoras, mihi illud honoris obtigiſſe, ut in illa aula ſerviam, ad quam undique concurrit, quicquid eſt magnorum hominum,

qui peregrinationibus ſuis mercedem virtutis quærunt & aſportant, & ubi huc pervenerunt, usque adeo benigne excipiuntur, ut fateantur, Florentiæ renatos eſſe antiquos & delicioſiſſimos hortos Phæacios, & in Sereniſſimo Magno Duce Coſmo tertio, aliisque Sereniſſimis Principibus regiam & humaniſſimam affabilitatem Alcinoi.

Ergo tibi dico, quod anno cIɔ Iɔc LXII. ſub finem veris, reduces ex India orientali, in aulam Hetruriæ, tunc Piſis venationibus occupatam, pervenerint tres Patres, venerabilis ordinis S. Franciſci, vulgo *Zoccolanti* dicti, qui ex illis regionibus multas res curioſas adferentes, id honoris obtinuerunt, ut inſpiciendi copiam darent Sereniſſimo Magno Duci Ferdinando II. æternæ & glorioſæ memoriæ, inter alia non ſine pompa oſtentantes nonnullos lapides, quos, perinde ut tu mihi ſcribis, affirmabant reperiri in capite

Lapides ſerpentis *Cobras de Cabelo* dicti.

qu
de
&
be
Fl
de
in
te
pi
bil

Io
ex
ria
ta
ral
Z
ni
te
ci
M
na
nc
lo
ſc

pite certorum ſerpentum, à Garzia ab Horto deſcriptorum, & à Luſitanis *Cobras de Cabelo* dictorum, eosque per omnem regionem *Indoſtan*, & vaſtiſſimas duas peninſulas intra & extra Gangem, ſed ſpecialiter in regno *Quamſy*, ceu probatæ fidei experimentum, ſecuriſſimi antidoti loco inſervire, ſi imponantur morſui viperarum, aſpidum, ceraſtum, & quorumcunque aliorum animalium, qui morſu vel pungendo inficiunt: nec non ſi imponantur quibuscunque vulneribus, à ſagittis, vel alio aliquo armorum veneno infectorum genere recens inflictis. Præterea dicebant, talem & tantam, & usque adeo miraculoſam eſſe ſympathiam horum lapidum cum veneno, ut ſtatim vulneri appropinquantes, parvarum ventoſarum inſtar ſe eidem tenaciſſime applicarent, nec ante loco moverentur, quam omne venenum ſugendo imbibiſſent, quo facto ſua ſponte ſoluti in terram caderent,

relicto animale ſano & immuni à mortifero, quo opprimebatur, morbo : atque hinc, ut ab imbibito veneno purgarentur, affirmabant boni illi Patres, neceſſum eſſe, lavare illos in lacte recens mulcto, nec non eoſdem in eodem lacte macerare, tantiſper, donec omne venenum in lac evomuiſſent, quod ex albo, quale eſt, abiret in colorem inter flavum & viridem medium. Et quo magis promptè huic ſuæ narrationi fides adhiberetur, ſua ſponte obtulerunt, tot ſeſe experimenta daturos, quot maxime curioſis & minime credulis placere poſſent; certo perſuaſi, fore, ut Medici manu tangerent, minimè mentitum eſſe Galenum, ubi *cap* 14. *libr. primo de facult. natur.* ſcripſit, dari nonnulla medicamenta, quæ venenum eadem ratione attrahant, qua magnes ferrum. Ergo ne qua mora opus tardaret, dictum eſt ſtatim, ſedulo conquirendas eſſe viperas : interim Domino Vincen-
tio

tio Sandrini, uni è numero experientiſſimorum operariorum in aromataria domo Sereniſſimi Magni Ducis, diligenter inſpectis his lapidibus, incidit in memoriam, nonnullos iſtiusmodi lapides jam diu ſub ſua cuſtodia eſſe, eosque repertos his Religioſis exhibuit, fatentibus, eosdem ex eadem cum ſuis generatione eſſe, & forte, imo revera easdem vires habuiſſe.

Plures iſtiusmodi lapides habeo, nigri coloris, lapidi Lydio non abſimiles, læves & ſplendentes, ac ſi ſandaracha infecti eſſent. Nonnulli ab uno latere; alii ab utroque maculam cineream habent: alii plane nigri & ſine aliqua macula ſunt; alii, circa medium, colorem quendam albeſcentem ſordidum obtinent, & in ambitu ingrato colore tincti ſunt. Major pars lentis figuram exactè æmulatur; nec tamen deſunt inæqualiter longi: & ex primis illis majores, quos ego vidi, latitudinem num-

mi, à Florentinis *grosso* dicti obtinent; paulo minores magnitudinem *quatrini* non æquant. At vero, sive magni sint, sive parvi, pondere parum inter se differunt. Etenim majores utplurimum denarium & grana octodecim non superant: minores denarium & sex grana pendent. Attamen, per hos dies vidi & examinavi unum, qui grana sex super quartam partem unciæ pendebat, & latitudinem *Testonis*, ut vocant, nonnihil superabat: & ut figuram meorum, cum figura tui lapidis conferre possis, nonnullos hic tibi tabulâ primâ designatos mitto.

Communibus desideriis minimè fortuna favit. Etenim, cum per anni tempus, solito frigidius, viperæ nondum cœpissent prodire, ex saxis illis, in quibus per totam hyemem latent, impossibile fuit vel unam invenire, quæ negotio, de quo agebatur, inserviret. Quare statutum est, ut sequenti die aliis adhibitis vene-

nis

nis experimentum fieret virtutis illorum lapidum : & hunc in finem multi ſapientiſſimorum & maximi nominis Philoſophorum & Medicorum Academiæ Piſanæ convenerunt, cupidi in opere ipſo videre, id quod Patres verbis declarabant.

Ex venenis quæ vulneribus adhibita necant, oleum tabaci, ceu potentiſſimum elegerunt, & ducto in acum filo albo duplicato, illud hoc oleo quatuor transverſorum digitorum latitudine inunxerunt : inde acu pulli gallinacei coxam transadigentes, filum oleo inunctum per vulnus adduxerunt, & ſtatim quidam ex Religioſis illis cruento vulneri unum ex lapidibus illis applicavit, qui, ut erat prædictum, eidem tenaciter adhæſit : eo tamen non obſtante pullus ille gallinaceus poſt octavam horæ partem mortuus cecidit, æque magna Religioſorum admiratione, ac eorum unquam fuit, qui rem incredibilem viderunt.

At enim, quod nondum ſibi ſatisfactum putarent, ſed in credulitate pertinaciſſimè perſiſterent, eodem filo, ſed recens inuncto, propriis manibus alterius pulli gallinacei vulnus infecerunt, qui æquè ac prior ille breviſſimo tempore mortuus eſt, cum nihil ei profuiſſent deprædicatæ lapidis virtutes: id quod usque adeo novum & inſolitum illis viſum eſt, ut tertia vice rem experiri voluerint: idque experimentum occaſionem præbuit, ut ſequenti die plura illius generis fierent. Etenim, trajecto per coxam tertii pulli gallinacei eodem filo, quo priores infecti erant, adhibitoque lapide, pullus non modo nullum futuræ mortis ſignum, ſed ne morbi quidem indicium dedit: ideoque ex re viſum eſt, eundem denuo ſub ala dextra ſcalpello ferire: & affuſis ſanguinolento vulneri aliquot olei guttulis, ac ſtatim applicato lapide, dignoſci non potuit, ullum ei à veneno allatum

tum eſſe detrimentum. Tantummodo laborare multum, & affligi viſus eſt, ex quo tertia vice, acu & filo in exitioſiſſimum hoc oleum intincto ſiniſtra ejus coxa vulnerata eſt: ſed paucæ aliquot horæ abierunt, cum priſtino vigori reſtitutus eſt, & ſequentis diei matutino tempore ſaltando & cantando indicium dedit, cibi ſe potius, quam mortis deſiderio teneri.

Magnam ab hoc eventu delectationem & voluptatem cœperunt lapidum fautores, usque adeo ut reſumtis animis, intrepidè & ſtudioſiſſimè alia & diverſi generis animalia adferri peterent: quo obtento, experimentis longè pluribus, & morte animalium evidentiſſimè conſtitit, nullam huic lapidi vim & virtutem medicam, contra venenoſum tabaci oleum ineſſe. Cæterum, quia non raro accidit, ut juxta id quod verum eſt, ceu tumidus quidam ſurculus propullulet id quod dubium

eſt; hinc evenit, ut nonnulli cauſarentur, forte hæc animalia non defectu virtutis, lapidibus propriæ, ſed multo potius eam ob cauſam interiiſſe, quod transfixis acu illorum membris, ideoque bicipiti vulnere affectis, neceſſum eſſet, non unum, quod hactenus factum erat, ſed duos lapides adhibere: ſed exiguo negotio ſublata eſt hæc difficultas, morte aliquot gallorum, quibus antea vulneratis duorum lapidum applicatione ſubventum eſt. Oblivioni dandum non eſt, quod vulneratis uno eodemque momento, in eadem corporis regione, & æquali vulneris magnitudine duobus capis, quorum uni impoſiti erant lapides, alteri non item; is cui ſubventum erat lapidibus, aliquot minutis ante mortuus eſt, quam alter ille, idemque luſus accidit, in aliis aliquot avibus, & diverſis animalculis quadrupedibus: nec forte præter rationem eſſet, credere, obſerato à lapidibus vulne-

ris

ris capite, & prohibito ſanguinis ſimul & aliquo veneni effluxu, mortem citius ſubſecutam eſſe.

Alia multa, & his ſimilia experimenta alias à quam plurimis eruditis hominibus fieri vidi, quos inter nominare poſſem aliquot Patres Societatis Jeſu, & ſpecialiter Patrem Antonium Veira, famoſiſſimum concionatorem Luſitanum, P. Adamum Adamando, celebrem Matheſeos Profeſſorem, P. Eraſmum Scales, & P. Antonium Michaëlem Vinci, Lectorem Theologiæ & Philoſophiæ, in veſtro collegio Florentino, & tandem D. Matthæum Campani, virtuoſum, & nobiliſſimis utiliſſimisque ſuis inventionibus nulli literatorum per orbem ignotum. Hactenus nihil aut parum attuliſſem, contra mendoſas dotes illorum lapidum, ſolis olei peti experimentis ſubnixus, niſi ſubjungere poſſem, illos non magis contra mortiferos viperæ morſus prodeſſe; & multi dictis meis ve-

rum & vivum teſtimonium dare poſſunt, & ſpecialiter venerabiliſſimæ Societatis veſtræ Pater Maracci, homo admodum ſapiens, & in rebus Indicis expertus & ſagax, quo præſente ab iratis his animalculis multa animalia morſu vulnerata ſunt, nullo in his lapidibus invento ſubſidio, quibus tunc temporis bonus hic Pater plurimum tribuebat. Et dum hæc ſcribo, idem in viperis Neapoli allatis, & quæ hic in vicinis nobis clivulis capiuntur, multoties expertus ſum, ut certus eſſem ejus rei, cujus jam ante certiſſimus eram. Inter alia memini, me nono Maji, præſentibus multis doctiſſimis hominibus, quatuor columbos totidem viperis mordendos exhibuiſſe, qui applicatis quatuor lapidibus, decimo, ex quo infecti fuerant minuto, mortui ſunt. Idem fere accidit quatuor pullis gallinaceis, quorum tres viginti aut aliquanto amplius minutis interierunt: quartus, exclamando & concutiendo

do ſeſe, non niſi exactis quinque horis mortuus eſt. Nec verò tot experimentis, & meorum, aut Sereniſſimi Magni Ducis lapidum virtuti ſatis fidens, alium D. Doctoris Joannis Baptiſtæ Cheluzzi, inclyti in urbe Florentina Medicinæ Doctoris lapidem operi adhibui: ſed etiam hunc, non minus quam omnes alios, deprehendi indigum, & plane expertem omnis proprietatis & virtutis, contra venenum viperarum, & ſcorpionum Africanorum. Multas iſtiusmodi beſtiolas, *in experimentis meis de generatione inſectorum* jam antea deſcriptas, & Tuneto advectas, recens acceperam: ergo quatuor columbas Sylveſtres quatuor ſcorpionibus, in parte pectoris maxime carnoſa pungendas exhibui, applicato lapidum remedio, ſed cum opprobrio lapidum intra unius horæ ſpatium columbæ omnes mortuæ ſunt: at vero capus, ex quo percuſſus, & adhibita medicina eſt, ſeptem horas

horas ſupervixit: & porcellus Indicus, à Scorpione Tunetano percuſſus, applicato lapidum maximo & ſpecioſiſſimo, horas octodecim vivus exegit. Nihil tamen cauſæ eſt, quo minus credam, canem, applicato lapide tuo, & hominem à vipera percuſſum, applicato lapide D. Caroli Magnini mortem effugiſſe. Credo illud, & veriſſimum eſſe judico, eique tantum fidei tribuo, quantum cuicunque veritati evidentiori tribuere par eſt. At vero abſit, ut cogitem, lapidis virtute id factum eſſe; ſed naturæ hic effectus fuit, robuſtæ, vegetæ & bene conſtitutæ, quæ fortiter repugnando vim veneni viperini, ſolito debilioris, & minus vividi tandem ſuperavit: vel luſus hic, ut ita dicam fortunæ fuit, cujus cauſas utplurimum ne ſummi quidem ingenia comprehendere poſſunt, utut comprehenſibiles ſint; ſi accuratum & diligens examen accedat, quo mediante ſimul illæ, & latentes fraudes

des cum fallacibus indicationibus detegantur. Quare ſubmiſſè à te peto, liceat mihi hac occaſione referre cumulum earum rerum, quas maximam partem egomet obſervavi, & quæ fortaſſis ingratæ non erunt, utut minus eleganter, citra ordinem, & confuſe, atque multiplicatis plus juſto digreſſionibus dicantur.

Ne nunc quidem deſunt, qui veridicum fuiſſe ſtatuant Dioſcoridem, *libro ſecundo*, & Plinium *libro octavo*, nec non *vigeſimo tertio* hiſtoriæ naturalis, ubi herbam chelidoniam ab hirundinibus inventam eſſe, eâdemque oculos pullorum hirundinum laceratos & corruptos reſtitui ſcribunt; id quod ab ipſo etiam Tertulliano *in fine libri ſui de pœnitentia* confirmatum eſt, dum ſcribit: *Hirundo, ſi excæcaverit pullos, novit illos rurſus oculare de ſua chelidonia.* Nec tamen ſanitas hirundinum, aliorumque volatilium, chelidoniæ, ut quæ nunquam in nidis hirun-

rundinum invenitur; sed soli naturæ, semota omni medicamentorum ope debetur: id quod cuivis manifestum esse poterit, cui placuerit, oculos hirundinum, aut alterius cujuscunque aviculæ, acu vel scalpro solerter terebrare. Ego ejus rei periculum feci, in gallinis, anseribus, anatibus, gallis gallinaceis, & Indicis, & animadvertendo, omnia hæc volatilia, sua sponte, minore quam viginti quatuor horarum spatio sanari, veracem deprehendi Cornelium Celsum, libro sexto dicentem: *Extrinsecus vero interdum, si ictus oculum lædit, ut sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est, quam sanguine columbæ, vel palumbi, vel hirundinis inungere: Neque id sine causa fit, cum harum acies extrinsecus læsa, interposito tempore, in antiquum statum redeat, celerrimeque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus est, aut per parentes, aut id herba chelidonia restitui, quod per se sanescit.*

Et

Et forte Cornelius Celſus, hoc ex *libro quarto* Ariſtotelis *de generatione*, *& ſexto hiſtoriæ animalium* didicit.

Circulatores, ut virtutem antidotorum ſuorum oſtentent, ſcorpiones & viperarum capita devorant, & fel in potu aſſumunt: hinc imperitum vulgus, ignorans, ſcorpiones & viperas, ſi comedantur, non inficere veneno, & circulatores nec mori nec ægrotare videns, hæc omnia antidotis tribuenda eſſe ſibi perſuadet; quibus etiam illud deberi credunt, quod iidem circulatores nullo à morſu viperarum damno afficiuntur; cum id inde veniat, quod beſtiolis illis, antea quam mordendos ſeſe præbeant, dentes effregerint, & os, palatum & gulam optime purgaverint, nec non vaginam dentium laceraverint, ex qua flavus quidam liquor prodit, in quo vis veneni viperini conſiſtit. Alii, ut idem artis ſuæ ſpecimen exhibeant, Mercu-

curium ſublimatum, arſenicum, & his ſimilia corroſiva citra grande periculum deglutiunt: ſed prius quam illa deglutiant, ſtomachum laganis, aliisque eduliis inordinate conditis ſuffarciunt, butyro præſertim, & vix aſſumtis corroſivis celerrime id agunt, ut omnia per vomitum rejiciant.

Magis ſubtilis & callida illorum fraus eſt, qui ſucco herbarum vel ſigillorum, peregrinis, ignotisque characteribus inſcriptorum vi & efficacia, alterius cutem & carnes ita induraturos ſeſe promittunt, ut nec frangi, nec à qualicunque ferro, vel ictu ſclopeti vitiari poſſint. Non multum abſimilis eſt illa promiſſio, quam Arioſtus finxit Rodomonto à caſta Iſabella factam eſſe:

Ho notizia d'un' erba, e l'ho veduta
Venendo; e ſo dove trovarne appreſſo,
Che bollita con ellera, e con ruta

Ad

Ad un fuoco di legna di cipresso,
E fra mani innocenti indi premuta
Manda un liquor, che chi si bagna d'esso
Tre volte il corpo, in tal modo l'indura,
Che dal ferro, e dal fuoco l'assicura.

Id est:

Novi, herbam, eamque veniendo vidi, & ubi illam invenire possim non ignoro, quæ cum hedera & ruta ad ignem ex ligno cupressino decocta, & deinde inter innocentes manus compressa, liquorum emittit, qui, si corpus eo ter madefiat, eum in modum illud indurat, ut à ferro & flamma securum sit. Et quia hujusmodi medicinæ & incantamenta utplurimum à vatibus tractabantur, hinc est, quod illi, quibus casu contigerat, ut vulnerari non possent, incantati dicebantur: qua-

quales ab antiquis & modernis in Hetruria fabularum ſcriptoribus Ferrau & Orlandus fuiſſe feruntur, & apud Græcos & Latinos Achilles, Cignus & Ceneus. Quin etiamnum inter populos orientales vagatur hujusmodi ſuperſtitio, & fuit, cum per manus Domini Joannis Michaëlis Wanslebii, Erfurtenſis, ab Ægypto redeuntis, libellum haberem, Arabica lingua conſcriptum, quo hæ atque his ſimiles vanitates continebantur: præterea alium etiam iſtiusmodi librum inter Sereniſſimi Magni Ducis, Domini mei manuſcriptos codices Syriacos, Arabicos, Ægyptios & Chaldæos vidi, Abyſſina lingua conſcriptum.

Subtilis profecto & ingenioſa, ut dixi, eſt impoſtorum illorum fallacia, qui has & his ſimiles vanitates promittunt, quibus plures decepti ſunt: quare ſubito inducor, ut tibi narrem, in quo fraus conſiſtat: atque uti id eo melius demonſtrare poſſim, bre-

breviter tibi dicam festivam quandam narratiunculam, risu & commiseratione, ubi eam audiveris, dignam. Pauci abhinc anni sunt, ex quo à partibus montanis Florentiam habitatum venerat, & forte ibidem adhuc habitat, honestus quidam vir & horologiorum egregius fabricator Huic, cum aliquando cum Serenissimo Magno Duce sermocinaretur, excidit, multos sese in patria sua nosse, qui verborum, herbarum, aut lapidum virtute cutem haberent, contra sclopetorum ictus temperatam: idque narrabat, non tanquam rem auditam, sed quasi multoties à se manifestissimè visam. Subriserunt nonnulli ex circumstantibus, ad vanum hunc discursum, & alii alios intuendo, ridere tacitè simplicitatem boni hujus viri cœperunt, qui fidem adhibebat his infirmorum somniis & fabularum scriptoribus. Sensit properè, non modo dictis suis negatam fidem, sed etiam tacitè deride-

rideri ſeſe, idque maximæ injuriæ loco habens, murmurando, & neſcio quid intra dentes muſſitando, certo quodam, & ſibi naturali geſtu perſiſtens dixit: brevi deriſores deridendos fore: & improbata eorum incredulitate, non multum temporis abiit, cùm ſuis ſumtibus in Italiam accerſivit militem quendam, qui ſe incantatum & impenetrabilem, vel, ut vulgo vocant, induratum & conglaciatum eſſe jactabat, & qui citra timorem ſeſe velut ſcopum expoſuiſſet maximis & horribiliſſimis ſclopetorum ictibus: & usque adeo inſtanter, importunè & perſeveranter periculum fieri petiit, ut tandem exauditus ſit: & ipſe quidem nullâ periculi curâ, fronte ſecurâ & faſtuoſâ nudum pectus Carolo Coſtæ, uni ex ſubſidiariis cameræ Sereniſſimi Magni Ducis offerens, elata voce petebat, ut ſclopetum illud minus, quod eum in finem manu tenebat, recta in pectus exploderet: &

jam

jam Costa in eo erat, ut morem ei gereret, cum generosa pietas Serenitatis S. A. noluit, ut in pectus collinearet, sed ut majoris mali evitandi causa, ictum versus illas partes dirigeret, ubi nates quam maxime carnosæ sunt, quas ille globulo sclopeti de latere in latus trajecit: ergo fortis hic miles, damno & pudore suffusus, ne ultimo quidem vale dicto ex cœtu se proripuit & totus sanguine madens, abiit ad curandum vulnus: ac bonus noster horologiorum fabricator, tunc quidem pudore defixus hæsit, sed ita, ut opinioni suæ magis obstinatè inhæreret, quam antea: ac jam aliquot septimanæ abierant, cum duobus militibus stipatus rediit, quorum alter ex pedestri cohorte stipatorum erat, alter inter cataphractos stipatores merebat. Ille incantatum, hic incantatorem sese ferebat. Stipator miles dextrum femur ostentabat, quinque lividis maculis insigne, quas totidem

ictibus ſclopetorum minorum, à cataphracto equite, in conveniente diſtantia, præſentibus aliquot teſtibus ſibi impactas ajebat; qui teſtes non modo ſe id vidiſſe affirmabant, ſed unus ex eorum numero, magis quam reliqui benignus & mitis, ut veritatem facti perſuaderet, viginti quinque aureos ſtipulabatur: & ſtatim aderat, qui promitteret: nec defuiſſet, qui promitteret, etiamſi major ſumma in ſtipulationem deducta eſſet, ut quæ dubio procul amiſſa eſſet. Etenim experimento facto, miſer ſtipator, natibus ab ictu minoris ſclopeti male affectis, deluſus manſit: quibus viſis, verſutus & impudentiſſimus incantator cautè ſubducere ſeſe voluit: at vero Præfecti ſui juſſu detentus, & acriter, non ſine comminatione ſeverioris pœnæ objurgatus, niſi fraudem dilucidè revelaret, ipſius propria confeſſione conſtitit, plures alios ab eo deceptos eſſe, & omne artificium con-

consistere in modo onerandi sclopeta: Nimirum in tubum sclopeti justæ mensuræ, pauca aliquot grana pulveris tormentarii immittebat, & super pulverem globulum, & porro super globulum tantum stupæ, quantum operiendo globulo sat erat. Inde super stupam debitam sclopeto pulveris pyrii mensuram mittebat, eique benè adactæ imponebat probè constrictum ex stupa obturamentum; quo fiebat, ut sclopetum, ubi ignem conceperat, magnum strepitum ederet; cum econtra globulus, à paucis aliquot granulis pulveris propulsus, nihil præter levem maculam incutere posset. Nec tamen quisquam credat, soli Hetruriæ isthoc privilegii à fortuna datum esse, ut vanas atque inutiles reddat has magicas artes: etiam in exteris regionibus prorsus inutiles evadunt, & à prudentibus merito deridentur. Id quod supra de hac materia scriptum est, quandoque doctissimo Olao Bor-

richio, famoſo Academiæ Hafnienſis Profeſſori narraveram, cui, quod libenter in meam ſententiam concederet, placuit, ad confirmandam illam mihi communicare aliud experimentum, in aula Regis Daniæ factum, cujus verba in ſchedula ad me perſcripta hæc ſunt: *Sereniſſ: Daniæ & Norwegiæ Rex, in ea ingenii & ſpiritus magnitudine, ut rerum naturalium pene omnium oppido ſtudioſus eſt, & cauſarum earumdem indagator acerrimus, ita non rarò in decantatam illam rationem indurandi corpora humana, ut ab ictu globi plumbei & ferrei immunia ſint, ſollicitè inquiſivit, cogniturus verò ne conſentirent tot militarium hominum voces, à quibus tot induratorum exempla pleno ore enarrabantur; cæterum expertus tandem eſt, quod ante diu mente æſtimaverat, omnia illa fabulis, & ſiculis gerris eſſe vaniora: Et licet quandoque ad experimenta in rei confirmationem quidem provocarent, ubi tamen ad rem ventum eſt, effugiis & exceptiunculis*

lis quibusdam ineptis, promiſſorum ſtultitiam aperte prodiderunt. Quin & nobilis ille in Septentrione negotiator Silſius Marſilius, ut rei veritatem ad unguem ſciret, & Regi ſuo ſignificaret, ſpargi juſſit per univerſum & noſtrum & inimicum exercitum ſepoſuiſſe ſe mille ſcutatos, in ejus uſum ſine fraude ceſſuros, qui ſe vere induratum adverſus ferrum & ſclopetorum ictus oſtenderet; diu nemo ſe pecuniæ illius cupidum indicavit, tandem unus & alter ſpe lucri, & vanis neſcio quibus characteribus circa collum diſpoſitis armati, in ſe experimenta provocarunt, ſucceſſu minus proſpero; nam ubi Marſilius induratorum auribus cultro ſuo immineret jam abſciſſuro ſimilis, (parciturum enim ſe vitæ temeraria promittentium) vani oſtentatores ne ea quidem parte cultri attactum ferebant, prætexentes aures carminibus armari nequiiſſe, ſed reliquum corpus, nec vero, ubi ad cæteras partes deventum, ſuſtinere ictus, ſed pudenda fuga cultro ſe ſubtraxerunt.

Non

Non minus improba illa fraus eſt, qua hypocritæ apud Turcas, *Derviſi* vulgo dicti, utuntur, ubi id agunt, ut oſtendant, ſe facili negotio prædicere, uter exercituum in prælio evaſurus ſit victor. Quatuor ſagittas eligunt hi impoſtores, & crenam unius mittentes in crenam alterius, ita junctas in pulvinari ita diſponunt, ut par unum ab altero æquidiſtet. Has, illum in modum diſpoſitas, duo homines, ſibi invicem oppoſiti, utraque manu fortiter circa cuſpidem teneant neceſſe eſt. Hinc unumquodque par ſagittarum conjunctarum, & ſecundum longitudinem ſuam extenſarum, hujus vel illius inimici exercitus nomine inſigniunt, & illud par quod ſponte ſua loco ſeſe movens, alteri oppoſito pari inequitat, indicio eſt, exercitum illum, cujus nomen gerit, futurum victorem. At vero neceſſe eſt, ut à Turca, calcaneis inſidenti, ter legatur, longum illud Alcorani

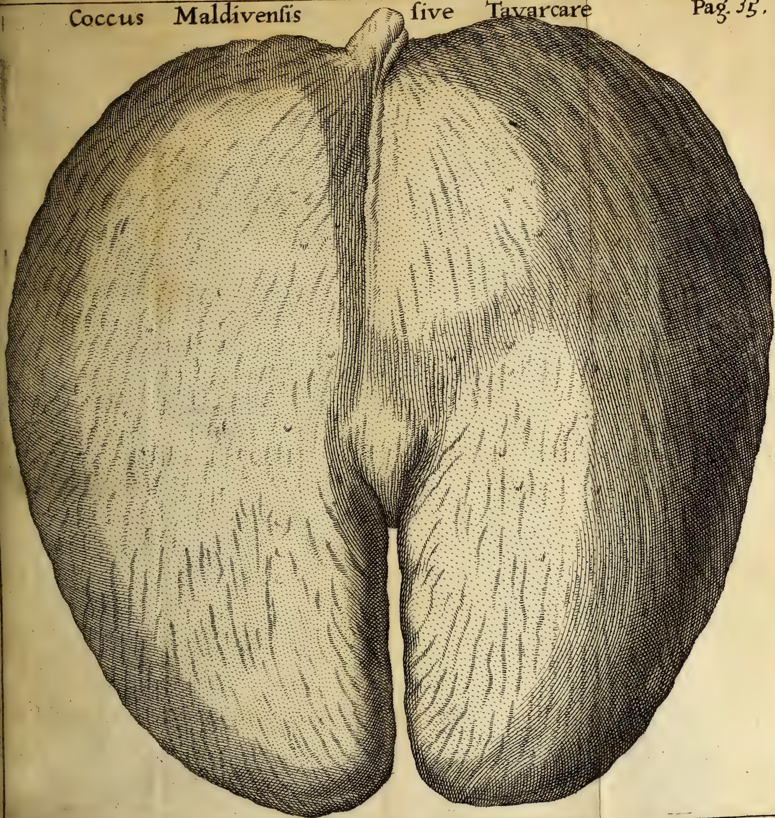
caput; cui titulus eſt *Iaſin*, id eſt, *O homo!* Quotquot Mahumetanorum minus callidi & magis ſimplices ſunt, usque adeo conſtanter his ineptiis fidem adhibent, ut confirmandis illis manus in ignem immittere auſint. Quare, ut maximam hic fraudem ſubeſſe oſtenderem, aliquoties id egi, ut experimentum ejus rei facerent: ac ne deciperer, ipſe ſemper ſagittas tenere volui, & hic ſucceſſus rei fuit, ut nunquam loco ſeſe moverint ſagittæ, non ſine magno præſentium Turcarum dedecore & ludibrio, qui dictum caput nugaciſſimi Alcorani, ſervatis omnibus requiſitis circumſtantiis, legerant, & relegerant. Sedenim, quod nonnulli occidentales adeſſent, qui in oriente verſantes, ceu oculati teſtes, huic operationi reſpondiſſe eventum aſſererent, occaſionem mihi dederunt, ut ſollicitè & attentè conſiderarem, qua ratione hæc fraus atque hic manuum luſus fieri potuiſ-

ſet : nec diu me latuit artificium. Etenim, in duorum illorum, qui ſagittas tenent, arbitrio poſitum eſt, quas quibus velint imponere ſagittas; idque ſolo & inſenſibili pulſus & manuum motu : itaque huic joco me accingens, ſpectantibus multis, evidenter & polite rem peregi. Quare unus Derviſiorum, minus quam reliqui verſutus, ſponte ſua eo deſcendit, ut fateretur, omnes has impoſturas & fraudes in uſu eſſe Mahumetanis, prudenti & politico conſilio, ut milites, falſi ſui Prophetæ perſuaſione de victoria certiores redditi, eo audentius pericula contemnerent. Quod ſi poſtea effectus non reſpondet, ut anno 1626. Aſſani Calafato, apoſtatæ Græco, & famoſiſſimo piratæ accidit, qui non obſtante hac ſagittarum incantatione, quæ victoriam ei de Pontificia, nec non regia Hiſpaniarum, & Magni Hetruriæ Ducis claſſe prædicebat, ab eadem circa promontorium Sar-

Sardiniæ victus, & cum omni ſuo navali agmine captus eſt: ſi inquam effectus non reſpondet, non deſunt eis prætextus, quibus ſacrilegi hujus ſeductoris authoritatem ſartam tectam conſervent.

Breviter, ſub mirabilibus Saracenorum & Idololatrarum præſtigiis, ſemper fraudulentum aliquod artificium latet: nec vero recens, ſed antiquiſſimus ille mos eſt, uti ex Danielis *decimo quarto* capite patet; ubi fraus ſacerdotum Beli refertur, qui Regi Cyro, omnique Babyloniorum populo perſuadebant, hoc ſuum idolum ea ingluvie eſſe, ut quotidie oves quadraginta devoraret, & amphoras vini magnas ſex abſorberet: & de his tamen carnibus atque hoc potu clam triumphum ducebant, & vivendo in delitiis, cum uxoribus, liberisque ſuis, cutem bene curabant, guloſiſſimi illi ſacerdotes. Et annon apud Plutarchum legimus, tempore Agidis junioris de-

glutitos à præstigiatoribus Spartanorum gladios? Apulejus etiam narrat, Athenis in porticu à præstigiatore deglutitum esse gladium acutissimum, & multo magis longum quam Spartanorum gladii sint. & alium quendam circulatorem, exigui lucelli causa, hastam venatoriam inguini impingentem, eandem integram cum mucrone & conto per cervicem transadegisse: & quod magis mirandum erat, hastæ quasi affixus videbatur elegans quidam puerulus, plane lascivus, facie venusta, & crispo capillitio, qui usque adeo bellè tripudiabat, & saltando pedes alternatim usque adeo artificiosè & celeriter motabat, ut nervis & ossibus carere videretur. Odiosus & molestus mihi simul & tibi essem, doctissime & eruditissime Pater, si omnes istiusmodi casus enumerare vellem, quos quotidie in foro à circulatoribus fieri videmus; præsertim vero illos, quorum antiqui

Coccus Maldivensis sive Tavarcaré
Pag. 35.

glu
nor
rat
tor
ſim
Sp
qu
cel
gui
gra
cer
ma
affi
pu
ſta
ad
pe
ci
&
ſu
eſ
te
m
ro
pr

qui Scriptores, & B. Joannes Chryſoſtomus, in libro contra gentiles, & Nicephorus Gregoras, *libro octavo* hiſtoriæ Byzantinæ meminerunt: quare miſſo hoc diſcurſu ad ea me refero, quæ Rabbi Moyſes Majemonides libro de *Tavarcarè*, *capite undecimo* de his rebus cenſet. Id tantum tibi ſcribam, quid ante aliquot menſes mihi, nec non venerabili cuidam homini, Maſlagami in Africa nato, & poſtea civi Goano acciderit. Is huc in aulam Thuſciæ varias res peregrinas, & inter alia aliquot fruſta *Tavarcarè*, à nobis *Cocco delle Maldive* dicta adduxerat. Quæ de hujus *Tavarcaré* viribus à Garzia ab Horto, Chriſtophoro Acoſta, Carolo Cluſio, Martino Ignacio, Augerio Cluſio, Franciſco Ernandez & Guilelmo Piſone ſcripta ſunt, ea oppido bene tibi nota ſunt. Aliam eidem prærogativam dabat, egregius hic, de quo dixi, vir, aſſeverans, quemadmodum inter

magnetem & ferrum mutua amicitia intercedit, ita hoc Tavercarè *vel Cocco delle Maldive* ferro inimicissimum esse, idque procul abigere, & violenter è vicinia sua propellere. Et cum videret, me difficulter induci posse, ut hæc talia crederem, caperata fronte mihi respondit, nihil impossibile esse, & malo inveteratoque more fieri, ut minus vera esse credantur, quæ vel raro audiuntur, vel non sine difficultate videntur, aut debiles humanæ æstimationis vires transcendunt: cum si attentè considerentur, certissima, & factu facilia esse deprehendantur: ac se toties, quoties mihi visum esset, experimento demonstraturum, hujus pretiosissimi *Cocco* vel *Tavarcarè* virtutem admirandam esse, ut quod inter delitias, & nobilissimam partem thesauri Monarcharum apud Indos recenseatur. Et cum ei respondissem, me ardere desiderio videndi his meis oculis, id quod ipse facturum se ajebat, statim fer-

ferrum ei obtuli,ut ſatisfacere curioſitati meæ per hanc occaſionem poſſet. At vero bonus ille vir ſubito me monere cœpit, non quodvis ferrum huic negotio aptum eſſe; ſed perinde, ut magnetem armare neceſſe eſt, ubi effectus ejus circa ferrum manifeſtè detegere volumus, ita hic neceſſario requiri, ut ferrum armatum ſit: & cum ego etiam atque etiam urgerem, ut mihi certitudinem hujus veritatis videre liceret, cum id lamina gladii, manubrio ſuo armati, fieri poſſet; ſubito allatus eſt gladius, quem ille nudum, verſo in pavimentum mucrone attollens, indicibus digitis extremitates capuli regebat, & hac ratione ſuſpenſum in aëre gladium tenens, mihi injungebat, ut magnum aliquid fruſtum *Tavarcarè*, laminæ circa medium admoverem, futurum dicens, ut manifeſtè viderem, ferrum ab eodem ſecedere: & profecto ſecedebat, ſed motus voluntarius duorum digitorum, qui-

bus capulus regebatur, ſeceſsionis illius cauſa erat: quare ipſe gladium manu tenens, nunquam illum moveri vidi, utut lepidus hic vir non ſine magno affectu *Tavarcarè* fruſtum laminæ gladii admoveret.

Sed hæ quidem voluntariæ fraudes, & ut vulgo dici ſolet, luſus manuum ſunt. At vero accidit aliquando, ut vel minimè obſervatis, aut perperam comprehenſis obſtaculis, etiam potentiſsimæ cauſæ non poſſint producere ſolitos effectus: Non raro Medicis accidit, ut potio ex fortiſsimè purgantibus exhibita, ventrem ne minimum quidem moveat.

Robertus Boile, nobilis Anglus, magnæ inter literatos famæ, doctus, diligens, ſemper veridicus, & quavis ſublimi laude dignus, ſolita ſua, & commendatione digniſsima ſinceritate narrat, ſe, cum in hiſtoria naturali Verulamii legiſſet, aquam vitæ oleo amygdalarum dulcium innata-

nata-

natare, ejus rei periculum feciſſe, & ſemper deprehendiſſe, aquam vitæ hærere in fundo, eique oleum ſuperſtare; contra adhibitâ aquâ ardente optimâ, verum evaſiſſe, quod protulerat Verulamius, qui aut non vidit, aut non curavit adjicere aquam vitæ requiri puriſsimam, & ab omni minima aquoſitate ſeparatam. Alios ſimiles eventus ab eodem Boile, in tractatu *de experimentis quæ non ſuccedunt* relatos, procul dubio legiſti doctiſsime Pater, ideoque illis commemorandis lubens ſuperſedeo.

In præludiis experimentorum naturalium, in Academia experimentali, ſub protectione Sereniſsimi Principis Cardinalis Medicei congeſtis, ſcriptum eſt, infuſione aquæ, per campanam plumbeam diſtillatæ, turbari omnes alias, fluviorum, thermarum, fontium & puteorum aquas, & ſolam inter aquas naturales illam, quæ Piſas deducitur, non albeſcere, ſed nativam ſuam limpitudi-

tudinem prorſus ſartam tectam ſervare. Verè idipſum & ſine fuco ſcriptum eſt: nec deeſt ingens eruditorum numerus, qui, cum propriis oculis hoc experimentum viderint, vivum & verum ejus rei teſtimonium perhibere poſſint. Atqui jam aliquot menſes ſunt, ex quo non ſine maximo ſtupore omnium, qui centies centiesque contrarium notaverant, obſervavi, aquam Piſanam non minus quam alias albeſcere & turbari. Cauſam aliam præter admiſtionem rerum terreſtrium heterogenearum nullam novi, quæ inviſibiliter prope ſcaturiginem aquæ ſtillando procurrant, & venam aquarum comitentur. Poterat etiam iſtiusmodi caſus dari, ut quo tempore experimenta circa albedinem aquarum naturalium capta ſunt, non niſi aquæ per campanam plumbeam diſtillatæ adhibitæ ſint, quæ durante diſtillatione quam minimum ſalis ab hac campana attraxerint, & conſequenter tan-

tantum aquas impuras, non vero purissimas conductus Pisani dealbare potuerint, ad quas dealbandas aquis opus est, à sale illo imprægnatis, quem campanæ plumbeæ evomere solent. Atque, ut quod res est dicam, quisquis hujusmodi experimentum cum cura facturus est, si pluribus & diversis aquis per diversas campanas distillatis usus fuerit, inveniet, nonnullas, quæ in aquas conductus Pisani infusæ, nunquam illas turbabunt, & contra alias quæ id agant subito. Et hanc talem differentiam, ut ego quidem expertus sum, non parum promovere potest, non diversitas modo campanarum, sed etiam gradus ignis, & diversa constitutio florum & herbarum quæ distillantur. Præterea ad rem fortè facit, utrum prima sit, quæ per campanam distillat aqua, an vero ultima, ubi post continuos labores aliquot dierum campana, ut ita dicam, defatigata & sterilis facta est. Accidit etiam

etiam quandoque, ut extraordinariam quandam differentiam producat major minorve quantitas aquæ, per plumbum diſtillatæ, & in aquam conductus Piſani infuſæ: utut enim hæc aqua Piſana turbetur & albescat; minus tamen quam mille aliæ, à me hactenus probatæ naturales aquæ, turbatur & albeſcit, excepto flumine *Peſciæ*, quod per vallem *Nievole* dictam in Hetruria decurrit, cujus aqua eundem fere cum aqua Piſana albedinis modum ſervat: nec multum ab hac abit aqua fonticuli cujusdam, in prato palatii *Buonviſini*, in montibus Lucæ, non procul à famoſo urbis illius balneo. Porro aqua Nili tantopere celebrata, nec non putei Meccenſis in Arabia, quam tantoqere venerantur Mahometani, non minus quam viliſſima quævis turbida evadit.

In eodem illo libro experimentorum naturalium dicitur, aquas in vaſis vitreis diſtillatas, ſi aquis in vaſe

vaſe plumbeo diſtillatis, admiſceantur, non turbari.

Sæpiſſime procedit hoc experimentum, ſed ſi generaliter de omnibus aquis in vaſe vitreo diſtillatis, loquamur, minime. Parietariam in vaſe vitreo, & balneo Mariæ, nec non arena & cucurbitis aureis ac argenteis, cum capitello vitreo, & in caſtello fornacis, in vaſis vitreis & terreis, vitro inductis, diſtillari curavi; eo tamen non obſtante aqua, quæ prodierat, affuſâ exiguâ aquæ roſarum, vel florum myrti, in plumbo diſtillatæ quantitate, ſemper turbida & lactis inſtar alba evaſit. In cucurbitam vitream quandoque libras quatuor parietariæ recens collectæ miſi, eandemque cum ſuo capitello roſtrato arenæ impoſui, ſervato ſemper eodem ignis gradu, & deducendo aquam, uſque dum parietaria plane ſicca, & quaſi ambuſta evaderet: atque ut differentiam aquarum in prin-

principio, medio, & fine operis animadvertere liceret, decies quater mutato recipiente, tandem horum quatuordecim ſpeciminum aquæ periculum feci, additâ roſarum aquâ per campanam plumbeam deſtillatâ & ſtatim alba evaſerunt. Hoc experimentum menſe Aprili factum, Majo & Junio menſibus iteravi. Quare ut idem denuo tentarem, reſiduum horum quatuordecim ſpeciminum cucurbitâ argenteâ cum capitello vitreo exceptum, denuo in balneo Mariæ diſtillari curavi, octies mutato recipiente, nec tamen eo minus aqua, in primis ſex recipientibus collecta, albeſcebat, non vero octava & ultima, utut illam non uni generi aquarum, in vaſe plumbeo diſtillatarum, admiſcerem. Meliſſa eodem ferè quo parietaria modo albeſcit, ſed ita, ut quandoque variet. Dantur iſtiusmodi herbæ, quæ in vaſe vitreo & arena diſtillatæ, quam maxime variant: etenim

enim vel nunquam albeſcunt, aut ſi quæ albeſcunt, illis tantum hoc accidit, quæ ſub initia operis in recipiente colliguntur, non ultimis, ut quæ illius naturæ ſunt, ut non ipſæ modo à turbatione immunes ſint, ſed etiam turbatis aquis admiſtæ claras illas & limpidas reddant, haud aliter ac ſuccus limonum, nec non omphacium, & multo magis acetum forte & diſtillatum: ſpiritus autem vitrioli non item. Et hæ poſteriores aquæ tanto majorem in clarificando vim habent, quanto alacrior ignis fuit, cujus beneficio diſtillatio peracta eſt. Quod ad betam & ſalviam attinet, quilibet hujus veritatis certus eſſe poteſt, ſed non quoad parietariam, quæ ſemper & æqualiter, ut dixi, turbatur. Porro aquæ in caſtello fornacis, ſive vitreis ſive terreis vaſis vitro incruſtatis, cum vitreo capitello diſtillatæ, generaliter ferè omnes turbidæ evadunt. Dico ferè, quia non deſunt,

ſunt, quæ nunquam turbentur. Et ex eorum numero quæ turbantur, nonnullæ ſunt, quæ in principio, aliæ quæ in medio, & rurſus aliæ quæ in fine operis diſtillant: item aliæ quæ ex vaſis in ima, aliæ quæ ex iisdem in ſumma caſtelli regione collocatis proveniunt. Et ſæpe accidit, ut hæ aquæ non eundem ſemper ordinem ſervent: & poteſt dari caſus, ut aqua alicujus herbæ diſtillata, ſi experimentum capiatur, ſemper turbida evadat, & contra, ut unius ejusdemque generis herba, de novo diſtillata, effectum hunc turbationis non producat, ut jam difficilimi operis ſit, quicquam certi in genere de his aquarum diſtillatarum conturbationibus ſtatuere, de quibus, ne prolixior ſim, ſuo fortaſſis tempore & opportuniore loco agam, cum materia ſit curioſa, & quæ varios & quandoque inexpectatos caſus recipit.

Aqua cinnamomi in cucurbitis au-

aureis, argenteis, æreis, ſtanno obductis, vel vitreis, cum ſuis capitellis vitreis diſtillata, ſi in vaſis vitreis aſſervetur, ſemper clara & limpida permanet: ſed vaſis cryſtallinis aſſervata, paucis aliquot horis craſſeſcit, & lactis inſtar alba evadit, ac poſt aliquot dies ſenſim flaveſcere incipit, ſaporemque aſſumit amygdalarum amararum, & interioris ſubſtantiæ nucum perſicarum. Hoc experimentum, in aqua cinnamomi cum vel ſine vino diſtillata, plus centies à me repetitum, ſemper veriſſimum evadet; ſed neceſſum eſt, ut periculum facturus, vaſis utatur cryſtallinis, quæ Piſis fiunt; etenim ſi aliis utatur, vel plane non ſuccedet, aut hac vel illa ratione variabit. In vaſis quidem cryſtallinis, quæ Romæ vel Venetiis fiunt, aqua cinnamomi non intra paucas aliquot horas, ſed poſt duas demum, vel tres dies turbatur & albeſcit; ſed ita, ut nunquam in his flaveſcat, aut faſtidioſu

diosum illum saporem amygdalarum amararum, vel nucum persicarum assumat. At vero, si in vasis crystallinis, quæ Romæ & Venetiis fiunt, non nisi post duos tresve dies turbatur, longe diutius in pulcherrimis illis crystallinis vasis, quæ Lutetiæ Parisiorum fiunt, perdurat: quin usque adeo exigua est, quam in his vasis assumit, albedo, ut fere dicere liceat, eandem plane non albescere. Erit forte, cum hæc diversitas cessabit, idque pro varietate artis & materiæ, quâ crystallina vasa Pisis, Romæ, Venetiis & Lutetiæ Parisiorum præparabuntur. Causam hujus albedinis à sale provenire credo, qui in vasis crystallinis efflorescens, lapsu temporis illa corrodit, diffringit & consumit: cujus rei quilibet certus esse potest, cum in aqua cinnamomi distillata semper aliqua pars salis, idque pro modo & quantitate aquæ, deprehendatur. Hæc aquæ conturbatio argumento est;

eſt, falſam eſſe communem opinionem eorum, qui vaſa cryſtallina nullam liquoribus quos continent alterationem adferre hactenus credunt: eoque major hujus opinionis falſitas deprehendetur, quod aquæ nonnullæ per campanam plumbeam diſtillatæ, in vaſis cryſtallinis, quæ Piſis parantur, albeſcunt, utut tardius quam aqua cinnamomi diſtillata turbentur.

Pulvis componitur ex tribus partibus ſalis nitri purgati, duabus ſalis tartari, & una florum ſulphuris, qui ab effectu quem producit *pulvis tonans* vocatur. etenim, ſi exigua ejusdem quantitas in cochlear, vel patellam æneam, vel cujuscunque metalli aliam mittatur, & candelæ vel prunis ardentibus imponatur, ſenſim colorem mutat, ac tandem ſtrepitum edit, qualem edere ſolet bombarda minor vel major, idque pro ratione aſſumtæ quantitatis. Accidit tamen quandoque, ut ille ipſe pulvis, quem

experimento facto optimum esse cognovimus, si denuo adhibeatur, eundem effectum in perstrependo producere nolit: & vice versa, iterum adhibitus, effectum suum producat; id quod mihi evenit, virtutem hujus pulveris D. Magalotti demonstraturo. Etenim prima vice pulvis effectum nullum edidit, sed ceræ instar liquefactus est: at vero iterum iterumque repetito examine, optimè respondit eventus.

Quin sæpius mihi usu venit, ut morsu viperarum, vel oleo peti ægrè admodum interimere aliquod animal possem. Dantur, ut dixi, varii casus, ut vel vipera parum antea comederit, vel quidquam aspri, rigidi & detergentis biberit, quo os, palatum, & fauces repurgata sint; vel ut mordendo flavum illum, in vagina dentium latentem, & mortiferum humorem absumserit, vel u liquor ille quantitate minor sit quam ut afficere sanguinem possit

v

vel ſi ſatis copioſus adſit, ut morſus curſim, leviter, vel in locis minime venoſis & arterioſis inflictus ſit; maximè ſi animal morſu petitum majoris ſtaturæ ſit. Etenim vipera non æque facile hominem, ovem, capram, equum, taurum, quam columbam, gallum gallinaceum, cuniculum, felem, aliaqne minora animalcula interimit. Nec raro accidit, ut cum ſanguine ipſum quoque ex vulnere venenum prorumpat. Forte etiam non omnium viperarum eadem in inficiendo poteſtas, ſed vel minor, vel major, & magis fervida eſt, pro loci, in quo natæ ſunt, vel morantur, natura & conditione. Idemque oleo peti accidit: etenim non omne animal hoc oleo infectum moritur; aut certè non æque cito, ſi vulnus aliquam ex minoribus venis vel arteriis attingat. Præterea non omne oleum peti mortiferum eſt: ſed dantur ejusmodi ſpecies, quæ nullum quaſi detrimentum adfe-

runt: cujus rei me certissimum experientia reddidit. Maximam differentiam invenio inter petum Brasilianum, & illud quod ex insula S. Christophori advehitur. Varinense & Brasilianum effectu parum inter se differunt. Terranovanum, & quod ex insula Nivis, S. Martini & Anguillæ adfertur, easdem ferè cum S. Christophori peto facultates obtinet. Diversos ab aliis peti speciebus effectus nostrum producit, utut omnes ejusdem species in eo conveniant, quod oleum reddunt empyreumaticum, putidissimum & fœtoris non ferendi. Non ignoro me forsitan nimis obscure de tot speciebus peti egisse, sed cum materia sit periculosa, intelligat qui potest, ego memet intelligo.

Sed audi quæso miras rerum vicissitudines. Hoc oleum in vulnera immissum, brevi momento necat, aut certe fastidiosissima symptomata excitat; & ego novi homines, qui solo

lo pulvere peti incisuras & vulnera, à Chirurgis simplicia dicta, curant. Et supradictus Pater Antonius Veira, Jesuita, qui per annos triginta duos in Brasilia vixit, mihi retulit, illis in regionibus nullum aliud medicamentum in curandis vulneribus magis in usu esse, quam succum recentem & folia peti. Quod plus est, Nicolaus Monardes narrat, Indos, dum vulnera curant, à Cannibalis inflicta, mediantibus sagittis veneno infectis, non nisi hoc succo uti, ut qui non solum veneno resistit, sed etiam celeriter cicatricem ducit, & fluxum sanguinis prohibet. Nec desunt, alii, qui singulis diebus matutino tempore jejuni non exiguam quantitatem peti dentibus conterunt & deglutiunt, nullo, ac ne minimo, quidem quod appareat, præjudicio, cum quævis olei ejusdem gutta, per os assumta, vel in stomachum demissa, exitiosorum & lethalium malorum radix & origo sit: haud aliter ac pul-

vis ille peti, quem per momenta nemo fere non per nasum attrahit, si in os bestiolæ cujusdam, & specialiter lacertæ mittatur, momentaneo illam deliquio, & distentis membris morte afficit. Idem ab eodem peti pulvere serpentibus accidere dicerem: sed de his nihil dicam, utut per integrum biennium mihi de illius experimenti veritate constet: etenim hoc currente anno, ob causam, quæ me latet, ne unum quidem ejusdem generis serpentem, hoc pulvere interimere potui. Id affirmare possum, hirudines pulveri peti involutas, post paucas aliquot horas mori, idque non vi pulveris qua pulvis est, sed virtute peti.

His, qui verum modum præparandi oleum peti non ignorant, majoris momenti videbitur, his temporibus apud exteros ubivis, atque etiam apud nos, multos homines securè, & citra periculum peti fumum per os assumere, quo palatum,

omnes-

omnesque vicinas partes ita imbuunt, ut magiſtraliter eundem per oculos, aures, & nares emittere poſſint: & eo usque progreſſus eſt luxus, ut ingenioſam, faciliimamque rationem invenerint, deducendi hunc fumum per canaliculos, ſub nive ſepultos, ex quibus usque adeo gelidus prodit, ut nihil cauſæ ſit, cur frigidiori aquiloni invideat. Et multi, non contenti hunc fumum aſſumpſiſſe per os, eodem, ſed calido, nova arte & recens invento inſtrumento inteſtina replent, idque loco clyſteris, eundemque contra multos contumaciores morbos, maxime vero contra colicam paſſionem, prodeſſe deprehendunt.

Quærere mihi videris, an artificium præparandi oleum peti per ſe ita comparatum ſit, ut violentiſſimam illam necandi virulentiam producat, vel an venenoſum aliquod ingrediens recipiat, ſine quo id perfici non poſſit? Et hæc tua inſtantia

mihi illis inniti videtur, quæ circa hanc materiam ab erudito quodam homine Gallo, in curioſo & elegantiſſimo ſuo tractatu de peto affirmativè ſcripta, & optimo jure nobiliſſimo doctiſſimoque Abbati Burdeloto, Condei & S. Legeri Domino, & diſcretione, ſapientiâ, & uſu rerum inter primos hujus ſeculi Medicos numerando. Verba autoris hæc ſunt:

Quelques-uns neanmoins, pour prouver qu'il eſt veneneux objecteront l'experience de certaine quinte-eſſence de tabac, qui fut apportée de Florence à Paris il y a quelque temps, dont une ſeule goutte introduite dans une piqueure faiſoit mourir à l'heure même. Mais come le tabac en ſon naturel ne produit rien de ſemblable, cette quinte-eſſence devoit être ſuſpecte de quelque melange, ou du moins étoit devenuë

venuë veneneuſe par les diverſes preparations qu'elle avoit reçeu de la chimie.

Id eſt:

Eo non obſtante, nonnulli, ut venenoſum illud eſſe probent, objicient experientiam, cujusdam quintæ eſſentiæ peti, non ita pridem Florentiâ Lutetiam Pariſiorum allatæ, cujus unica guttâ, in punctiunculam miſſa, ea ipſa hora mortem inducit. At vero, cum petum naturâ ſuâ nihil iſtiusmodi producat, quinta hæc eſſentia debebat eſſe ſuſpecta mixturæ alicujus, aut certè venenoſæ alicujus qualitatis, à diverſis præparationibus chemicis acceptæ.

Hic nihil aliud quo tibi reſpondeam habeo; quam eodem, quo oleum peti fit, magiſterio, etiam diverſa alia fieri, quæ in uſu medico evadunt innocentiſſima, & ſive ore aſſumta, ſive extrinſecus vulneri applicata, non niſi eximia & ſalutifera

medicamenta esse deprehenduntur: ideoque certo affirmare non ausim, hoc oleum tali magisterio converti in naturam veneni: id liberè affirmare possum, nihil ei, dum præparatur, admisceri, quo infici venenosa qualitate possit: & hinc est, quod nonnulli, subdubitantes, crediderunt, petum à mercatoribus in regionibus Americæ elleboro & euphorbio corrumpi: quare proprio motu, simul oleum euphorbii, & ellebori extrahi curavi, & experimento in diverso genere vulnerum capto, utrumque semper veneni expers esse deprehendi. Interim, si quis justo scrupulosior esset, replicare posset, id mihi accidisse ob non adhibitas ceremonias in colligendo elleboro necessarias, & ab autoribus toties memoratas, quos inter Plinius scripsit: *Hoc & religiosius colligitur: primum enim gladio circumscribitur, dein qui circumcisurus est, ortum spectat, & precatur, ut id liceat sibi conceden-*

dentibus Diis facere, obſervatque aquilæ volatus. Ineptiæ, quibus fidem adhibuerunt antiqui, vel quas eum fortaſſis in finem ſcripſerunt, ut autoritatem & venerationem illius herbæ ſartam tectam conſervarent. Et ſiquidem veræ & neceſſariæ eſſent illæ ceremoniæ, (id quod negarem) ea eſt autorum in deſcribendis illis diverſitas, ut neſciam, cui fidem adhibere deberent herbarii noſtri. Etenim Plinius, in colligendo elleboro, aquilarum volatus eâdem ratione obſervare jubet, qua olim in prædictionibus ſuis utebantur Augures. Contra Theophraſtus & Dioſcorides volunt, ut Herbarii id agant, ne aquilæ illos in opere deprehendant & videant. Ubi obiter noto, Plinium, cum hæc ex Græcorum libris deſcriberet, non obſervaſſe diſcrimen, quod tamen non exiguum eſt, inter φυλάττεσθαι & φυλάττειν: vel ut Salmaſius autumat, pro *obſervatque aquilæ volatus*, legi poſſet, *ſervatque*

aquilæ volatus, eo ſenſu, quo Horatius dixit: *En rupes maxima: Serva.* & Terentius: *Hem! Serva geminabit, niſi caves*; qua ratione Theophraſto & Dioſcoridi conveniret cum Plinio. Sed enim, quicunque hæc talia negligit, virtuti ellebori non præjudicat, cum ipſi autores declarent, non ellebori, ſed colligentis cauſa hæc fieri, ut nimirum omne periculum declinet, & vacuus ſit ab omni metu ſiniſtri augurii, quæ omnia non niſi vanæ imaginationis ſunt.

Res inter ſcriptores notiſſima eſt, quod piſcis ille marinus *Torpedo* dictus, ſi tangatur, ſomnum atque ſtuporem inducat manui & brachio tangentis: cujus rei non ſemel experimentum feci, ſimul ut certus eſſem de veritate, & de eadem cum certitudine ſcientiæ loqui poſſem: & narrabo tibi, piſcatores aliquot me requirente, hujus piſcis cauſa piſcatum iviſſe, & capto illius generis uno, eundem mihi, paulo poſtquam captus erat,

erat, vivum adduxiſſe. Vix illum manu conſtrictum tetigeram, cum formicare manus, brachium, & omnis humerus cœpit, cum tremore usque adeo faſtidioſo, nec non dolore afflictivo & acuto, in mucrone cubiti, ut ſtatim manum abducere cogerer: idque toties mihi accidit, quoties eundem diutius tangere obſtinatè volebam. Verum quidem eſt, me tanto minus doloris atque tremoris ſenſiſſe, quanto morti propior torpedo erat: quin ſæpius nihil iſtiusmodi ſenſi: & cum jam plane mortua eſſet, neque enim ultra tres horas vixit, tractare eandem ſecurè, & ſine omni faſtidio poteram: ut jam mirum non ſit, eſſe, qui de veritate hujus effecti dubitent, & rem omnem fabulæ loco habeant; fortè, quia in torpedine, non viva, ſed mortua, aut morti vicina experimentum fecerunt.

Non poſſum eadem ſecuritate affirmare vel negare, an verum ſit, vir-

tutem torpedinis etiam operari è longinquo. Piſcatores omnes dicunt, quod ſic : & conſtanter affirmant, eandem per funem retis, & haſtam fuſcinæ transire de corpore torpedinis in manum & brachium piſcatoris : quin unus ex eorum numero mihi dicebat, ſe, cum torpedinem in vas prægrande miſiſſet, & jam in eo eſſet, ut ope cacabi illud aqua marina adimpleret, ſoporatas ſibi manus, ſed leviter, ſenſiſſe. Sit quomodocumque velit, negare illud non auſim, quin potius huc feror ut credam : nec tamen certo aliud dicere poſſum, quam me, cum citra contactum torpedinis manum propius admoverem, aut in aqua, cui innatabat, manibus verſarer, nihil omnino mali ſenſiſſe. Poteſt tamen eſſe, ut torpedo in mari, vivida, integrâ, nec diſſipatâ ob mortis viciniam virtute propriâ, producat omnes illos effectus a piſcatoribus memoratos.

Torpedo illa, de qua loquor, capta fuit

fuit decimo quarto Martii, anno millesimo sexcentesimo, sexagesimo sexto. Fœmina erat, & libras circiter quindecim pendebat. Volui tunc observare internam viscerum fabricam, sed ob multas occupationes cursim illud, & ut dici solet, crassa Minerva feci. Scribam tamen, eo non obstante, omne illud, quod tum temporis ea de re in adversariis meis notavi.

Oculi parvi, & in superiori parte positi sunt, duobus transversis digitis ab extremo anteriore limbo corporis torpedinis. Prominent ex loculis suis velut duo cornua, vel informes quædam nuces. Pupilla rotunda non est, sed iridis figuram æmulatur, ejusque dimidia pars concava, altera convexa est, & ubi convexa pars in concavam intrat, pupilla clauditur. Humor crystallinus rotundus est, teneræ substantiæ, quoad exteriora, & duræ, quoad interiora.

Den-

Dentes in extremitate altitudinis ſatis acuti, & circa baſin largi ſunt.

Hepar in duos lobos dividitur, duarum falcium inſtar, qui in baſi ſubtiliſſimo & arctiſſimo ligamento connectuntur. In univerſum uncias undecim pendebat.

Folliculus fellis ſatis magnus, ad dextrum lobum hepatis annexus erat, pondere drachmarum ſex. Ulyſſes Aldrovandus credit, hoc fel, cataplasmatis loco alicui corporis membro impoſitum, tremorem inducere, & torporem: ſed experientia edoctus ſum, vanum eſſe hunc ejusdem timorem. Vanam quoque crederem eſſe Plinii & Galeni opinionem, qui affirmarunt, hoc ipſum fel pollere ea virtute, ut flaccidum & imbelle reddat illud cornu, quo (ut Boccacius noſter loquitur) homines arietant.

Inter duos lobos hepatis ſtomachus & inteſtinum jejunum interjacent.

Sto-

Stomachus usque adeo magnus eſt, ut immiſſa manus hominis per os torpedinis, quod æquè ſatis latum eſt, convertere ſeſe facile in eodem ſtomacho poſſit, qui carnoſus & rugoſus eſt.

Inter ſtomachum & inteſtina exiguus quidam trajectus eſt, quem pilorum vocare licet, & qui duos angulos facit, figuram literæ S. repræſentantes.

Inteſtinum jejunum ſex transverſorum digiſtorum longitudinem vix æquat, interius ad cochleæ formam fabricatum, ad modum fabricæ inteſtinorum piſcis palumbi, aliorumque piſcium ex canum & rajarum genere, maximamque partem ſimile duobus inteſtinis cæcis ſtruthionis & cuniculi.

In altero angulorum, ſtomachum inter & inteſtinum, pancreas & lien ſita ſunt.

Lien, drachmas duas pendens, figuræ ellipticæ; at vero pancrea-

tis

tis figura ſatis irregularis erat: etenim verſus lienem craſſum & latum eſt, & poſtea longo ligamento ad inteſtinum accedit.

Cor non abſimile eſt aliorum piſcium cordibus, & non niſi unam auriculam habet. Poſtquam illud à corpore torpedinis diſſolveram, & ab omni vaſe ſanguineo ſeparaveram, non deſiit per ſeptem horarum ſpatia vivere & palpitare: & reliquum corpus torpedinis, demto corde, non ceſſavit per tres horas continuas monſtrare evidentiſſima ſigna motus & ſenſus; quo utroque omnium ultimò cauda deſtituebatur: id quod mihi in memoriam revocat, quod in alia torpedine, ante multas horas mortua, & frigore conſtricta obſervaveram, caudam nonnihil ſe moviſſe.

Ad utrumque lobum hepatis immediatè annexa, & diaphragma inter & ipſum hepar ſita erant ovaria duo. In unoquoque ovario ſupra quin-

quinquaginta ova diverſæ magnitudinis videre erant. Ab his duobus ovariis duo diſtincti canales deſcendunt, qui in oviductibus terminantur. In horum oviductuum uno ſex ova ſatis magna erant, quorum unum unciam unam vel circiter pendebat, coloris ex viridi flaveſcentis, inſtar bilis porraceæ. In altero oviductu ova octo, ſex aliis ſimilia continebantur, quæ ex oviductu exemta in figuram planam circularem abibant.

In cavitate oviductuum, circa ova, humor quidam fluctuabat, liquefacto cryſtallo non abſimilis, liber, nec ab oviductibus vel ovis dependens: ipſa etiam ova non minus libera, & nullis ligamentis vel vinculis aſtricta erant.

Branchias ab utroque latere quatuor cum dimidia habet: quatuor tamen illæ, quas integras voco, duplices ſunt, & carne quadam muſculoſa, motui earundem inſerviente à ſe invicem ſeparantur: ita ut dicere

liceat,

liceat, torpedinem, ſi utrumque latus reſpicias, branchias habere novem. Foramina branchiarum extrinſecus in pelle quatuor, intus & gulæ reſpondentia quinque mihi viſa ſunt, ſed ita, ut dubitarem, eſſentne etiam in pelle quinque, uno à me per imprudentiam in ſectione corrupto.

Omne illud ſpatium corporis torpedinis, quod branchias inter & caput, nec non illum locum, ubi pinnæ collocatæ ſunt, ad uſque extremitatem anteriorem corporis ſitum eſt, ſubſtantia occupat fibroſa, mollis candidiſſima, cujus fibræ craſſitiem pennæ cygneæ craſſioris æquant, & nervis munitæ ſunt vaſiſque ſanguineis Capita vel extremitates harum fibrarum pellem dorſi & pectoris attingunt, & ſimul junctæ duo corpora, vel muſculos duos falcatæ figuræ formant, qui duo muſculi ſimul ad examen vocati, ad libras circiter tres cum dimidia

dia aſcenderunt. Mihi tunc quidem videbatur, in his duobus falcatis corporibus, vel muſculis potius, quam in ulla alia parte reſidere virtus dolorifica torpedinis: ſed idem denuo affirmare non auſim, & forte deceptus ſum. Non tamen credo, me deceptum eſſe, obſervando, quod ſupradicta virtus ſeſe magis vividè exerat tunc, quando torpedo capta, & manu conſtricta, contorquendo ſeſe per vim elabi conatur.

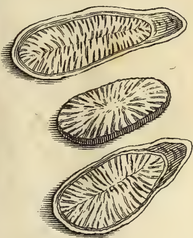
In Braſilia fructus arboris naſcitur, ab incolis ejus regionis *Araticù* dictus, guſtu ſuaviſſimus, & nutrimenti laudabilis. Attamen inter ſpecies hujus *Araticù* una invenitur, nutrimenti peſſimi & venenoſa. Quare ſi quis illis in regionibus indifferenter & citra delectum hoc fructu uteretur, fieri facile poſſet ut non ſine magno ſuo malo deciperetur. Guilelmus Piſo, *libro quarto & quinto hiſtoriæ naturalis*, hujus arboris ſimul & fructus mentionem facit:

cit: at enim, quia figuræ illius fructus, usquequaque non respondent, ipsi fructui, quem pro humanitate sua mihi donavit D. Franciscus Antonius Malaspina, Suveri Marchio, inde est, quod figuram ejusdem, in naturali sua magnitudine, nec non seminum integrorum, & apertorum, atque ipsius etiam animæ seminum mediante *tab.* VI. tibi transmitto.

Fructus ille, quem hac figura designatum vides, corticem habet cætera lævem, sed consertum spiculis, vel spinis, raris, obtusis, non pungentibus, & à plano ipsius corticis oppidò parum assurgentibus. Color corticis hujus exsiccati fructus, in ferrugineum propendet, nigro mistus, utut ubi jam maturuit in croceum obscuriorem, intermistis hinc inde rubris maculis, propendeat. Intus usque adeo seminum plenus est, ut in hoc ipso, quem tibi describo, centum & septuaginta numeraverim,

Araticù

RPJCB

verim, quorum ſuis ſingula cellulis, ex tenuiſſima membrana compoſitis, & cortici quaſi alligatis conſtant. Semina, ſi figuram & magnitudinem ſpectes, amygdalas referunt. Folliculi ſeminum, quoad ſubſtantiam, folliculis ſeminum citreolorum non abſimiles ſunt. Extrinſecus læves, nitidi, & coloris ex flavo rubri, ſed intus candidi, aſperi, & rigidi, ob membranulas quasdam duras, quæ à ſuperficie folliculorum aſſurgentes, in ipſam medullam ſeminis penetrant: Semen ipſum candidum eſt, & figuram ellipticam obtinet, & à membranulis accuratè inciſum eſt. Si Piſonis deſcriptio tibi non ſatisfacit, legere poteris ſequentem relationem, à Luſitano Patre Societatis veſtræ, nec non magno in Theologia Magiſtro, & Præcone excellentiſſimo factam:

Por que ha tres eſpecies d'eſte Pomo muito ſemelhantes, direy a diferen-

ferenza de todas que com nome universal ſe chaman Araticù. A primeira eſpecie, que abſolutamente ſe chama com o nome generico he da meſma figura, que a qui ſe moſtra, mas ordinariamente de muito mayor grandeza como hum mellam mediano. A cor de fora he verde com miſtura de amarello, quando eſta maduro; A cor por dentro he tra branco,e dourado. As ſementes da meſma forma, que as pintadas de cor de tamara madu- ; a, mas naon ſecca. Sam poucas, e metidas pella carne do pomo a modo das pevides de ballanzia.O cheiro bom e agudo, com algua aſperezza, a qual tambem ſe acha no ſabor entre doce, e azedo. Tem hum tallo no meo, como cravo, cm que ſe ſuſtenta, e continua o pe, e por iſſo da meſma groſſura, e duro, mas da

meſma

meſma cor da carne; a qual naon penetra muito. As arvores ſaon grandes, e freſcas; folhas como de l'aranja, mais groſſas, e eſcuras. A madeira do tronco leve, e pouco ſolida; e aſſi de pouco ſervizo. Naſce eſta eſpecie em todo o Braſil; onde naon he eſtimada.

A ſegunda eſpecie ſe chama Araticù Panà, com figura ſemelhante. Naſce iunto dos rios. A arvore pequena, e de differente tronco, e folha. O fruto he tam venenoſo, que os Caranguejos terreſtes, que dello ſe ſuſtentan, mata.

A terceira eſpecie ſe chama Araticù Apè. Heſta he verdedaeiramente comparavel as melhores frutas do mundo, poſtoque naon tenha ſemelhanza com nenhua dellas. A figura he como a pintada, e

ſol lhe faltam hunas pontas ſalidas para fora, com que as eſcamas da pinha ſe vaon como diſtinguindo, mas todas èm huna meſma caſca, ou pelle unida, com que ſe cobre. A grandeza ordinaria he como a qui ſe moſtra, mas alguas ſaon muito mayores. As ſementes ſaon negras com algua lus de dourado. O cheiro he pouco, e naon aſpero. Madura he toda amarella com alguns pontos negros. Parteſe eſta fruta pello meo facilmente com huna facca: E fica repartida como em duas porzelanas de manjar branco muito brando, doce, e freſquiſſimo, ou como de nata com meſtura de azucar. E aſſi ſe come as colheres ficando a caſca de groſſura de huna pataca. Dese eſta fruta em Pernambuco *(porque nunca a vi na* Bahia) *mas muito melhor na Parà, onde naon*

tem

tem o meſmo nome, e ſe chama Beribà. *O tronco, e flor, e folhas ſaon differentes da primeira eſpecie, mas naon tam formoſas a viſta. Naon deſcrivo a flor, porque naon eſtou bem lembrado. Digo que ſe naon ſe mudar, com o terreno, he digniſſima de ſer transplantada a Florenza.*

Id eſt:

Cum hujus pomi tres dentur ſpecies, quæ inter ſe ſimilitudinem ſervare videntur, earum differentias univerſali nomine Araticù *ſignificatas deſcribere conabor.*

Prima ſpecies quæ abſolutè generis ſui nomen ſervat, talem figuram habet, qualis hic depingitur, ſed frequenter magnitudine inſtar mediocris melopoponis prædita eſt. Color exterius viridis eſt, cum aliquali palloris miſtura, quando ad perfectam maturitatem devenit: intus albo, aureo ſimul flaveſcente colore ſuffunditur. Semen gene-

rat depicto haud dissimile: colore tamarindi maturi, sed non desiccati, præditum: pauca vero generat semina, & per totius pomi medullam, sicuti aquatici melopoponis dispersa. Odore pollet grato, & acuto, cum levissima adstrictione, quæ etiam saporem acido-dulcem comitatur. In medio taleolum, quasi clavum continet, quo sustinetur, & cum toto principio, seu pede usque ad fructus radicem continuatur, ideo eandem crassitiem & duritiem obtinet, & ejusdem pomi colore decoratur, qui non valde medullam penetrat, neque ad illius intima perducitur. Arbor est proceræ magnitudinis, semper virescens: folia Aurantiæ arboris similia, sed crassiora, & obscurioris coloris. Trunci lignum admodum leve, & exiguæ soliditatis, ideo nulli usui inservire aptum. Nascitur hæc species in universa Brasilia, ubi nullius æstimationis habetur.

Secunda species dicitur Araticù Panà, *præcedenti similis, juxta flumina germinare solet. Arbor est parva, trun-*

co

co & foliis à prima ſpecie non parum differens : fructus adeo venetata qualitate malignus, ut à cancris terreſtribus. comeſtus, ipſos ſtatim enecet.

Tertia ſpecies appellatur Araticù Apè, *poterit quidem fructus hiç totius orbis melioribus comparari, quamvis nulli aliquo modo ſimilis appareat : ejus figura eadem fere eſt ac illius fructus, qui hic depingetur, cui duntaxat deſunt, acutæ quædam cuſpides, quibus fructus ſegmenta quaſi dividuntur, licet omnes eodem cortice, ſeu pellicula conjunguntur. Ejus ordinaria magnitudo talis eſt qualis hic oſtenditur depicta, ultra quam aliqui frequenter increſcunt. Semen eſt nigrum, aureo quodam fulgore niteſcens. Remiſſo pollet odore, & non ingrato; cum jam perfectè maturuit pallido colore ſuffuſus nigris maculis, ſeu puncticulis, undique perfuſus. Facillime fructus iſte gladiolo diſſecatur, & partes jam diviſæ videntur ut duæ capſulæ, ſeu vaſcula eo cibo referta, qui vulgo ex carne Gallinæ cum ſacharo & lacte*

contusa parari solet, eoque maxime blando, suavi & frigidissimo, vel sicuti pinguior pars lactis, quæ supernatat albo sacharo permixta: ideo non nisi cum cochleari commode ipso vescuntur. Cortex Imperialis monetæ crassitiem minime excedit. Nascitur hæc planta Pernambuci, *(siquidem nunquam ipse* Bajæ *vidisse memini) sed multò melior in* Parà *progignitur, ubi non eodem nomine nuncupatur, sed* Beribà *communiter dicitur. Truncus, flores & folia à prima specie satis differunt, sed hæc non ita pulcra visui apparent. Florem describere supersedeo, cujus ideam memoria non satis retinui. Quod si ex terræ natura & proprietate mutationem non susceperit fructus, operæ pretium esse arbitror ut Florentiam deferatur, & illic transplantetur.*

Et non hanc modo arborem me ibidem visurum spero, sed herbas etiam exoticas permultas. Etenim Serenissimus Magnus Dux Cosmus tertius, non æmulator minus, quam filius

filius, magni Ferdinandi Prudentis, inter actiones, regio ſuo genio quam maxime convenientes, hanc numerat, protectione, gratiâ, & liberalitate præcurrere votis eorum, qui ſcientias & bonas artes profitentur. Quod ſi inter laudes Herculis non poſtrema fuit, cedros ex hortis Heſperidum Africanis transtuliſſe in Græciam; inter glorioſas laudes Sereniſſimi Domini mei etiam hæc refulget, quod hortos Florentiæ & Piſis omni plantarum exoticarum apparatu generoſè inſtructos vult, idque non vanæ alicujus, aut curioſæ delectationis gratia, ſed in uſus eorum, qui diverſas plantarum naturas & proprietates indagando deſcribunt.

Tempus eſt, ut miſſis longis his digreſſionibus, ad primum & præcipuum ſcripti mei filum redeam; ideoque cum omni affectu te rogo, precorque, placeat tibi, lapidis tui ſerpentini *Cobra de Cabelo* naturam, & vires denuo in aliis beſtiis, quas

viperæ momorderunt, experiri: Etenim, si post multa experimenta accuratè facta deprehenderis, illum revera pollere virtute sanandi punctus & morsus venenosorum animalium, ingenuè fatear necesse est, me hactenus deceptum, & lapidem tuum bonum & legitimum, meos vero falsos & spurios esse. Quod si è contra inveneris, nihil in lapide tuo virtutis esse, gaudebimus utrique, inventam à nobis veritatem, & detectum esse mendacium, quod hoc vel illo casu occasionem mortis suppeditare poterat homini ingenuo, qui morsu à vipera vel cane rabido petitus, recusatis omnibus aliis medicamentis, omnem suam spem in hujus unius lapidis virtute collocaret, quod genus lapidum, ut dicam quod sentio, adulterinum & factitium est; aut si in capite serpentis *Cobra de cabelo* vel *Pileati* vulgo dicti nascitur, nullam contra viperæ morsum, peti oleum, & sagittas Bantamorum & Macassa-

rorum

rorum virtutem habet: quod ſi omnino aliquam alexipharmaci vim obtinet, nihil quod ei ultra largiamur ſupereſt, quam ut dicamus, prodeſſe eundem, contra morſus illorum ſerpentum, in quorum capite naſcitur, & hoc Pater Michaël Boim Jeſuita, ſemotis fabulis *capite octavo de ſerpente Gen-to* in ſua Flora Sinica ſcripſit, penes quem ejuſ rei fides ſit. Me quod attinet, non dubito, quin hi noſtri lapides, ut jam antea dixi, manu facti ſint: & hanc meam ſententiam multi viri confirmant, qui diu admodum in India cis & ultra Gangem habitarunt, affirmantes, illos à ſolitariis, vel Indorum eremitis, idololatris, *Iogui* dictis, compactos eſſe, quos poſtea in Diu, Goa, Salſetta, nec non per omnem Malabari & ſinus Bengalenſis, Siami, & Coccincinæ oram, omneſque præcipuas maris orientalis inſulas divendant. Sed me vel maximè in hac opinione confirmat,

quod tu ipſe, Virtuoſiſſime Pater, non multum ab hac mea ſententia abis, uti paucis abhinc diebus liquido videre mihi licuit, ex doctiſſimo tuo libro, *de triplici in natura rerum magnete*: ubi mentione facta ſerpentum criſtatorum eorundemque lapidibus, ſapienter hunc in modum ſcripſiſti: *Qui autem hujusmodi ſerpentes capiendi modum quam dexterrime callent, ſunt Brachmani, & quos* Jogues *vocant, gentilitiæ ſuperſtitionis eremicolæ: longa ſiquidem experientia docti, vel ad primum ſerpentis pileati aſpectum ex certis ſignis norunt, qui lapide turgeant, qui non, nec hic ſiſtunt, ſiquidem comparata horum lapidum copia, contuſos, atque una cum reliquis ſerpentis partibus, addita nonnihil ex terra ſigillata, aut etiam, quam magni faciunt, terra Melitenſi, in maſſam redactos, lapides efformant artificiales, eadem virtute, qua naturales imbutos, quos deinde magno quæſtu advenis vendunt, ſecreti lapidis conficiendi ita tenaces,*

naces, ut nullis aut precibus, aut obſequiis propoſitisque nummis, id advenæ extorquere poſſint.

Alius quidam Pater Soc. Jeſu in ſuis relationibus de hac re ita loquitur.

Pondre a qui la virtud de otra piedra de cobra que ay en la India: llamaſe eſta, piedra de cobra de Diu: *Es pequena, e tiene algunas manchas blancas: es echa de varias confictiones, y contravenenos; hazenla los* Jogues, *que ſon hombres gentiles y penitentes, y los encantadores de culebras, que moran en Diu. De algunas ſe dize, que naſcen en la cabeza de la culebra; pero eſtas ſon verdes, y eſcuras: en verdad ſon piedras differentes d'eſtas arteficiales, y todas tienen la miſma virtud.*

Id eſt :

Ponam hic virtutem alterius lapidis Cobra *dicti, quem India habet: hic lapis vocatur*, Piedra de Cobra de Diu. *Parvus eſt, & maculas aliquot albas habet. Variis confectionibus & antidotis conſtat.* Jogues *illum præparant, homines pagani, pœnitentes, & ſerpentum incantatores, qui in Diu morantur. Nonnulli dicunt illos in capite colubri naſci: ſed hi virides ſunt, & obſcuri: certe lapides ſunt, ab his artificialibus diverſi, & omnes eadem virtute pollent.*

Virides hactenus nullos vidi, nec expertus ſum: ſed ſi eandem quam artificiales virtutem obtinent, non ſine ratione de eorundem viribus vehementer dubitaverim: quin in eo ſum, ut ferè credam, hos ſimul & illos prorſus omni virtute carere, & hos Jogues ejuſdem cum noſtris circumforaneis & cantilenarum propolis farinæ eſſe; etenim per empo-

ria

ria Indiarum vagantur, oſtentando ſerpentes criſtatos, eosque collo & brachiis circumligantes, ſed ita, affirmante Garzia ab Horto, ut dentes illis omnes antea effregerint, nec non omni veneno ſpoliaverint. Et fieri poteſt, (quæ mea imaginatio eſt) ut his ſerpentibus, ea ratione præparatis, ſeſe mordendos exhibeant, & medicato his lapidibus morſu, falſam pro vera virtute jactent. *Serpentes cobras de cabelo*, ſcribit Garzias, capite de ligno ſerpentino, *circumferre ſolent. Circumforanei quidem* (Jogues *appellant*) *ſtipem emendicantes, & cineribus ſeſe aſpergentes, ut hac ratione venerandos ſeſe ſanctimoniæ titulo vulgo præbeant. Circumeunt iſti omnes regiones, & nonnulli ex iis circulatorum munere funguntur, geſtantque hos ſerpentes, quos demulcere ſolent, & collo aptare, (prius tamen exemptis dentibus) vulgo perſuadentes eos ſe incantaſſe, ne nocere poſſint.*

Attamen, inquiet aliquis, neceſſe eſt, ut hi lapides aliquam, neſcio qualem amicitiam vel inimicitiam cum veneno gerant, & ut aliquis inter lapides & venenum reciprocus amor ſit, cum liquido appareat, quam tenaciter ſeſe ad venenoſa vulnera applicent. Et vero negari non poteſt, quod vulneribus illis adhæreant; ſed hoc addatur neceſſe eſt, illos quibuſcunque vulneribus non venenoſis, atque adeo cuicunque parti corporis adhærere, quæ quidem molles ſint, & ſanguine, vel quo alio liquore madeant: eadem ratione, qua exigui illi panes terræ ſigillatæ, & omnes aliæ bolorum ſpecies. In ſumma, ſemper magis magiſque obtuſus hæreo, ad tanta mendacia, quanta indies de illis medicamentis ſcribuntur & narrantur, quæ ex ultramarinis, & longius remotis, aut minus cognitis regionibus ad nos deferuntur, nulla veri falſive cura, tantum, ut quæ narrantur,

nova,

nova, inaudita, & quaſi miraculoſa videantur; unoquoque id agente, ut hac via magis conſpicuum ſeſe, magisque reverendum, & ſimplici vulgo doctiorem oſtentet, qui quidem has nugas eadem fide apprehendit, quâ rudes Caſtiliani crediderunt, veros eſſe effectus pennæ & carbonum, à nequiſſimo impoſtore ſibi exhibitorum, cujus mentionem Boccacius facit: prorſus ut falſus ſit Arioſtus, ubi dixit:

Chi va lontan dalla ſua patria vede
Coſe da quel che già credea lontane,
Che narrandole poi non ſe gli crede,
E ſtimato bugiardo ne rimane:
Che 'l volgo ſciocco non gli vuol dar fede
Se non le vede, e tocca chiare, e piane.

Id eſt:

Qui procul à patria ſua abit res videt, quas antea procul à vero abeſſe credebat: quin ubi illas narrat, nemo ei credit, & nugator habetur. Etenim ſolidum vulgus fidem ei adhibere non vult, niſi illas clarè & planè videat tangatque.

Certus ſum, ſi de Hiſtorico, non de Poëta ſcripſiſſem, vel ſaltem ea puritate ſermonis uſus eſſem, qua ille in Satyris utitur, ſapientes, non ſtultos vocaſſem, qui lentè procedunt in adhibenda fide omnibus illis, quæ de iſtiusmodi regionibus referuntur, quæ adiri commodè nequeunt, ad inveſtigandam veritatem relationis. Rem experientiâ probatam loquor & veram: multa famoſa medicamenta, inde ab Africa & Indiis tam orientalibus, quam occidentalibus, magna exſpectatione in Europam delata, mihi tractanti non reſpondiſſe, & facto periculo nullius valo-

valoris fuiſſe. Culpabunt multi zelatores, & nimis forte creduli, id quod dico, & murmurantes exclamabunt, me nimis ſtupida & parum politica ſinceritate id agere, ut fidem minuam vel demam illis pharmacis, quam inveterato multorum conſenſu obtinuerunt maximam. Ego vero per viam experientiæ liberam, & ab affectu immunem incedens, reſpondebo illis, nobiliſſimi illius Satyrici Florentini verbis, ad meum propoſitum accommodatis:

Dunque tua voglia imperioſa chiede,
Ch' io metta al mio 'ntelletto le paſtoje,
Ne piu la ſcorra, ch' il tuo occhio vede?
Chi ſi da queſti impacci, e queſte noje
La verità non ha già per oggetto;

Ma

Ma vuol tenere in prezzo quelle gioje,
Ch' essendo false, gli fa gran dispetto
Chi arreca delle vere, e le sua smacca,
Mostrando al paragone il lor difetto.

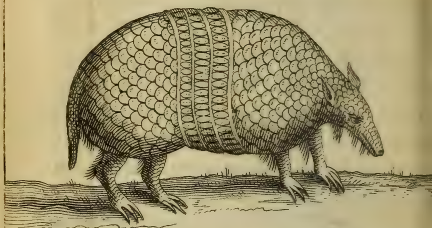
Id est:

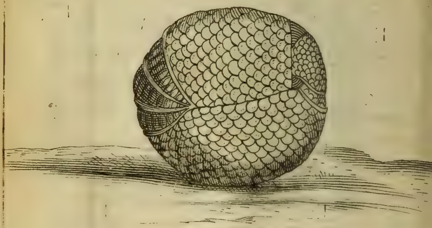
Ergo imperiosa tua voluntas postulat, ut intellectui meo numellas imponam, ne plus percurrat, quam oculus tuus videt? qui, si in perplexis & tædiosis his negotiis veritatem pro objecto non habet, sed in pretio gemmas illas habere vult, quæ falsæ sunt, vehementer succenset ei, qui veras affert, reprobatis illis, monstrando ad lydium lapidem eorum defectum.

Nec tamen ignoro, aut quotidie minus experior, experimenta difficiliora, & maxime fallacia esse illa, quæ circa res medicas fiunt: & quan-

quanquam magna & generalis incertitudo utplurimum comitetur omnia medicamenta, nec raro accidat, ut unum idemque malum in diversis corporibus nascatur ex diversis causis, & multæ circumstantiæ temporis, vel loci, aut præparationis, aliarumque rerum dari possint, quæ non benè observatæ, impedire, mutare, vel minuere virtutem medicamentorum queant; eo tamen non obstante, ubi hæc vel illa medicamenta post sæpe sæpiusque repetita experimenta, & iteratò adhibitam diligentiam effectum evidentem nullum edunt, rationabiliter necesse est, ut suspecta nobis sit eorundem virtus. Ex horum numero est, testaceum illud animal, testudini non multum absimile, in Brasilia & nova Hispania *Tatou*, & Hispanis *Armadilho* dictum, & ab Oviedo, Petro Martyre, Gesnero, Johanne Lerio, Clusio, Nierembergio, Wormio & Septala in nobili suo musæo descriptum.

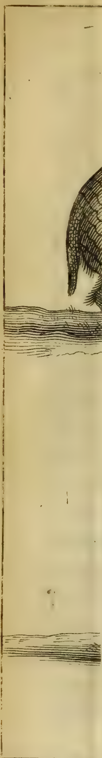
ARMADILHO.

ce Muger, ſive piſcis ἀνθρωπόμορφος.

tum. Nonnulli dicunt, drachmam
nam corticis vel testæ hujus anima-
is potenter provocare sudorem,
morbo Gallico laborantibus, & ossi-
culum caudæ ejusdem, in tenuissi-
mum pulverem redactum, & magni-
tudine capitis aciculæ in aures im-
missum, prodesse contra surditatem,
eamque infallibiliter sanare. Mera
hæc est fabula; quod fortè animad-
vertens Wilhelmus Piso, verbum
non addidit de hujus animalis virtu-
te, sed ad ea provocat, quæ Monar-
dus & Ximenes scripserant, modeste
fatendo, se nunquam ejus rei peri-
culum fecisse.

Alii narrant, piscem maris Brasi-
liani, ab Hispanis, quod facie mulie-
rem refert, *Pece Muger* vocatum,
habere ossa, ea virtute gravida, ut
dorso ita gestata, ut vivam carnem
tangant, immediate omnem exitio-
sum fluxum sanguinis cohibeant, qui
ex hac vel illa vena vel arteria præ-
cipitanter restagnat.

Præter hanc illorum narrationem alii, & inter illos Pater Philippus de Trinitate, Carmelitanus discalceatus *libro ſeptimo itinerarii ſui orientnlis*, prolixè hac de re verbis ſubſequentibus loquitur:

Vi ſono ancora alcune Sirene, maſſime vicino all' Iſola di S. Lorenzo, nella parte orientale dell' Affrica, le quali ſi chiamano da' Portugeſi Peſci Donne, *perchè dalla cintola in giu ſe terminano in peſce. L'oſſa loro ſervono in molte coſe. Sono ſtraordinariamente fredde, ſicchè, ſe qualcheduno pigliaſſe uno di queſti oſſi mentre ſe gli cava ſangue, non ſolo il ſangue ſi ferma pel freddo, che il braccio ne riceve, ma ancora ſi gela nella ſteſſa vena. Il Vicerè dell' Indie fu una volta ferito nell' arteria dal Ceruſico, e quando non v' era più rimedio per la*

*a sua salute, gli si diede nelle ma-
ni un dente di questo pesce, ed il
sangue dell' arteria si fermò subito,
e restò libero dal pericolo. Quest'
ossa giovano molto per la castità,
ed a reprimere i movimenti car-
nali, anzi rendono gli uomini im-
potenti, e servono in molte altre
cose per la salute del corpo.*

Id est:

Sunt ibidem etiam nonnullæ Sirenes, præsertim propè insulam S. Laurentii, in parte orientali Africæ, à Lusitanis Pesci Donne *vocatæ, propterea, quod à zona versus inferiora in pisces abeunt. Ossa earumdem ad multa prosunt. Præter modum frigida & sicca sunt, ita, ut si quis dum sanguinem mittit, unum ex his ossibus capiat, non sanguis modo, ob frigus quo brachium afficitur, subsistit, sed in ipsa etiam vena concrescit. Pro Regi Indiarum, cum aliquando chirurgus arteriam ei secuisset, nec
ullum*

nullum ſalutis remedium ſupereſſet, datus eſt in manum dens hujus piſcis, & ſanguis arteriæ ſtatim ſubſtitit, ipſeque liberatus eſt à periculo. Hæc oſſa multum proſunt caſtitati, & ad reprimendos motus carnales: quin homines reddunt impotentes, & multis aliis in rebus inſerviunt ad ſalutem corporis.

Variæ coronæ, ex his oſſibus factæ, diverſis temporibus Sereniſſimo Magno Duci, Domino meo donatæ ſunt, quæ à me in uſum deductæ, ne minimum quidem ſignum mihi dederunt, memoratæ hujus virtutis, in ſiſtendo ſanguinem, & cohibendo libidinoſos affectus. Idemque experientia edoctus affirmo de dentibus & oſſibus Hippopotami, vel equi marini: attamen Pater Michaël Boim videtur perſuadere contrarium, dum ita ſcriptum reliquit:

Nel Regio Spedale di Goa ſi conſerva un grandiſſimo dente di Caval marino, del quale quando vo-glion

glion fare ſperienza, tagliano la vena d'un uomo, e mentre il ſangue ne ſpiccia, legano quel dente all' intorno della vena aperta, e ſubito il ſangue, in eſſa ringorga, e ſi ferma. Ed è nota la ſtoria del cadavero d'un certo Principe di Malabar ucciſo in battaglia navale da' Portugeſi, che quantunque foſſe paſſato fuor fuora da molte palle di moſchetto, contuttociò non gli era uſcita ne pure una minima ſtilla di ſangue, perchè portava al collo un pezzeto d'oſſo di Caval marino, il quale toſtochè da quel cadavero fu allontanato, cominciò il ſangue a ſgorgar dalle ferite coſi dirottamente, che tutti gli aſtanti ebbero grand' occaſione di riempirſi di ſtupore. Di queſto auvenimento, ſoggiunge, *non penſo che altra ſia la cagione, che una certa qua-*

lità freddissima di quell' ossa, valevole a congelar ne' corpi tutto il sangue, e a privarlo della sua nativa flussibilità.

Id est:

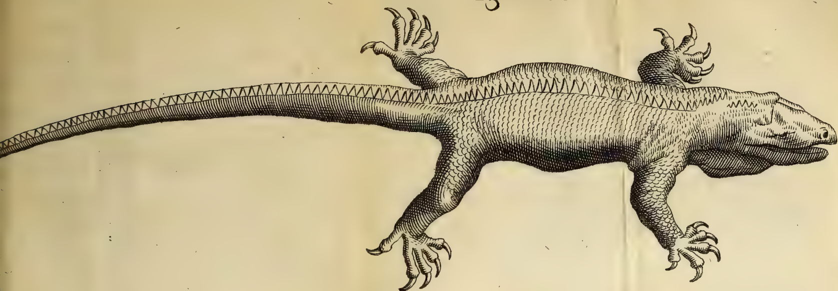
Novi Goæ in regio Nosocomio esse unum ex maximis dentibus equi marini, cujus admirandæ facultatis si experimentum sumere volunt, dentem venæ sectæ adhibere solent, & ecce, mirum dictu, statim sanguinis prosilientis impetus, sanguine intra venam recepto, sistitur. Nota est historia cadaveris cujusdam Malabarici Principis à Lusitanis occisi, quod cum juxta navem occupatam pluribus glandibus transfossum, sine ullo tamen ex hiantibus vulneribus sanguinis effusi vestigio reperissent, in vestibus jam spoliati collo frustum ossium appensum cum detraxissent; quod uti unum ex ossibus Hippopotami *erat, ita quoque sanguinis veluti aggere perrupto è mortui corpore copiosissimè ad stuporem omnium profluxit:*

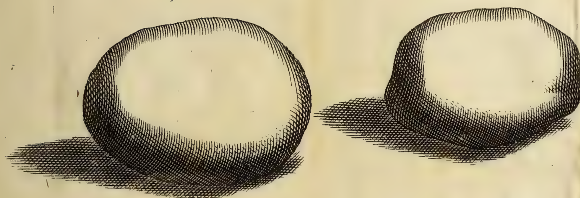
xit : Cujus quidem, ſubjungit, *aliam cauſam eſſe non puto, quam frigidiſſimam qualitatem, quâ ſanguis protinus congelatur, & à fluxu prohibetur.*

An verò homo, vel quodcunque aliud animal, congelato ſanguine in ventriculis cordis, & intricatis receſſibus & mæandris canalium ſanguineorum vivere poſſit, id verò illis conſiderandum relinquo, qui ratione pollent. Porrò, quod attinet aperturam venæ, & cohibitionem ſanguinis, dente vel oſſibus hippopotami ita factam, ne quicquam exeat, id iſtiusmodi negotium eſt, ut Indis, ceu hominibus bonæ conſtitutionis, & exhiberi & perſuaderi facilè poſſit, non verò Europæis: niſi ſit ſimplex quædam muliercula, quæ decipi poſſet, aperiendo venam, & poſtea duorum aut trium digitorum latitudine ſub apertura ſtrictè ligando fruſtulum aliquod dentis vel oſſium, actutum enim ſanguis redundare deſinet: at verò æquè deſinet,

ſi loco dentis marini digitum unum applices, aut qualecunque fruſtum ligni vel metalli adhibeas, tantum ut corpus venæ eum in modum ſtringatur, ne ſanguis transcurrere, & penetrare in vulnus poſſit. Unde plurimum veræ laudis tibi debetur, Pater Athanaſi, qui cum in nobili & magnifico libro Sinæ illuſtratæ referas, te tres iſtiusmodi dentes poſſidere, nihil tamen de proprietate eorundem affirmaſti, ſapienter reſervata tibi facultate idipſum agendi, ubi qualitatis experimentum cœpisſes. *Nos* (inquis) *dentes hujus animalis ternos in noſtro Muſæo exhibemus, quorum quidem qualitatis experimentum nondum ſumpſimus : quod ubi fecerimus, tunc una quoque rationem tam mirificæ qualitatis inveſtigabimus.*

In Inſula Cuba, Mexico & Braſilia, variisque Americæ Septentrionalibus Meridionalibusque locis; fœdum atque importunum aliquod genus lacertarum aquaticarum invenitur,

Iguane

Lapides Iguane

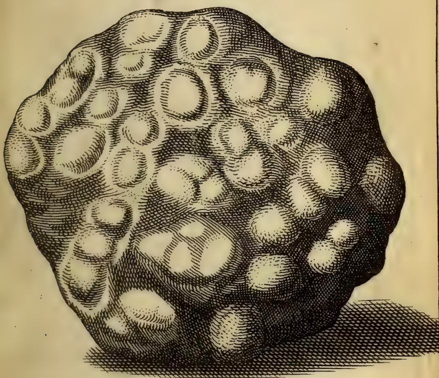
r
fi
ap
li
ut
g
p
ri
t
n
r
d
r
v
u
f
n
n
n
f
t

nitur, *Iguane* vulgo dictum, quæ lacertæ, referente Guilelmo Pisone, lapidem minus durum stomacho gerunt, ovi gallinacei magnitudine. Alii tamen affirmant, eundem in cerebro generari: & inter illos Franciscus Ximenes testatur, eundem lapidem, drachmæ unius pondere in conveniente liquore assumtum, mirabiliter sanare dolores nephriticos; cum virtutem habeat diureticam, frangendo calculum & aperiendo vias urinarias. Piso fatetur, se ejus rei periculum non fecisse. Nierembergius, Oviedus, Gomara, Wormius, & Joannes de Laet nudam ejus mentionem faciunt. Ego in multis occasionibus vires ejusdem expertus sum, & nullas, ac ne phantasia quidem concipiendas inveni. Et D. Marchioni Hieronymo Biffi debeo, quod ab hoc errore liberatus sum, cui, ut curiositatem meam in capiendis experimentis foveret, placuit, donare mihi unum ex his lapidibus.

Sed ſi inutilem hunc expertus ſum; inutiliſſimum inveni alium quendam famoſum lapidem, in capite, vel ventre ſerpentis cujusdam Africani, in Mombaza, Zanguebaris regione productum: & tamen hunc eundem lapidem maximum probatumque remedium eſſe ferunt, accelerando gravidarum partui, idque ſine dolore, etiamſi fœtus mortuus ſit, ſi coxæ parturientis alligetur; hac tamen cautione ſervata, ut ſtatim poſt partum removeatur. Etenim, ſi diutius ibi alligatus maneat, ob ingentes ſuas vires omnia puerperæ inteſtina ad ſe traheret. Mirabiliter quoque contra febres prodeſſe creditur, ſi tempore paroxismi in potu detur: quin & ſanare dolores colicos fertur, & pellere animo omnem melancholiam, quamvis graviſſimam & hypochondriacam. Sereniſſimo Magno Duci Ferdinando Secundo, Domino meo, dono datus eſt hujusmodi lapis: figuræ erat Sphæricæ, ponderis

Lapis serpentis in Mombaza.

RPJCB

ris unciarum quinque, eundemque experimento ſemper inveni inutilem eſſe. Lapis eſt, ſi exteriora ſpectes, nodoſus, & ex infinitis foliis compoſitus, quorum unum alteri ſuperinductum eſt, perinde ut in calculo veſicæ hominum, nec non illis lapidibus, quos in Indiis orientalibus in ſtomacho cercopithecorum, ovium, cervorum, damarum, alioorumque ruminantium, domeſticorum pariter & ſylveſtrium animalium, nec non apud Indos occidentales in ſtomacho illorum animantium quæ *Vicuñas, Tarvas, Guanacos* & *Pacos* vocant, reperire eſt, quos omnes nomine lapidis Bezoar indigetamus. Qui illum dono dabat, longe maximi illum faciebat, & addere ſequentem ſcripturam voluit.

Para que ſe conoſca eſta piedra, y ſe eſtime, diré a qui ſu valor, ſu virtud, y el modo come ſe deve uſar della. En primero lugar llamaſe

eſta piedra en Portugues Pedra de Cobra de Mombaza. *Criaſe en la cabeza, o come otras dizen, en el ventre de las culebras, que ay en Mombaza.*

En las Indias ſon eſtas piedras mui raras, y por eſſo de mucho valor; y eſſa no ſe allaria alla menos de cen Pardaos, que valen poco menos que cen Patacas, por ſer cada Pardao, que por otro nombre ſe llama Xerapin, ſiete Reales y medio de plata: Otras piedras hai d'eſtas mas piquenhas, que valen menos, mas tienen la misma virtud. En Europa no ſe que haya mas que duas, y eſta es una dellas.

Eſta pedra tiene primeramente virtud para hazer parir las mugeres con facilitad, e ſin dolor: e haze que la crianza ſe eche aunque ſea muerta en el ventre. Para

eſto

eśto ſe deve ligar en una pierna, o muslo, menos de un palmo del collo para cima de la parte de dientro; però tanto que la crianza uviere ſalido, ſe deve quitar luego, porque ſi uviere discuido en eſto, la Madre tendrà peligro de vida, porque le hara purgar todas las entranhas.

Sirve mas eśta pedra para dolores de Colica, y es maravilloſſa para quitar eśta dolenzia, la qual, ſi procede de calentura, ſe deve tomar en agua; ſi procede de frio, ſe deve tomar en vino; e quando no ſe ſabe la raiz de la dolenzia, ſe puede tomar en agua, porque de ſu naturaleza es caliente, y ſempre darà buen effecto, aunque proceda de frio. El modo de tormarla es meliendo poquito de a queśta pedra, que facilmente ſe haze ſopra otra pedra maiada con agua, o vino, y de-

despues se beve como qualquier otro contra-ponzonha.

Sirve mas para todos los dolores del ventre procedidos de indigestion, y ventositad, y en esto se iguala con la pedra de puerco espino, y se toma del mismo modo en agua.

Sirve mas para quitar todas las febres, tomandose come està dicho en agua en la declinazion, y haze mas sudar.

Sirve mas para quitar toda melancolia, y tristeza de corazon bevida en vino aiguado.

Id est:

Ut hic lapis cognoscatur & in pretio sit, hic valorem, ejus, nec non utendi modum dicam. Primo loco hic lapis lingua Lusitana vocatur Pedra de Cobra de Mombaza. *Nascitur in capite, vel, ut alii dicunt, in ventre colubrorum, quos Mombaza habet.*

In Indiis hi lapides admodum rari, ideo-

ideoque magni pretii ſunt, & hic noſter minimum centum Pardais *veniret, qui paulo minus quam centum* Patacas *efficiunt, cum ſinguli Pardai, alio nomine* Xerapin *dicti, ſeptem argenteos Regales cum dimidio efficiant. Adſunt etiam alii hujus generis lapides, ſed minores, nec ejusdem pretii, utut easdem virtutes obtineant. In Europa, quod ſciam, non niſi duo adſunt, ex quorum numero hic eſt.*

Primo hic lapis facultatem habet promovendi partum mulierum, idque ſine difficultate, & citra dolorem, & fœtum expellit, utut in ventre mortuum. In hunc finem alligandus eſt ad partem interiorem coxæ, vel cruris, palmi latitudine ab utriusque principio, ita tamen, ut prodeunte fœtu ſtatim removeatur: id enim niſi fiat, mater vitæ periculum incurret, omnia enim viſcera ſequentur.

Præterea hic lapis prodeſt contra dolores colicos, & mirabiliter dolores illos aufert: & ſi illi à cauſa calida ſint,

cum aqua aſſumendus eſt; ſi à frigida, vino; & ſi radix doloris ignota ſit, aqua adhibenda eſt, cum ſua natura calidus ſit, & ſemper bonum effectum producet, utut à frigido procedat. Modus aſſumendi hic eſt, ut exigua lapidis particula comminuatur, id quod facilè fit, ſuper lapidem, aqua vel vino madefactum, & poſtea ut alia omnia antidota aſſumitur.

Inſervit etiam contra omnes dolores ventris, à mala digeſtione, vel flatibus procedentes, & in hoc ſimilis eſt lapidi hyſtricis, eodemque modo aſſumitur.

Præterea inſervit contra omnes febres, aſſumendo illum, ut dictum eſt, cum aqua in declinatione, & ſudorem prolicit.

Conducit etiam ad pellendam omnem melancholiam, & cordis triſtitiam, in aqua vino mixta aſſumtus.

Fabuloſæ illæ inventiones, quæ de modernis medicamentis narrantur, maximam partem originem ſuam habent, à quadam fabula, ab anti-

antiquorum credulorum aliquo ſcripta & credita. Et quis non videt, ea, quæ hic noſter de lapide Mombazæ, & utilitate illa narrat, quam parturientibus adferre ſolet, ea inquam omnia, ab illis deſumta eſſe, qui de lapidis aquilini virtutibus ſomniando ſcripſerunt. *Ætites*, inquit Wormius, *nam etiam ipſe hæc talia credit, parturientibus dicatum teſtatur* Plinius *&* Galenus, *non refragante experientia, ſiniſtro namque brachio alligatus fœtum in iis retinet, quæ ad abortum ſunt proclives, ob uteri lubricitatem. Tempore partus ſiniſtro femori alligatus dolores minuit, ac partum accelerat; cujus experientiam ſæpius in hac urbe feci, adhibita tertia ſpecie. Eſt enim Geodes parvulus ovi columbini magnitudine, cujus effectum in caſibus deſperatis multæ honeſtæ matronæ ſæpius viderunt. Sed ubi partus exciderit ſtatim amovendus: Obſervavit namque Valeriola tam vehementer trahere, ut una uterus excedat ni maturè*

turè removeatur, quod, eo referente, accidit Valentiæ conjugi Ponſoni Iouberti, quæ oblivioni tradens lapidem femori alligatum, elapſa matrice extincta eſt.

Caimani, Indorum cocodrili, & à Nicolao Monardes, Guilelmo Piſone, & Jacobo Bontio, multisque aliis deſcripti ſunt. In hujus beſtiæ ſtomacho, magna calculorum fluvialium, ab eadem deglutitorum copia reperitur:

De quali, ut Monardes refert, *è tenuto un gran conto da gli Spagnuoli, e da gl' Indiani, per ſervizio di coloro che anno la febbre quartana: concioſſiecoſachè, applicando due di què ciottoli all' una, ed all' altra delle tempie, ceſſa la quartana, o s' alleggerisce grandemente il calore di eſſa; e di cio* Soggiunge il Monardes, *ne anno grande eſperienza, perchè nel naviglio,*

viglio, dove veniva chi me ne donò due di essi, fu medicato un Monaco, il quale con questo rimedio in tre, o quattro accessioni rimase libero dalla febbre; ed io gli ho provati due volte in una fanciulla quartanaria, e pare che non senta tanto caldo mentre gli tien legati alle tempie, ma non le è cessata la quartana: Non so quello che sia per seguire da qui avanti.

Id est:

Qui, ut Monardus refert, *in magna apud Hispanos æstimatione sunt, in usus illorum, qui febri quartana laborant. Etenim, duobus istiusmodi calculis, regioni temporum applicatis, quartana cessat, aut calor ejusdem vehementer minuitur: & hujus rei*, subjungit Monardes, *magnam experientiam habent: nam in navigio illo, quo vehebatur, qui mihi duos istiusmodi calculos dono dedit, sanitati restitutus est Mo-*

Monachus, qui hoc adhibito remedio, post tertiam vel quartam accessionem à febre liberatus est : & ego hujus rei bis experimentum cœpi, in puella quartanaria, & alligatis ad tempora calculis, minor caloris sensus videbatur : sed quartana non remisit. Quid porro secuturum sit, nescio. Si Monardes hanc de puella historiam continuare, vel veritatem scribere voluisset, putaverim, eundem etiam potuisse referre vanitatem illius medicamenti, à me sæpius nullo cum fructu deprehensam, idque non in quartanis modo febribus, sed in renum etiam calculo, utut Franciscus Ximenes referat, illud singulare in hoc affectu remedium esse : maxime, si fluviales illi calculi eximantur ex stomacho illorum crocodilorum, quos *Iacarè* vocant. Potuit fieri, ut ego deceptus sim, & ut loco calculorum crocodili mihi dono dati sint lapilli fluviorum Arni & Minionis : quicquid tamen sit, non muto sententiam, nec credo hos

hos calculos ex eo acquiſiviſſe virtutem illam, quod à ſerpentibus deglutiti ſunt. Autor hiſtoriæ naturalis & moralis Antiliarum, agendo de crocodilis, nullam horum calculorum in ſtomacho, ſed aliquam lapillorum in capite mentionem facit, eosque multum prodeſſe calculoſis narrat. Subjungit poſtea, dentes majores crocodili attactu ſanare dolorem dentium, eosque integros à corruptione ſervare. Nolim ei fidem adhibere, id vetante experientiâ, quam non de Æthiopum modo Caimanis, ſed Ægyptiorum etiam crocodilis habeo.

Inter peregrina animalia, quæ antiquo & regio more in arcibus Sereniſſimi Magni Ducis, Domini mei, nutriuntur, avis eſt rapax, magnitudine, figurâ & pennarum colore Bozagro ſimillima : niſi quod partem illam, qua collum capiti annectitur, nigra faſcia ambit. Naſcitur in Braſilia, & *Hancohan* vocatur. Prima hæc

hæc eſſe fertur, quæ in Europam viva delata ſit. Gentiles Americani, & Luſitani, qui in illis regionibus morantur, affirmant, ſcobem unguium & roſtri inter potentiſſima antidota numerandam eſſe, & pennas, carnemque ipſam, & oſſa, magnam facultatem obtinere, ſanandi non unum genus morborum. Nondum ejus rei experimentum feci, prope diem tamen me illud facturum ſpero. Præterea, quamprimum minutatim obſervabo aliud animal quadrupes, recens ex Braſilia advectum quod iisdem in arcibus vivit, & à Guilelmo Piſone *Capybàra*, vel *Porcus fluviatilis* appellatur, idque ſingulari attentione obſervabo, cum Guilelmus in deſcriptione hujus animalis multa mihi prætermiſiſſe videatur, quæ neceſſario dicenda erant

Eliphanti in exigua ſua cauda nigros aliquot pilos, vel ut melius dicam, ſetas nigras, tranſparentes oſſeas, ſed flexiles obtinent. Quo

i inter has nigras ſetas reperiatur al-
ba in magno apud Indos orientales
pretio eſt, maximè verò in impe-
rio Siam, & inſula Ceilon, ubi cum
nonnunquam elephanti albi inve-
niantur, major quoque ſetarum illa-
rum copia eſt, quibus populi illi u-
tuntur contra ſurditatem, fruſtulum
illarum inſtar turundæ in aures im-
mittendo. Præterea credunt, eum,
qui armillam ex his ſetis factam bra-
chio gerit, ab omni in poſterum ver-
tigine & aëris marini infectione &
peſtilentia immunem eſſe.

Novi quoſdam, qui diu hoc me-
dicamine uſi ſunt, quod eis ſubmi-
niſtraverat D. Antonius Morera,
cathedralis Eccleſiæ Goanæ Canoni-
cus, ſed nec auditum recuperave-
runt unquam, ac ne magis quidem
acutum eum ſenſerunt: quare huc
inclino, ut credam, non minus hoc
quam commemorata alia medica-
menta inutile & vanum eſſe. Et
certe Philippus Pigafetta, in deſcri-
ptione

ptione ſua Congi, de elephantis illius regni, & de caudarum ſetis agens, affirmaſſe contentus eſt, in magno illas apud Africanos pretio eſſe, non ob aliud, quam quod ornatui virorum fœminarumque inſerviant.

Supra dictus D. Antonius Morera mihi affirmabat, in montanis Malabar certum genus avium nigerrimorum morari, corvis Europæis non abſimilium, in quarum ventriculis lapilli inveniantur, diverſæ figuræ, & coloris diverſi, qui plumbo incluſi, & circa frontis medium applicati, omnem ex qualicunque cauſa natum dolorem capitis ſtatim ſanent, ideoque ab Eremitis illius loci, qui hunc quæſtum exercent, quamplurimo veneunt: & ipſe quidem, cum duos eorum poſſideret, magni eos faciebat. Accidit poſt paucos dies, ut ego hemicrania, morbo mihi familiari, corriperer, quare urbanitatis gratia, & ne incivilis viderer, perſuaderi mihi paſ-

ſus

us ſum, ut unum ex his lapillis fron-
i applicatum : ſed hemicrania, ma-
gis quam unquam obſtinata, curſum
uum viginti quatuor horarum ſpatio
perficere voluit, non ſine magna
admiratione boni illius hominis, qui
poſtea me huc deducere conatus eſt,
ut crederem, me vel infeliciſſimum
omnium eſſe, vel dolores capitis Eu-
ropæorum diverſæ naturæ eſſe à do-
loribus Aſiaticorum. Etenim ſubji-
ciebat, niſi lapides illi mirabili vir-
tute dotati eſſent, natura, quæ ni-
hil fruſtra & citra finem particula-
rem facit, illos in harum avium ſto-
macho non produxiſſet : hinc tran-
ſiit ad commendandam virtutem la-
pidis chelidoniæ, qui ſecundum
Dioſcoridem & Apollonium, apud
Alexandrum Trallianum, & ſecun-
dum ea, quæ autor libri *de incanta-
tione* Galeno tributus refert, in ven-
triculis pullorum hirundinum inve-
nitur : nec non ad virtutem lapidis
alectorii, qui in gallorum ventricu-
lo

lo naſcitur, de quo Plinius: *Alectorias vocant in ventriculis gallinaceorum inventas, cryſtalli ſpecie, magnitudine fabæ, quibus Milonem Crotonienſem uſum, in certaminibus invictum fuiſſe volunt*: & Solinus: *Victor Milo omnium certaminum, quæ obivit, alectoria uſus traditur: qui lapis ſpecie cryſtallina, fabæ modo, in gallinaceorum ventriculis invenitur, aptus, ut dicunt, præliantibus*: & Solini deſcriptor Poëta:

Eſt & Alectorius gallorum in ventre lapillus,
Ut faba, cryſtalli ſpecie, pugnantibus aptus.

Riſi apud me, & cum omni manſuetudine eidem perſuadere conatus ſum, nec non id egi, quaſi manu palparet, lapides illos non naſci in ventriculis, ſed jam antea ab avibus deglutitos eſſe: neque hoc illos modo avibus naturale eſſe, ut lapides deglutiant, ſed omnibus cujuscum-

que

que generis avibus, domeſticis & ſylveſtribus id datum eſſe, ut lapillos in ventriculum demittant: & poſt paucos dies eidem hoc reipſa oſtendi, in plurimis diverſi generis volatilibus, & ſpecialiter in gruibus, quæ maximam eorundem copiam præbebant.

Grues deglutire lapillos Ælianus teſtatur, adducendo rationem, quod tempore autumni tranſituræ per mare in Africam, hos lapillos deglutiant, iisque cibi & ſaburræ loco utantur, contra impetum ventorum. *λίθον δὲ ἑκάστη καταπιοῦσα, ὡς ἔχειν καὶ δεῖπνον, καὶ πρὸς τὰς ἐμβολὰς τῶν ἀνέμων ἔρμα, πειρῶνται τοῦ μετοικισμοῦ.*

Frivolum, meo judicio, eſt hoc Æliani dictum: etenim grues non unum aliquem, ſed permultos lapillos deglutiunt: nec credibile eſt, illas ſaburræ loco hos deglutire, cum in omnium domeſticarum avium, quæ non avolant, ventriculis, nunquam non lapilli inveniantur; anatum ſcilicet,

licet, anſerum, gallinaceorum, gallinarum, maxime ſtruthionum: & memini, me in ventriculo ſtruthionis inveniſſe ſupra tres libras lapillorum, intercurrentibus fruſtulis ferri & æris. Et grues, animal ſagaciſſimum, in hoc maritimo tranſitu lapillis vivere, ex quibus ſuccum nutrientem nullum attrahere poſſunt, id vero Samueli Bocharto uſque adeo inſolens viſum eſt, ut in *Hierozoicis* dubitaverit, ſit ne mendum in textu Æliani, ita ut pro voce δεῖπνον ſignificante *cœnam* vel *cibum*, legendum ſit δι' ὕπνον, id eſt *propter* vel *ob cauſam ſomni.* Nimirum, quia venator non fuit, verum eſſe credidit grues excubias agentes, dormientibus reliquis, & uni pedi inſiſtentes, ſublato altero ſaxum tenere, ne obdormiſcant. *Itaque* (ſcribit Bochartus) *cum grues Ælianus lapillos vorare dicit* ὡς ἔχειν καὶ δεῖπνον, καὶ πρὸς τὰς ἐμβολὰς τῶν ἀνέμων ἕρμα, *videndum an ne pro* δεῖπνον legi debeat δι' ὕπνον, *propter ſom-*

ſomnum : Lapillos enim Gruibus eſſe pro cœna valde abſurdum eſt : Sed voluit Ælianus lapides à Gruibus vorari non ſolum ut Pontum transvolaturis pro ſaburra ſint, ſed & ut mari, trajecto, evomiti ad ſomnum, qua ratione diximus, arcendum inſerviant.

Grues quandoque uni pedi inniti veriſſimum eſt, idque Conrado Gianfigliazzi Chicchibius coquus in planitie Peretolæ oſtendit, ſi veridicus eſt Boccacius : at verò, ut tunc temporis altero pede lapidem teneant id venatores credere nolunt, quicquid etiam Plinius, Solinus, Plutarchus, & Zezes teſtentur. Et ut hoc vel maxime verum eſſet, cui bono grues ventriculo vel ingluvie, cum tanto ſuo incommodo, trans mare deportarent lapides ? an ut illos poſtea revomerent ? quaſi verò alibi nulli lapides inveniantur.

Interim ingenioſiſſima eſt Bocharti emendatio : ego verò textum Æliani ſimpliciter, ita ut antiquitus

ſcriptum eſt, legerem: & ſi illo pruritu laborarem, qui hodie familiaris pluribus eſt, ut ſcilicet veteres dixiſſe ferant id, quod ne ſomniarunt quidem unquam, dicerem, Ælianum optimo jure uſum voce δεῖπνον, ſignificante *cibum*, quod fortè cognoviſſet, aves lapillis uti ad bene digerendum cibum, id quod poſtea magis perſpicuè dictum eſt à modernis, & ſpecialiter ab Academicis noſtris experimentalibus, nec non Guilelmo Harvæo, & Thoma Cornelio, qui digeſtionem in ventriculis avium, maximam partem trituratione perfici, vel adjuvari, & hos lapillos quaſi totidem minores molas eſſe volunt, quæ à duobus illis robuſtis muſculis, quibus ventriculus conſtat, circumagantur.

Porro, quia accidentaliter locutus ſum de hac correctione textus Æliani, liceat mihi, cum bona tua gratia, in materia de gruibus defendere Græcum Scholiaſtem Theocriti,

criti, perperam notatum ab eodem Samuele Bocharto. Scholaſtes ſuper hos verſus Idyll. x.

> Ἁ αἴξ τὴν κύτισον, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει,
> Ἁ γέρανος τ' ἄροτρον.

ſcriptum reliquit: Ἀρχομένου γὰρ σπόρου αἱ γέρανοι φαίνονται, *Grues comparent incipiente ſationis tempore:* ad quæ Bochartus: *Quod non capio, quia ſementis tempore non veniunt grues, ſed migrant; Gruum enim migratio in autumnum incidit, qui eſt ſationis ſolemne tempus, &c. Itaque nugatur Græculus à quo hæc Scholia ſcripta ſunt.*

Si Scholiaſtes Græcus hæc ſcripſiſſet, in illis regionibus, ex quibus grues diſcedentes primò avolant, quando transitum in Africam moliuntur; fateor, juſtiſſima eſſet Bocharti accuſatio: At verò injuſta illa mihi videretur, ſi, quod veriſimile eſt, hæc in alia aliqua regione ſcripta ſint, ubi grues, dum in itinere ſunt, ſementis tempore primò compareant; eadem ratione, qua in campeſtribus

Pisæ, circa medium Septembrem, & principium Octobris quotannis comparere solent; in quam anni tempestatem cum sementis primordia incidant, non erraret, qui apparentibus in Thuscia gruibus, cum Theocrito diceret: ἁ γέρανος τ' ἄροτρον *Grus aratum sequitur*. Etenim cum ad nostras regiones mense Septembri vel Octobri, ut aves transeuntes aliæ accedunt, utplurimum in sativis agris quiescunt, & terram unguibus scalpendo, magnam vastitatem inducunt, absumtis quæ occurrunt seminibus. Nec verò grues solis seminibus, quæ multorum sententia est, vivunt; sed herbis etiam, & bombycibus pascuntur, ut experientia me docuit. Fuit, cùm unius ingluviem gramine, alterius fabis repletam invenirem. Alia stomacho magnam herbæ contritæ, & ut mihi videbatur trifolii quantitatem continebat. Aliæ duæ crabrones, nonnullæ lumbricos deglutiverant. In unius ingluvie qua-

quatuor pisciculos marinos, duas lacertas, & quinque glandes querneas; in alterius stomacho aliquot limaces, nec non piscem aliquem, cum multa herba, atque tot lapillis inveni, ut ad trutinam diligenter examinati, duas uncias & aliquanto plus efficerent, cum, qui ventriculis aliarum continebantur, non nisi ad septem vel octo drachmas ascenderent. Hæc tamen omnia à me Februario & Martio mensibus observata sunt, quo tempore grues ex Africa redeuntes, in Thuscia comparent, abituræ in Thraciam & Scythiam. Et curiosa res est, scire, quam exactè hoc genus avium quotannis observet tempora sui reditus ad nos. Anno 1667 primæ grues comparuerunt in campestribus Pisæ vigesimo Februarii: anno 1668 vigesimo quarto Februarii, nec non anno 1669 decimo septimo, & anno 1670 decimo quinto ejusdem mensis. Unde concludere licet, non sine magna

ratione dixisse Prophetam: *Hirundo & grus custodierunt tempus adventus sui; at populus meus non novit jus Domini.* Nec verò quisquam putet, solas hirundines & grues servare stata adventus sui tempora, sed idem omnes aliæ aves vagabundæ faciunt, nisi ventis validioribus, aut calida vel frigida constitutione aëris, in illis locis, per quæ transeunt impediantur: Ardeæ anno 1667 septimo Februarii primò Pisis visæ sunt: anno 1668 decimo octavo ejusdem mensis comparuerunt. anno 1669 decimo septimo, & anno 1670 decimo quinto ejusdem Februarii. Plateæ Plinii, vel Plateleæ Ciceronis tardius comparent. Anno 1667 vigesimo, anno 1668 decimo quarto; anno 1669 vigesimo primo, & anno 1670 vigesimo quarto Martii primò visæ sunt. Nimium me esse sentio, in commemorandis his & similibus minutiis, itaque in occasionem magis oportunam illas reservabo, ubi de

de digeſtione agens, fortè innuam, non omne genus avium ejusdem roboris & fabricæ ventriculum, ſed alias diverſum ab aliis habere, quibus minus frequens eſt, adjuvandæ digeſtionis cauſa deglutire lapides; è quorum numero ardeæ ſtellares ſunt.

Dum in hoc diſcurſu verſamur, ingenuè monebo, in præludiis experimentorum naturalium, Academiæ experimentalis, pag. 265. errorem commiſſum eſſe. Scriptum ibi invenitur:

Mirabile è la forza con la quale s' opera la digeſtione delle galline, e dell' anitre, le quali imbeccate con palline di criſtallo maſſicce, ſparate da noi in capo di parecchi, ore, ed aperti i loro ſentrigli al Sole, parevano foderati d'una tunica rilucente, la quale veduta col microſcopio ſi conobbe non eſſer altro che un polverizzamento finiſſimo,

ed impalpabile di cristallo; Dove fu detto con palline di Cristallo massicce, dovea dirsi *con palline di Cristallo vote*.

Id est:

Mirabilis est illa virtus, qua digestio in gallinis & anatibus perficitur, nam deglutitis solidæ crystalli globulis, cum post plures horas à nobis exenterata essent, aperti ad Solis lumen illarum ventriculi relucente quadam tunica suffulti videbantur, quæ, uti adhibito microscopio patuit, nihil aliud erat, quam tenuissimus, & impalpabilis crystalli pulvis. ubi loco *solidæ crystalli* dicendum erat, *crystalli vacuæ*. Etenim, globuli ex crystallo solida, non atteruntur, nec in pulverem rediguntur pluribus horis; sed plurimorum dierum & multarum septimanarum decursu opus est: sed vacui, & ad lucernam elaborati, paucis aliquot horis atteruntur. Memini, me quatuor horum globulorum vacuorum

cuorum gallinæ deglutiendos exhibuiſſe, quos poſt horas ſex in ventriculo illius in minutias redactos inveni. Sex à capo deglutitos, exactis quinque horis, & mactato capo, omnes in ventriculo contritos inveni. In columbo non totis quatuor horis quatuor contriti ſunt. At verò, cùm duobus aliis, totidem globulos ſingulis deglutiendos exhibuiſſem, poſt horas tres, edentibus interim illis, ſed non bibentibus, utrumque mactari juſſi, & in unius ingluvie globulum unum integrum inveni, ex tribus aliis, qui in ventriculum deſcenderant, duo contriti erant, incolumi tertio, & pleno liquoris candidi, inſtar lactis liquidi, & non coagulati, ſaporis ex acido & amaro miſti. In alterius columbi ventriculo, duo globuli minutatim contriti; reliqui duo adhuc integri, & milio trito, ſupradictoque liquore candido repleti erant. Hujusmodi eventus, verum eſſe aſtruunt id, quod in ſu-

pracitatis præludiis experimentorum naturalium narratur: nimirum, *ne ventrigli dell' anitre, e delle galline ſi ſon trovate palle di vetro, ripiene di certa materia bianca, ſimile al latte rappreſo, entratavi per un picciolißimo foro.*

Id eſt:

In ventriculis anatum & gallinarum inventos eſſe globulos vitreos, repletos materia quadam candida, inſtar coagulati lactis, quæ per minimum quoddam foramen in globulum penetraverit. Me quod attinet, crediderim, candidum hunc liquorem expreſſum eſſe ex infinitis illis pupillis, quæ partem œſophagi avium internam, ſuperiori orificio ventriculi annexam, veſtiunt: idque eo magis crediderim, quod in aliis iſtiusmodi experimentis animadverterim, globulos hoc liquore, citra alterius cibi miſturam repletos, ſemper in orificio ſuperiore ventriculi; alios verò, cibi

&

& liquoris candidi plenos, non nisi in cavitate interiore ventriculi inveniri. Quod si jam ad hunc liquorem candidum qualiscunque alius accedat, qui amarorem ei largiatur, facilè est conjicere, qualis ille, & quod ejus officium sit. Ego digestionem in ventriculis avium, non sola trituratione, ut quidam volunt, perfici; sed peractâ naturâ, menstruo quodam opus esse puto, cujus beneficio cibus jam tritus fermentetur, dissolvatur, attenuetur, & in chylum convertatur: atque in ea sum sententia, lapillos ab avibus deglutitos, & vi musculorum circumactos, non alio quam dentes officio defungi: & observavi, nonnullos pisces, & specialiter locustas marinas, quæ rebus duris nutriuntur, easque integras deglutiunt, à natura dentes in cavitate stomachi obtinuisse. Dignum, & lectu circa hanc materiam utilissimum est, *progymnasma de nutricatione*, à Thoma Cornelio conscriptum.

Globuli ergo cryſtalli inanes, paucis aliquot horis in ventriculis avium conteruntur, non verò globuli ſolidi, qui, ut dixi, plurium ſeptimanarum tempus requirunt, antea quam planè in pulverem redigi poſſint. Cum quatuor globulos cryſtalli ſolidæ capo dediſſem, quorum ſinguli octo grana pendebant, & ex eorum numero erant, ex quibus coronæ & monilia fiunt, exactis duodecim horis eosdem in ventriculo integros inveni, ſine ulla etiam ſplendoris jactura. Foramina verò illa, per quæ filum trajicitur, macerato cibo repleta erant.

Idem aliis quatuor globulis accidit, quos capus per horas viginti quatuor in ventriculo detinuerat. Alius capus quatuor iſtiusmodi globulos ſolidos deglutierat, & per octiduum in ventriculo detinuerat; quos omnes integros inveni, niſi quod ſplendorem amiſerant, & corroſi ac imminuti videbantur. Eâdem ratione

ratione corroſos, & inſigniter imminutos quatuor alios vidi, quos capus ante dies ſedecim deglutierat, ut & quatuor alios, quos gallina per triginta dies in ventriculo ſervaverat.

Capo centum globulos ſolidos exhibui, eundemque horâ decimâ ſeptimâ in caveam incluſi. Horâ vigeſimâ quartâ multos adhuc in ingluvie hærere vidi. Horâ ſequente decimâ matutinâ ingluviem planè vacuam eſſe deprehendi: ergo cum fracto collo apertus eſſet capus, globulos in ventriculo viginti quatuor, in inteſtinis novem, & in fundo caveæ, inter ſtercus, quotquot centenario deerant reliquos inveni: & manifeſtè dignoſcebatur, capum hos globulos non per vomitum, ſed per inteſtina rejeciſſe: etenim omnium foramina, per quæ filum trajicitur, milio macerato repleta erant: & tam collectis, quam illis, quos in ventriculo & inteſtinis in-

veneram, pondus & ſplendor conſtabat. In alio quodam, cum centum globulos deglutiviſſet, & poſt duodecim horas mactatus & apertus eſſet, globulos tres in ingluvie, ſex in canali illo, qui inter ingluviem & ventriculum eſt, quadraginta octo in ventriculo ipſo, & quatuor in inteſtinis vidi: reliquos per poſteriora ejecerat, omneſque nativum ſuum ſplendorem ſervaverant: ſed hunc perdiderant viginti quinque alii globuli, inventi in ventriculo capi, cui ante octiduum quadraginta deglutiendos exhibueram. Eadem ratione ſplendorem ſimul, & nonnihil ponderis amiſerant, quatuordecim alii, qui in ventriculo capi remanſerant, decimo quinto die ex quo illos deglutiverat.

Duas vitri guttas, vel cucurbitulas, in aqua temperatas cœpi, quæ vel minimâ earundem parte ruptâ totæ in pulverem abeunt, vel, ut melius dicam, crepitant. Has, reſciſſa ignis bene-

beneficio cauda, duabus domesticis anatibus deglutiendas dedi, ut viderem, quis futurus esset effectus; & crepitaturæne essent in ventriculo. Exactis duodecim diebus, mactata una, guttam vitri integram inveni, sed amisso nitore. Ergo duodecim alios dies exspectare visum est, & cæsa anatum altera, guttam in ventriculo, æquè ut antea integram inveni: & cum cupido me incesseret experiundi, an virtutem crepitandi deposuissent hæc vitra, experimento cognovi, nihil illis hac in parte decessisse: etenim forcipe dirupta, statim in minutias abierunt.

Aliam guttam capo deglutiendam dedi. Exactis quadraginta diebus, cæsoque capo, vitrum inveni integrum, id quod forcipe ruptum, planè in pulverem abiit; non minus quam alia ejusdem generis gutta, quæ per dies octuaginta continuos in ventriculo capi fuerat.

Duas guttas, notato pondere, duobus

bus capis deglutiendas præbui, & exactis triginta diebus utroque mactato, guttas inveni integras, & examinato pondere, cognovi, uni vitro grana duo cum dimidio, & alteri decessisse grana tria. Et hujusmodi facto, & sæpius repetito experimento, semper mihi constitit, ponderi decessisse grana duo, cum dimidio, ac nonnunquam tria, aut paulo plus: idque egi sedulò, ut guttæ, antequam à capis deglutirentur, æquilibres essent. Si tibi placuerit, habere accuratam cognitionem harum guttarum vitri temperati, earumque curiosorum effectuum, poteris legere speculationes Physicas, D. Geminiani Montanari, Professoris Matheseos, in Academia Bononiensi, & demonstrationes Physico-mathematicas, D. Canonici, Donati Rosetti, celebris in universitate Pisana Philosophi.

Igne præmollitam hujusmodi guttam, pondere trium denariorum, capo

bo exhibui. Exacto quatriduo, necatoque capo, nec non repetito examine guttæ, cognovi, eidem deesse quatuor grana. Demissa eadem in alterius capi ingluviem, & post sex dies necato capo, perierant grana novem: unde probabiliter, si non certò argumentari licet, quanto, quæ temperatæ sunt guttæ, duriores sint his, quæ temperamento suo exciderunt.

Sex rudes & parvi adamantes, qui per quindecim dies continuos in ventriculo anatis Memphiticæ hæserant, nullum, ac ne minimum quidem ponderis detrimentum passi sunt. Duabus topasiis sex diebus nihil decessit. Septem globulis plumbeis, in usum sclopi minoris, quorum singuli denarios octo cum dimidio pendebant, quinquaginta horis in ventriculo gallinæ decesserunt grana novem: aliis septem ejusdem ponderis horarum septuaginta spatio defuere grana duodecim. Rursus

ſis ſeptem ſimilibus aliis, in ventriculo gallinæ, diebus quatuor, denarii duo; iisdemque, ab alia gallina deglutitis, quatuor dierum ſpatio, defuit granum unum, minus duobus denariis. Jaſpidis Bohemicæ fruſtulum, ponderis unius denarii cum dimidio, quanquam diu admodum in ventriculo diverſarum gallinarum, anatum, & gallorum Indicorum permanſerit, unquam quicquam primi ponderis amiſit.

Fruſtulum porphyritis, à gallina deglutitum, & per duos menſes in ſtomacho detentum, planè integrum manſit. Mortuo ſtruthione, qui ante octo menſes ex Barbaria advenerat, in demortui ſtomacho multi nummi cuprei, Africanæ monetæ, inventi ſunt, nondum conſumtis characteribus Arabicis, iisdem impreſſis. Duobus globulis ex ligno Rhodio granorum viginti, à capo deglutitis, ſpatio ſex dierum octo grana deceſſerunt. Quatuor margaritis tuberoſis,

ſis, granorum duodecim, in ventriculo columbi, ſpatio viginti horarum, ademta ſunt grana quatuor. Et octo aliæ margaritæ, granorum triginta, bidui ſpatio, in alterius columbi ventriculo amiſerunt viginti grana. Unde videre licet, quam luculenti lucri autores ſint, qui margaritas, à columbis deglutitas, antiquum ſplendorem aſſumere, & pretioſiores fieri docent. Sed transeamus ad alia.

In America meridionali naſcuntur aranei, usque adeo enormis magnitudinis, ut nonnulli ſecundum relationem P. Euſebii Nierenbergii, magnitudinem ovi columbini, alii partem dimidiam mali medici æquent. Alii præterea, in America meridionali, & regionibus Perù, & Chile, maximè verò in Braſilia, & Præfecturis Pernambuci, Tamaracæ, & Paraibæ, venenoſiſſimi, & malo arantio majores inveniuntur. Pernambucenſes, ungues habent duros,

fuſcos, & ea virtute dotatos, ut auro vel argento ligati, ſolo tactu, & quaſi miraculosè qualemcunque dolorem dentium ſtatim ſedent: & Zacutus Luſitanus ſe id cum feliciſſimo ſucceſſu expertum eſſe indubitanter teſtatur. Crederem relationi Zacuti, niſi experimenta, circa hos ungues facta, id prohiberent, quos D. Antonius Morera in aulam Hetruriæ attulit, & qui nullum mihi unquam hujus miraculoſæ virtutis indicium dederunt; uti nec dentes Rhinocerotis, ut ſapientis nomen mereatur Olaus Wormius, qui ingenuè fatetur, ſe ejus rei experimentum non feciſſe. *Ferunt*, inquit, *dentem hunc, dolenti denti applicatum, dolores ſedare, quod tamen nondum expertus ſum.*

Mira narrant de ſanguine hujus Rhinocerotis, in ſedandis doloribus colicis, profluvio ſanguinis, & provocandis fœminarum ſolitis & neceſſariis floribus; (cum tamen hæ

duæ

duæ virtutes inter ſe contrariæ ſint) dicunt, pellem hujus animalis, ſi diutius humectetur, & in aqua percoquatur, ac decoctum ejusdem per tres dies continuos bibatur, ſecuriſſimam medicinam eſſe illis, qui hæmorrhoïdum dolores patiuntur, & qui ob languorem ſtomachi, vel qualemcunque aliam ob cauſam continuo cibi faſtidio laborant. Et vulgus, qui decipi ſeſe magnopere gaudet, & omnem ſuam fiduciam in rebus exoticis, & quæ difficulter obtinentur, collocat, facillimè hæc talia credit: ego verò inducere animum nequeo, ut id credam; cum non niſi poſt multa experimenta capta de hac re loquar. Et quid eſt, quod de cornu hujus ejusdem animalis non prædicetur? ac ſi cor vitamque hominis defendere ab omni veneno poſſit; attamen ego hactenus ne minimum quidem ejusdem effectum vidi: & ſpecialiter non contra venenum viperinum, & ſcorpionum

Tune-

Tunetanorum. Nec majorem effectum vidi cornuum Alces contra epilepsiam, utut Olaus Wormius scribat: *Cornua insigni pollent adversus epilepsiam facultate, imprimis, si circa Kalendas Septembris animal capiatur, & mactetur, quia tum maxime vegetum & succulentum, in venerem ferri solet.*

Hæc tamen conditio, quod nimirum utendum sit cornubus hujus animalis occisi, circa principium Septembris, ab omnibus non probatur; sed non desunt, qui non nisi cornua quotannis sponte decidentia prodesse velint: & alii, magis superstitiosi, omnem hanc virtutem contra epilepsiam, in dextro cornu residere, & sinistrum eâdem plane privatum esse contendunt.

Hanc differentiam, inter dextrum & sinistrum cornu, fundatam esse credo in fabula illa, quam Theophrastus, *libro de animalibus, quæ invidia laborare creduntur*, recitat, ubi dicit,

dicit, cervum, ubi dextrum cornu decidit, illud occulere ſub terra, quod homines miraculoſæ virtutis hujus cornu gaudere nolit.

In *Experimentis meis, circa generationes Inſectorum*, nugas eſſe dixi, cervum naturali hac invidia laborare, ut hoc cornu occultet: etenim dextrum ſimul ſiniſtrumque cornu, citra omnem aliam curam fortunæ committens, ibi, ubi unumquodque decidit, relinquit: cujus rei certiſſimus ſum, ut qui Sereniſſimum Magnum Ducem in venationibus Piſanis ſecutus, ubi longè maxima cervorum copia eſt, ſpecialiter per multos annos id obſervavi: qua in re dum verſor, alia etiam particularia, circa cervorum cornua, curioſè obſervavi, quorum nonnulla in gratiam eorum, qui naturali hiſtoria delectantur, inferius ſubjiciam, partim confirmandæ, partim refutandæ antiquorum circa hanc materiam opinioni.

Inter

Inter cervos, non nisi masculi cornua gerunt, id quod notissimum, & ab Aristotele *in historia animalium*, nec non *in arte Poëtica* proditum est, nec ob aliud hic commemoratur, quàm quod Poëtis familiare est, etiam cervis fœminis tribuere cornua: quemadmodum apud Sophoclem in Anacreonte, nec non Euripidem, Pindarum, Apollodorum, Callimachum, & inter Latinos Silium Italicum, & Valerium Flaccum legere est, qui cervam Frixi aurea cornua habuisse canit:

Fatidicæ Frixus magna movet agmina cervæ
Ipsa comes setis fulgens, & cornibus aureis
Ante aciem celsi vehitur gestamine conti,
Mœsta necis sævæ luco reditura Dianæ.

Quin montis Menali cerva, à Græcis pariter & Latinis cornibus aureis

reis descripta est. Et memini, mihi à doctissimo, eruditissimoque D. Cammelli, inter nummos Serenissimi Magni Ducis Cosmi, exhibitum fuisse nummum Græcum, à Pergamenis, in honorem Severi, & Juliæ percussum, in cujus aversa facie Hercules cervam cornibus tenebat: & alium ejusmodi Herculem vidi, in musæo Serenissimi Principis Cardinalis, Leopoldi Medicei, in nummò aureò Maximiani, & alio Macrini, à Prusiensibus percusso, & à Tristano impresso. Sed quia varii semper, & diversi conceptus artificium fuere, hinc factum est, ut in altera facie nummi Elogabali, à Germenis percussi, & inter Serenissimi Magni Ducis antiqua numismata asservati, impressus videatur Hercules, non cervam, sed cervum cornu tenentem: id enim ex genitali membro manifestè cognoscitur.

Poëtas veteres, Græcos & Latinos, cervis fœminis cornua adscri-

bentes, egregiè imitatus eſt Petrarcha, cantu CLIIX:

Una candida cerva ſopra l'erba
Verde m' apparve con duo corna d'oro
Fra due riviere all' ombra d'un alloro
Levando 'l Sole alla ſtagione acerba.

Id eſt:

Cerva mihi apparuit candida, duobus aureis cornubus dotata, in herba viridi, inter duos amnes, ſub umbra lauri, oriente ſole, acerbo tempore.

Et poſt Petrarcham ab alio Poëta Tuſco in cerva incantatricis Falſirenæ:

Vien dopo'l ſuon, che par, che i veltri à caccia
Chiamando irriti, una cervetta ſtrana,

Che

Che ſtanca, e come pur gli abbia
alla traccia,
Anelando ricovra alla fontana;
Ma viſto lui gli ſalta entro le
braccia,
Ne ſapendo formar favella u-
mana
Con gli occhi almen, con gli atti,
e co' mugiti
Prega, che la difenda, e che
l'aiti.

Non crederó tra le più vaghe fere
Fera mai più gentil trovar ſi
poſſa,
Brune le ciglia, e le pupille ha
nere,
Bianca la ſpoglia, e qualche
macchia roſſa:
Ma più ch' altro mirabili a ve-
dere
Son della fronte in lei le lucid'
oſſa,

Son tutti i rami delle corna grandi
Del più fin or, che l'Oriente mandi.

Id eſt :

Sonum ſequere: etenim canes indagatores in venatione peregrinam cervulam clamando irritare videntur, quæ defeſſa, prementibus veſtigia canibus, anhelando ad fontem ſe recipit : ſed viſo illo, brachiis ejus ſe committit, & humani ſermonis ignara, oculis ſaltem, nec non geſtu & mugitibus ſe defendi & adjuvari petit.

Non credam, inter feras quam maximè venuſtas inveniri poſſe magis lepidam, hac fera : fuſca ſupercilia, & pupillas nigras, cutem candidam, & rubras quaſdam maculas habet. Sed præ cæteris aſpectu mirabilia ſunt lucida oſſa frontis. Omnes rami magnorum cornuum auro puriſſimo conſtant, quod ex oriente advehitur.

Ma-

Magis quam hic Poëta providi fuerunt Bojardus & Berni, Morganæ cervum, masculum, non fœminam fuisse fingentes, qui aurea, quæ obtinebat cornua, sexies de die mutabat.

Ma nuova cosa gl' interroppe il
dire,
E 'l fin di quella sua dolce no-
vella,
Pel verde prato un cervo veg-
gon ire
Pascendo intorno l'erba tene-
rella,
La sua beltà non potrei riferire
Fiera non fu giammai simile a
quella,
Egli era della fata del tesoro
Grandi ha le corna, e belle, e tut-
te d'oro.

Id est:

Sed res nova abrupit sermonem ejus,

& finem hujus jucundæ fabulæ. Cervum per viride pratum ire vident, pascentem in tenella herba. Pulchritudinem ejus referre non possem: nullâ unquam huic similis fera fuit: fatidicæ incancatricis thesaurorum proprius erat: magna habebat cornua, & pulchra, & plane aurea.

Minus circumspectus & prudens habitus est Fazius Uberti, qui *libro secundo Dittamondi*, contra quam acta antiqua de S. Eustachio narrant, putavit, cervum, huic sanctissimo homini apparentem, fuisse fœminam:

In questo tempo diventò Cristiano
Con la sua donna, e co' figli Eustazio
Per un miracol molto bello, e strano,
Che cacciando una cerva, tra lo spazio
Delle sue corna, vide dentro un Cristo,

Per cui ſoſtenne poi martirio, e ſtrazio.

Id eſt:

Hoc tempore Chriſtianus evaſit Euſtachius, cum uxore & filiis, motus miraculo pulchro & mirabili: etenim, dum cervam venatur, Chriſtum inter ejusdem cornua vidit, ob quem poſtea martyrium ſuſtinuit & contumeliam.

Nec tamen ſilentio prætereundum eſt, Julium Cæſarem Scaligerum, & Guntherum affirmare, viſas quandoque cervas cornutas. Sed vel fabuloſum, vel monſtroſum, & à conſuetis naturæ legibus, hoc longè remotum eſt. Ex hoc monſtroſarum cervarum numero fortè fuit, illa (ſi tamen hoc animal cerva fuit) quam nummus Saloninæ, uxoris Galieni averſa facie cornutam exhibet, cujus mentionem primus fecit Joannes Triſtanus, & poſtea D. Ezechiël Spanhemius, reverendiſſimus meus amicus, in tertia ſua nobiliſſima diſſerta-

Nummus Saloninæ.

Nummus Gallieni.

ſertatione, *de præſtantia & uſu numismatum antiquorum.* Horum oppidò eruditorum hominum de hoc nummo judicium, non parum roborari poteſt hac mea conſideratione: quod nimirum cornua hujus cervæ in prædicto nummo exigua ſint, & non niſi tres breviſſimos ramos habeant, qui non ex ipſo proceſſu principalis trunci prodeunt, ſed tridentis inſtar in faſtigio capitis pari cum trunco paſſu aſſurgunt: breviter, inconcinna, impolita, & quaſi per luſum aberrantis à proprio ſcopo naturæ facta ſunt, & plurimum ab illis differunt, quæ capitibus cervorum maſculorum impreſſa ſunt, maximè in averſa facie nummi Philippi, qui inter æreos nummos Sereniſſimi Magni Ducis Coſmi tertii aſſervatur, nec non illorum nummorum quos Hubertus Golzius edidit, & à Veletis, Cauloniatis & Agyrineis percuſſi ſunt, ut & eorum, quos Joannes Triſtanus dedit, quorum hic à

Daldianis, ille ab Ephesinis in honorem Caligulæ & Cæsoniæ percussus est, & denique inter illos, quos Arescoti Dux edidit, à nummo Galieni.

Supposita ergo hac veritate, quod soli inter cervos masculi cornua habeant, sciendum est, illos, ubi nascuntur, sine cornubus nasci, nec primo anno eadem emittere, sed anno demum secundo, idque sine ramis: atque id genus cervorum in Tuscia *Fusoni*; & in Gallia *Brocards* vocatur.

Cervi infallibiter quotannis cornua deponunt, idque ineunte Martio, pingues quidem & bene pasti primi omnium: tardius, & quandoque circa medium Aprilem debiles & macilenti. Gerardus Joannes Vossius, *libro tertio Idololatriæ*, veris tempore hoc fieri vult; sed in Tuscia id accidit eo quo diximus tempore.

Multi credunt, & inter illos supra

pra nominatus Voſſius, hæc cervorum cornua, pelli tantum, non oſſibus capitis affixa eſſe. At verò quantopere illi decipiantur, cognoſcere facile poterit, quisquis caput cervi cum cura obſervaverit: videbit enim, cranium duabus eminentiis in quatuor transverſorum digitorum altitudinem aſcendere, quibus eminentiis cornua usque adeo tenaciter affixa ſunt, ut quaſi impoſſibile ſit, ea per vim divellere, utut tempore maturitatis ſua ſponte decidant.

Poſt octo, vel decem dies, ex quo cornua, ut ita dicam, matura deciderunt, protuberare incipiunt nova, tenera & piloſa: nec piloſa eſſe deſinunt, antea, quam ſatis creverint, & jam plane indurata ſint, id quod trium fere menſium ſpatio accidit, quo tempore cervus fricare cornua ad truncos arborum & ſentium incipit, & pellem, quâ teguntur, paniculamentorum inſtar exuit: & utplurimum cervi omnes circa finem

Junii, vel medium Julii, cornua dura, & pilis nudata obtinent. Maxima profectò admiratione dignum est, tantam molem ramorum tam brevi tempore quotannis renasci & crescere. Hinc est, quod citatus Vossius dubitat, an cervus revera quotannis cornua mutet, & in negativam inclinat: *Sed si*, inquit, *anno quolibet primi sexennii aliquid accedit ramis, quomodo decidunt, & renascuntur quotannis? Si id pro comperto habent venatores, ut audio, equidem cum iis pedem struere non ausim, ponamque inter naturæ maxima admiranda, breviculo adeo tempore, tam solida duraque tantæ molis cornua enasci. Alioqui magis eo inclinet animus, ut credam, cornua, quæ reperiuntur non sponte, & natura decidisse, sed à venatoribus vi avulsa, eoque esse conjecta: illa verò ramosa, quæ in priorum locum successerint, non nisi annorum aliquot intervallo ad eam magnitudinem & duritiem pervenisse.*

Falli-

Fallitur tamen Vossius, tantoque magis fallitur, quanto minus possibile est, ut rami, nisi decidentibus quotannis cornubus succrescant: cum induratis jam cornubus, & venis & arteriis, quæ per illa, dum tenera erant, transibant, evanescentibus, sufficiente nutrimento sanguineo ad multiplicandos ramos destituantur: id quod evidenter demonstrare facile possem: sed de hac re occasione magis oportuna. Interim lectu dignum est, & huc facit, quod Ælianus *libro duodecimo de animalibus*, *capite decimo octavo* habet.

Numerus ramorum, pro ætate & constitutione regionum variat. In Tuscia provectæ ætatis cervi sex vel septem ramos in cornubus habere solent: Inveniuntur tamen quandoque qui octo vel novem gerant. In Germania, & specialiter in Bavaria, sed maximè in Saxonia, ubi cervi multò quàm in Tuscia majores sunt, cornua videas, ramorum quatuordecim,

cim, quindecim, & quandoque plurium. Nullibi majora, vel magis longa visa sunt, quam Ambasiæ; si tamen artificialiter facta non sunt: etenim duodecim pedum Parisiensium longitudinem obtinent, & quodlibet cornu undecim ramos habet.

Cervi, depositis veterum cornuum armis, & novis nondum protuberantibus, vel adhuc valde teneris, abdita, & quantum possunt, intima sylvarum petunt. Nonnulli ex antiquis scriptoribus pudore id fieri crediderunt, ob amissum speciosissimum corporis ornamentum: alii timore, quod solitis armis privati, minus hilares sint. Sunt, & inter illos primus Aristoteles, qui velint, ideo illos in abscondito perstare, ut tædium muscarum, illam capitis regionem, ubi cornua deciderunt, impetentium effugiant. Ego ob reverentiam maximorum horum Philosophorum id libenter crederem, nisi in mediis sylvis,

vis, æque ac patentibus campis, non muſcarum modo, ſed culicum etiam, & tabanorum, aliorumque importuniſſimorum volantium inſectorum agmina habitarent.

Tenera hæc cornua menſis magnatum in deliciis ſunt, & coqui inde non unum genus ferculorum, appetitui inſervientium, componere norunt: quomodo ex duris, ſiccis, & limatis cornubus varia, & palato apprimè grata juſcula parant. An veteribus in uſu fuerint hæc ſcitamenta neſcio: at verò bene novi, tenera (ut de induratis cornubus nihil dicam) in uſu medico fuiſſe, ut apud Galenum legere eſt, in deſcriptione famoſi illius medicamenti colici, quod ab Aſclepiade Pacio Antiocho Philenidis Catanenſis diſcipulo tribuitur, & Andromacho à Scribonio Largo inventum eſſe videtur; qui quidem Scribonius id magno ſeſe pretio ab Africana muliere medica comparaſſe fatetur.

Præ

Præterea Plinius ejusdem mentionem facit, nec non Marcellus Empiricus, & Nicolaus Alexandrinus.

Si cervo cornua, dum tenera ſunt, abſcindantur, maximè circa coronam illam, quæ baſin cornuum vel radicem facit, ſanguís vivi fontis inſtar ea pertinacia prorumpit, ut animal inde frequenter moriatur. Et hic ſanguis, perinde ut quivis alius, ex venis & arteriis cervi prorumpens, coagulatur, & concreſcit: id quod (neſcio ob quam cauſam) negatum eſt ab Ariſtotele, & qui eundem poſtea ſecutus eſt, Galeno, in libro, *quod mores animi reſpondeant temperamento corporis*: & ab autore (quisquis ille etiam ſit) libri, *de utilitate reſpirationis*, perperam Galeno attributi.

Joannes Crato, *epiſtola ſecunda, libri ſecundi*, ex relatione Adami Dietrichſtein refert, poſt paucas aliquot horas mortuum inventum eſſe cer-

ervum, cujus tenera cornua Impera-
or Rudolphus Secundus venenatâ
agittâ percusserat. Sed quod Cra-
o postea subjungit : *Lacteum enim
umorem istum germanum esse sangui-
i Hippocrates nos docuit* ; ex eo col-
igitur , Cratonem credidisse , tene-
a cornua cervorum vasis sanguineis
rrigata non esse, id quod secundum
upradicta longè falsissimum est :
uin plurimi sunt canales sanguinei ,
qui ramos suos per tenera cervorum
ornua emittunt , eum in finem , ut
ufficiens nutrimentum adferant ,
ujus beneficio cornua debitè cre-
cant. Et hoc non parum facit pro
pinione illorum eruditorum homi-
num , qui diversitatem substantia-
rum in sanguine statuunt , habilem
nutriendis diversis partibus corpo-
ris animalium. Præterea non parum
militat pro sententia doctissimi Hie-
ronymi Barbati , qui rationibus &
experimentis inductus, libro *de san-
guine & ejus sero*, statuit, partes sper-
ma-

maticas, mediante ſolo ductu vaſorum ſanguineorum nutrimentum ſuum accipere; idque nutrimentum non aliud eſſe, quam ſerum ſanguinis. Hæc vaſa ſanguinis, quæ per cornua cervorum discurrunt, pro modo incrementi & exiccationis cornuum ſenſim exiccantur & evaneſcunt.

Si cervus juvenis caſtretur, nondum emiſſis cornubus, cornua nunquam emittit: ſi caſtretur jam emisſis cornubus, cornua nunquam mutat, ſed quæ dum caſtratur habet caſtratus ſemper retinet. Et hac in re verior eſt Ariſtotelis, Plinii, & Solini, quam Oppiani ſententia *libro ſecundo, de venatione, verſu* 194.

Sufficiant hæc de cervorum cornubus: interim, antea quam ad ali progrediar, non poſſum non mirar credulam ſimplicitatem authorum qui ſcribunt, cornua boum & ver vecum in vicinis Goæ locis, ſi in ter ran

ram decidant, inſtar braſſicæ radices emittere, & in plantas animatas mutari, quæ non niſi cum maxima difficultate evellantur, & erutæ repullulando multiplicentur. *In Goa inſula,* inquit Pater Euſebius Nierembergius, *ſi cornua aliquando jacuerint, radices deorſum in terra defigunt, medulla ejus plurima quaſi filamenta disſecta, & protuberante, hoc modo in ſolum ſubditum innitente. Radix ejus braſſicæ ſimilis eſt. Hujus cauſæ examen multos ſummos Naturæ myſtas miſere torſit; & licèt multi omni tempore fuerint, qui rem hanc ad ſtuporem usque admirati fuerint, qui tamen cauſam veram & immotam ſcrutaretur, nemo, quod ſciam, usque adhuc comparuit, nam & terra in omni illo confini valde ſaxoſa, & lapidoſa eſt, atque cum in cæteris locis omnibus cornua ad radicem usque extirpari, & detruncari queant, apud Goanos nullo pacto id fieri poteſt; nam etſi illic ſemel quidem reſecentur, abjecta tamen adeo fœcunda ſunt,*

ſunt, ut illico repullulare, & augeſcere incipiant.

Fidem non adhibebam his ineptiis, eo tamen non obſtante quid ſubeſſet quærere ex Domino Antonio Morera, Canonico Eccleſiæ cathedralis Goæ, volui, atque is mihi reſpondit, non niſi fabulam eſſe, inventam, ad denotandum inſatiabilem libidinem fœminarum orientalium, quæ ubi ſemel maritorum capiti cornua impoſuerunt, eadem ibidem ſemel radicata jugiter conſervare norunt. Simile reſponſum Societati Regiæ apud Londinenſes datum eſt, ab Equite Philiberto Vernati, Reſidenti in Javæ majoris urbe Batavia.

D. *Quel fondament y a il au rapport touchant ce que l'on dit, que les cornes prennent racine, & qu'elles croiſſent aupres de Goa?* Rep. *En m' enquerant de cela, un de mes amis ſe prit à rire, & me dit*

dit, que c'estoit une raillerie qu'on fait aux Portugais, parce que les femmes de Goa ſont fort addonnées à la luxure.

Id eſt:

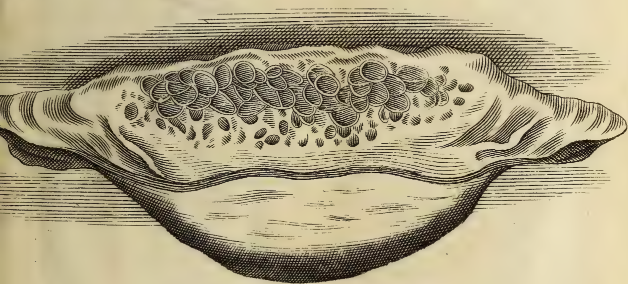
Q. *Quo fundamento nititur illa relatio, qua cornua circa Goam radices agere, & creſcere feruntur.* Reſp. *Dum in id inquiro, quidam amicorum meorum ridere cœpit, jocum eſſe dictitans, quo Luſitanis illudunt, cum mulieres Goæ admodum luxurioſæ ſint.* Doctiſſimus tamen Petrus Borelli, *centuria quarta obſervationum ſuarum medico-naturalium*, affirmat, propriis ſuis oculis vidiſſe ſeſe in Europa vervecum, boum, & bubalorum cornua, quæ radices in terram emiſerint: *Cornua*, inquit, *obſerv.* 52. *etiam vervecina, & bubula vidi, quæ radices in terra egerant, ut cornu plantabile Linſchotii.* Fides ſit penes ipſum, ego enim is non ſum, qui id facile credam, ideoque ad alia transgrediar.

Anti-

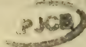
Antiquis in uſu medico fuiſſe nidos avium quarundam, notiſſimum eſt, ejusque rei mentionem faciunt Hiera Cappadox, nec non Andromachus, & Aſclepiades apud Galenum: at verò, ut cibi loco inſervierint hi nidi, id verò non memini me unquam legiſſe, vel audiviſſe: atque adeo exiſtimo, ingenioſam hanc inventionem, ſoli modernorum ingluviei deberi, quæ novitatis ſemper avida, tanto cuncta magis æſtimat, quanto locus, ex quo ad nos deferuntur, magis diſtat. Dantur aviculæ, hirundinibus non multum abſimiles, quæ in ſcopulis, mari Coccincinæ imminentibus, nidos ſtruunt, exiguos, coloris ſubalbi, ex materia, ichthyocollæ non abſimili. Hi nidi, à rupibus illis avulſi, quamplurimo veneunt, ad nobilitanda convivia; minus ſolennia, adeoque vilia futura, niſi hoc novo genere ferculi condirentur, illecebroſi ſane ſaporis, ſi ab ingenioſo coquo ex præſcripto artis

Nidi hirundinum Coccincinæ, naturali magnitudine.

dos
eſt
Hi
ma
nu
rin
un
ad
ve
vie
avi
qu
ru
cul
mi
cir
ex
ich
à r
ve
mi
ra,
di
ab

rtis præparetur. Modus præparandi hic eſt: Nidos in jus vituli vel capi probè decoctum mittunt, uſque dum macerati emolliantur, inde in hoc jure illos decoquunt, & poſtea butyro, caſeo, & vario genere aromatum condiunt: & hactenus quidem nihil quod dicam habeo. At verò ubi hunc cibum efficaciſſimè & tutò prodeſſe volunt, illis qui cum Petroniano Polieno *neque puero neque puellæ bona ſua vendere poſſunt, lorumque in aqua, non inguina habent;* cum Peruſino Poëta dicere cogor:

Baja, che avanza in ver quante novelle,
Quante diſſer mai favole, o carote
Stando al fuoco a filar le vecchiarelle.

Id eſt:

Nugæ profectò majores fabulis & nugis quas aniculæ ad focum fila ducentes narrarunt unquam.

Nimis

Nimis profectò sibi blandiuntur qui in hoc tali medicamento spe suas ponunt: quod si mihi non credunt, periculum ejus rei faciant, u jam antea in simili occasione fecerunt nonnulli.

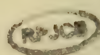
Ex Indiis occidentalibus certum genus aromatis adfertur, ab Hispanis *Pimienta de Chapa*, à Provintia Chapa, in cujus montibus nascitu ita dictum, quæ una est, ex octo illis Provintiis, conventui juridico Guatimalæ in nova Hispania addictis. Nonnulli Amomum Dioscoridis id esse crediderunt: at verò Carolus Clusius mihi non sine magna ratione ab illis secedere videtur, qu loci, unde ad nos devehitur ignarus disquirit, sitne caryophillum Plinii. Clusio adhæret Joannes Parchinsonus, in suo theatro botanico, Anglica lingua conscripto. Fere est u credam, quin firmiter statuo, fructum esse arboris, à Francisco Ernandez, *lib. secundo historiæ Mexi-*

canæ

Piper Chiapæ.

RPJCB

canæ, ſub nomine Xocoxochitl deſcripti, vel piperis Tavaſci, Provintiæ in finibus Chiapæ: idque eo magis credo, quod Doctor Joannes de Barrios, in libro ſuo Hiſpanico, *de Chocolate*, Mexici, anno 1609. impreſſo, ait:

El tercer ſimple que ſe echa en el Chocolate aunque en poca cantitad, llaman los Mexicanos, y los Eſpanoles Pimienta de Chiapa, o de Tavaſco.

Id eſt:

Tertium ſimplex quod Chocolatam ingreditur, utut in exigua quantitate, Mexicani & Hiſpani Pimienta, *vel* piper Chiapæ *vel* Tavaſci *vocant.*

Quicquid ſit, fructus eſt arboris, qui racemulos baccarum producit, quæ à tenuibus, nec admodum longis caudis dependent, & inæqualiter rotundæ, ac in faſtigio coronatæ ſunt, coloris, ubi ſiccantur, ſpadicei, cortice minus lævi, ſed qui facilè

dentibus teritur. Magnitudo baccarum variat: aliæ enim nigro piperi, aliæ baccis hæderæ, rursus aliæ baccis juniperi majoribus similes sunt: Pulpam intus nullam habent, sed duorum, trium, vel quatuor granorum seminis, nigrorum nec non duriusculorum plenæ sunt; quæ grana, nullo munita cortice, vacuæ matricis suæ spatia occupant, & suis conclusa casulis, tenuissimâ quadam membranâ alia ab aliis secernuntur. Hæc semina, eorumque matrix, aromaticum quid sapiunt, sed ex diversis saporibus compositum: etenim ubi dentibus conteruntur, notabiliter sese prodit sapor baccarum juniperi, & postea cariophyllorum: minus sensibilis est piperis nigri, & hoc minor cinnamomi sapor. Est tamen penes me alia etiam hujus fructus species, baccis minoribus, in quibus juniperi sapor planè nullus deprehenditur, sed primo loco cariophyllorum sapor sese offert: & hanc secun-

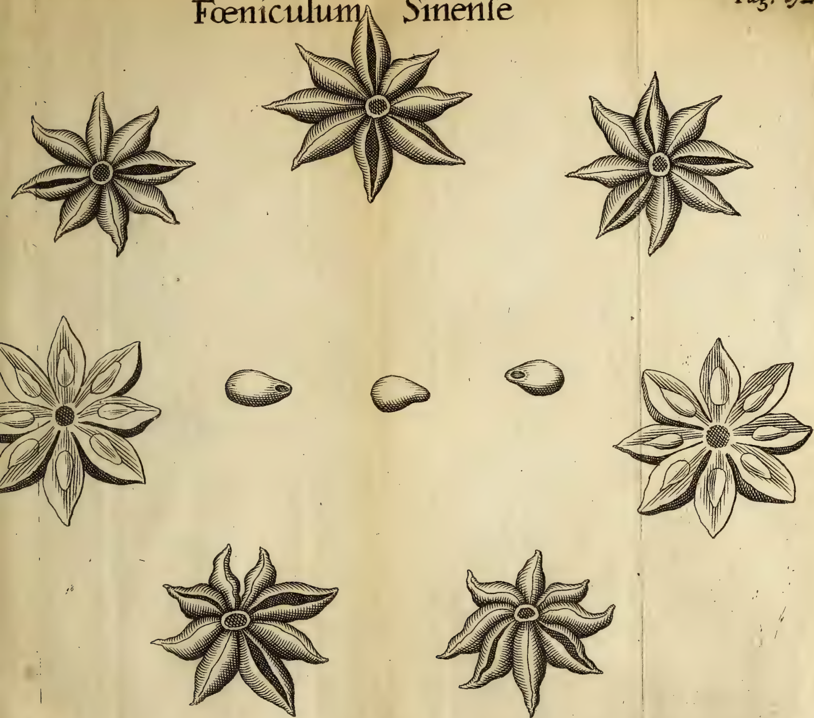
cundam ſpeciem mihi dono dedit D. Doctor Joannes Pagni, Medicinæ Profeſſor in Academia Piſana: eandemque poſtea vidi apud D. Doctorem Petrum Nati, diligentiſſimum inveſtigatorem naturæ plantarum, earumque facultatum. At verò primam illam ſpeciem, quæ baccas juniperi ſapit, in hanc aulam detulit D. Franciſcus Uria, ex Nova Hiſpania redux, in qua diu habitavit. Ergo in Nova Hiſpania hoc piper Chiapæ numerant inter ingredientia in Chocolatam: & quod plus eſt, idem piper commendant, ceu ſpeciale remedium contra epilepſiam, nec non illam cæcitatem, quæ Græcis ἀμαυρότις, Latinis recentioribus *Gutta ſerena* vocatur. Hoc piper omnium juniperi, cariophyllorum, piperis, & cinnamomi proprietatum particeps eſſe poſſe, libenter equidem largior: at verò ut ſpeciale remedium ſit contra epilepſiam, & guttam ſerenam, id affirmare non auſim,

H 2 cum

cum diu in diverſis ſubjectis ejus rei periculum fecerim, ſed nullo cum fructu. Nec tamen obeſſe ejusdem uſum in his talibus morbis crediderim: ſed in ea ſum ſententia, ut putem, idem notabiliter conferre capiti & ſtomacho, ſi in loco & tempore cum moderamine adhibeatur.

Ex Sina ſemen adferunt, *fœniculum Sinenſe* dictum, idque contra multas infirmitates prodeſſe prædicant. Ego verò illud fœniculum noſtras, nec non aniſum, daucum & cuminum virtute parum ſuperare deprehendo. Et quia nuper admodum in has regiones delatum eſt, nec tu ullum ejus in tua *Sina illuſtrata* mentionem feciſti, hinc eſt, quod figuram ejusdem in hac tabula deſignatam tibi transmitto, quæ, ut videre poteris, ſtellam refert octo radiorum. Coloris eſt ſpadicei, & quisque radius ſemen continet, læve, ſplendidum, & coloris ſpadicei, in quo ſemine anima reperitur exigua,

quæ

Fœniculum Sinense

quæ perinde ut folliculus ſeminis nullum inſignem ſaporem habet. Sed radii ſtellæ, quibus ſemen continetur, non multum à fœniculi noſtri dulcis ſapore abeunt, ſed ita, ut minus acutus ille ſapor ſit, & quandam aniſi miſturam referat. Qualis illa planta ſit, quæ hunc fructum producit, hactenus reperire non potui.

Olaus Wormius, *libro ſecundo* Muſæi ſui, *capite decimo octavo*, Franciſci Ximenis opinionem ſecutus, narrat, lignum Saſſafras, ſi per octiduum in aqua marina maceretur, eandem dulcem & potui aptam reddere. *Aquam marinam dulcem reddere*, inquit Wormius, *obſervavit Franciſcus Ximenes. Aſſulas ex hac arbore per octiduum macerarunt in aqua ſalſa, tum dulcem & potui aptam reddiderunt.* Cum hoc prima vice legerem, ætate major eram, quam ut illud crederem: cæterum, ut mihi ſecurè illud non credere liceret,

ejus rei periculum facere volui, & in libram unam aquæ marinæ per octiduum misi drachmas quatuor ligni Sassafras, tenuiter incisi, sed hæc aqua ne hilum quidem salsedini suæ decedere passa est, utut infusionem postea in diem vigesimum continuarem, & repetitis experimentis ligni quantitatem adduplicarem. Fortè Oceani aquæ tempore Ximenis ab hoc ligno dulcedinem contraxerunt: sed hæ Mediterranei maris aquæ, quibus ego hæc experimenta peregi, hodie dulcedinem assumere nolunt, non magis quam famosæ aquæ salsæ *Tettuccii* vel *Bagnuoli*.

Johannes Lopez Pigneiro Lusitanus, in loco *Campomajor in Alenteco* vulgo dicto natus, dum in Provincia Zanguebar, ejusque regionibus Mongalo & Angos morabatur, quas flumen Cuama alluit, in ripa illius fluminis radicem invenit, postea ab inventoris nomine *Raiz de Iuan Lopez Pineiro* dictam. Mihi relatum est,

Radix Joan. Lopez Pigneiro

Radix della Manique.

RPJCB

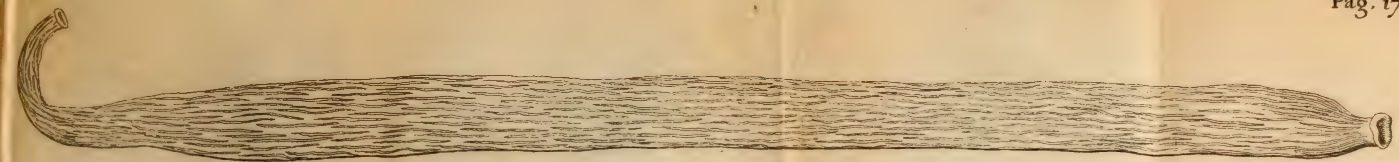
eſt, eſſe radicem arbuſculæ, quæ folia producit, colore & figuræ foliis mali cydoneæ ſimillima, ſed paulò majora; floribus albis, in quorum medio aliquot fila, nonnihil rubentia, prominent, haud ſecus atque in croco. Ex flore gemmula naſcitur, ciceris magnitudine, quæ ubi calore maturuit, tandem ſiccatur, & rumpitur, emiſſis multis minutiſſimis ſeminibus Radix coloris citrini, & guſtu perquam amara eſt. Hanc, aquâ ſuper lapide tritam, & unius dimidiæ drachmæ pondere aſſumtam, nec non morſibus vel puncturis animalium venenoſorum applicatam, infallibiliter à veneno liberare volunt. Præterea credunt, eandem vino tritam, & in prædicta quantitate, accedente febri tertiana vel quartana epotam, omnem febrium ignem exſtinguere, & prohibere, ne unquam denuo accendatur. Etiam hoc dicunt, eandem applicatam omne genus vulnerum viginti quatuor ho-

rarum ſpatio conſolidare, ipſumque ſimplicem & minutiſſimum ejus pulverem, inveteratis vulneribus impoſitum, eadem magna facilitate ſanare. Eandem virtutem, atque adeo multò magis efficacem, alteri cuidam *radici della Manique* dictæ tribuunt, quæ in Africa & regione Chetevi, Maniquen inter & Sofalam colligitur. Radix eſt flava, & ſubamara, fruticis cujusdam, qui nec flores nec fructus producit, ſed longis, anguſtis, & tenuibus foliis radices mittit, & hederæ in morem per arbores & muros ſurſum repit: nec radices modo, ſed ipſi etiam in uſu ſunt ramuſculi. Agnoſco adverſam meam ſortem: etenim hæ duæ famoſæ radices, poſt tot & toties repetita experimenta, mihi nunquam exhibuerunt, vel minimum effectum, hujus ſuæ, usque adeo celebratæ proprietatis. Quare magni facio hominem prudentem & cautum, Patrem Sebaſtianum de Almeida, qui cum harum

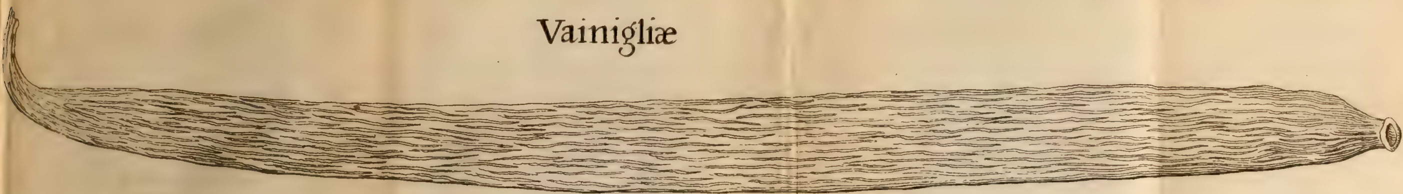
harum radicum nonnullas Reverentiæ tuæ dediſſet, prout refertur in libro tuo *de triplici in natura rerum magnete*, easdem non niſi ad vulnera commendat, in quo me adſtipulatorem habet; ſi tamen vulnera ſimplicia & minima ſint: nam majora viginti quatuor horarum ſpatio ab iisdem conſolidari, & perfectè cicatricem ducere, id verò ego nunquam deprehendi.

Radix *Queijo*, vel *Keggio*, radix eſt alba, lignoſa, & ſine ullo odore, quæ guſtata linguam ferit & mordicat; ſic dicta, quod à Diego Keggio, Luſitani cujusdam & Indicæ mulieris filio inventa eſſet; paulò ante, quam Luſitani Malaccam perdidiſſent. Naſcitur in regno Cambajæ, circa civitatem Baſſain, diſtantem à Goa, Septentrionem verſus, leucis circiter ſeptuaginta. Folia producit longiora, & latiora quam Eſula magna, eaque viridia in parte ſuperiore, ſed alba & piloſa ab illo

latere, quod terram reſpicit. Florem producit rubrum; atque id genus radicis optimum cenſetur : nam quæ florem facit album, in pretio non eſt. Pro certo affirmant, non òmnia capillamenta hujus fruticis in uſu eſſe, ſed ea tantum, quæ in Septentrionem vergunt : nam quæ meridiem reſpiciunt, venenoſa ſunt & mortifera. Quæ bona ſunt, mirabili proprietate gaudent : etenim dorſo geſtata, vel cum aqua vel vino ad pondus dimidiæ drachmæ aſſumta, ſecurum præſtant hominum, à feris venenoſis, eorumque morſibus : & qui lethargo vel gravi apoplexia laborant, & in vicinia mortis verſantur, derepente loquelam & ſanitatem recuperant, ſi in ſinus oculorum immittatur parum aquæ, in qua pulvis hujus radicis maceratus ſit. Res profectò bellæ, novæ, & raræ, ſed quæ prorſus falſæ deprehenduntur, ſi ad experimenta deveniatur, id quod mihi ſæpius, imo verò ſemper accidit.

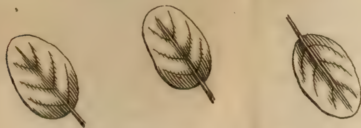

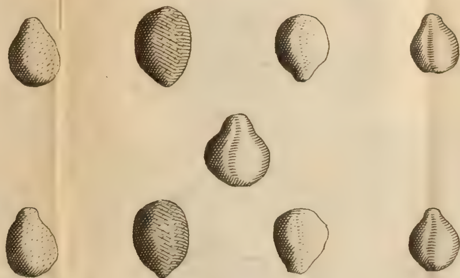
Vainigliæ

Semina earum microſcopio viſa.

Folia arboris Vaignigliarum

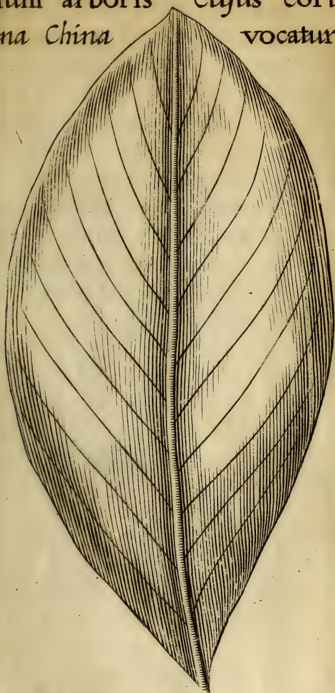

17
lat
pr
di
flo
eſt
ca
eſ
tr
di
m
pr
g
p
ſe
v
q
b
t
r
n
h
ſ
p
e
r

Folium arboris cujus cortex China China vocatur.

dit. Potuit tamen fieri, ut erraverim: ideoque Reverentiam tuam ex animo precor, ut in commune omnium emolumentum iterare experimenta dignetur; cùm hæc radix illa ipſa ſit, cujus mentionem feciſti in libro *de triplici in natura rerum magnete*, vocando eam *Radicem caſei, eo quod odorem caſei referat*, vel ut alii, *à nomine inventoris.*

Præterea novis experimentis opus eſt circa radicem *Calumbæ*, maximi alexipharmaci loco habitam; nec non circa *Vainiglias*, & lignum *Laor & Solor*: quæ cum admodum amara ſint, non ſine ratione omnem illam ſingularem prærogativam obtinere videbuntur, quam ſcriptores illis attribuunt, ſed quæ tam evidenter mihi non apparet, quam evidentiſſimè ſemper effectum video miraculoſi illius corticis, arboris Peruviani, in monte Guajachil, quo cortice, vulgo *China, China*, & ab Hiſpanis *Caſcarilla de la oja* dicto, uti-

mur, ad interrumpendos & debellandos insultus febris quartanæ, nec non tertianæ simplicis, duplicis, & continuæ. Et hoc quidem nomine universus noster orbis maximas gratias debet Patribus venerabilissimæ vestræ societatis, ut qui primi omnium eundem cum tanta sua gloria detulerunt in Europam.

Et utinam non minor authorum Sinensium gloria esset, qui in grandi illo Sinensi imperio inveniri ajunt duas illas raras & pretiosissimas herbas, quarum una *Pusu* vocata vitam hominum reddit immortalem: altera *Ginseng* dicta, utut eam facultatem non habeat, qua homines reddat immortales, illis tamen viribus pollet, ut ejus ope omne tempus vita salubriter, jucundè, & citra metum morborum transigere liceat. Fortè hujusmodi herbarum plenus erat magnus ille cacabus.

Dove Medea il Suocero risfrisse

Per

Per cavarlo di man della vecchiaja.

Id eſt:

Unde Medea ſocerum refecit, ut eundem eximeret è manu ſenectutis: & fortè has ipſas morſu appetiit fabuloſus ille antiquorum Glaucus, quando ex paupere & luculento piſcatore, qualis erat, Ovidio teſte, ex improviſo factus eſt Deus, ex eorum numero, qui fundum maris inhabitant.

Pleni ſunt Sinenſium libri hujusmodi glorioſarum novellarum: nec ſatis capio, quod Pater Martinus Martinius in ſuo Atlante non dubitavit affirmare, ſe illos experiendo quaſi ſemper inveniſſe veridicos. *Si res ita ſeſe habeat, neque enim ipſe coram vidi, adeoque fides ſit penes hosce Sinicos auctores, quos in iis, quæ comperi, rarò inveni fallaces.* Ita ille, poſtquam narraverat, in provincia Xanſi eſſe fontes igneos, quibus median-

tibus citra impenſam coquere liceat omne genus cibariorum : & quod majoris momenti eſt, hunc benedictum ignem nec ardere, nec ligna conſumere, & feliciter in quascunque longinquas regiones transferri poſſe, tantum ut occluſus teneatur in aliquo tubulo. O beatas potentes Anglorum, Batavorum, & Luſitanorum claſſes, ſi hoc tali mercimonio onerarentur! etenim præter inæſtimabile illud commodum, quod hinc in longiſſimis navigationibus ad eos redundaret, deportato hoc igne in Europam, nemo non quam maximam ejus copiam ſibi paraturus eſſet, illis præſertim in locis, ubi domus prorſus ligneæ ſunt, nullo lapidum ſubſidio, ad effugiendum ſcilicet incendii periculum.

Non minus mendacium eſt ſcribere, in Provincia Onan, flumen eſſe, in quo piſces capiantur rubri, quorum ſanguine ſi quis inungatur aut plantas pedum perlinat, eum ſe

curè

curè, citra periculum ſordium & ſubmerſionis aquis inambulare poſſe. Magis ſecurum eſt Angli cujusdam recens inventum, qui machinâ lignea, inſtar anchoræ, vel ferri quatuor marris inſtructi, quo naves actuariæ utuntur, adjectis æquilibrii cauſa quatuor cadis, aëre plenis, & machinam ſuſtentantibus, ita ut in ſuperficie aquæ hærentes viſum tamen effugiant, animi gratia exiguum illum Lacum Islingtoni, duobus à Londino milliaribus diſtantem, pedibus pertranſit, & jocando jactitare ſolet, ſe tranquillo mari auſurum pedetentim Dovero Caletum usque progredi, modo navicula ſibi detur ſubſidiaria, ſi quo caſu mare ex improviſo tempeſtatibus agitari contingeret.

Præterea autores Sinici ſcribunt, in provincia Xenſi eſſe duo flumina, unum dictum *Chiemo*, alterum *Io*, quorum aquæ usque adeo puræ & leves ſint, ut ne minimam quidem paleæ

leæ festucam ferant. Bone Deus! & quis unquam crederet, pulsato in ripa lacus *Taipe* tympano, confestim horribilem tempestatem impetuosorum fluctuum exorituram, non sine tonitru & fulmine. Ego illud Wilhelmo Britoni credendum propinarem, qui libro *sexto Philippidum*, facta mentione cujusdam fontis dixit:

Esse patens vobis physica qui dicitis arte
Quis concursus agat, vel quæ complexio rerum
Breciliacensis monstrum admirabile fontis,
Cujus aqua lapidem, qui proximus accubat illi,
Si quacunque levi quivis aspergine spargat,
Protinus in nimios commixta grandine nimbos
Solvitur, & subitus mugire tonitribus æther

Cogi-

Cogitur, & cæcis ſe condenſare tenebris,
Quique adſunt, teſteſque rei prius eſſe petebant
Iam mallent, quod eos res illa lateret ut ante,
Tantus corda ſtupor, tanta occupat extaſis artus.
Mira quidem res, vera tamen, multiſque probata.

Eadem ratione id Franciſco de Rues credendum darem, qui in deliciis ſuis Gallicis, deſcribendo montem *Dor*, ſcriptum reliquit:

Pres ce mont eſt la ville de Beſſe, *à demie lieuë de la quelle on void un lac de grande eſtenduë, & presque au ſommet d'une montagne, duquel on n'a peu trouver le fonds, & eſt fort admirable à voir, & encore plus effroyable, car ſi l'on jette quelque pierre dedans, on ſe peut tenir bientoſt aſſeuré d'avoir du ton-*

tonnere, des eſclairs, pluyes, & gres!es. Non loin de la eſt un creux, ou abisme, nommé Soucis, *ronde à ſon ouverture ſans fonds, qu'on aye peu trouver, presque pareil au precedent.*

Id eſt :

Propè montem oppidum eſt Beſſe, *à quo dimidii milliaris ſpacio abeſt lacus, latè porrectus, & ferè in apice montis alicujus, cujus fundus inveniri non poteſt : & mirabilis admodum viſu & magis horrendus eſt : etenim ſi lapis aliquis injiciatur, certò ſtatuere licet, ſecutura fulmina, tonitru, pluvias, & grandinem. Non procul hinc abeſt antrum, vel abyſſus, nomine* Soucis, *oſtio rotundo, citra fundum, qui quidem inveniri potuerit, præcedenti non multum abſimilis.*

Nec multum hinc abit fabula, quam ſupradicti autores Sinici narrant, de quodam lacu Provinciæ Peking,

Peking, in quem ſi lapillus aliquis injiciatur, omnis illius aqua ſanguineum colorem aſſumit: & ſi in lacum illum incidant folia arborum, in circuitu viridantium, in totidem hirundines abeunt, animatas & volantes; eadem prorſus ratione, qua naves Æneæ in nymphas marinas, & frondes, ab Aſtolpho in mare Africanum ſparſæ, in navigia bellica abierunt, ut fabulator Arioſtus narrat, dicens:

Avendo Aſtolfo eſercito infinito
Da non gli far ſett' Affriche diſeſa:
E rammentando, come fu ammonito
Dal ſanto Vecchio, che gli diè l'impreſa,
Di tor Provenza, e d' Acquamorta il lito
Di man de' Saracin, che l'avean preſſa,

D'una

D'una gran turba fece nuova
eletta
Quella ch'al mar gli parve
manco inetta.

Ed avendosi piene ambe le palme
Quanto potean capir di varie
fronde
A lauri, a cedri tolte, a olive, e
a palme
Venne sul mare, e le gittò nell'
onde;
O felici dal ciel ben dilett' alme;
Grazia che Dio raro a' mortali
infonde,
O stupendo miracolo che nacque
Di quelle frondi come fur nell'
acque.

Crebbero in quantità fuor d'ogni
stima
Si feron curve, e grosse, e lunghe,
e gravi,

Le

Le vene ch' a traverso aveano prima
Mutaro in dure spranghe, e in grosse travi,
E rimanendo acute inver la cima
Tutte in un tratto diventaron Navi
Di differenti qualitadi, e tante
Quante raccolte fur da varie piante.

Miraclo fu veder le frondi sporte
Produr fuste, galee, navi da gabbia;
Fu mirabil' ancor, che vele, e sarte
E remi avean quant' alcun legno n' abbia.
Non manco al Duca poi chi avesse l' arte
Di governarsi alla ventosa rabbia,

Che

Che di Sardi, e di Corſi non remoti
Nocchier, padron, penneſi ebbe, e piloti.

Id eſt:

Aſtolfus cum infinitum exercitum haberet, à quo ſeptem Africæ non ſe defenderent, & memor eſſet, ſe à ſancto Sene, expeditionis autore, monitum eſſe, ut Provinciam, & littus Aquæ mortuæ, à Saracenis captum, è manu eoruncdem tolleret, ex magna turba novas copias elegit, quæ ei ad maritima minus ineptæ videbantur. Et repletâ, quantum fieri poterat, utraque manu, variis frondibus lauri, oleæ & palmæ, ad mare veniens, in undas illas projecit. O felices animas, à cœlo bene dilectas! gratia, quam Deus raro in mortales infundit. O ſtupendum miraculum, quod ex his frondibus, cum in aqua eſſent, natum eſt! Excreverunt præter omnem exſpectationem in magnam quantitatem: curvæ evaſerunt, craſſæ, longæ,

*onga, & graves. Venæ antea trans-
versæ mutarunt in duras subscudes, &
crassas trabes, & circa apicem acumi-
natæ, momento in naves abierunt uni-
versæ, diversæ qualitatis, pro modo
variarum plantarum, ex quibus colle-
ctæ fuerant. Miraculum fuit videre
sparsas frondes producere liburnicas,
naves actuarias & turritas. Mirum
etiam erat, quod vela haberent, ruden-
tes & remos, æquè ac ulla alia navis.
Nec deerant postea Duci, qui artem
callerent, componendi sese ad ventorum
rabiem: etenim ex Sardis & Corsis,
non longè remotis, nautas, navarchos,
remiges habuit, & rectores.*

Non aveo, imo nolim esse ex numero illorum, qui veram credunt hanc foliorum metamorphosin in hirundines. Nec quisquam mihi dicat, fortè id naturaliter posse fieri, exemplo anserum vel anatum, quas *Bernacles* vel *Brantes* vocant, & quas consentientibus infinitis Scriptoribus ex arboribus, vel eorundem

dem fructibus, vel truncis, vel conchis, in Insulis, Scotiæ & Hiberniæ adjacentibus, nasci vulgus credidit. Etenim, hæc talis fabula, abundè refutata est, primò à Carolo Clusio, aliisque plurimis, & postea à doctissimo Deusingio, in tractatulo *de Anscribus* Scoticis. Et Jacobus Waræus *in libro antiquitatum Hiberniæ* cùm nonnullorum de generatione harum avium sententiam retulisset, prudenter concludit: *In re, quæ plenius scrutinium mereri videtur, nihil definio.* Unde nunquam usque adeò stolidus ero, ut credam, in mari Sinico inveniri pisces squamosos, crocei coloris, qui per totam hyemem in aquis habitent, sed accedente vere, positis squamis plumas induant & pennas, & explicatis alis in montes avolent, ubi per totam æstatem, & per autumni tempora morentur, quibus exactis, assumta veteri figura in aquas denuo prolabantur. Et quanquam tu doctissime Pater; in libro

Sinæ

Sinæ tuæ *illuſtrata*, non obſcurè innuas,te id credere; in ea tamen ſum opinione, te ex animo huic rei fidem non habere, ſed illud tantum agere, ut nobile ſpecimen exhibeas excelſi ingenii tui,& profundæ eruditionis, ſpeculando & recitando rationes hujus reciprocæ transmutationis, ſi vera, nec à conſuetis naturæ legibus aliena eſſet.

Scribendo longius provectus ſum, quam ab initio mihi propoſueram: ſed cupido communicandi cogitationes meas cum hominibus doctiſſimis,qualis tu es,Pater Athanaſi, inſenſibiliter palpando fecit,ut limites epiſtolæ tranſcenderem. Quare ſolitam tuam benignitatem precor, ne id ægrè ferat, quin potius ut me corrigat,in illis,de quibus minus ſcitè,locutus ſum;interim fidem tibi do, genium meum, in inquiſitione veri, *non aliud oblectamentum invenire, quam quod diſco.*

F I N I S.

INDEX AUCTORUM.

Qui in *Experimentis naturalibus* citan-
tur, laudantur vel explicantur.

Fa

Op-

INDEX

RERUM MEMORABILIUM

Quæ in Experimentis naturalibus *continentur.*

A.

net.

C.

Cor-

Limo

Radi

R.

S.

T.

F I N I S.

FRANCISCI REDI,

Nobilis Aretini,

OBSERVATIONES

DE

VIPERIS.

SCRIPTÆ LITERIS

AD

Generosissimum Dominum

LAURENTIUM MAGALOTTI,

MAGNI DUCIS HETRURIÆ

CAMERARIUM.

Ex Italica in Latinam translatæ.

MI DOMINE.

INdies magis magisque confirmor in meo propoſito, me nolle fidem dare rebus naturalibus, præterquam in eo, quod meis propriis ego viderim oculis, & niſi per iteratam & rurſus repetitam experientiam idem confirmatum veniat; ideo quod ſubinde magis animadverto quam difficillima res ſit, indagare veritatem ſæpiſſimè à mendacio circumventam, & quam multi Scriptores tam antiqui quam moderni imitantur oviculas illas, de quibus Divinus noſter Poëta:

Come le pecorelle eſcon dal chiuſo
Ad una, a due, a tre, e l'altre ſtanno

 Timi-

Timidette atterando l'occhio, e'l muſo,
E ciò che fà la prima, e l'altre fanno
Addoſſandoſi a lei, s'ella s'arreſta
Semplici, è quete, e lo il perche non ſanno.

Id eſt:

Sicut oviculæ procedunt ex clauſtro
Singulæ, binæ, trinæ, & reliquæ ſtant
Timidulæ depreſſo oculo & ore,
Et quod prima facit, & reliquæ faciunt,
Accurrentes illi, ſi ſe ſiſtat
Simplices & tacentes, & hoc ideo, quod melius non ſciant.

Simili ex amuſſim ratione, ſi quisquam veterum ſapientum, retulit in ſua volumina aliquam relationem, à maxima parte ſucceſſorum excœcata, nec inquirente aliud, illa iſta

iſta credita eſt, & rurſus de novo, ſub bona illius primi, qui eam ſcripſerat, fide, ſcripta eſt; & ſic de die in diem, pſittacorum more proferuntur, & ſcribuntur & leguntur, & creduntur à nimium credulo & inexperto vulgo ſolenniſſima litteratorum mendacia, nauſeabunda ingenio vigentibus. Ego ſemper laudabo, &, dum ſpiritum ducam, celebrabo gloriam FERDINANDI II. Magni Ducis Hetruriæ, *Domini* mei unici, qui ſi quando per brevihorium depoſitis graviſſimis Gubernationis curis, exſpatiatur in amœnitates philoſophicarum meditationum, id haud facit vanæ & otioſæ recreationis cauſa, imò verò inveniendæ rerum meræ, nudæ, puræ ac ſimplicis veritatis; & ob id Regia & indefeſſa magnificentia pluribus Viris præſtantibus omnia illa adminicula, quæ ad conſequendum finem usque adeo laudabilem neceſſaria ſunt, ſuppeditat. Et ſi antiqua

fama olim tantopere liberalem descripſit Alexandrum in promovendis ſui Ariſtotelis ſtudiis; meus Dominus, ſicut in munificentia illi magno Monarchæ non cedit, ita quoad cognitionem rerum, & quoad prudentiam longiſſimo intervallo illum poſt ſe relinquit. Et licet noſtro ſeculo non vivant Ariſtoteles, Hetruſca tamen Aula ſemper fovit Subjecta Excellentia & inſignia; & in hodiernum usque diem in tanto à nobis ſpatio diſſitâ Angliâ, multisque aliis remotiſſimis mundi partibus, provenerunt Viri ſublimis famæ, qui cum ſtupore, etiam doctiſſimorum, quotidie magis demonſtrant ſe habere

Plenam Philoſophiæ Linguam & pectus.

Hinc eſt, mi *Domine Laurenti*, quod non poſſim unquam ſufficienter declarare, quot experimenta in hac Aula, poſtquam hinc diſceſſiſti, facta

facta ſint, ipſorumque beneficio quantis mendaciis larva detracta ſit. Ut ſalivam *Tibi* moveam, teque ad feſtinantem reditum ſollicitem, hîc breviter verbis ſimplicibus & absque artificio recenſebo *Tibi*, ordine, quem memoria ſuggeſſerit, obſervationes nonnullas quæ ſeptimanis ſuperioribus circa *Viperas* annotatæ ſunt. Et cum de viperis differendum eſt, pro excuſando temerario meo auſu, ſuſcipiente materiam, ad quam tot tantique Viri præſentis & præteritorum ſeculorum hallucinati ſunt, perappoſitè utar verbis Juvenis Alcibiadis in Convivio: *Sum*, (inquit ille) *in eodem ſtatu cum illis quos vipera momordit. Dicitur, quod ipſimet nolint paſſiones ſuas propalare, niſi apud eos, quos idem animal momordit; ſiquidem dolores ita ſunt acerbi, & convulſiones ita acutæ, quas plaga maligni dentis imprimit, ut, exçeptis iis qui experimento id didicerunt, omnibus aliis incredibiles ſint; & graves*

angores & miseri clamores pro nimium teneris & puerilibus querelis reputentur. Unde ego, quem acutior morsus vulneravit, scilicet Amor Philosophiæ, qui nihilo secius quam vipera miserè pungit, imprimis quando ipse juveniles penetrat animos, aut eorum qui penitus ratione privati, aut omnibus sensibus destituti non sunt, animadvertens me solum tibi soli adesse, non erubescam palam tibi facere grave delirium quod me rapit, & quàm sollicitus sim, ut illud cum balsamo veritatis persanetur; optimè sciens quàm profundè, & non minus me, tu quoque compunctus sis. Ineunte Junio afferebanrur Neapoli Viperæ pro conficienda theriaca in officinam pharmaceuticam S. Sereniſſimæ A. in cujus & omnium cæterorum Principum Sereniſſimorum præsentia cum sermocinaretur de hisce animalibus & magna illa parte quam habent in compositione admirabilis hujus antidoti, devenit sermo *ad eorum venenum,*

&

& quale id eſſet, & qua corporis parte ejus mineram foverent.

Quidam dixerunt non habere viperas aliud venenum quam ſuos *dentes*, quos tali figura fabricatos eſſe aſſerebant, ut acumine cuſpidis aut aciei dentium inviſibilium in ſuis faucibus (fortaſſe excavatis, aut aliis ignotis ductibus inſtructis) ſauciarent tenellas fibras & ſubtiliſſimos, nervos è quibus in majores ramos acerbiſſimi ictus ſerperent & lethales convulſiones derivarent. *Alii* acriter impugnata hac opinione affirmarunt, non eſſe dentem ſive per ſe ſive ratione figuræ venenoſum, verum vulnus viam aperire veneno, latente in quibusdam vaginis, quibus viperæ dentes conteguntur, vocatis à Græcis τῶν ὀδόντων γιτῶνες; & in hasce vaginas transmiſſum eſſe illud ex *veſicâ felleâ* per quosdam ſubtiliſſimos canaliculos, ex hac in gingivas diſtributos, ſubjungentes, *fel viperinum potu hauſtum eſſe toxicum*,

omnium quæ in mundo reperiri poſſunt, lethaliſſimum.

Alii accuſarunt *viperæ ſalivam* ſive ſputum, quam prolicit quando veluti rabioſa, & tota turgens bile morſum minatur.

Quidam jocando ſuggeſſerunt quod fortè, ſecundùm opinionem multorum antiquorum, & juxta triviale proverbium, venenum non alibi *quam in cauda* aut extremo ejus cuſpide exiſteret. Riſerunt nonnulli Nobilium audientes hanc ultimam opinionem, & unus eorum ſubjunxit, quod è tanta diverſitate opinionum evidenter appareat, illum antiquum Philoſophum fuiſſe nimium temerarium, qui ſe omnia ſcire ſibi perſuaſerat, & alterum illum nimis modeſtum, qui de omnibus dubitaverat, utque utriusque nomen promtius ſucurreret, dixit cum Petrarcha:

Vidd' Ippia il vecchiarel, che già fu oſo

Dir'

Dir' io so tutto; e poi di nulla certo,
Ma d'ogni cosa Archesilao dubbioso.

d est:

Vidit Hippias decrepitus, qui olim est ausus
Dicere ego scio omnia; & post de nihilo certus
Sed de omni re Archesilaus dubiosus.

Sic conjecturis finis imponebaur, quando S. A. Ser. jussit, ut ad ndagandam hujus rei veritatem mne experimentum adhiberetur, quodcunque unicuique pro comprobanda sua sententia facere placeret. Et cùm major pars videretur adhæisse (in eo) ut crederent *fel nidum sse veneni lethalis*, decretum fuit à elle faciendum initium, & tanto magis, quia vir doctus quidam & in ectione Autorum tam antiquorum

quàm modernorum multum verſatus, omnia ſua oppigneraſſet, niſi quælibet minima guttula fellis viperini epota, hominem ex robuſtiſſimis, & quamcunque beſtiam ex ferociſſimis necaret, addens quod hodie in judicato eſſet hæc res, quam Galenus medicus docuiſſet, quam Plinius dictaſſet litteris majusculis; quod Avicennas opinatus eſt, parum medicamenta juvaſſe illos, qui fel viperæ biberant; quod Rhaſes probaverat, nullum (ap. illos) valuiſſe ingenium, nec medicum præſidium, ſed DEI (ipſis) fuiſſe neceſſarium auxilium; quod Haly Abbas affirmavit, tantum-non nullum opponi poſſe remedium, infernali huic veneno; quod idem etiam Albucaſi viſum fuit, & cum Albucaſi & cum cæteris omnibus ſupra citatis Authoribus (eandem ſententiam) retulerunt moderni, Guilielmus de Placentiis, Sanctus Arduinus, Cardinalis de S. Pancratio, Bertruccius Bononienſis,

is, Cæſalpinus, Baldus Angelus Abbatius, Cardanus, Julius Cæſar Claudinus & tot tantique alii, quorum honoranda fama in medicorum ore reſonat, & qui ſupergreſſi vulgi gregem meritiſſimo potuerunt

Sedere in Philoſophicâ familiâ.

Et licet *Ioh. Baptiſta Hodierna* in curioſiſſimis litteris ad doctiſſimum M. A. Severinum ſcripſerit, ſe dediſſe feli buccellam panis felle viperino intinctam, citra quod videret effectum veneni, neque tamen hæc ſola experientia ſufficiebat evertendæ opinioni tot ſolidorum ac principum Doctorum. Præterea ſpectaculum quotidianum eſt, feles cum lacertis, omnis generis, & cum ſerpentibus ludere, & quod illos deglutiant, etiamſi Albertus Magnus cum magiſtrali demonſtratione id neget, fortaſſe perſuaderi quis poſſet, quod felis non fuerit

animal proportionatum pro facienda tali experientia, quemadmodum etiam proportionatus non fuit pullus ille gallinaceus, cui ſupradictus Severinus deglutiendum dedit fel (viperæ,) quoniam ſæpiſſimè lacertas, ſerpentes, araneas, & alia animalia venenoſa devorant.

Interea auſcultandi gratiâ ſtabat in angulo quodam *Iacobus Sozzi* viperarum captor, homo comparandus antiquis Marſis & antiquis Pſyllis, qui riſum vix tenens, ſubridendo prehendit fel viperæ, miſtumque dimidio cyatho frigidæ, illud gulæ infudit vultu intrepido, ac conſpiciendum dedit, quam fuerint deluſi ſupra dicti Autores, ſeque obtulit, ad ebibendum omnem eam quantitatem fellis, quam maximam poſcerent. Veruntamen cùm quidam crederent, quod bonus Jacobus ſe præſervaſſet, quanquam id liberrimè negaſſet, aut cum Mithridatio, aut Theriaca, aut alio Alexipharma-

co,

co, opportunum visum fuit faciendi alia experimenta, & ob id duobus pipionibus grandioribus ad deglutiendum datum est, utrique sine nocumento, & quod majus est, & quasi non credibile, canis cui dimidia uncia fellis per vim infundebatur, ne minimum accidens exinde passus est, & sanus & alacer adhuc hodie vivit, & nisi aliud malum ipsum occidat, ceterum vivet. Pullis quoque gallinaceis bona fellis quantitas data est, & ipsemet fella bina intrusi gutturi pavonis & galli Indici, & quatuor viscera integra, non removendo fel, feli devoranda dedi, qui, quod affirmare possum, delicatulè sibi labia lingebat.

In aliis animalibus sæpissimè idem expertus sum, attamen semper in diversa specie, quoniam, uti optimè nosti, multæ sunt res, quæ aliis animalibus pro cibo sunt, & aliis veneno, aut alia accidentia insolita & noxia causantur.

Et

Et ut nihil dicam de cicuta devorata à Sturnis, & de Helleboro à Coturnicibus & Capris, referam *Tibi* quod pauci dies elapsi sint quod observaverim, medium granum hostiæ illitæ oleo Ricini Simiolo concitasse vomitus, dejectiones alvi, & hypercatharses anxias & terribiles; & tamen sex guttæ ejusdem olei commissæ gutturi galli, ipsum non tantum non necarunt, sed nec minimum fastidium ipsi aut nauseam aut alvi dejectionem excitarunt. Per has observationes plurimis vicibus factas, manu palpatum cum esset, fel viperæ ore assumtum neutiquam necare; digressum est ad considerandum, an instillatum vulneribus, ipsa veneno inficeret, & post multa experimenta in pluribus pullis gallinaceis & columbinis, & privatim à me in cuniculo, agnello & lepore, animadversum est, quod nulli illorum aliquam noxam inferendi vi præditum sit; æquè ut nec vim habeat utilitatem

ali-

aliquam conferendi, nec juvare morſu viperæ impoſitum, quicquid in contrarium dicat *Baldus Angelus Abbatius Cap. 5. & 7. & Schröderus in ſua Pharmacopœa.*

Cæterum in fundo duarum illarum vaginarum (ſeu cavitatum) intra quas repoſitos viperæ habent dentes humor quidem ſtagnat colore & ſapore ſimillimus olei amygdalorum dulcium, & hunc crediderunt, uti ſupra ſcripſi, transmitti per certos quosdam canales ex veſica fellea. Certum eſt & à me multoties obſervatum, quod, quando vipera evaginat dentes & morſum minatur, neceſſario effundat ſuper vulnus liquorem illum flavum, non ideò, quod vaginæ rumpantur, quemadmodum ſtatuit Mercurialis, Grevinus & alii, qui invenerunt quasdam veſicas ſub lingua nunquam viſas, ſed quia ſemetipſas vaginæ ſe comprimunt, & ringuntur ſive contorquentur, non aliter ac follis flatum emittens aut canis labra

rin-

ringens ſive dentibus hirriens, quando morſum minatur.

Quæſitum eſt an liquor iſte ore aſſumtus queat necare? & à quibusdam conſtanter affirmatum eſt, ſed ab aliis eadem conſtantia negatum, & idem ſupradictus Jacobus Viperarius obtulit ſe ad ebibendum ejus cochleare plenum, & dictum factum, viſus eſt illud delicatiſſimè & per vices deguſtare ſive elambere.

Iam ſi quisquis es, Lector, creditum & tardus
Hoc quod dicam, non mirabere
Quod ego, ut vidi, vix mihi credidi.

Jacobus Viperam ex maximis, & ferociſſimis & iratiſſimis prehendit, & curavit ut in dimidium vini cyathum non ſolum omnis liquor quem in vaginulis habebat, proflueret, ſed inſuper omnis ſpuma omnisque ſaliva, quam ſerpentulus hic exagitatus, percuſſus, compreſſus, iratus reji-

ejicere potuit, & sic bibit hoc vi-
ıum, ac si esset tantum julebus per-
atus; & sequenti die cum tribus vi-
eris contortis inter se, denuo eun-
lem lusum exhibuit, sine ullo metu,
uia ipsi haud erat causa timoris,
ıamque

Timeri debent solum ea,
Quibus est potentia nocendi,
Non alia, quia terribilia non sunt.

Ob id ego quatuor capita viperæ
emiviva, & sanguinem stillantia &
qualida, immersi in scyphum aquæ
lenum, & cum gladiolo (*lancetta*)
esecui omne pulpamentum palati
c maxillarum, & curavi, ut omnis
umiditas quæ ibi continebatur inde
caturiret, donec aqua redderetur
pumosa, turbida & abominabilis,
ostea quasi totam una cum intrito
nfudi in stomachum hœdi, & resi-
uum, quod supererat, anati fiebat
isculum commodum, sed nec hæc
ec ille ullum veneni accepti signum
ederunt. Non

Non itaque erit temeritas, ſi dicatur, quod deluſus ſit Albertus Magnus, eruditiſſimus Mercurialis, ſubtiliſſimus Capivaccius, & celeberrimus Zacutus, quando dicunt, vinum in quo ſuffocata ſit vipera, eſſe ſemper peſſimum venenum & lethale, & qui his prior deceptus fuit Aëtius, & Aëtio prior Dioſcorides, affirmando id non ſolùm de vino illo, in quo mortuæ ſint viperæ, ſed & hoc, in quod hæ beſtiolæ caput, bibendi cauſa, immerſerint. Sed non vidi (has beſtiolas) adeo cupidas hujus pretioſiſſimi liquoris, uti Ariſtoteles & Dioſcorides ipſas faciunt, nec novi quomodo urceoli vino intra ſepes abſconditi ad capiendas illas decipulæ ſint accommodatiſſimæ; quandoquidem aſſervans nonnullos cyathos (vino) plenos, in ciſtis ubi viperæ degebant, non ſolùm nunquam laſſus fui in obſervando, an viderem ipſas unicam guttulam lambere, verùm nihilo ſecius diligentiſſimè obſer-

obſervavi,an ſi non adeſſem,inde biberent;tractu tamen plurimi temporis non vidi plus conſumi quàm quod calidiſſimus aër ambiens potuiſſet exhaurire. Et hoc è contrario multas difficultates mihi movit ad credendum veram eſſe hiſtoriam à Galeno recenſitam *lib. I I. de ſimpl. Medic. Fac.* quod, cùm aliquando ampulla vini meſſoribus quibusdam delata,& in campum, (loco non longè ab illis diſtante) collocata fuiſſet, ubi illi ex ea infundere in ſcyphum voluiſſent ut biberent,vidiſſent viperam irrepſiſſe & ſuffocatam fuiſſe. Propterea dico,ſi vipera potuiſſet intrare in illam ampullam, neceſſe fuiſſet, ut fuiſſet aperta; & ſi aperta fuiſſet,eadem facilitate,quâ intraverat,iterum regredi potuiſſet;eadem planè ratione,quâ ſæpius vidi viperas ex lagenis longiſſimi colli tam vino plenis quàm ſemiplenis,in quas incluſeram, evadere.

Concedatur tamen,accidiſſe hunc caſum, quod illa vipera non potuerit

rit viam reperire qua exiret, non ob id ſequitur, neceſſe fuiſſe, ut illa tam ſubitò ſuffocaretur; etenim viperæ per aliquod tempus natant in omnibus liquoribus, beneficio cujusdam veſiculæ aëris plenæ, quam in corpore habent, non valdè diſſimilem illi aliorum piſcium. Nec refert, quod objiciatur odorem vini vaporoſum potuiſſe in momento viperam inebriare & ſuffocare, quoniam ipſemet viperas immiſi in vaſa vitrea vino generoſiſſimo Alicanto, & aliis ſpirituoſiſſimis Neapolitanis & Siculis, & ſemper obſervavi, quod vivæ ſunt ſervatæ natando, ſpatio circiter ſex horarum & quando violenter detinui omnimode ipſas in vinum demergendo, ſervatæ tamen ſunt ibi in vita pariter horam unam cum dimidia; & cum tandem eſſent mortuæ & plures dies eas ſervaſſem optimè clauſo orificio anguſto vitri, mihi declararunt non eſſe verum illud, quod *Paulus Æmilius Ferrallus* refert,

refert, quod talis modi vaſa rumpantur ob nimium calorem carnium viperinarum in iis maceratarum: Et per conſequens debile & vacillans eſt fundamentum illud (quantumvis à Severino conſideratione dignum reputatur) pro decernendo quam calidi temperamenti ſint hi ſerpenculi; De quibus tandem hoc *Tibi* dicam, quod diutius vivi conſerventur in aqua, quàm in vino, cùm plurimi in aqua tertium diem attigerint, & ulterius detenti ſub aqua plurimi duodecim circiter horas ſupervixerint; quo tempore exacto cùm morerentur & ipſorum cadavera aperirentur, & cor inſpiceretur, ſemper inveni auriculam utramque multo majorem ipſimet cordi factam eſſe, licet in ſtatu naturali ſint minimæ, usque adeo, ut quidem minus acutos adhibentes oculos pro vero dixerint, Cor viperinum habere unicam auriculam. Sed prætermiſſa hac digreſſione, redeo ad deſcriptionem

liquo-

liquoris illius flavi, qui intra vaginas dentes contegentes invenitur; De hoc cum ore aſſumtus neque hominibus neque brutis lethalis ſit, pergam inquirere an fortaſſis vulneri inſtillatus cauſa mortis exiſtat? Et verum eſt, ſpatio trium quatuorve horarum mortuos eſſe omnes gallinaceos omnesque columbinos pullos, quorum vulnera eo infecta fuerunt, tamque necare liquorem viperarum vivarum quam deſumtum è palato & vaginis viperarum mortuarum, etiamſi mortuæ ſint ante 2. vel 3. dies. Ejus rei experimenta plus quam centum in diverſis animalibus faciens, omnia me confirmarunt, ut credam Cleopatram, tunc, cum mori conſtituiſſet nullatenus ab Aſpide ſe morderi paſſam eſſe, ut quidam Hiſtorici referunt, potius verò, quod illa, modo magis expedito, magis ſecuro, magisque ſecreto, poſtquam ipſa ſe vulneraſſet aut ſuum admordiſſet brachium ſtillaverit ſuper vulnus

nus (uti narrat Autor Libri de Theriaca ad Piſonem) venenum, quod ex Aſpide expreſſum in pyxidula, in talem eventum parata, conſervabat: Vel quemadmodum refert Dio, quod illa vulnerarit brachium acu venenata, quam crinibus ornamenti cauſa infigere conſueverat, eratque illud venenum talis naturæ, ut nemini noceret, niſi quando acus pungendo ſanguinem attingeret.

Et confirmor in hac opinione, quoniam licet dicant Aſpidem multo venenoſiorem eſſe Viperâ, quod in præſenti concedam, nullatenus tamen illa (Aſpis) eſt ex hac proſapia ſerpentum, qui (juxta mentem Nicandri, Æliani & aliorum) habent dentes caninos opertos vaginis, in quibus venenum aſſervant, & illud venenum profluit totum ſi non primo, ſaltem ſecundo morſu, ſic ut tertius (ſæpius hoc compertum eſt) non venenoſus ſit, & ob hanc cauſam circumforanei & agyrtæ

ſine periculo ſe morderi à viperis patiuntur : proinde Cleopatra una ſola Aſpide mortem inferre Naëræ & Carmionæ ſuis famulis, & demum ſe ipſam enecare non potuit, & tanto minus quoniam ſæpè tali animalculo primo morſu dentes evelluntur. Adde ſis, quod mortua Cleopatra in illo cubiculo ſerpens homicida non inventus fuerit, & nemo non naturalem horrorem novit quo fæminæ omnes adſpectum, nedum contrectationem ſerpentum abominantur. Nec ullius ponderis eſt, quod in Auguſti Triumpho viderint Romæ Cleopatræ imaginem, tenentis manu Aſpidem, jam jam vulneraturam brachium, ſic enim ludit Sculptor ſive Pictor, qui alio magis evidenti modo, populo delineare non poterat modum mortis, quem Regina ſibi elegerat ad effugiendam ſervitutem Victoris Auguſti. Non diſparem licentiam ſatis crebro ſibi hodierni Pictores ſumunt, atque inter

ter alias ejusdem argumenti Petrus Victorius illos vituperat, quod Cleopatram pingant ab Aſpide mammas demorſam, Plutarcho, Propertio, Paulo Oroſio, & Paulo Diacono referentibus, quod non pectus, ſed brachium admorderi paſſa ſit.

Et hac licentia pictoria non ſolum hodierni ſed & antiqui uſi ſunt, quandoquidem apud Gorleum gemma invenitur, cui inſculpta viſitur Cleopatra vulnerata ab Aſpide in mamma. Et licet Petri Victorii cenſura reprehendatur à Baldo Angelo Abbatio, affirmante quod veriſimilius ſit, quod permiſerit ſibi pectus commorderi, tanquam partem cordi viciniorem, nihilominus perdoctè Victorius defenſus eſt à *Caſparo Hofmanno* Philologo & Medico noſtri temporis eruditiſſimo *lib.* 1. *var. lect.* Sed ut ad noſtrum propoſitum redeam, valdè miror quod ſapiens & optimus ſenex Marcus Aurelius Severinus, in cognitione viperarum

verſatiſſimus & experientiſſimus, indubitanter dicat, quod ille liquor flavus, vulneribus illitus, ea non veneno inficiat; perſuaſus ſolis duobus experimentis, uno in criſta galli, altero in manu vulnerata cujusdam ſui famuli: quia oportet confiteri quod tentando experimenta

Veræ ſæpius apparent res,
Quæ dubitandi dant falſam materiam
De veris cauſis, quæ ſunt abſtruſæ.

Et ſæpius accidit, quod hæ veræ cauſæ, propter quædam impedimenta ignota, aut non obſervata, non poſſint demonſtrare ſuos effectus. Poſſum quoque affirmare *Tibi*, me uſu didiciſſe, quod oves, canes, pulli gallinacei meo inſtinctu rabioſè demorſi à viperis, paucos ante dies in campis meridie ardentiſſimo captis, non ſint mortui; & econtra, demorſus à Vipera, mortuus eſt pullus gallinaceus, cui plagam dentibus inflictam,

ctam, exsecueram, & optima diligentia curaveram, ut ille malignus liquor, qui in vaginis absconditur, excerneretur. De his omnibus pullis gallinaceis columbinisque, quarum plagis venenum fuit affrictum, evasit aliquando unicus, & evasit fortè, quia, quando punctura subtilissima cultelli rasorii (seu scriptorii) eum sauciavi, incidi venam majusculam, ex qua abundanter prosiliente sanguine, potuit ex accidenti fieri, ut venenum ad interiora non penetraret, quin potius cum regurgitante sanguine, tanto spatio, quantum *capiat* una vel altera hora post egressum, toxicum ex corpore fuerit propulsum.

Hinc ergo equidem colligo, quantum possit juvare illos, qui à Viperis sunt demorsi, scarificare juxta præceptum antiquorum, locum commorsum, ad evocandum sanguinem, aut applicare cucurbitulam, aut admovere unam aut duas hirudi-

nes benè purgatas, aut etiam exſugendum præbere homini vulnus. Obſerves etiam *Dn. Laurenti*, Avicennam animadvertere, ne ille, qui exſugit ejusmodi vulnera, habeat dentes corruptos & carioſos; Et ante Avicennam valdè judicioſè Cornelius Celſus & Aëtius admonuerunt (etiamſi Severinus ſe decipiens judicet hanc cautelam eſſe frivolam) ne ulcera aut vulnera in ore habeat, quoniam venenum exſuctum mortem cauſari poſſet, quod aliàs, etſi in ſtomachum deſcenderet, neque ſanitati neque vitæ officeret. Et hæc nullatenus nova eſt doctrina, ſed ſatis antiqua, & à modo nominato *Celſo* nobis ſuppeditata dicente: *Nam venenum Serpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè utuntur, non guſtu ſed in vulnere nocent.* Poſt Celſum idem etiam animadverterunt *Galenus lib. 3. de Temperam. & Autor de Theriaca ad Piſonem cap.* 10. Sed inter omnes bel-

belliſſime *Lucanus* tunc, quando deſcripſit Catonem deducentem Romanum exercitum per Libiæ arenoſa deſerta :

—— Iam ſpiſſior ignis,
Et plaga, quam nullam ſuperi mortalibus ultra
A medio fecere die, calcatur, & unda
Rarior : inventus mediis fons unus arenis
Largus aquæ ; ſed quem ſerpentum turba tenebat
Vix capiente loco, ſtabant in margine ſiccæ
Aſpides, in mediis ſitiebant dipſades undis.
Ductor ut aſpexit perituros fonte relicto,
Alloquitur : Vana ſpecie conterrite lethi
Ne dubita miles tutos haurire liquores :
Noxia ſerpentum eſt admixto ſanguine peſtis,

Morſu virus habent, & fatum den-
te minantur.
Pocula morte carent: dixit, dubium-
que venenum
Hauſit. — —

Pro confirmatione hujus veritatis, ſi tibi non ſufficerent omnes ſupra allegatæ probationes & autoritates, ſcito, quod diverſæ perſonæ coxerint & comederint hilariter omnes univerſos illos bonos pullos gallinaceos & columbinos & omnia reliqua animalia, quæ Viperæ momorderant, quicquid dicat Matthiolus non poſſe id fieri ſine manifeſto veneni periculo; utque omne tollatur dubium omnisque ſcrupulus, de crudis etiam & jam jam occiſis viperis, ipſas devorandas objeci cani, Civettæ ſeu hyænæ odoriferæ, & cuidam ex avibus rapacibus, Tinnunculo, quem Itali *Gheppo* vocant. Pariter expertum eſt quod terribilia, horribilia, & hominibus lethalia jacu la

cula Incolarum Inſulæ Bantam feriendo per-brevi tempore mortem concilient, ſed epoto vino aut alio liquore, in quibus plures dies ſtetere infuſa, ne minimam alterationem ſanitati inducant.

Legitur in ſupra citato *libro de Theriaca ad Piſonem*, quod Dalmatæ & Sacæ venenarint jacula, fricando ea ſuperHelenium,& cum illis ſaltim leviter vulnerantes, dummodo ſanguinem tetigerint, occiderint, cum tamen Helenium ad comedendum fuerit ipſorum cibus innocentiſſimus, & cervos & reliquas feras iisdem telis occiſas, omnimodè ſecurè comederint. Quomodo igitur, ſi venenum Viperarum guſtatum non ſolum non eſt lethale, ſed nec ullo modo noxium, quomodo, inquam, poterit eſſe vera hiſtoria Matthioli, aut illa altera Amati Luſitani, duos juvenes vulneratos à vipera mortuos eſſe, quod ipſi ſibi exſuxiſſent plagam morſu inflictam? Meo arbitrio

probabile videtur dictu, quod illi mortui ſint, non quia ſua ſibi vulnera exſuxerint, ſed utique quia à Vipera erant morſi, aut ſugendo non omnem extraxerant venenoſitatem, aut quia in ore habebant quoddam vitium ſibimet illam communicarunt, aut denique quia ipſis non præſto erant alia neceſſaria medicamenta interna, quemadmodum tempore, quo Pompejus Rufus Ædilis fuit, Romæ accidit circumforaneo cuidam, ut in medio foro Aſpis brachium ei commorderet; qui, licet ſibi morſum exſugeret, nihilominus duorum interſtitio dierum vita privatus eſt: Quod ipſi evenit, Æliano teſte, quod ejus æmuli abſtuliſſent aut effudiſſent aquam quandam medicatam, quam ſibi pridem præparaverat pro potu, non verò pro collutione oris, quoniam in defectu hujus aquæ, poterat flagitante neceſſitate lavare ſe aut vino aut aqua ex proximo fonte hauſta; atque etiamſi

dicat

dicat Ælianus, quod huic ipſi, priusquam exſpiraſſet, computruerint, & gingivæ & facies; nihilominus hoc non eſt argumentum ſufficiens ad probandum, fuiſſe (putredinem) effectum ſuctionis, quoniam Dioſcorides, Actuarius & Cæſalpinus docent, quod illis qui à Vipera ſunt vulnerati, præter alia accidentia, etiam gingivarum morbus ſuperveniat, & exhalet, quemadmodum Aldrovandus loquitur, flatus gravis & putridus ex ipſorum ore; & juxta Avicennam, inflentur ipſorum labia, id quod non accidit, ſicut per experientiam vidi infinitis vicibus, illis qui abſorbent aut deglutiunt venenum ex Viperis. Immo canis, cui affricari juſſi morſum in extremo naſo, usque adeo illum lingua deterſit, ut mortem evaſerit, nec tamen linguæ nec gingivis aliquid mali accidit. Etiam antiquitus homines erant qui pretio conducti artem exſugendi morſus venenatos profite-

bantur. Et in hoc argumento ſuccurrit mihi exemplum pulcræ charitatis ſimulatæ Auguſti, qui (quemadmodum legitur apud Suetonium & Paulum Oroſium) Cleopatra defuncta, mandavit ut à Marſis & Pſyllis ejus ſugeretur vulnus, & hanc fictam pietatem abundanter illis temporibus uſitatam invenio, circa initia Magnorum Imperiorum; quare non multos annos ante ſubverſam Alexandriam,

Cæſar, poſtquam proditor Ægypti
Sibi fecit donum honorati verticis,
Celans gaudium apertum,
Planxit per oculos publicè, ſicut eſt
ſcriptum.

Cato etiam in Africa, refert id Plutarchus, ſuſtentabat in ſuo exercitu multos Pſyllos, ut medicarentur vulneribus ſerpentinis, exſugendo ex illis venenum: ne verò perſuadeas *Tibi*, ac ſi Pſylli, Marſi, & Ophiogenæ illorum temporum magis peculiari

liari & propria virtute prædití fuerint illâ, quam quivis homo neglectiſſimus hodierno die. Et quamvis Plinius pluribus in locis, & Aulus Gellius recenſent, quod illud fuerit donum providæ naturæ, ſolis illis populis conceſſum, quibus etiam in more erat poſitum probandi pudicitiam ſuarum Uxorum, exponendo tenellos filiolos in medium feriſſimorum ſerpentum, nihilominus haud adducor,ut hoc credam; verum multò magis fidem dare malo Cornelio Celſo, qui multis annis ante Plinium & Gellium nobis ſcriptum reliquit : *Neque herculè, ſcientiam præcipuam habent hi, qui Pſylli nominantur, ſed audaciam uſu ipſo confirmatam.*

Et mox : *Ergo quiſquis exemplum Pſylli ſecutus id vulnus exſuxerit, & ipſe tutus erit, & tutum hominem præſtabit.* Et ipſi Pſylli non minus quam alii homines mordebantur à ſerpentibus, & pro ſanatione opus

habebant alexipharmacis, quod colligo ex illo libro, quem Damocrates Medicus & Poëta Græcus ſcripſit de Antidotis, inter quæ unum legitur, de quo ipſe affirmat, quod illo utantur Pſylli, tunc quando erant à viperis morſi.

Σφόδρα ἀγαθὴ δύναμις, ᾗ καὶ χρωμένους
Πίνοντας αὐτοὺς οἶδα, δηχθέντας κακῶς
Τοῖς ἀρπεθήροις ἔχουσι τοὺς καλουμένους
Ψυλλίους.

Illius eſt vis optima, quâ uti ipſos bibentes novi, cum malè ſe habebant, à viperis læſi, qui vocantur Pſylli.

Et an ille Ophiogenes, Æſagon vocatus, evaſerit ſanus & ſalvus ex dolio pleno ſerpentibus, in quod, ut ſuæ virtutis experimentum daret, juſſu Romanorum Conſulum incluſus erat, ſit fides veritatis apud Plinium, qui hoc refert. Adhuc hodiè conſiderem cum homine, quicunque

que is ſit, aut alio animali facere ſimile experimentum, dummodo mihi conceſſa ſit electio ſerpentum; & prætermiſſis multis aliis, recorderis illorum ſerpentum, qui in anguſta ſpelunca prope Braccianum circumvolvunt ſe circa nuda corpora illorum, qui ſe eò deferri patiuntur, convaleſcendi cauſa à quibusdam morbis contumacibus & chronicis, ſæpeque ſuam intentionem conſequuntur, neſcio an propter ſerpentes implicatos adhærentes, aut, quod mihi credibilius videtur propter ſudorem quem copioſiſſimum calor ſpecus provocat, ſaltem interea me ſubmitto prudentiſſimo judicio illorum Autorum, qui de hac ſpecie ſerpentifera accuratiſſimè ſcripſerunt, & ſpeciatim Doctiſſimi & nunquam ſatis laudati Thomæ Bartholini, & curioſiſſimi Athanaſii Kircheri. Fuit ſemper in mundo magna quantitas illorum Marſorum & Pſyllorum non quaſi eſſent ex pro-

prosapia illorum, qui gloriabantur de fabulosa origine ex Filio Circes, & ex Rege Psyllo; veruntamen quia, quod observat celebris *Thomas Reinesius in Var. lect.* illis temporibus idem nomen sibi arrogabant omnes illi, qui profitebantur artem exsugendi venenata vulnera, & capiendarum viperarum.

Et Galenus mentionem facit cujusdam ex his, qui primus in Asia instituerit artem hujus venationis; & Romæ in Aula Imperatoria erant servi huic soli officio destinati; referente supra nominato Galeno, se medicatum esse uni, qui demorsus à Vipera Ictericus evaserat. Erant itaque omnes vilis & abjectæ conditionis. hinc est quod *Martialis* ad retundendum fastum superbi Cæcilii, ipsum ita alloquatur.

Urbanus tibi, Cæcili, videris.
Non es, crede mihi: quid ergo? Verna es.
Hoc quod Transtiberinus ambulator,
Qui

Qui pallentia sulfurata fractis
Permutat vitreis : quod otiosæ
Vendit qui madidum cicer coronæ :
Quod custos, dominusque vipera-
rum :
Quod viles pueri salariorum :&c.

Dum hactenus demonstravi *Tibi*, quod sine periculo possint morsus viperini exsugi, colligere hinc potes, quæ fides dari queat omnibus illis quæ recensentur in infra scriptis Epigrammatibus, quorum Autores videntur scripsisse, id quod ipsis visum est fore ut contingeret, si tales casus darentur. Atq; quemadmodum (credo) mundum semper eodem modo stetisse, sic credere juvat, quod sicut videmus hodierno die multis Versificatoribus aliquid in mentem venire, quod aliquid insoliti aut acuminis ipsorum palato fovere videatur, subito adaptant conceptum Carmini (quod *Sonnetum* vocant) : unde observamus sæpissimè primos qua-

quaternos & quandoque primum ternarium (verſuum) eſſe texturam haud illi ſimilem quâ Petrarcha & alii Poëtæ meliores utuntur, ſed corraſum ex conceptibus & nobilioribus ſententiis, & tandem ſuppletam verbis, nequaquam realibus, ſed ſolummodo ſufficientibus ad cogendos ultimos illos tres Verſus, qu fuerunt occaſio & materia Carminis; ſic fortaſſe potuit contigiſſe ii illis temporibus, ut cum illi Autores formaſſent ſuum conceptum d pianta, fingentes morſum à Viper inflictum uberi Cervæ & Capræ ſil veſtris, hinc Medicina Veneno pe ſuctum ſuorum partuum lactentium & tandem hisce mors, ac matribu vita reddita. Epigrammata ſunt ſe quentia:

ΠΟΛΥΑΙΝΟΥ

Δορκάδος ἀγριλόχοιο τιθηνητήρεον οὖθαρ
Ἔμπλεον εἰδῦσα πικρὸς ἔτυψεν ἔχις.
Νεβρὸς δ᾽ ἰομιγῆ θηλὴν σπάσε, καὶ τὸ δυ
σαλθὲς

Τρα

Τρεφόμενος ἐξ ὄλοοῦ πικρὸν ἔβρωξε γάλα,
Αδην δ' ἠμέλξατο, καὶ αὐτίκα νήλεϊ μοίρῃ,
Ην ἔπορεν γαστὴρ, μαστὸς ἀφεῖλε χάριν.

d est :

Grande recens fœtæ cum cerneret uber alumnum
Forte fero capreæ vipera dente ferit.
Hinnulus hinc mammæ trahit immedicabile vulnus
Et lac de diro vulnere triste bibit.
Sic illi mortem crudelia fata dedere,
Quodque alvus dederat sustulit uber ei.

ΤΙΒΕΡΙΟΥ ΙΛΛΟΥ.

Κεμμάδος ἀρτιτόκου μαζοῖς βρίθουσι γάλακτος
Ηφοινη δακετῶν ἰὸν ἐνῆκεν ἔχις.
Φαρμαχθὲν δ' ἰῷ μητρὸς γάλα νεβρὸς ἀμέλξας
Χείλεσι, τὸν κείνης ἐξέπιεν θάνατον.

d est :

Cervæ forte recens fœtæ turgentia lacte *Ubera*

Ubera lethifero vipera dente f
rit.
Hinnulus at subitò sugit lac trist
labellis
Interitum matris semianimisqu
bibit.

Præter suctionem vulnerum, ut
lissimum etiam existimo esse ex Con
silio Galeni, si fiat stricta ligatura
non procul à vulnere, in parte su
periore, videlicet ne per sanguin
circulationem venenum ad cor fe
ratur, totaque sanguinea massa in
ficiatur. Nec refert quicquam an li
gamentum sit ex lana aut lino, au
serico, aut corio: fuit etenim illece
bra hominis simplicis, vel potius n
mium superstitiosi, quando Gil
bertus Anglicus scripsit, plus juva
re ligaturam cum corrigia ex pell
Cervino. Proinde laudabile erit, f
dem non dare ejusmodi nugis, quale
invenire est apud Plinium, Aëtium
& Quintum Serenum Sammon
cum

um, quod caput recenti viperæ vulſum, ſicque calidum & cruentum morſicaturæ impoſitum antidotum ſit mirabile ejusdem veneni. idebis procul omni dubio, quia ideo dicere eſſe infantilem ſimplicitatem, ſiquidem multa & repeta experimenta cum ratione conncta, mihi non impoſuerunt. Deeptus ſanè eſſet, qui proſpiciens ſibi emedio pro morſu venenato, ſolumodo conſideret mirabili efficaciæ uam Scriptores Citrio pomo tribuunt, unde legitur apud Athenæum, uos criminum reos, condemnatos ab Aſpidibus icti morerentur, & his ſæpius rabiosè demorſos, nihiminus vim veneni non ſenſiſſe, ea e cauſa, quod paulò ante, quam inlices illi acceſſiſſent ad patibulum, uædam condolens & miſericors emella, ipſis comedendum exhiuiſſet malum citrium. Infeliciores illis fuerunt duo gallinacei pulli, ui à me quatuor diebus continuè nutri-

nutriebantur hordeo infuſo in decocto Citri, ultimo eorum gutture impleto fruſtulis citriorum & citrato, elapſis duabus horis curavi ipſos à Viperis duabus morderi & unxi inſuper Vulnus unius cum Q. Eſſentia Corticum Citri, aſt intra tres horas morientes ambo anſam mihi colligendi dederunt, hanc medicinam eſſe fruſtraneam, & hiſtoriam Athenæi fabuloſam. Fabuloſum etiam nihilo ſecius eſt, quod de aſtrali (ſicuti vocant) & magica virtute ſignaturarum in plantis ſomniati quidam Authores ſunt, & inprimis præſtans, & ſi unus celebris noſtro tempore, & à me multum æſtimatus Chymicus Oswaldus Crollius, ejus rei prius aliquod experimentum edidiſſet, nunquam pennâ excidere permiſiſſet, quod, quia Spinæ Capparum ſignaturam habent dentium viperinorum, ea de cauſa Cappares eſſe ſummum & præſentiſſimum remedium ad ſanandos Viperarum mor-

orſus. Ego feci experimentum, on ideo quod ſperarem vel credem verum eſſe effectum, ſed ut posn cum veritate ſcribere, me comriſſe; & ipſiſſima hac veritate nfiteor *Tibi*, quod optimo ſtudio pertus ſum aliquot alias celebres rbas à Dioscoride & Plinio deriptas, ſemperque deluſus ſum; nec quam mihi contigit videre magna miracula, quæ illis (herbis) attriunt: Unde placuit mihi credere, t quod illæ non habuerunt tantas cultates, aut ſaltem habuerunt

Temporibus antiquis quando boves loquebantur, & Cœlum plures benignitates produceret, quàm nunc ſolet.

Fortè illis temporibus felicibus, rum erat, quod caput viperæ julatæ filo ſerico carmeſino, & col- appenſum, ſanitatem reſtitueret ginâ laborantibus, & præcaveret, unquam hoc ferino, & præcipiti mor-

morbo infeſtarentur, ſicuti ſcribit cum multis autoribus Abimeron Abinzoar, vulgo dictus Avenzoar, & ſicut hoc ſibi vulgus perſuadet: Equidem novi virum in civitate non procul à Florentia diſſita, qui pro quovis pretioſiſſimo theſauro, non deponeret à collo Viperæ caput, quod perpetuò appenſum gerit, quanquam ſingulis annis, circa principium Aprilis infallibiliter hoc morbo vexetur, & niſi Medicus ipſius, citra moram ſuccurreret largis venæ ſectionibus & aliis efficacibus remediis, videtur, quod ſuffocatus permanens, verum redderet, ex parte, pronunciatum Avenzoar. Fortaſſe in illa antiqua ætate non erat mendacium, ſicut hodie eſt, quod recenſet M. A. Severinus, quod capi demorſi & interemti à Viperis,& comeſti à quartana laborantibus,ſint præſens medicamentum ad exſtinguendum focum febrilem, qui ſpatio plurium annorum contumaciter aliàs

alias solet vigere in humanis corporibus, in contemtum omnium illorum remediorum, quæ à Medicis fuerunt subministrata.

Ut jam redeat eo, unde digressa erat mea Epistola, videtur investigatione dignum, An revera venenifer ille liquor, scaturiens ex vaginis dentium, transmittatur ad illos (sicuti cum multis aliis credit Baldus Angelus Abbatius, & inter plurimos modernos eruditissimus Samuel Bocharus in sua doctissima Geographia Sacra) ex thesauro fellis, mediantibus quibusdam minutissimis ductibus ad caput derivatis: & licet ad videndos illos sæpius atque sæpius accuratè intendissem supercilia, sicut senex Sartor ad crenam acus; nihilominus tamen illos cernere non fuit possibile; Proinde certissime opinor, non habere viperam ejusmodi ductus ex felle in caput, nisi quos pia meditatione quidam Scriptores sibi imaginati sunt. Hoc vero mihi per-

ſuadet color fellis, tinctus ex viridi ſatis florido, qui ſanè debebat viſum adjuvare: mihi perſuadet etiam conſideratio, quod fel judicio ſaporis prædictum, eſt vellicante & aſperâ amaritie: ubi ille alter liquor, qui funditur in Vaginis dentium inſipide-dulcis eſt, &, quemadmodum ſupra dixi, ſatis convenit cum oleo amygdalorum dulcium. Inſuper, ſiquidem canaliculus quidam ibi ſit, qui ex jecore in fel procedit, is factus ad deferendum humorem bilioſum ex jecore in veſicam ipſius fellis, non verò in veſicam partium ſuperiorum; & quo omnimoda certitudo afferri queat, prematur veſica fellea, & ſentietur eſſe impoſſibile, ut humor bilioſus poſſit verſum ſuperiora currere: contra verò, ſi prematur verſus inferiora, paulatim videtur omnis exſtillare ad inteſtina.

Niſi puderet quidquid illud cogitanti incidit ſcribere, dicerem for-

fortasse citra reprehensionem, i-
ſtum liquorem flavum non alia via
mitti ad caput (in supradictas vagi-
nas dentium) quam per illos ductus
salivales, noviſſime inventos à cele-
berrimo Thoma Warthono, & in
hac Aula à Laurentio Bellini, juvene
doctiſſimo & maximæ exſpecta-
tionis, & monſtratos in aliis anima-
libus, excepto homine, & ſpecia-
lim in Cervis & Picis; præter quos
inferius ad fundum illarum vagina-
rum binæ exſtant glandulæ, à me in
omnibus Viperis inventæ. Noli er-
go criminis arguere hanc meam o-
pinionem, quaſi poſſet eſſe quædam
Chimæra; ſicut Chimæram credo eſſe
opinionem illorum, qui dixerunt, il-
lum liquorem in faucibus viperæ
reddi venenatum, poſito, quod re-
fert Ariſtoteles, Pauſanias, & Autor
libri *de Theriaca ad Piſonem*, Vipe-
ram veſci herbis lethiferis, Scorpio-
nibus, Cantharidibus, Bruchis &
aliis vermiculis & inſectis vene-
 noſis.

nosis. Chimæram, inquam, credo esse: quoniam citra repetitionem sufficiat dicere, quod Vipera, quicquid ipsa aliàs edat, vivit in pyxidibus, octo, novem, & plures menses sine cibo, & tamen post adeo diuturnum jejunium mordendo venenat: Imo Galenus in illo tractatu, quem scripsit ad Pamphilianum *de usu Theriacæ*, vult ipsam esse magis venenosam ita famelicam, quam tunc, quando recens capta est: & Autor libri de *Theriaca ad Pisonem* credit, quod minus turgeat veneno postquam devoraverit illas cantharides.

Insuper ipsa experientia id confirmat. Accipe Viperam ex illis, quę diutius in pyxidibus fuerunt asservatæ; fac mordeat bis terve pullum gallinaceum, usq; dum mordendo omnem liquorem contentum intra vaginas excreverit: Si ut ab eadem vipera alius pullus mordeatur curaveris, hic secundus non morietur. Repone post Viperam in suam pyxidem,

respi-

reſpice poſt quatuor aut quinque pluresve dies, & deprehendes fundum vaginarum plenum ſolito liquore; Sique tunc Vipera denuo momorderit, inferet mortem, & tamen dictis iſtis diebus jejuna permanſit, nec voravit inſecta venenoſa, ex quibus potuiſſet generari in faucibus venenum.

Sed quid *Tibi* dicam de dentibus? Quam plurimi parvi videntur in faucibus Viperæ dentes, tam in maxilla ſuperiore, quam in inferiore. ſed de his impræſentiarum nil dicam, ſolummodo diſſeram de illis majoribus, qui canini vocantur; Quot eorum vipera habeat ex libris diſcere nequeo. Nicander vetus Poëta, qui floruit tempore Ptolemæi VII. & Attali, ultimi Regis Pergami, ſcripſit masculum habere duos dentes, & fœminam habere plures quam duos, ſed numerum non declarat:

Τοῦ μὲν ὑπὲρ κυνόδοντε δύο χροῒ τεκμαίρονται
Ἰὸν ἐρευγόμενοι, πλέονες δέ τοι αἰὲν ἐχίδνης.

Huic gemini apparent dentes in carne venenum
Fundentes dirum, ſed fœmina pluribus atrox.

A Nicandro penitus dependet, & univerſim ab ejus græco Scholiaſte, Autor *libri de Theriaca ad Piſonem*, Rhaſes, Avicenna, Actuarius, Johanneus Gorræus *in Notis ad Nicandrum*. His adhæret pariter magnam partem Autor illius græci tractatuli qui inſcribitur.

ΔΙΟΣΚΟΡΙΔΟΥΣ ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΦΑΡΜΑΚΩΝ.

Hoc opusculum nondum typis excuſum proſtat, ſed conſervatur Florentiæ in famoſiſſima Bibliotheca Medicea ad S. Laurentium, in pulpito LXXXVI. in illo Codice in quo

quo ſcripta exſtant Commentaria Michaëlis Epheſii de Partibus animalium. Si liceret meum dare judicium de hoc ſcripto, dicerem, illud falsò ab amanuenſibus attributum fuiſſe Dioſcoridi, & multò potius eſſe Opus Eutechnii Sophiſtæ Græci, qui compilavit Paraphraſes ex Nicandri libris, nondum in lucem datis & conſervatis in jam dicta Bibliotheca, in ſupra citato Codice Michaëlis Epheſii. Perſevero dicere me non credere quod fallor, niſi nervus ſcribendi Eutechnii me fallit, aut quisquis ſit Autor illius Paraphraſis, & certa ipſi conſueta & interrupta continuatio ordinis à Nicandro obſervati. Quod reliquum, opus non re ipſa hoc præſtat, quod titulus promittit.

Aëtius determinavit numerum binarium in maſculis, & quaternarium in fœmellis, eandemque cum ipſo Aëtio ſententiam foverunt Iſaacus, Franciſcus Caballus Brixienſis, Za-

cutus, Mercurialis, Amatus Lusitanus, Franciscus Sanches, Casparus Hofmannus, & alii minoris famæ,

[*Quos nominare perdere laborem foret.*]

Paulus Ægineta, Haly Abbas, tam masculo quam fœmellæ tantum *binos* adscribunt, Vincentius Belluacensis numerat *tres*, Baldus Angelus Abbatius & Veslingius *quatuor*: & Albertus Magnus affirmat, Viperam marem habere *duos dentes* in superiore maxilla, & *duos* in inferiore, correspondentes sibi invicem. Johannes Hodierna in Epistola sua diligenti & curiosa de Dente viperino, postquam dixisset, quod minorum dentium numerentur quadraginta octo, deveniens ad numerationem majorum, illorum numerum silentio transit. Marcus Aurelius Severinus asserit in unaquaque maxillarum superiorum se vidisse ad minimum *tres*, *quatuor*, atque etiam *quinque*, fortasse

taſſe quoque *ſex.* Cuinam jam credere debemus? Dicam *Tibi* hoc quod vidi plusquam in trecentis Viperis. Viperæ unius æque atque alterius ſexus habent tantummodo *duos dentes* caninos, quibus mordent, firmos, & ſolidos, emicantes ex oſſe maxillæ ſuperioris, ſingulos pro latere, & operiuntur ab illis vaginis de quibus ſupra *Tibi* narravi, modo non multum diſſimili illi, quo ipſemet ego hoc anno vidi Leones & Feles abdere ac contrahere ſuos ungues.

Verum itaque eſt, quod intra has vaginas ad radices ſupra nominatorum duorum dentium, enaſcuntur plures alii minores. numeravi hos usque ad ſeptem per totam vaginam; & omnes juncti invicem in uno quaſi faſciculo (veluti in pratis nonnulli fungi minores ad radicem fungi majoris) naſcuntur, idque inæquali magnitudine, alius alio in ordine minor; nec ſunt adeo duri & ra-

dicati in maxilla, ſicut dens major, quin imo perparum adhærent, & illiſi, facillimè excidunt, cum dens major non ſine violentia evellatur. Et ſi quandoque, quod tamen rarò contigit, invenitur aliquis majori æqualis, putandum unum de duobus vacillare, moveri, & caſui proximum eſſe; Proximum caſui dico, quoniam dantur Autores, qui doctè affirmant, quod quovis tempore Viperæ dentes excidant & renaſcantur. Dicti dentes interius ſunt cavi & perforati (canalium inſtar) uſque ad extremum apicem, & viderunt eos per Microſcopium moderni Scriptores; videri poſſunt etiam ſine Microſcopio, quando ſicci ſunt: ob id leviter contuſi finduntur per longitudinem radicis, usque ad acumen, in tres aut quatuor feſtucas, monſtrantes ad oculum internam cavitatem, quam etiam antiqui obſervarunt & præcipuè Plinius, & Autor *de Theriaca ad Piſonem* quando

ſcripſit:

ſcripſit: καὶ δὴ καὶ μάζας τινὰς ἐπιδιδόντες ἐμφραττούσας τῶν ὀδόντων τὰ θρύμματα, καὶ οὕτω τούτων ἀσθενῆ γίνεται τὰ δήγματα. Proinde non credo verum eſſe, quod, quia interius cavi ſunt, illi dentes ſint receptaculum Veneni, nec quod per ſtrictiſſimum foramen incisionum in vulneribus, quas mordendo Vipera facit, currat, quoniam apprehenſa vipera & ore ipſius vi divulso, etiamſi contegantur dentes, incipit flavus ille & peſtilens liquor ſupra dentem diſcurrere, non intra cavitatem, ſed evidenter forinſecus à radicibus ad acumen: & de hoc oculi mei multoties pleniſſimam apprehenderunt experientiam. Enim vero ſicut dentes non ſunt receptaculum aut vaſculum venenoſitatis, ſic neque ex ſe venenati; quandoquidem ab hominibus ſunt deglutiti, & ego profundæ gulæ intruſi ſex (dentes) capo, qui non ſolum non mortuus eſt, ſed nec indicium ullum futuræ mortis præbuit. Præterea vi-

peræ mortuæ & viperæ vivæ evulſi dentes, iisque punxi collum, pectus & femora quorundam gallorum (juvenum), qui, licet dentes infixi in vulnere manſerint non tamen mortui ſunt; & nepos ſupra nominati Jacobi Viperarii, multoties his dentibus quolibet tempore evulſis & calidis manus ſuas compunxit, pungendoque inde ſanguinem prolexit; nec aliud malum ſupervenit, quam accidere ſolet puncturæ ab aciculis aut ſpinis. Unde jam clareſcit Baldum Angelum Abbatium & Schröderum ex proprio cerebello, non vero ab experientia edoctos, ſcripſiſſe, quod dentes viperæ mortuæ interficiant; itaque vulgus certus eſſe poterit, eſſe illud inventum fabuloſum, quod indies narratur de morte Pharmacopœi, qui contrectando Caput ſæpiſſime Viperæ, ante annum interfectæ, improvidè ſe punxerat. Fabula tamen quod referam non eſt, &
ego

ego teſtari poſſum me vidiſſe, nimirum quod caput Viperæ media hora poſt detruncationem, dum adhuc quidam motus ſupereſt &, ita loquendo, quædam ſcintillula vitæ, ſi mordet, occidit, non aliter ac ſi corpori adhæreret: nec contulerit ad ſanationem univerſa ſuavis muſica famoſi Attii Melani, Equitis Ceſti, aut argentea vox Ciccolini, cum omnibus inſtrumentis muſicis quæ antiquæ & modernæ Scholæ invenerunt.

Ne rideas *Dn. Laurenti*, nec videar *tibi* quicquam inconcinnum dixiſſe. Recordare quod noſtri quidam Philoſophi, & præprimis Pythagorici, fuerunt tam faciles & proclives ad credendum, ut dixerint Muſicam eſſe efficax remedium quorundam morborum corporis: & Theophraſtus, quemadmodum in *Noctibus Atticis Auli Gellii* legitur, affirmavit, excellentes Muſicos ad exemplum cujuſcunque

celeberrimi Medici, poſſe ſanitatem illis reſtituere, qui à Viperis demorſi ſunt, & M. A. Severinus vir Doctiſſimus & diligentiſſimus *in Vipera Pythia*, idem repetit & pro vero habet; Et Zacutus lib. 5. *Historiæ Medic. Princip.* pariter id confirmat, & anxiè meditando atque disputando longum & futilem nectit diſcurſum, ut cauſas naturales reddat; nec recordatur quod Euridice juvencula uxor omnium nobiliſſimi Muſici, compuncta à Vipera vitæ dies finiverit, non juvante canoro marito, aut minimum afferente commodum. Sanè idem accideret Medicis hodierno die, ſi medicari tentarent per ſonum cytharæ morſiunculas malignæ illius beſtiolæ. Niſi timerem, ne nimium me detineam, commemorarem *Tibi* lepidum jocum, qui accidit juveni cuidam Medico, qui cum legiſſet quod Iſmenias Thebanus ſanaſſet acerbiſſimos dolores Iſchiadicos non alio
(re-

(remedio) quam cantando quasdam amœniores melodias, & ipſe flocci faciens remedia excellentiſſima, hoc ſolum Muſicæ adhibere voluit. Sed de hoc alibi. In præſenti ſufficiat, ut ad finem quam primum pergere liceat, *Tibi* narrare, Viperam non habere in cauda aculeum aut ſpinam aptam qua pungat, ſed ab omni homine ſecurè in cibo poſſe comedi; & licet, quando Viperæ ad conficiendam Theriacam interficiuntur cum capite etiam cauda abſcindatur, id fit non quia partes hæ venenoſæ, ſed quòd oſſeæ ſunt, & carnibus deſtituuntur: accedit certa quædam ſuperſtitio, quæ unde originem traxerit, ignoro, eodem ad amuſſim modo, referente Severino *in Vipera Pythia*, quo vulgus averſatur eſum capitum & caudarum Anguillarum.

Quod ſi quis eſſet, qui omnino putaret caudas viperinas eſſe venenatas, & pertinax eſſet ab obtinen-

nendum, ſodalitioque tot ac tantorum cum Antiquorum tùm modernorum ſtipatum ſenem Andromachum non potuiſſe mentiri aſſerens, quando in *ſecunda parte ſui Poëmatis cecinit*

Οὖλα γὰρ ἀμφοτέρω φορέειν ἐπὶ τύμμασιν
ἄχθη,
Λυγρὸν ὑπ' οὐραίην ἰὸν ἔχων φολίδα.

Amborum morſus longi tormenta
doloris
Fert, ſub enim caudâ craſſa vene-
na gerunt:

Dicito huic meo nomine, quod quicunque talem ſibi impreſſerunt opinionem, non viderint, quemadmodum ego vidi, homines & alia animalia comedere non ſolum capita ſed & caudas viperarum coctas & crudas; Quin, quod majus eſt, dum Viperæ vivunt, ut excandeſcant & irritentur ad mordendum, vidi ab hominibus caudas ore prehendi,

endi, & acerrimè admorderi ac
acerari.

Ut itaque omnia brevibus com-
prehendam, *dico Tibi, Viperam hu-
morem, excrementum, aut partem
illam non habere quæ bibita aut come-
sa interficere valeat; in cauda non ha-
bere quo pungat; Dentes caninos tam
masculorum quam femellarum non
plures esse duobus, eosque cavos à ra-
dice ad apicem; nec* licet feriant,
esse venenosos, sed tantummodo ape-
rire viam veneno viperino, *quod tunc
demum revera tale est si sanguinem at-
tingat: Venenum aliud non dari nisi il-
lum liquorem qui palatum humectat,
& in vaginis, dentes operientibus, re-
stagnat, non ex Vesica fellea eò trans-
missum, sed generatum in universo
capite, & derivatum fortasse ad va-
ginas per quosdam ductus salivales,
quos fortè caput illis communicat.*
Sed in hoc magis *Tibi* satisfieri po-
terit, quando legeris litteras, quas
occepi scribere ad Doctissimum
Do-

Dominum *Carolum Datium*, continentes *descriptionem anatomicam omnium partium internarum & externarum Viperæ, & aliorum serpentum,* qui non venenosi sunt, & cognoscere poteris quam falsò Autores nonnulli antiqui scripserint, quod his (serpentibus) & viperis deficiant quædam partes, quas tamen, si benè vident, habent, & speciatim ductus urinarios, qui, postquam per totam longitudinem à Renibus separati sunt, dehiscunt, non, quemadmodum videtur oculatissimo Joh. Veslingio, in intestinum rectum, sed in parvam & elatam fissuram, sitam in fœmellis inter utrumque orificium uteri: Et inter hos canales inveni quandoque quendam parvum calculum, qualem etiam inveni in carne ipsorum Renum. Legeris quoque, viperam non habere cerebrum coloris nigri, quod Baldus Angelus Abbatius credidit; sed quemadmodum album est, ita non
est

eſt tam parvæ molis, tamque leve, nti dictus Autor vult, dicens, quod vix æquet quatuor grana milii: cum ego obſervaverim, quod ut plurimum usque ad duodecim circiter aut tredecim grana ejusdem milii pendat. Verum in mirabili & ſubtiliſſimâ Oculi fabrica nanciſceris egregiam occaſionem philoſophandi & excitandi nobiliſſimas contemplationes circa originem Nervorum, Tunicarum & Humorum, inter quos cryſtallinus perfectè ſphæricæ eſt figuræ, ad inſtar illius in maxima parte animalium in aquis degentium.

Videris jam expectare à me doctum aliquem, ſubtilem, & maximi momenti diſcurſum, commèmorando *Tibi* quo modo *venenum Viperinum vitam* abigat, & corporibus mortem inferat; *utrum* illud hanc introducat agendi vi occulta, & humano intellectui non penetranda, *an* verò tantummodo ad cor delatum,

tum, excutiens illi atomos calefacientes, omnimodè refrigeret, & glaciet; *an* vice versa multiplicando & magis vividas reddendo easdem atomos (cor) nimium calefaciat, siccet, adeoque resolvat & destruat Spiritus; *an* verò tollat illius sensum; *an* dolorificâ puncturâ irritando faciat, ut sanguis nimium interruptè ad cor rediens ipsum suffocet; *an* impediat motum cordis, congelato sanguine in uno aut altero suo ventriculo, ita, ut amplius non possit se vel constringere vel dilatare; *aut* solum id prȩstet, ut Sanguis non tantum coaguletur in ventriculis cordis, sed & in universum omnibus venis detineatur. Si hoc à me flagitas, falleris; Sufficit enim mihi hoc ex illis tot tantisque rebus esse, quas nec scio, nec ut scire, possim spero: quoniam post tot captatas experientias, hoc solo fine in Canibus, Felibus, Ovibus, Capris, Pavonibus, Columbis & aliis animalibus;

bus,non tamen hucusque inveni certi aliquid, quod pleniſſime mihi ſatisfaceret, quodque pro vero ſcribere poſſem. Et licet in quibusdam animalibus necatis à Vipera inveniatur tale coagulum ſanguinis in ventriculis cordis, id tamen non ſemper in omnibus inveni; imò è contrario idem coagulum ſæpius vidi multis in animalibus non hoc modo mortuis. Vidi id in corde hominum mortuorum ex morbo naturali, & poſtremo in cane occiſo ſagitta ex *Bantam*. Et liceat mihi in transitu *Tibi* dicere, quod iſte Canis poſt mediam horam quum erat percuſſus, frequenter vomuerit, & cum labore, tandemque cum ululatibus & convulſionibus horribilibus mortuus ſit. in univerſis viſceribus ejus nulla omnino reperiebatur læſio, & ille ipſe locus in femore, in quem ſagitta ſe inſinuaverat, nec minima ſui parte colorem mutaverat; & præterea *Tibi* dicam,

di-

diligentiſſimum & excellentiſſimum Anatomicum Tilemannum, dum hunc canem ſecaret, diuque & exquiſitiſſimè omnia interiora manibus verſaret, non ſenſiſſe faſtidium aut morbum; & tamen aliquando mihi narraſti, quod valdè egregius Vir *Tibi* commemoraverit, quendam juvenem, qui Canem ſimili ſagittâ interemtum diſſecuerat, graviter ægrotaſſe. Potuit contingere ipſum ea de cauſa ægrotaſſe; verùm ego ſolum refero viſa. nec commovet me quod alius ſcripſit; nam amor veritatis eſt qui vetat me credere illis,

Qui potius ad verbum quam verum dirigunt vultus,
Et ſic confirmant ſuas opiniones.

Præſentes fuerunt huic operationi illi gemini doctiſſimi & famoſiſſimi Angli, celebris Mathematicus Joh. Alphonſus Borellus, & ingenioſiſſimus Antoninus Uliva, & ſi potuiſſent

ſent inveniri iſti autores qui docuerunt, quod illi, qui corpora veneno infectorum demortuorum tractent, ſe exponant manifeſto vitæ periculo, credo ipſos confeſſos fuiſſe, quod iſtorum ſuſpicio vana eſſet; etſi Capivaccius fovet eandem opinionem, dicendo, quod apud veteres condemnati ut biberent venenum, morem habuerint, ut antequam venenatam potionem haurirent, ſe lavarent, ea de cauſa, ne illi qui mortuos hos laviſſent poſt mortem, & ad quos hoc officium ſpectabat, inficerentur; & pro hujus confirmatione quædam verba adduxit ex divino Philoſopho in Phædone à Socrate prolata; excuſationem peto à Capivaccio, quod non conſentiam hic cum ipſo, ſcriptore alias magni nominis & famæ: nam cùm autumat Socratem crediđiſſe quod ex corpore ſuo veneno infecto poſſet exire aliquis lethalis halitus, noxius illis quibus incumberet ut ipſum lava-

va-

varent, injuriam facit magnam ſa-
pientiſſimo huic Viro, qui (quoc
perſpicuè declarant verba à Phæ-
done relicta) non eam ob cauſan
lotionem inſtituit, ut crederet ha
nugas, nec monſtrant quod hoc cre-
diderit prudentes iſti viri ipſi ad-
ſtantes : Sed ſe lavabat tum ut exi-
meret quædam dubia vulgaribu
iſtis mulierculis, quę debebant ipſun
mortuum lavare, quæ tanquam ni-
mis formidoloſæ, ſordidæ, & lucro-
ſæ, ſolitæ erant ſpargere multos ru-
mores & proclamare fœtores cada-
veris, quando fortè ipſis injunctum
erat lavare eorum cadavera qui ve-
neno fuerant ſublati: tum, quod mihi
perquam veriſimile apparet, Socra-
tes lavare ſe volebat, ut dum ſeipſum
vivum poſſet lavaret, faſtidioſum
laboris aliis ac præſertim iſtis fœmi-
nis præriperet. Et ut videre poſſis;
quod à veritate non ſim alienus, non
intermittam verba ipſiſſima Socra-
tis adſcribere, ut in lingua græca
fue-

fuerunt consignata, & à me quoque in nostrum idioma translata: καὶ χεδόν τι μοι ὥρα τραπέσθαι πρὸς τὸ λουτρόν. δοκεῖ γὰρ ἤδη βέλτιον εἶναι λουσάμενον πίνειν τὸ φάρμακον, καὶ μὴ πράγματα ταῖς γυναιξὶ παρέχειν νεκρὸν λούειν. *Nunc tempus est ut eam ad lotionem: namque mihi convenientius videtur bibere venenum postquam fuero lotus, quàm ut negotium facessam mulieribus mortui lavandi.* Nollem quenquam in eam devenire sententiam, ut putaret me in animo habere, Capivaccio, & reliquis nominatis Authoribus imminuere illam maximam existimationem, quam suo merito tenent: talis non sum; nec valens quoque ut hoc efficerem: & comparatione facta cum illorum quopiam, sum in istis rebus stupidus. Quid, quod in omnibus ferè Scriptoribus similes parvi momenti nævi facilè inveniantur, & speciatim in iis, qui multa scripserunt.

Omnes sumus homines, & consequenter subjecti erroribus, solus

d DEUS

DEUS ſapiens eſt: quod optimè cognovit Pythagoras, quando reſpuit nomen *Sapientis* & aſſumſit aliud, nempe *Amatoris ſapientiæ*. Laudo omnes ſectas Philoſophorum, & in omnibus invenio plurimas res, quæ ubi denudatæ, monſtrant veritatem; ſed etiam in iis invenio multa quæ cum veritate parvum vel nullum habent conſenſum. Amo Thaletem, amo Anaxagoram, Platonem, Ariſtotelem, Democritum, Epicurum, omnes illos Principes ſectarum philoſophicarum; attamen hoc non fit ut velim ſerviliter jurare in illorum verba, & pro veritate habere omnia illa quæ dixerunt, aut ſcripſerunt: ſicut quotidie fieri ſolet à viliſſima plebe petulantiſſimorum ſectariorum, qui præ nimio, aut, ut ita dicam, rabioſo amore, quem gerunt erga caput ſuæ ſcholæ, negant audire illi contrarias opiniones: & ſi conſtringantur ut audiant, & evidentibus rationibus convincan-

can-

cantur, cum non alium exitum reperiunt aut ſubterfugium, ad cavillationes, ſcommata, ſophismata, & ſub finem ad clamores deveniunt: & ſi quis ipſis cupit experimentum exhibere, manibus oculos contegunt. Et certè ſcio quod egregius Magiſter in ſcriptis Peripateticorum, & Vir venerandus, ne cogeretur confiteri veras eſſe antea non viſas ſtellas, & alias curioſas novitates in cœlo à Galileo repertas, noluerit unquam Teleſcopium oculo admovere. & alius cui dixeram, quod parvi iſti buſones qui æſtate quando pluvia incipit decidere, ſaltant in publicis pulverulentis viis, non naſcantur in ipſo momento quo incorporatur pluvia cum pulvere, ſed quod jam ab aliquot diebus nati fuerunt; & promitterem, me ipſi daturum experimentum verum hujus rei, ut poſſet videre & tangere manibus, quod omnes illi quos videret & putaret

hoc ipſo momento natos, gererent ſtomachum herbis repletum, & inteſtina ſimiliter excrementis; non tamen potui eum eò inclinare ut concederet aperire unum quem ipſe in præſentia elegiſſet. Melior mos fuit Potamonis Alexandrini, qui Autor fuit Sectæ Electivæ dictæ. Hujus prudentis Philoſophi, modò addiſceret Veritatem, nihil intererat an ipſam inveniret in Schola Jonica ex ore Anaximandri, aut in Italica ex cathedra Pythagoræ: ſic ex omnibus Sectis indifferenter decerpebat pulcherrimos flores veritatis, aut minimum opiniones probabiliores. Eodem modo procedendo ipſum imitor: quandoquidem ſciam, quod quotidiè poſſet non ſine cauſa mihi objici,

Sed quis tu es, qui vis ſedere in ſella
Ut è longinquo judices à multis milliaribus,
Cum viſu vix ſpithamam longo?

Ni-

Nihilominus abhorrendo à mendaciis, vivam ipſe mecum maximè contentus cumque mea naturali inclinatione; quæ in laborioſa indagatione Veri

Tanto plus poteſt, quanto bona intentione adjuvatur.

Jam mecum conſtitueram finire Epiſtolam, ſed hoc mihi denegavit nova Series rerum curioſarum, quæ non ſunt indignæ ut innoteſcant. Ex his eſt, quod quidam referunt, quod *in Viperarum femellarum inteſtinis*, quamvis ſint vivæ, *non innaſcantur lumbrici* aut Vermes; ſed Experientia docuit me contrarium, & præteritis diebus inveni plus quam triginta vivos in ſtomacho, in inteſtinis, etiam in ipſa Aſpera Arteria in una eademque vipera femella: quorum minores lumbrici longitudine & craſſitie erant inſtar fuſorum exiguorum, quos Fœminæ adhibent Colis; at majores erant longi qua-

tuor digitos transverſos, & craſſi inſtar chordarum quæ adhibentur fidibus majoribus pro cantando Baſſo. Primi erant coloris albi, alteri ſubrubentes, & poſtquam ex ventre viperæ fuerunt exemtæ, vixerunt adhuc per tres horæ quadrantes: & de his vermibus non intelligendus eſt meo judicio locus Senecæ *lib.* 11. *Natur. quæſt.* quando dicit: *In venenatis corporibus vermis non naſcitur. Fulmine icta intra paucos dies verminant.* Etenim manifeſtè videtur, quod Seneca loquatur de vermibus naſcentibus ex carne putrefactorum corporum mortuorum, dum mentionem facit corporum fulmine percuſſorum, & per conſequens de interemtis, quæ poſt paucorum dierum ſpatium poſſunt vermibus ſcatere intelligendus. Et ſi meipſum fallo, in explicatione loci hujus Senecæ prævalebunt Mercurialis & Severinus, qui ſtatuunt Senecam intelligere illos Vermes, qui naſcun-

ſcuntur in corporibus animalium venenatorum viventium. Sed quicquid ſit, negari non poterit, Senecam, ſive hoc ſive altero modo intelligatur, non multum abeſſe à vero: nam, ſicuti dixi, ſæpè in viperis vivis tam maſculis quam fœmellis inveniuntur iſti vermes; & cadavera demortuorum vermibus ſcatent, licet fulmine non ſint tacta : nec ſolum verminoſa fiunt illa cadavera quando putreſcunt, ſed & proceſſu temporis, aridi pulveres viperini verminationem experiuntur, licet, inquam, ſicci, cum Elixir vitæ ſpirituoſo quaſi conditi fuerint.

Poſt hoc non penitus erit noſtro propoſito incongruum, ſi inquiratur, an corpora Viperarum, aut loca ubi ſe abſcondunt, aut Ciſtæ in quibus conſervantur verè exſpirent odorem fœtidum, & abominabilem, uti Aldrovandus ſtatuit, cum plurimis Recentiorum, & olim quoque Martialis.

Quod vulpis fuga, Viperæ cubile,
Mallem, quam quod oles, olere, Basse.

Quibus respondeo, quod neque viperæ, neque excrementa ipsorum Intestinorum fœtorem redolent, neque exinde exhalant malum odorem in locis iis ubi habitant, egoque in cistis in quibus conservantur, modo non sint in illis mortuæ, aut cistulæ nimis angustæ & sine debitis spiraculis pro aëre, nunquam illum sensi teterrimum fœtorem cujus meminit Aldrovandus. Hoc quidem affirmo, si viperis masculis, sicut & aliis serpentibus, comprimuntur duo membra genitalia, & fœminis viperis duæ istæ vesiculæ seminales, quæ vicinæ dependent ad duas portas uteri, exilire exinde aquam subtilissimam odoris feri, fœtidi, detestandi, & proprie serpentini: & exinde errorem suum hausit Gesnerus, qui non potuit distinguere,

re, num fœtor iſte veniret ex excre-mentis Inteſtinorum, an ab iſta aqua: quod melius obſervarat Ælian. lib. 9. Hiſtor. Anim. μιγνύμενοι δὲ ἀλλήλοις οἱ ὄφεις βαρυτάτην ἀφιᾶσι. Unde pro ſtabilienda autoritate Martialis poſſet forſitan dici, eum explicare malum illum odorem, quem habebat Baſſus in iſtis partibus, de quibus melius eſt ſilere, quam dicere; cum ſine fundamento aliàs illi hunc quem exſpirant Viperæ è locis generationi deſtinatis eo magis prætuliſſet; quod vox *Cubile* à *Martiale* adhibita non ſolum ſignificet locum ubi dormit & requieſcit Vipera, ſed proprie magis accipienda eſt in illa ſignificatione, quâ multi Latini utuntur, & præſertim Cicero plurimis in locis; & de filia Regis Niſi apud Ovid. lib. 8. Metam.

Nam pereant potius ſperata Cubilia, quam ſim
Proditione potens.

Et Atalanta *lib.* x.

— — *Quod ſi felicior eſſem*
Nec mihi conjugium fata importuna negarent,
Unus eras, cum quo ſociare cubilia vellem.

Ea ipſa ſignificatióne legit Vulgata verſio in Geneſi : *quia aſcendiſti Cubile patris tui, & maculaſti ſtratum ejus.* Et verbum *cubitare* in Plaut. *Curcul. in Pſeudol. in Sticho,* nec non verbum *cubare* in *Amphitr.* eandem habent ſignificationem : & ut relinquam Græcos, ne nimis extravagari videar, noſtri Florentini quoque adhibuerunt τὸ *jacere* in eodem ſenſu. Exempla ſunt apud Boccat. in Relat. 29. tit. *Giletta jacebat cum ipſo, & habebant exinde duos filios.* & Relat. 63. 67. 72. item in Magiſtro Aldobrandino : *& hoc probat per experientiam, quam ille profert, quod cui inciduntur duæ Venæ, quæ ſunt retro aures, his venis inciſis & apertis*

apertis non habet poteſtatem jacendi cum fœminis : & ex manuſcripto antiquiſſimo de Vita S. Antonii. *Tu jacuiſti, ô mala fœmina, cum amaſio tuo, & non times appropinquare altari ſancto.* Itaque ex ſolis partibus genitalibus viperæ provenit malus odor, & non ex toto corpore, nec ex ipſorum halitu, nec ab excrementis inteſtinorum, quæ ut non habent fœtorem, ſic nec odorem ullum, quod omnis, qui curioſus eſt, inveſtigare poterit. Unde neſcio ex qua cauſa delicatæ fragrantiæ ſtercoris viperini Lucius Meinerus argumentum deſumſerit, quod temperamentum Viperarum ſit ſiccum; & doctiſſimus Petrus Caſtellus in *libro de Hyæna odorifera*, quando ſcribit, *quod ſtercus quorundam ſerpentum odorem Moſchi habeat*: ſi loquendo de Serpentibus ſimul Viperas includat, credo quod ſit deluſus: idem dico de eruditiſſimo Joh. Rhodio, *qui in Obſervat. medic.* affirmat certiſſi-

mum ſe eſſe redditum de odore iſto ſtercoris ſerpentini in itinere quodam quod tunc faciebat in monte Baldo, quem obſervaverit abundaſſe maximè Viperis.

Si huc illuc curſem & ſine ordine ac confuſè agam, quæſo ne ſupercilium erigas & tædio afficiare; ſed recordare, me initio ſtatim præfatum, ſcripturum quicquid hîc memoria ſuppeditaret. Memini itaque Galenum & alios egregios viros modernos docere, quod eſus Carnium Viperinarum inexſtinguibilem & ardentiſſimam ſitim inducat. Hæc doctrina paſſa eſt exceptionem in optimo & nobiliſſimo Viro, cui corporis habitus gracilior, idque vernante ætate, qui hac ipſa æſtate per quatuor ſeptimanas continuas ſingulis matutinis horis bibere ſolitus drachmam unam pulveris viperini infuſi in *brodio* facto cum media Vipera capta ex Collibus Neapolitanis; circa pran-

dium

dium aſſumpſit juſculum cujus intrita erat panis immerſus in *brodium* viperinum, loco ſalis conditum erat pulvere viperino, id edulcabatur corde, hepate, & carnibus conciſis hujus Viperæ, ex qua *brodium* factum: Bibebat Vinum in quo ſuffocatæ erant Viperæ: circa merendam ſumpſit Emulſ. præparatam cum carnis viperinæ decocto, & ſub cœnam jusculum ſimile priori in prandio ſumpto; & tamen confeſſus eſt quod nunquam toto illo tempore habuerit ſitim, ne dum appetitum ut continuo biberet, nec plus biberit, quam quod ipſi videbatur neceſſarium pro ſanitate. Sic ſeptuagenarius quidam nulla ſiti infeſtabatur, qui tamen in menſe uno cum dimidio abſumpſit plus quam nonaginta viperas æſtate captas, & toſtas eo modo quo ſolent coqui præparare anguillas. Idem accidit Fœminæ annos natæ 25. Et ipſe curavi, ut torrerentur pro curioſitate mea explenda ali-

quot Viperæ, nec unquam odoratus ſum illam ſuaviſſimam fragrantiam, quam quidam viri fide digni Severino dixerunt exſpiratam fuiſſe ex toſtis Viperis, usque adeo ut omnis vicinia accurrerit propter inſolitum & delicatiſſimum hunc odorem.

Num porro comeſtio carnium Viperarum producat in juvenibus fœminis, ut quidam Authores ſtatuunt, illam partium convenientem proportionem & colores, quam pulchritudinem vocant, & an illam cum ſenio perditam, reſtituat, id hactenus mihi non innotuit: imaginari tamen poſſum, quòd, quoad proportionem & agilitatem partium, Vipera non inferior ſit Lepore, de quo Martialis jocando ita loquitur:

Si quando Leporem mittis mihi, Gellia, dicis
Formoſus ſeptem, Marce, diebus eris.

Si

Si non derides, si verum, lux mea, narras:
Edisti nunquam, Gellia, Tu Leporem.

Multi viri docti, sapientesque pro certo affirmant, quod in præparatione trochiscorum viperinorum *pro usu Theriacæ, rejiciendæ* sint, tanquam inutiles & noxiæ, omnes viperæ *quæ gerunt in corpore ova*; fundamento innitentes Galeni scribentis; non debere in compositionem Theriacæ ingredi carnes viperarum gravidarum. Ego, loquendo tamen semper cum debito respectu, contrariæ opinionis sum, & credo, si nostri diligentes Pharmacopœi vellent componere Trochiscos ex viperis sine ovis, opus esset, ut sumerent tantùm masculos, & non fœmellas; cùm omnibus fœminis ova insint, & præcipuè, si captæ sint in pratis, illo ipso tempore quod opportunum judicat Damocrates, Crito, & Galenus.

Ani-

Animadverterunt hoc doctissimi illi Medici, qui Anno 1597. delegati fuerant ad correctionem Antidotarii Florentini; idemque cognovit Aldrovandus, qui scribit viperas fastidium non ciere si ova habeant, modo non sint à masculis compressæ: & quo id animadvertatur, hoc pro signo genuino notat, si ova non sint grandiora quam semen papaveris aut grana milii; adjungendo, quod si fœminæ nunquam fuerint conjunctæ cum masculis, ova nunquam excedere dictam magnitudinem: & similis sententiæ fuisse quoque Correctores jam memoratos Antidotarii apparet, quando rejiciunt solum viperas quæ habent ova grandia & sanguineis lineis inscripta. Sed ut iterum fatear, meis experientiis non convenit dictum Aldrovandi; siquidem in fine mensis Januarii multas viperas aperui, & in omnibus inveni ova grandiora fructibus olivæ, sanguineque variegata; & tamen cre-

credibile, quod iſta ova nondum fuerint fœcunda, aut, ut ita dicam, pullis fœta, namque ſi talia fuiſſent, viperini iſti fœtus non demum menſe Auguſto nati fuiſſent. nec ſemper certiſſimum & indubitatum ſignum eſt fœcunditatis, ſtriata ſanguinis inſcriptio; cùm & in ovis non editis, quæ inveniuntur in ovariis gallinarum caſtratarum, & aliarum gallinarum, quæ non admiſerunt gallum deprehendatur illa ſtriatim variegata ſanguinis inſcriptio. Itaque poſtquam obſervavi, quod circa illa tempora quæ venationibus viperarum opportuna judicaverunt Damocrates, Crito & Galenus, aliique Græci & Arabes, qui ex priorum ſcriptis ſua tranſcripſerunt, ſemper inveniantur in iſtis ſerpentulis ova majora & craſſa, crediderim Galenum, quando loquitur de viperis prægnantibus, intellexiſſe ſolùm illas, quæ in utero habent viperillas ovis adhærentes, eo modo

do, aut non ita multum differente, quo, ſi memoria adhuc tenes, anno præterito unà vidimus in piſce *Squadro* dicto, & in aliis piſcibus marinis. *adeoque exceptis his quæ viperillas habent in ventre, omnis vipera aſſumi poterit ad Theriacam*, parva an grandior, etiamſi habeat ova; cùm haud verum ſit, quod illæ, quæ grandiora ova habent, macræ ſint, exhauſtæ, & inefficaces: nam tales inveni ſæpe craſſiſſimas & majores reliquis, & plus robuſtas: atque ex occaſione craſſitiei illarum, digniſſimum eſt conſideratione, quod poſtquam tenuerim quaſdam viperas per novem menſes ſine cibo incluſas, tandem cum ipſas exenteraſſem invenerim multo pinguiores in eâ parte quæ *Rete* dicitur, à Medicis omentum appellatum & *Zirbus*.

In hiſce meis naturalibus obſervationibus, abſumſi maximum numerum viperarum, faciendo ſingulis diebus

bus ſtragem grandem ;& ut extrahe-
rem , quod dicitur , ſubtile à ſubtili,
ſemper ſepoſui & conſervavi omnem
earum carnem & oſſa : ex quibus in
furno ſiccatis, & poſtea ad ardentem
ignem longo & laborioſiſſimo opere
exuſtis , & in cineres redactis , cum
aquâ fontanâ ſal extraxi , illudque
purificando reduxi quaſi in cryſtal-
los. volui exinde experimenta face-
re de ipſius virtutibus; & inveni cer-
tò , idem illud præſtare quod omnia
alia ſalia ex cineribus animalium &
plantarum extracta , quæ indifferen-
ter exhibita ad pondus duarum
drachmarum cum dimidia præter
propter,corpus evacuare ſolent; non
aliter ac ſi bibitum fuiſſet unum de
conſuetis & ordinariis medicamen-
tis quæ Lenientia Medicis vocan-
tur. Hæc ſalia ex cineribus parata
in purgando habent omnia parem
& æqualem inter ſe virtutem,
quod vel centenis vicibus vidi , tam
de rhabarbaro , ſena , turpetho ,
aga-

agarico, jalapa, mechoacanna & aliis similibus, quam de plantagine, cypresso, lentisco, subere, cortice mandragoræ, sorbis & cornis; nec unquam aliam differentiam potui invenire nisi in figura, quæ nihilominus (quantum curiosâ diligentiâ potui observare) nec magis vividam, nec magis debilem reddit ipsorum facultatem & vim solvendi. Inde non sine ratione elevo illos Authores Chymicos, qui habuerunt oculos adeo Lynceos, ut potuerint invenire tot & diversas & non rarò sibi invicem contrarias facultates, ac in uno sale quidem plures quam in alio; & rideo exiguam experientiam tam celebris Basilii Valentini, qui in suâ Haliographiâ præter infinitam congeriem vanarum imaginationum scribit, quod sex solummodo grana salis rhabarb. aut sennæ, aut esulæ sufficiant pro bona & adæquata evacuatione. Sed de hac materiâ sufficienter verba feci in discursu, quem

quem præterito anno emisi, De natura salium & illorum figuris.

Postquam legeram in historia animalium Aristotelis, quod ut plurimum bestiis venenatis noxia sit saliva humana, desiderium me incessit experiundi an hoc esset verum, & singulariter in viperis, hocque eo magis quod & Nicander idem stabiliret, & plurimis non modò Galeni locis, sed & à Plinio, Paulo Ægineta, Serapione, Avicenna & Lucretio probaretur, qui postremus philosophando ita cantat:

Est itaque ut serpens hominis quæ tacta salivis
Disperit, ac sese mandendo conficit ipsa.

Et istis antiquis Philosophis, subsidio ventum à plurimis modernis, & potissimum à Cardinale Ponzetto, à Pertrucio Bononiensi, à Gesnero, à Zacuto, à Thom. Campanella, à Marco Antonio Alaimo, à Lælio

Lælio Bisciola, & à doctissimo celebratissimoque Ulysse Aldrovando, qui non solùm certissimum esse persuasum sibi habet, quod hominis saliva interficiat serpentes, sed de hoc quoque operosè differens, & rationes dare conatur, reducendo id tandem ad vanum & chimæricum nomen tam decantatæ antipathiæ. Sed Petrus Joh. Faber & Marcus Aurelius Severinus, parùm intelligentes antipathiam, adducunt pro efficacissima causa Sal ammoniacum, quo plenissimam esse statuunt omnem salivam, præ reliquis verò omnibus salivam humanam. Inclusi itaque sex viperas electas, in grandiorem pyxidem, quibus per quindecim dies, horis matutinis, ordine atque sigillatim omnibus effeci aperiri gulam, & procuravi, ut aliquot homines jejuni illam implerent sputo, ac postea recluso per vim ore ipsas adegi ut deglutirent illud, omnes verò supervixerunt

runt, & adhuc vivunt, nec ab ullo morbo unquam fuerunt correpti; ſed per dulcedinem novi & inuſitati alimenti apparuerunt mihi quaſi pulcriores, alacres, & præter morem fugitivæ. Et quia Aldrovandus ad hæc ſcribit, quod circumforanei, ſtatim quando comprehenderunt ſerpentes, ipſos ſaliva adſpergant, cujus virtute manſueſcant, & malignitatem veneni perdant: hujus quoque rei veritatem experturus certò didici parum vel nihil ſolidi hic ſubeſſe: nam moriebantur omnia animalia, quæ admorſa erant à viperis ſimili modo præparatis; & viperæ, per humectationem cum ſaliva, ne micam virtutis perdebant, ſed per contemtum quaſi magis ſuperbæ factæ, vibrabant acutum & bipartitum fulgur linguæ.

Verum hoc non magnam mihi affert admirationem, quod tantis ſcriptoribus veritas hujus rei fuerit incogni-

cognita: namque accommodantes se erroribus vulgi nullum tentarunt experimentum, idque tanto minus, quod irritare ova viperarum non sit jocus aut ludus puerilis: nam siquis ab his mordeatur, læsioni concinit ludibrium, juxta illud Ecclesiastæ: *Quis miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui approximant bestiis?* Obstupesco ad *Galeni* verba quando L. x. *de simpl. med. facult.* ubi dixit, quod sputum hominis jejuni scorpiones occidit, subjungit, quod hoc propriis suis oculis vidit, & hanc experientiam pluribus vicibus aspexit comprobatam. Si homines & scorpiones qui ista ætate Romæ & Pergami nascebantur, similes erant his hominibus & scorpionibus nunc in Hetruria nascentibus, licitum mihi sit dicere, bona cum venia Galeni (viri qui alias in Medicina post Hip. non habuit parem) quod mihi nequeam persuadere hanc rem

rem pro ſe habere experientiam, & ſi hoc tentaverit, forte una vice factum fuit, in qua per caſum fortuitum & non propter ſalivam, ſcorpio mortuus fuerit, namque pluribus vicibus continuavi per 6. dies continuas ſputari ſalivam à jejunis hominibus & ſitibundis ſupra ſcorpiones, & ſcorpiones non ſunt mortui. Moriuntur equidem certè ſpatio quadrantis horæ, ſi ſingulis illorum ſupra dorſum tres aut quatuor guttæ olei olivarum inſtillentur.

Unde propter hoc ſi admirationem incuſſit Galenus, multo magis admirationem injicit Albertus Magnus, qui libro de Animal. recenſet, quod immerſerit aliquando in lagenam olei ſcorpionem, qui ibi vixerit ultra 21. diem ſe movendo, & in gyrum volvendo in fundo hujus olei. In ſimili vaſe, ubi parum abfuit quin eſſet plenum, ipſe incluſi viperam, quæ ibi ſupernatabat per 60. horas viva, ſed tandem victa propter laſſi-

tudinem, paulatim ſeſe demittebat ad fundum vaſis, & antequam moreretur, conabatur magna vi, quantum ipſi natura concedebat, ut poſſet ad minimum extremam proboſcidis partem extra hunc liquorem proferre, & quando hoc ipſi contingebat, ut poſſet caput exſerere, aperiebat quantum poterat buccam & os, ad imbibendum iſtum aërem, qui ſub oleo ipſi fuerat denegatus. Oleo olivarum violentius operabatur in alia vipera maximè terrificum oleum Tabaci, nam poſteaquam celebris ille Anatomicus Tilemannus vulneraſſet in pelle & per medium dorſi transfodiſſet eam, cum acu in extremitate in conum deſinente cui filum inductum, quod filum erat intinctum in hoc oleum, & trajiciendo filum per vulnus, ſpatio minori octavæ partis horæ, poſt aliquod extraordinarios motus, mortua occubuit, & convulſa, & rigida, ſicuti ſi fuisſet ex ære, & in momento poſtea

fiebat

fiebat flaccida & flexibilis, tanquam ſi ante duos ſaltem dies fuiſſet interfecta. Per omnia ſimili morte occubuit vipera alia, cui per gulam erant immerſæ guttulæ 4. aut 5. prædicti olei tabaci, ſed quamvis moriebatur iſta vipera, non moriebantur quoque quædam anguillæ, quibus per jocum idem experimentum applicabam, & in eo ipſo momento aquæ injiciebantur; & tamen prius erant mortuæ antequam ſubitò aquæ injicerentur multæ anguillæ ſupra dorſum vulneratæ cum illa ipsâ acu cujus crena habebat filum intinctum oleo Tabacino, & fuit obſervatum, quod tunc, quando morerentur anguillæ, fierent coloris ſubalbicantis, quæ vivæ acceſſerant ad colorem ſubnigricantem.

Sed relinquo anguillas, & redeo ad viperas, & alios ſerpentes, circa quorum naturam infinitæ fabulæ & riſu dignæ ſunt conſcriptæ ab Authoribus, & imprimis à Plinio, quem

admiranda ſimplicitate ſubſequitur Mercurialis, Matthiolus & Caſtor Durantes, dicentes per experientiam, quod ſerpentes publicam & privatam exerceant antipathiam cum fraxino, & cum ejus umbrâ, & quidem tali ſigno, ut ſi circulus factus fuerit à fraxino, & in eum immittatur ſerpens, & acervus carbonum accenſorum, illa beſtia lubentius igne ſe ſit immiſſura, quam frondibus arboris ſibi inimicæ & exoſæ. Idem Plinius & Caſtor Durantes exſcribendo ex Plinio, ſimul cum Scaligero narrant, quod ſi in circulum factum ex foliis betonicæ immittatur ſerpens, quod videretur rabioſè intorquendo & cum caudâ ſeſe flagellando ſe interimere. Credit Andreas Lacuna, quod ſi vipera ſit tacta cum ramo fagi arboris, remaneat attonita & immobilis, tanquam ſi audiviſſet horrendos, & ut mihi credibile videtur, inutiles & mendaces ſuſurros incantatorum Marſorum.

Con-

Conſtantinus in libr. de Agricult. affirmat, quod moriantur illi ſerpentes ſupra quos ſint injecta folia quercus, & Aëtius & Autor *medic. ſimpl.* Paterniani cum magna turba modernorum aliorum dicunt, quod Conyza cum graveolenti ſuo odore in fugam conjiciat Viperas & reliquos ſerpentes, & tamen per factam experientiam inveni pluribus vicibus, quod non ſolum folia fraxini, betonicæ, fagi, quercus, conyzæ, dictamni, calamenthæ & aliarum gravi & fœtido odore præditarum herbarum à Nicandro recenſitarum, non vitaverint viperæ, ſed quod intra illas frondes tam ſiccas, quàm virides, non ſolùm libenter ſe contegant, ſed & lubentiſſimè ibi commorentur.

Sed dum hæremus intra fabulas non intermittam revocare Tibi in memoriam illam, quæ agit de amoribus viperæ cum Murænâ, & narrat aſtutias & teneras illecebras amore concitati ſerpentuli cum natante

ſuâ amaſiâ, eo tempore, quando à fervidis ſolaribus radiis pulchrior factus, & ornatu nitidus, exſpatiatur ad ripam maris, & cum ſibilis amatoriis invitat, ut concedat amore ſe proſequi, & dum illa caput ex undis elevat, & littori approximat, ille cum conveniente moderatione accedente, evomit ſupra ſaxum, & ibi quaſi in depoſito relinquit illum venenatum liquorem, quem concluſum in ore geſtavit, ne amaritudine ulla inficiat deſiderata ſponſalia; quæ ubi conſummata fuerint, & redierit ad locum ubi depoſuerit venenum, ſi per infortunium illud non invenerit, tam duriſſimè affligitur, ut brevi tempotis ſpatio deſperatè moriatur. Audite quomodo Græcus Verſificator dictus Manuel Philo in quibusdam verſibus ad genium ſuum conformatis, & dedicatis Michaëli Imperatori Conſtantinopolitano ſub titulo: *De Proprietate animalium*, omnia ab ipſo ſint deſcripta & tam libe-

libero & securo stilo, ut appareat quasi tantum non vera narraret:

Ε῎χις δὲ καὶ μύραινα συνδιαζέτην.
Ο῾ μὲν πρὸς ἀκτὴν τῆς ὀπῆς ἐξέρπύσας,
Η δὲ πρὸς αὐτὸν ἐκ ῥοῆς ἀνησμένη·
Καὶ πρὶν δὲ, Βασιλεῦ, συνδραμεῖν εἰς τὸν γά-
 μον,
Εμεῖ τὸν ἰὸν ὡς γλυκὺς ὁ νύμφιος,
Καὶ τοῦ συρισμοῦ ταῖς ἴυγξιν αὐτίκα
Παρακαλεῖ πρὸς γε λέκτρα τὴν ἐρωμένην·
Καὶ τοῦ παρ' ἀμφοῖν συντελεσθέντος γα-
 μοῦ,
Ο῾ μὲν τὸν ἰὸν αὖθις ἐνιμήσατο,
Ηδὲ κατὰ τῆς γῆς θᾶττον ἑρπύσας ἔδυ,
Ηδέ πρὸς ὑγρὰς ἀπενήξατο τρίβους.

Murana serpenti incola nubis æquo-
 ris,
Ad littus udoque satiebat à salo
Amans latebram deperibatque ab-
 ditam
Serpens, priusque quàm coiret livi-
 dum
Ponebat omne virus, ô invicte Rex,

Stridentibusque vocabat amantem sibilis,
Confecto ab ambobusque matrimonio,
Serpens repetebat virus atque antrum suum,
Murana vero ad mare redibat humidum.

Diffusius adhuc & cum majore dexteritate præ hoc, Oppianus in illis libris, quos de piscatione Imp. Anton. Caracallæ Inscripsit, quamvis appareat, quod non solum ad viperas se alliget, sed loquatur in genere de omnibus serpentibus:

Αμφὶ δὲ μυραίνης φάτις ἔρχεται ὡς ἀΐδηλος,
Ω μιν ὄφις γαμέει τε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔρχεται αὐτὴ
Πρόφρων, ἱμείρουσα παρ' ἱμείροντι γάμοιο.
Ἤτοι ὁ μὲν φλογέῃ τεθοωμένος ἔνδοθι λύσσῃ
Μαίνεται εἰς φιλότητα, καὶ ἐγγύθι σύρεται ἀκτῆς

Πι-

Πικρὸς ὄφις· τάχα δὲ γλαφυρὴν ἐσκέψατο πέτρην:
Τῇ δ' ἔνι λοίγιον ἰὸν ἀπήμεσε, πάντα δ' ὀδόντων
Ἔπλυσε πδυκεδανὸν ζαμβρῆ χόλον, ὄλβον ὀλέθρε,
Ὄφρα γάμῳ πρηΰς τε καὶ ἔνδιος ἀντήσειε.
Στὰς δ' ἄρ ἐπὶ ῥηγμῖνος ἑὸν νόμον ἐῤῥοίζησε
Κικλήσκων φιλότητα, Θοῶς δ' ἐσάκεσε κελαινὴ
Ἰϋγὴν μύραινα, καὶ ἔσσυτο θᾶσσον ὀϊςε.
Η μὲν ἄρ' ἐκ πόντοιο τιταίνεται· αὐτὰρ ὁ πόντε
Εκ γαίης πολιοῖσιν ἐπεμβαίνει ῥοθίοισιν.
Ἄμφω δ' ἀλλήλοισιν ὁμιλῆσαι μεμαῶτε
Συμπεσέτην· ἔχιος δὲ κάρη κατέδεκτο χανῦσα
Νύμφη φυσιόωσα· γάμῳ δ' ἐπιγηθήσαντε,
Ἡ μὲν ἁλὸς πάλιν εἶσι μετ' ἤθεα· τὸ δ' ἐπὶ χέρσον
Ολκὸς ἄγει· κρυερὸν δὲ πάλιν μεταχεύεται ἰὸν
Λάπτων ὃν πάρος ἧκε καὶ ἐξήφυσσεν ὀδόντων·

Ἦν δ' ἄρα μή τι κίχῃ κεῖνον χόλον ὅνπερ ὁδίτης
Ἀτρεκέως ἐσιδών μιν, ἀπέκλυσεν ὕδατι λάβρῳ·
Αὐτὰρ ὅγ' ἀγχαλόων ῥίπτει δέμας, εἰσόκε μοῖραν
Λευγαλέοιο λάβῃσιν ἀνωΐστου θανάτοιο,
Αἰδόμενος ὅτ' ἄναλκις ὅπλων γένεθ', οἷς ἐπεποίθει
Ἔμμεν' ὄφις· πέτρῃ δὲ συνώλεσε καὶ δέμας ἰῷ.

De murana vero fama fertur non obscura,
Quòd cum ea serpens copuletur, & ex mari prodeat ipsa
Prompta, prope cupientem concubitus.
Ibi ipse quidem flammea exasperatus rabie
Furit in amorem, & prope litus advolvitur
Acerbus serpens: mox autem cavum speculatur saxum:
In quo exitiale virus evomit, omnemque è dentibus Ex-

Expuit funeſtam ac vehementem bilem, theſaurum interitus
Dum conjugio manſuetus & ſerenus occurrit.
Stans autem ad litus, ſuum modum perſtrepit
Vocans concubitum: Statim autem inaudit nigra
Vocem murænа, & ruit ocyus jaculo.
Illa quidem ex mari proſilit: at ipſa maris
Ex terra cana ſupergreditur fluenta,
Ambo autem inter ſe congredi cupientes
Coucurrunt; ſerpentis autem caput recipit hians
Sponſa ſpirans: nuptiis autem gaviſi,
Illa quidem maris iterum tendit ad conſuetudinem hunc autem ad terram
Tractus fert, horridum autem reſorbet virus,
Deglutiens quod prius ejecerat & expuerat dentibus.

Si verò non deprehendat illam bilem, quam viator,
Certo intuitus eam, abluit forte aqua rapida:
Tum ipſe indignabundus jactat corpus, donec fatum
Funeſtæ accipiat & improviſæ irremeabilis mortis,
Pudore ſuffuſus, quod imparatus jam ſit armis, quibus confidebat,
Eſſe ſerpens: ad ſaxum autem unà perdit & corpus cum veneno.

Prætermitto ſtudio cum ſilentio alias fabulas circa coitum & partum viperarum, quod illæ jam ſint eruditè refutatæ à multis Authoribus & potiſſimum à M. A. Severino, & ante ipſum à Franciſco Ferdinando de Corduba *in cap.* 12. *Didaſcaliæ*. Sed non poſſum tacere narratiunculam Portæ, quod ſonus chordarum factarum ex inteſtinis harum beſtiolarum cauſa ſit, quod gravidæ abortiant, & fœtus pereant; nec illam quam recenſet

enſet Ariſtoteles : quod ſi ſerpenti
it cauda detruncata, rurſus reger-
ninet & renaſcatur, & quod ipſis
culi exemti repullulent.

Et Rhaſis, qui intra Arabes Me-
licus eſt magni nominis, narrat,
quod ad ſolum intuitum eximii ſma-
agdi oculi ſerpentum liquefiant, &
roſiliant ex fronte.

Bone DEUS! & invenias ſcri-
tores claſſicos, quaſi in omni facul-
ate, qui undique contendunt, has
ugas eſſe veras, propter verendam
Authoritatem Veterum, & eandem
idem adhibent, quæ adhiberi ſolet
nanifeſtiſſimæ veritati: & crederent
mne hoc quod de regione de Ben-
odi, & de lapide Heliotropio ali-
quando fabulabatur Maſus Saggius
um ſimplici & credulo Calendri-
no, & ſi invenirent typis impres-
ſum, pro certo tenerent, quod tur-
es campanariæ, tanquam novi Dæ-
dali noſtræ ætatis, per aërem volare
poſſint. Sed mundus ſemper manſit

in eodem ſtatu, & usque à temporibus Pythagoræ inventa fuit talium ſimpliciſſimorum hominum caterva, judicii infirmi, & omni credulitate impleti, quorum animæ, ſicut ſub finem dialogi *Timeo* ſcribit Plato, poſt mortem ex corpore transferantur, ut hoſpitentur in avibus, unde non eſt mirum, ſi tales homines adhuc hodie in Hetruriâ per riſum appellentur *Grandes volucres.*

Non loquamur de illis, ſed obſervemus, & progrediamur, lubens enim abrumpo fabulas, quia optimè ſcio, quàm *Tibi* infenſæ ſint, *Domine Laurenti*. & ex adverſo omnes ſciunt quam ſapienter ſis providus, ut non ſtatim omnia credas, quæ in libris Philoſophorum ſcripta ſunt, & ubi non conveniunt cum geometricis demonſtrationibus, cum validorum argumentorum robore, & repetitis ſæpius experimentis, facilè nil perſuadent; unde ſpero quod hiſtoria de naturalibus experimentis,

tis, quæ per plurimos annos, cum nobili & glorioſa recreatione in Academia Philoſophica aulæ Florentinæ facta ſunt, cujus compilatio *Tibi* demandata eſt, omnem applauſum ſit expertura ab iis, qui ſeriò ſunt veritatis amatores. Et hic ſit terminus tam longæ & tædio plenæ Epiſtolæ, nolo enim cum ſimilibus rebus inanibus & parvi momenti *Tibi* amplius moleſtiam creare, nec tempus perdere,

Nam tempus perdere ei, qui plus
ſcit, plus diſplicet.

F I N I S.

INDEX RERUM ac VERBORUM

Quæ in tractatu de Viperis continentur.

Caudæ

tum

V.

Vipera

FINIS.

FRANCISCI REDI,

Nobilis Aretini,

EPISTOLA

AD

Aliquas OPPOSITIONES
factas in suas OBSERVATIONES
circa VIPERAS:

Scripta ad

D. ALEXANDRUM MORUM,

&

D. ABBATEM BOURDELOT,

Dominum de Condé & de S. Leger.

Ex *Italica* in *Latinam* translata.

DOMINI.

EX Dominationum Veſtrarum benignitate ad manus meas pervenit liber, cujus titulus: *Nova Experimenta circa Viperas*, eruditè congeſtus à congregatione virorum nobilitate & virtute præcellentium, qui in Ædibus Dn. DE CHARAS ad hunc ſcopum paucis abhinc menſibus convenerant. Legi ipſum ſæpiusculè cum ſumma ſatisfactione & delectatione animi mei, quod iidem egregii eruditi dignati fuerint laboribus ſuis illuſtribus confirmare veritatem illarum obſervationum, quas egomet quoque circa viperas usque ad annum 1664. tentaveram: Et certè debitorem me agnoſco tantæ ingenui-

tatis, & lubentissimè fateor, quod quantum splendorem invenerit simplex ille & incultus liber, ille omnis ipsi accesserit propter testimonia honoratissima, quibus Gallia ipsum decoravit, ubi abundantissimè florent, & vigentissimè florebunt semper optimæ Scientiæ & Artes honoratæ ab illis, qui easdem in aliis Europæ partibus profitentur. Rogo itaque Dominationes Vestras, ut mihi concedant hanc gratiam, ut possim exhibere meas sinceras & ex intimo corde profectas cogitationes, & simul manifestare maximum honorem, quo dictum librum prosequor, cujus authoritas apud me tanta veneratione colitur, ut postquam observaverim pauca quædam, quæ directè contraria essent meis experimentis, sæpius de me ipso dubitaverim & crediderim, quod tantum non somniaverim, quando ea vel tentaverim, vel scripserim. Etiamsi autem litterati aliquot viri, amici

amici mei, qui ſæpius meis laboribus & experimentis interfuerunt, irriſerint hanc meam opinionem, & jocando mecum, mihi confirmaverint, quod hæ experientiæ haud in ſomno obtigiſſent: nihilominus absque ullo reſpectu, volui easdem iterare & reiterare, cum tanta quidem & exactiſſima diligentia, ut mihi & ipſi Veritati maximam inferrem injuriam, ſi jam non liberrimè confiterer Domin. VV. quod ſingulæ Obſervationes quater vel quinquies, quæ iisdem Eruditis in Gallia non veræ comparuerunt, mihi in Italia veriſſimæ comprobatæ ſint & infallibiles: & contra non veritati conſonæ inventæ illæ, quæ in Gallia tentatæ fuerunt, & meis contrariæ. Et quia Dom. VV. fortè curioſitate ductæ ſcire deſiderant, quænam illæ ſint, brevem hîc earum faciam enarrationem; quod certus ſim, non futurum hoc ingratum veritatis cultoribus, & in ſpecie *Author.* libri *Novar.*

Experientiarum, qui non alium ſcribendi ſibi præfixerunt ſcopum, quam deſiderium aut confirmandi, aut inveniendi veritatem in materia hac maximè curioſa, quam tot ſapientes viri tractare, & de ea ſcribere adamarunt.

In Epiſtola mea continente *Obſervationes circa Viperas*, inſcripta Illuſtriſſ. Dn. Laurentio Magalotti, dum loquerer de veneno ſerpentulorum horum, quale illud ſit, & in qua corporis parte inveniatur, affirmabam (quod & adhuc affirmo) venenum illud viperinum non eſſe aliud, quam certum liquorem flaveſcentem, qui ſtagnat in iſtis vaginis contegentibus dentes viperæ majores; & quod ille liquor non ſolum venenoſus, quando è vipera viva ejaculatur, dum mordet, ſed etiam quando colligitur ex vipera mortua, & per aliquot dies etiam mortua, modo in ipſa vulnera penetret, ibique remaneat. Ulterius adjungebam, quod ille

ille ipſe liquor ebibitus, & in ſtomachum ſusceptus, nec mortem, nec damnum inferat. Et hæc erat mea opinio, quam confirmarunt mihi infinitæ experientiæ à me ſuſceptæ, cum tali exacta & accurata diligentia, quam mihi concedebat ingenii & talentorum meorum tenuitas.

Sed Authores Libri *Novarum Experient.* liberrimè ſcribunt, quod iſte flaveſcens liquor à me ſuprà memoratus non ſit venenoſus, ſed quod ſit pura puta & innoxia ſaliva. Inde pro indubitata, veriſſima & experimentis comprobata re affirmant, viperam toto ſuo corpore, nec membro aliquo poſſidere humorem aliquem, qui diſpoſitus ſit, ut veneno inficiat: ſed venenum conſiſtere in ſola imaginatione viperæ irritatæ & in iram accenſæ, per ideam vindictæ, quam ſibi in capite figuravit, cujus medio, commoti ſpiritus, per motum violentum exploſi per nervos & per

fibras verſus cavitates dentium; per quas cavitates, ubi deportati ſint iſti ſpiritus, inficiunt ſanguinem animalis per apertionem vulneris factam ex morſu per ipſarum dentes. Summatim concludunt, quod ſi vipera non ſit excandeſcens & irata, & non habeat iſtam imaginationem vindicatricem, quod ipſarum morſus non inficiant, ſed ſint innocentiſſimi, & non apportent damnum aliquod illis, qui vulnerati ſunt. Hæc namque ipſorum verba ſunt:

Conſiderationes iſtæ pag. 33. *innixæ pluribus aliis experimentis, quæ nos tentavimus, & quæ poſtea ſubjiciam, me commoverunt, ut iſtis glandulis nomen dederim ſalivalium, & attribuerim ſcaturiginem ſucci illius flavi, contra quem adeò debacchati ſunt, cujus natura ipſis adeò malè perſpecta, qui tamen nihil aliud eſt, quàm pura & maximè innoxia ſaliva. Spero quod illi, qui operam inſumere velint, ut poſt mea*

mea tentamina examinent curiosè glandulas istas, & succum hunc gingivarum, calculum suum mihi sint collaturi.

Et pag. 92. *Et ne ulterius inhæreamus principiis istis tam infirmo talo stantibus, & malè fundatis, nobis patrocinatur ingens numerus experimentorum, quorum fundamentis innitimur & pronuntiamus: quod hic succus flavus nihil aliud est, quàm pura & simplex saliva, cujus usum jam denotavimus; & quod hic succus nihil contribuit ad venenum morsus; siquidem gustu exploratus & deglutitus, quod pluribus vicibus à nobis tentatum fuit, nec homini, nec animalibus ullum infert damnum, immò quod instillatus incisionibus in carnem factis, iisque affrictus optimè, adeoque sanguini immistus, nullam tamen noxam exhibet. Nec obstat judicium Viri cujusdam Clarissimi & Experientissimi, ut in omnibus rebus, sic potissimùm in iis, quæ viperæ naturam concernunt, qui affirmat, quod plurima*

tentaverit experimenta noſtris directè oppoſita; unde maximum judicium de ingenii capacitate & candore hujus celebris viri, nos impulit, ut majorem curam tentaminibus adhibuerimus, ut confirmemur per infinitum ferè numerum experientiarum, quæ ſemper fuerunt conformes veritati, quam hic defendendam ſuſcepimus, & cujus teſtimonia evidentiſſima & infallibilia apportabimus.

Et pag. 96. *Concludimus denique, quod imaginatio viperæ poſtquam irritata fuerit ab idea vindictæ, quam ſibi formavit, motum concitet ſpiritibus qui non poteſt exprimi, & eos pellit cum violentia per nervos & fibras verſus cavitatem dentium, tanquam in infundibulum, qui deinde importantur ſanguini animalium, per aperturam vulneris à dentibus factam, ut producant illos effectus, quorum rationem conamur reddere.*

Et pag. 97. *Quicquid ſit, oportet ut in eo conſentiamus, quod iſta irritatio,*

in

in imaginatione aut ſpiritibus viper-hærens, ſit principalis cauſa activitatis & penetrationis veneni, & quod absque illa non producerentur illi effectus tam vehementes, quam ſunt illi, de quibus varia adduximus exempla.

Et pag. 122. *Hæc experimenta, dico, probabunt ex una parte, quod flavus ille ſuccus nihil contribuat ad producendum venenum; ab altera verò parte, quod ſpiritus irritati, beneficio vulnerum, à dentibus grandioribus inflictorum, ſint unica & vera cauſa.*

Hæ ipſorum opiniones confirmantur ab ipſis per quædam experimenta, quæ maximè in eo conſiſtunt, quod inſtillaverint aliquantulum de liquore iſto flavo vulneri pulli columbini, canis, & aliquot pullorum gallinaceorum, qui exinde non mortui, & quod curaverint, ut morderetur columba junior à vipera, nec irritata, nec adirata, quæ ne minimum exinde ſenſerit damnum.

Fecimus experimentum, inquiunt, (pag. 102.) *cum Columba, huic vulnus infliximus ſub alis, & ſub femore, in uno momento, utrique vulneri inſtillavimus de flavo liquore extracto ex gingivis duarum irritatarum viperarum, tandem cutim conſuimus rurſus, ut liquor benè includeretur, & ligavimus utraque vulnera, ut impediretur liquoris egreſſus. Affirmare poſſumus, quod columba exinde ne minimum experta ſit incommodum, & invenimus, quod ſupra vulnus femori inflictum, guttula hæſerit ſucci iſtius coagulati in forma rotunda, ejus demcoloris, qualis illa fuerat antea inſtillatus & circumcirca ſanguinem circa vulneris labia ſiccum reperimus, & quod ſtatim poſtea unum alterumque vulnus ſiccatum & ſua ſponte conſolidatum fuerit.*

Fecimus aliud exemplum cum hoc liquore in fele vulnerata eam ob cauſam in femore, ſed nec illa noxam ſenſit: idem experti ſumus diverſis vicibus in pullis, & aliis columbis, ſed ſemperi

ſimul

ſimili cum eventu, & quod exinde nullum illis damnum acciderit. Eadem experientia tribus vicibus diverſo tempore repetita fuit, idemque bis in uno die in cane, quem in hunc finem vulneravimus circa fundum auris, unde non poterat vulnus lambere, nihilominus nullum ſenſit malum.

Poſſumus adhuc addere hîc experimentum aliud, quo demonſtratur effectus mortalis ſpirituum excandeſcentium, ſine ulla communicatione liquoris iſtius flavi. Curavimus ut una eademque vipera aliquoties morderet fruſtum panis, comprimendo ipſi maxillas ſingulis vicibus verſus fruſtum illud, & hoc toties à nobis repetitum, ut non ſolum liquor ille totus exhauriretur, ſed etiam ut ſanguis ex gingivis ſuccederet: eodem tempore viperam irritavimus, inde eandem mordere coëgimus columbam in partem corporis maximè pulpoſam; obſervavimus quidem, quod venenum morſus non tam promtè ſuccederet, quandoquidem columba non

moriebatur, niſi poſt horam cum dimidia à morſu: ſed cognovimus pariter, quod dentes viperæ erant quaſi obſtructi cum mica panis ex ejus commorſione, & quod hoc impediverat, quo minùs profundius ſeſe inſinuaſſent, & quod ore ſemi obſtructo per poros dentis magna pars ſpirituum irritatorum non potuerit tranſire, unde ex hac cauſa mors columbæ non tam citò ſupervenit, ſed quod nihilominus mors ſucceſſit absque ulla participatione liquoris flavi, quandoquidem ille penitus fuerat exhauſtus.

Et pag. 122. *Morſus factus à vipera non irritata, cui maxillæ tenebantur, & cujus dentes imprimebantur compreſſione ſupra corpus columbæ, cui aderat quoque liquor flavus, nullum tamen ſucceſſit malum accidens.*

Huic experimento non poſſum opponere aliud, niſi plurima illa, quæ Anno 1664. tentaveram, & recitaveram in ſupra citatis meis *Obſervationibus circa viperas*, & adhuc ſimiliter illas, quas poſtmodum adducam,

cam, à me hactenus tentatas, non eo desiderio, ut primas saltem confirmarem, sed potiùs, ut eas in lucem veritatis deducerem. Et ne opus sit repetere sæpius easdem res, adducam initio generales aliquas Observationes à me factas tum temporis, quando circa viperas occupatus fui.

Vipera occidit facilius columbam, pullum gallinaceum, gallum Indicum, sciurum, glirem, & alias aves, & animalia minora, quàm bestias grandiores, ut sunt vervex, dama, equus, taurus, imò majora ista & pelle durissimâ instructa sæpissimè non occidit.

Secundum magnitudinem animalis, & secundum locum, quem vipera feriit, sequitur mors citius aut tardius, & in specie si locus vulneratus habeat rariorem aut densiorem texturam venarum vel arteriarum; aut si ipsæ venæ & arteriæ sint subtiles vel crassiores. Quod si ex vulnere mul-

multum ſanguinis proſilit, accidit aliquando, ut ex eo animal non ſolum non moriatur, ſed nec grave patiatur incommodum.

Accidit quoque non rarò, ut animal à vipera commorſum patiatur ſæviſſima ſymptomata à veneno, quæ ipſum ferè ad mortem deducunt, nihilominus tamen non moritur, ſed ſanatur ſine auxilio medicamentorum & per ſolam operationem naturæ.

Moriuntur citius quædam animalia ab ipſa vipera vulnerata, quàm illa, in quorum vulnera per artem intruſus fuit liquor ille flaveſcens, ſicuti ille, qui per artem exemtus fuit ex vaginis dentium ipſius viperæ.

Neceſſarium eſt, ut artificium ſingulare adhibeatur in imprimendo vulneri eundem liquorem prædictum, nam ſi vulnus nimis eſt anguſtum, difficulter in illud penetrat, & ſi grandiuſculum impoſſibile, ut

non exeat ſanguis, & cum ſanguine egrediatur liquor, & foras educat ſimul venenum. Habebam itaque inſignem apparatum viperarum, quas ex Regno Neapolitano afferre curaveram, unde menſe Majo hujus præſentis Anni 1670. poſtquam fecíiſſem decem pullos palumbinos in femore, veneno ipſos inficiebam cum hoc flavo liquore, eo ipſo momento ex ore viperæ vivæ extracto, & omnes iſtæ columbæ, quædam ſpatio unius horæ, aliæ intra mediam, aliæ intra duas horas moriebantur. Repetii experimentum in decem pullis gallinaceis vulneratis in femore, & accidit idem quod acciderat in palumbinis pullis.

Præcidebam caput duodecim viperis, & poſtquam omnia capita erant præciſa, & penitus mortua, extraxi inde venenum, & curavi ut penetraret in vulnera octo turturum, qui ſpatio dimidiæ horæ omnes interibant.

Menſe

Menſe Junio cum interfeciſſem multas alias viperas, & ex vaginis dentium, & ex palato exemiſſem omnem liquorem flavum & viſcoſum, qui inerat, ungebam cum ipſo & oblinebam aliquas virgulas ſcoparum, quas acuta cuſpide præparabam in modum minoris ſagittæ, & ſubitò cum ipſis pungebam decem pullos columbinos in parte magis carnoſa pectoris, relinquebam infixas & abſconditas in vulnere iſtas venenatas virgulas, & columbæ non ſupervivebant duas vel tres horas. Sed ne quis poſſet dubium movere, num mortuæ illæ fuerint ratione ſimplicis vulneris, exaſperatis per continuas puncturas iſtorum virgultorum, eundem ludum cum aliis quatuor columbis repetebam, ſed non cum virgulis liquore iſto venenoſo intinctis, quæ non moriebantur, licet vulnera iſta ſanioſa & purulenta fierent.

Sumebam octo capita viperarum, quæ ſex horis ante detruncata fuerant,

ant, & poſtquam omnimodè de-
iſſent vivere, mordere curavi per
lures vices octo turtures in femore,
uorum ne unicus quidem evadebat.

Caput præſcindere curavi quin-
ecim viperis, & repoſui hæc capi-
a in vas vitreum benè coopertum,
oacervata ſimul, ut humida mane-
ent, & non ſiccarentur: poſt ſpa-
ium quatuor dierum ferii cum iſtis
apitibus quinque minores gallos &
uinque pullos palumbinos in coxas,
ɛ omnes breviſſima mora morie-
antur. Id ipſum quoque contin-
ebat cum aliis capitibus viperarum,
uæ interfectæ ante ſex dies proba-
iliter depoſuiſſe debebant omnem
am, & choleram, &omnes cogi-
ationes vindictæ. Et ut penitus re-
oveatur omnis objectio, quæ circa
oc poſſet proferri, non intermit-
am recenſere Dominationibus Ve-
ris, quod circa principium Auguſti,
um ſponte, ex proprio morbo aut
aſſione eſſent mortuæ duæ viperæ,
quæ

quæ ſolæ mihi remanſerant in pyxide, curavi ut ipſæ morderent duos turtures, qui & ipſi ſicut primi non integræ horæ ſpatio peribant.

Dicam amplius: Collegeram in vitreo vaſe omnem omnino liquorem venenoſum, extractum ex capitibus 250. viperarum, eum in finem ut variè & commodo tempore poſſem eo experimenta facere; ſed multis occupationibus diſtractus neglexi, ut illa complerem: unde liquor iſte primum factus eſt inſtar glutinis, colore ſuccini æmulus, poſtea transactis 30. diebus exſiccatus fuit, & friabilis factus, ut facilè potuerit pulveriſari. Poſtquam pulveriſatus fuit, volui probare, num iſte pulvis vulneri immiſſus conſervaret eandem facultatem veneno inficiendi; & certè, moriebantur ſpatio breviſſimo omnes illi pulli gallinacei & palumbini, & turtures, in quorum vulnera aliquid de hoc pulvere immiſeram.

Hoc experimentum ubi tentas-
em, dubitandi anſam præbuit, num
lud venenum ſagittarum Regis
Aacaſſar in Inſula Celebes, quæ vul-
o vocantur *Saette di Bantam* in
ava Majore, ſint venenum extra-
tum ex ore viperæ, aut alterius ſer-
entis ſpecie viperis non diſſimili, &
dhuc naturæ malignioris ob diver-
tatem climatis. Parum abeſt, quin
oc credam, & poſſem hoc confir-
nare, quod legerim in Plinio quod
cythæ ſuas ſagittas veneno infece-
int cum viperino veneno. *Scythæ*,
nquit, *Sagittas tingunt viperina ſanie*
& humano ſanguine : irremediabile id
celus, mortem illico levi tactu affert;
z Plinius hoc extraxit fortè ex Ari-
otele, qui in libro cui tit. *Mirabil.*
Aſcultat. deſcribit paulò poſt enchi-
iſin, qualem non auderem pro vera
ffirmare, aut quod tantæ cautelæ
z conditiones neceſſariæ eſſent.
Et quis penitus cognovit, quales fue-
int ſagittæ Herculis, de quibus
fabu-

fabulantur, quod & ipſæ fuerint imprægnatæ cum ſanguine hydræ, numne & ipſæ fuerint intinctæ in talem peſtem viperinam? Hoc credit Diodorus Siculus, quando ſcribit τὰς ἀκίδος τὸν ἐκ τῆς ἐχίδνης ἰὸν ἀνειληφυίας. Et Ovidius lib. 9. Metamorph. Hydræ nomen imponit viperæ:

Pars quota Lernææ ſerpens eris unus
Echidnæ?

& poſteà:

— — — — *Capit inſcius heros:*
Induiturque humeris Lernææ virus
Echidnæ.

Cui adhuc adjungendum, quod Philoctētes, hæres arcûs & ſagittarum Herculis, dum cum navibus Græcorum in bellum Trojanum proficiſceretur, & ſe imprudenter vulneraſſet (ut narrat Servius Grammaticus *in L. 3. Æneid.*) cum quadam ex his ſagittis in pedem; propter immanitatem doloris, & propter fœtorem intolerabilem vulneris, in terra

a derelictus fuerit à Græcis in Insula Stalimene. Inde Sophocles alludendo fortè ad ſpeciem veneni ...im modo & phraſi Poëtica recen...t, quod Philoctetes in India derelictus fuerit, propterea quod à vipe... eſſet vulneratus.

Ω τέκνον, ὦ παῖ πατρὸς οὐ'ξ ἀχιλέως
Ο δ' ἐγώ σοι κεῖνος, ὃν κλύεις ἴσως
Τῶν ἡρακλείων ὄντα δεσπότην ὅπλων,
Ο τοῦ ποίαντος παῖς φιλοκτήτης ὃν οἱ
Δισσοὶ στρατηγοὶ χὠ κεφαλλήνων ἄναξ
Ἔρριψαν αἰχρῶς ὧδ' ἔρημον, ἀγρίᾳ
Νόσῳ καταφθίνοντα, τῆς δ' ἀνδροφθόρου
Πληγέντ' ἐχίδνης ἀγρίῳ χαράγματι.

...oc eſt:

O fili, ô puer ex Patre Achille
Ille ego tibi ſum, quem audis forte
Herculeorum eſſe dominum telorum
Pæantis filius Philoctetes. Quem
Duo exercitus & Cephallenorum rex
Projecerunt turpiter hîc deſertum, ferô

Morbo

Morbo marcescentem, homines occidentis
Percussum viperæ crudeli morsu.

& mox:

Θᾶσσον ἂν τοῦ πλεῖστον, ἐχθίστης ἐμοὶ
Κλύοιμ' ἐχίδνης, ἥμ' ἔθηκεν ὧδ' ἄπουν.

Hoc est:

Celerius sane multò inimicissimam mihi
Audiam viperam, quæ me huc posuit claudum.

Cicero ipsemet in *Lib. II. Tuscul.* & *L. de Fato*, & multi alii scriptores sequuntur hanc sententiam, quod Philoctetes à vipera fuerit commorsus, & omnes fortè oculos converterunt non solum ad hunc locum Sophoclis, sed etiam ad illum, quem antea protulit Homerus *in* XVI. *libr. Iliad.*

Et quamvis contra hanc levem, futilem, & frivolam conjecturam posset mihi quis in memoriam revo-

rocare, quod venenum viperinum
int blanditiæ quædam respectu il-
ius, quod de sagittis Herculis scri-
ptum est in libris Poëtarum, in qui-
bus legitur, quod non solum habue-
rint vim occidendi sine ulla exce-
ptione, licet vulnus fuerit parvum
vel magnum, sicuti accidit cen-
tauro Chironi, & Nesso; sed etiam
quod sanguis illorum vulnerum tam
pestifer evaserit, ut qualecunque
corpus vivum attingens, veneno
infecerit, cum tam abominabili vio-
lentia, ut carnes ab ossibus discede-
rent. Et hoc ipse Hercules probavit
maximo suo damno, cum indusio
tincto in sanguine Nessi, unde su-
pra commemoratus Ovidius:

Victa malis postquam est patientia, reppulit aras
Implevitque suis nemorosam vocibus Oeten,
Nec mora, letiferam conatur scindere vestem:

Qua trahitur, trahit illa cutim (fœdumque relatu)
Aut hæret membris frustra tentata revelli,
Aut laceros artus, & grandia detegit ossa.

Et hæc est fabula Poëtica, & huic fabulæ credo innititur relatio de sagittis Macassar, de quibus narratur, quod perimant hominem illo ipso momento, quo licet levissimam susceperit puncturam, & quod similiter spatio dimidiæ horæ reddantur carnes demortui sic contritæ & corruptæ, ut ipsæ ossibus secedant, & quidem in varias particulas, spirantes tam pestilentem vaporem, ut si attingat vulnus saltem simplex, & non venenatum, nihilominus mortaliter inficiat, & sine ulla exceptione, ut ei remedeatur. Possum affirmare Dominat. V. quod multa experimenta fecerim cum istis sagittis Indorum, sed non inveni

veni illas in Hetruria tam perfidæ & violentæ naturæ, ficuti dictum fuit. Canes, quos cum ipfis vulneraveram, exfpirarunt ex iis quidam intra fex horas, alii feptem horis, alii duodecim horis, alii denique viginti quatuor. Carnes tamen ipforum non putrefactæ fuerunt, nec in partes difcefferunt, neque ipforum fanguis, neque ex ipfis exhalans vapor ullo modo mortem acceleravit aliis animalibus vulneratis: fed fæpius obfervavi, fi quis intentionem habeat, ut velit interficere cum his fagittis, non fufficere, ut faciant fimplicem incifuram carnis, fed opus effe quodam artificio, ut fixæ & abfconditæ per aliquod tempus hæreant in vulnere (quod etiam accidit cum pulvere liquoris flavi ex viperis:) Unde illi barbari fabricant ex ligno cufpides fagittarum illarum, veneno imprægnant, & poftea conjungunt haftæ tali modo, ut poftquam vulneraverint, rema-

neant nihilominus cuſpides in vulnere omnibus vicibus, aut rumpatur prius haſta, ut nullo modo à cujuscunque manu poſſit extrahi, ſicut accidit in obſidione Hieroſolymitana Godofredo & Ruperto Heroibus Flandris, de quibus inſignis ille Epicus Florentinus:

Soſpingeva il monton, quando è
percoſſo
Al ſig. de' Fiamminghi il lato
manco,
Si che travia s'allenta, e vuol
poi trarne
Lo ſtrale, e reſta il ferro entro
la carne.

Id eſt:

Retrorſum jaculabatur aries, quando eſt percuſſum
Domino Flandrorum ſiniſtrum latus

Adeo

Adeo, ut ex via deflecteret, quò extraheret
Telum, & restat ferrum intra carnem.

Necessarium itaque, ut istæ sagittæ per aliquot temporis spatium remaneant in carne, si quis cupiat, ut perimant; unde non capio, quomodo vulgus sibi possit imaginari veneno infici posse gladii laminam. Scio equidem, quod flavo hoc liquore viperarum aliisque rebus, quæ creduntur venenosæ esse, aliquoties superficialiter tantum inunxerim scalprum, & cum ipsa punxerim & inciderim venam alicujus animalis, & tamen nunquam exinde mors subsecuta est. Caveant sibi homines, qui suspicionibus indulgent, à turundis & stuppis chirurgorum magis, cum venenatio scalprorum, & alterius ferri difficilior sit, ut possit mortem inferre. Hinc fabulam sapere auguror, quanquam casus

ſit diverſus, quod vetula Pariſatis Regina Perſarum, ſicuti ſcribunt, potuerit veneno inficere Nurum per aulæ Magiſtrum, vel per Præſciſſorem, qui ab una parte cultellum veneno infecerat, & cum ipſo diſſecans avem, Reginæ juveni comedendam obtulerat illam partem, quam cultellus venenatus infecerat, reliquam à veneno liberam partem verò ſibi ſervaverat. Venena quæ ſolo & momentaneo contactu aut ſaltem propter viciniam vitam eripiant, nunquam ea videre potui, etiamſi narretur, quod diverſis vicibus venenata fuerint ſubſequente effectu lethali, ſtapedes & ſellæ equorum & ſcamna. Credat, qui volet, ego in hanc ſententiam non deſcendo. Et dum aliquis è recentioribus authoribus enarret pro re certiſſima prodigioſum accidens certorum ſerpentum naſcentium in regionibus Orientalibus, penes ipſum maneat dictorum fides, ita verò ille:

Poſt-

Poſtquam feci mentionem ſerpentum, judico non ingratum, ſi adducam effectum ipſorum prodigioſum. Si fortè accidat, ut iſti ſerpentes transeant pannum aut induſium, in Sole ſiccatum, produci ſolet in renibus illorum, qui hoc panno utuntur, certa ſpecies ſerpentum, qui paulatim ſuccreſcentes totum ambiunt corpus, & quando cauda illorum attingit caput, ut circulus uniatur, tunc mors eſt inevitabilis, unde ad evitandum hoc damnum illos novaculis & ſcalpris interimunt, ne nimium creſcant. Feci ſupra mentionem trium perſonarum, à ſagittis Herculis vulneratarum, nempe Chironis, Neſſi & Philoctetis. Primi duo ſubitò moriebantur, tertius poſt morbum ſat longum mortem evadebat. Si hujus differentiæ rationes eſſent explicandæ, ſive hiſtoria ſit, ſive fabula, dicerem, Neſſum & Chironem mortuos, quia fuerant vulnerati tùm, quando Hercules adhuc vivebat, cum ſagittis

recenter infectis: insuper, quod Nessus fuerit transfixus per pectus, sicut ait Ovidius *Libro* IX. *Metamorphos.*

Iamque tenens ripam missos cum tolleret arcus,
Conjugis agnovit vocem: Nessoque parante
Fallere depositum, quo te fiducia, clamat,
Vana pedum, violente, rapit? tibi, Nesse biformis,
Dicimus. exaudi: nec res intercipe nostras.
Si te nulla mei reverentia movit; at orbes
Concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina:
Vulnere, non pedibus te consequar. ultima dicta
Reprobat, & missa fugientia terga sagittâ

Tra-

Trajicit, exſtabat ferrum de pectore aduncum:
Quod ſimul evulſum eſt, ſanguis per utrumque foramen
Emicuit, miſtus Lernai tabe veneni.

Sed Philoctetes vulneratus fuit multo tempore poſt obitum Herculis? unde credibile eſt, quod iſtæ ſagittæ multum perdiderint de inſigni venenoſitate, non aliter ac vitus deperdit pulvis totius flavi liquoris viperini, pariter vires longitudine temporis deficiunt ſagittis ex Macaſſar, quæ quamvis venenum inferant & interficiant, ſi quis ab ipſis vulneratus fuerit, attamen ne minimum damnum apportant, ſi quis ipſorum toxicum deglutiverit, aut in ſtomachum aſſumſerit. Probavi experimentum in duobus canibus, quibus exhibui bina fruſta carnis, aſperſi pulvere raſuræ ex talibus ſagittis; & probavi hoc pari-

ter in pluribus pullis gallinaceis, quibus aquam bibendam exhibui, cui per longum temporis ſpatium erat iſta raſura infuſa, & optimè rurſus expolitæ & lavatæ eædem ſagittæ.

Sed omitto longam iſtam digreſſionem, & redeo ad principalem narrationem. Ex ſupra relatis probatis experimentis, & repetitione ſæpè ſæpiusque comprobatis cognoſcere poterunt Dominat. V. quod venenum viperæ Italicæ non conſiſtat in idea imaginaria iræ ad vindictam excitatæ, ſed potius in liquore iſto flavo, qui excernitur è vaginis dentium majorum: qui liquor ſi per accidens è vaginis dispergatur per os & palatum viperæ, venenatam poteſt reddere ſalivam, quæ humectat fauces ipſius viperæ. Quare utiliſſimum exiſtimarem, ut eruditiſſimi Authores libri *Novar. Experient. Gallic.* nova tentarent experimenta. Quod ſi illa invenirent conformita iis, quæ jam

jam typis evulgarunt, & quod reipſa & verè meis ſint contraria, tunc unitis ſuffragiis fateri poſſemus, quod veritas à nobis inventa fuerit, ad hanc usque horam occulta, nimirum, quod venenum viperarum Gallicarum conſiſtat in idea imaginaria iræ ad vindictam excitatæ, & quod venenum viperæ Italicæ ſedem ſuam habeat in iſto liquore flavo toties à me commemorato. Sed ſi contrario modo experientiæ in Gallia factæ non continuarent, ut veritas iis perpetuò aſſiſteret, tunc affirmandum eſſet, quod viperæ Gallicæ non minus, quam Italicæ ſint unius naturæ, & quod unum idemque habeant venenum.

Igitur ſi certò certius in Italia venenum viperinum conſiſtit in flavo iſto liquore, non mendacium erit, ſi id affirmem; quod ſi vipera inter mordendum perdiderit omnem illum liquorem in iſtis vaginis reſidentem, & illum adhuc, qui à vici-

nis partibus ſubminiſtrari poſſet, non eſſet mendacium, inquam, ſi affirmem, quod ſubſequentes morſus non ſint futuri lethales, quod ego à plurimis annis affirmavi, & nunc conſtanter quoque confirmo, licet à ſupra citatis Authoribus ſit negatum, qui produnt, quod unica vipera irritata & bile turgens valeat occidere, quotquot animalia ab illa admorſa fuerint, innitentes uni Experientiæ, quando ex unius ſolius viperæ morſu quinque pullos Columbinos viderint occubuiſſe: *Speramus* (pag. 122.) *quod inter alia experimenta, illa de quinque columbis, ex quibus una poſt alteram commorſa per unam eandemque viperam, ſingulis vicibus irritatam, & ex quibus ultimò demorſa primò moriebatur, quando vipera maximè erat irritata, & quando maximè erat exhauſta liquore ſuô flavô, &c.*

Equidem credo veritatem facti, verùm ad confirmationem illius, deſi-

desiderarem, ut illi viri porro curassent, ut commorsi fuissent plures alii pulli, & plura alia animalia, diversa & diversæ magnitudinis ab eadem ipsa vipera, quæ illos quinque pullos interemerat, ut vidissent, num sanè illud Cholericum & iratum venenum præditum foret infinitâ virtute, sicut ego feci, ut in notitiam hujus rei pervenirem. Etenim sub principium mensis Maji elegi viperam fœminam è maximis & robustissimis, eamque incitavi, ut morderet decem pullos gallinaceos, unum post alium, in coxa dextra, quorum primus, secundus & tertius velut in instante moriebantur; quartus videbatur solùm malè habere, quintus verò & reliqui omnes non solùm non moriebantur, sed nec ullatenus mali quid patiebantur: Et tamen singulis vicibus, quoties vipera mordebat, ipsam vehementissimè incitavi contra ipsius volun-

tatem vexatione ad iram & furorem.

Menſe Junio repetivi experientiam in quinque anatibus domeſticis, ab unica vipera demorſis, quæ eadem immediatè uno impulſu poſt mordebat tres pullos turtures: Anas prima vulnerata mortua eſt poſt tres horas; ſecunda poſt quinque horas: ſed reliquæ evaſerunt. Illud equidem certè verum, quod mortuus primus pullus turtur, non verò pariter duo ultimi. Ex duodecim palumbis una vice moriebantur ſolum quatuor: ſed ſequente die ex duodecim aliis moriebantur ferè ſex. Ex quinque cuniculis mortui ſunt tres, & ex tribus agnis ultimi duo evaſerunt, mortuo primo poſt decem horas, quam fuerat morſus.

Nimium forem moleſtus *Dominat. Veſtr.* ſi reliqua omnia univerſa experimenta recenſere vellem; unde transeo ad ea, quæ in *meis Obſervationibus* commemoravi, ſcilicet

illum

llum liquorem flavum non ex veſicula fellis mitti ad veſicas dentium; proponebam ibidem conſiderandum, num fortè poſſit ille eructari eò per aliquos ductus ſalivales, qui illorum principio insererentur; quod tanto magis viſum eſt credibile, quoniam in omnibus viperis infra fundum illarum veſicularum ſemper inveni duas glandulas, quales à nemine, quantum ſcio, obſervatæ fuerunt aut deſcriptæ. Supra quod inventum Autores *novarum experientiarum* affirmant, tales glandulas à me nominatas ſe nunquam potuiſſe videre; verùm loco earum ſe inveniſſe duas alias, quas illi vocant ſalivales, de quibus ſequentibus verbis ſcribunt:

Pag. 29. *Credebam initio ad imitationem* Dn. Redi, *quod vipera poſſit habere veſiculas ſalivales, quales poſtea quoque inventæ fuerunt in homine & in aliis animalibus; ita quidem ut poſt plurimas inquiſitiones ſumma cum patien-*

patientia & applicatione in capitis viperinis factas, tandem denique visu obtinui glandulas illas dispositas, ad formandum & emittendum succum illum ad gingivas. Et postquam de his optimè persuasus fuissem, monstravi easdem aliquot eruditissimis Medicis, qui nuperrimè anno præterito penes me congregati fuerant. Illi Medici ipsimet voluerunt in hoc negotio magis sese informare, itaque examinantes probè illas particulas, quas ipsis monstraveram, non solùm veritatem dictorum invenerunt, sed etiam viderunt parva alia vasa in frequentiori numero, quàm antè non apparuerant, ex quibus alia, quæ sunt arteriæ & venæ, glandulas supergrediuntur, alia quæ sunt vasa lymphatica, infra descendunt. Unde judicarunt, quod audacter & pro certo possem affirmare & describere glandulas illas, quas salivales nominabam, & quas mecum conspexerunt : quamvis Dominus Redi *non ausus sit, de iis affirmativè loqui, quia ipsas non detexe-*

exerat, & quod illæ non fuissent descriptæ ab ullo Authore vel ipsis, vel n ihi noto.

Et pag. 32. *Quod attinet parvas landulas, quas* Dn. Redi *observavit in fundo vesicularum, quæ succum unc continent, possum asserere, quod psas summa cum dexteritate inquisierim, & quod quidem invenerim in s apparentiam glandularum, sed postuam fuissent apertæ, nihil aliud ibiem vidi, quam parvos dentes ibidem nclusos, & qui sunt ex numero illoum, quos nominavi dentes expectaionis* (sapientiæ aliàs dictos), *ado ut nihil glandulosi in iis invenerim, ut quod forma, substantia, aut quatate glandulas accedat, quas jam decripsi, &c.*

Ego nullatenus miror, quod scritores isti non repererint glandulas à me nominatas, quando illas quæsiverunt intra vaginas denum, & intra earum fundum: Eo enim nunquam pronunciavi illas (glan-

(glandulas) reperiri interius, quamvis dixerim, illas ſituatas eſſe infra fundum iſtarum vaginarum : in genuina enim Dialecto Hetruſca aliud ſignificat *(nel fondo)* in fundo, aliud *(ſotto 'l fundo)* infra fundum hærere.

Quamobrem quando quæſiverunt ibi, ubi determinavi illas (glandulas) inveniri, facilè illas detexerunt, & ſunt illæ ipſæ, quas deſcribunt, nec aliæ glandulæ ſpectabiles ſeſe produnt in capitibus viperarum. Neque ullatenus poteram ſcribere, (glandulas) eſſe collocatas in fundo vaginarum, cum opinarer, liquorem flavum derivari in ipſas vaginas, poſtquam fluxiſſet per ductus ſalivales; ſaltim videbantur mihi oriri poſſe (vaginæ) ex illis duabus glandulis, à me viſis, aut cum iis connecti, oportebat ergo eas neceſſariò diſſitas eſſe paululum à vaginis, non verò in fundo ipſarum hærere. An verò iſtæ glan-

dula

lulæ hoc fungantur officio atque
ſu, in præſenti de eo nolo unicum
roferre verbum. Ut ut ſit, res eſt
imium levis, ut plura de ea con-
abulemur. Confiteor, Dominat. V.
uod periculoſæ experientiæ circa
iperas me tanto faſtidio confece-
int, tantamque abominationem il-
arum mihi creaverint, ut firmiter
necum ſtatuerim, me nolle poſthac
um illis ullum negotium exercere,
iſi ad id tentandum me moviſſet
eſiderium, quod nuper cogitatio
nenti meæ obtulit, ut explorarem
er experimentum, an Sal volati-
e viperinum, chimica enchiriſi præ-
aratum & acquiſitum, illa præſen-
anea & infallibili virtute ſanan-
li morſus viperinos præditum ſit,
quemadmodum ſcriptores dicti af-
irmant; quandoquidem ejusmodi
genius mihi contigit, ut rebus, quæ
prius mihi experimento non incla-
uerunt, parum fidere ſim ſolitus,
etiamſi eas temerè, tanquam fal-
ſas,

ſas, non ſtatim rejiciam : potiùs
quoniam deſidero ſcire, an ſint ve
ræ, ideò aggredior tentamina pe
experientiam, nec in una ſola, aut i
paucis aliquibus admodum quieſco
ſed cupio plures atque plures vide
re, ſemperque mihimet timeo, ſem
perque vereor, ne aberrem, uti ſæp
mihi contigit, quando uni ſoli præ
cipitanter factæ Experientiæ fider
volui. Et ut veritatem proferam
menſe Juniô parum abſuit, quir
egomet mihi impoſuiſſem in proba-
tione experimenti, quod modò Do-
minat. V. referam, poſteà finem im-
poſiturus tædio, quod fortè hacce
mea Epiſtola moveo.

Cum legiſſem in Libro *novarum*
Experientiarum, quod caput viperæ
comeſtum ab animali ab alia vipera
vulnerato, certiſſimè illud ſanaret,
& vitam ei ſervaret; atque videre-
tur mihi res utilis, grata & mira-
bilis, deſideravi ejus facere tenta-
men, ut poſſem idem conſtanter
affir-

irmare, non obſtante, quod lem egregii viri feciſſent duo ex-rimenta.

Pag. 105. *Conſtitutum erat eodem mpore, ut veritatem probaremus, ım vipera comeſta ab animali, quod a priùs momorderat, ſanaret illum orſum: unde curavimus torrere ali-ıantulum caput viperæ, cui adhuc ad-erebat circumferentia ad latum digi-m colli adhuc recenter à corpore ſe-ırati, deinceps curavimus mordere ibus vicibus canem in aurem per vi-eram benè irritatam, adeò ut ſanguis l omnes tres puncturas efflueret: ipſi itiô projecimus caput & collum, quæ ant toſta & adhuc calentia: canis ui erat famelicus, & qui non ſenſerat atim effectus trium horum morſuum, pprehendebat ſtatim caput, cum den-bus conterebat, & deglutiebat: ex-ectavimus inde ſat longum ſpatium, t videremus, an tres illi morſus præva-erent comeſtioni capitis & colli devo-ati; ſed canis liberabatur per aliquem livo-*

livorem, & per parvum tumorem circa regionem commorſam excitatum, quæ tamen omnia ſpatio trium vel quatuor dierum diſparebant.

Curavimus adhuc ut tribus ictibus morderetur alius canis eodem in loco, & omittentes toſtionem capitis viperini, quod ipſum momorderat, caput ipſi projecimus, putantes, quod illud devoraturus eſſet, tanquam qui per pluſculas horas nihil comediſſet: ſed canis adverſabatur nauſeabundus, nec idem attingebat: Hac de cauſa conſilium inivimus, ut caput iſtud in mortario tereretur, & poſtea per vim ipſi intruderetur, quod etiam factum eſt, & punctura ipſi benè fricatæ fuerunt cum ſanguine illius viperæ: eventum expectavimus, qui fuit talis, quod crudum hoc caput & contritum adjumento ſimul ſanguinis viperini (ſi cui ita viſum ſit) morſui applicatum eosdem effectus produxerit, quales præcedens, quod leviter erat toſtum, ſiquidem canis per eadem ſaltem incommoda, uti præ-

acedenti factum, liberabatur, & ostea integræ sanitati restituebatur, videretur nunquam demorsus fuisse. i hæc duo experimenta à nobis tentafuissent, antequam Nobilis ille Exrus esset à vipera commorsus, minori urâ & labore ipsius saluti prospicere otuissemus.

Et paulò ante scripserant : *Proavimus, quod ubi curavimus morere circa regionem aurium magis denm per viperam valdè irritatam fem juvenem sed macram, quæ comebat ova, uterum & intestina vipee, morsus quasi erat nullæ efficaciæ, apparebat saltem parvus tumor, & arvus livor ea in parte, ubi morsus at factus.*

Et pag. 138. *Est res certissima, quod aput viperæ tostum & deglutitum orsum penitus sanet : partes quædam orporis,* Cor & Epar *ejusdem sunt ficaciæ; ratio & experientia confirmaunt experimentum, unde in periculosa ccasione ad hanc Medicinam confuiendum.*

Et

Et pag. 140. *Putamus ſolum, quod Epar deglutitum vires habeat, ut poſſit ſanare morſum viperæ, eâ ratione, ut cor, caro, & aliæ partes, de quibus ſermonem inſtituimus, & quod poſſit multum accelerare partum fœminarum, eo modo, quo Epata Anguillarum.*

Accinxi ergo me ad operam, imitando eosdem viros, & poſtquam comedendum dediſſem caput viperæ ſemicoctum cani, curavi eum illicò vulnerari in auricula dextra ab alia vipera, verùm canis non mortuus eſt, nec videbatur aliud malum pati, quàm quod ſtaret attonitus, hirriens, & triſtis quatuor aut quinque horarum ſpatio. Repetii conſultò idem Experimentum in alio cane, qui cum coactus deglutiviſſet caput viperæ crudum, & in mortario contritum, non dedit indicium magni veneni, habuitque pauciſſimum & quaſi nullum incommodum. Proinde conſtituebam nunc numerare hoc experimentum inter res com-

comprobatas & veras, quando natum mihi dubium me compulit, ut curarem duorum aliorum catellorum admorderi auriculas, qui etiamsi non devoraſſent antidotum, caput ſcilicet viperinum, nihilominus mori noluerunt. Eapropter auctâ apud me ſuſpicione afferri jubeo caput viperæ crudum, & dextrè infarcio gulæ junioris galli; eidem curavi admorderi ſiniſtram coxam à vipera, ſubitoque concidit in terram, & mortuus eſt ſpatio paulo majore unius octavæ partis horæ. Hinc magis increvit ſuſpicio, atque circa decimam matutinam dedi caponi devoranda duo capita viperina cruda, & poſtea circa duodecimam curavi, ut deglutiret duo alia, & ſine interpoſita mora temporis curavi, ut à vipera ſemel tantum admorderetur coxa, & capo mortuus eſt extemplo, non inveniens remedium conva-

leſcendi ex alexipharmaco illorum quatuor capitum : Sequenti die præparavi duobus catellis juſculum ſapidum ex capitibus viperarum leviter elixis , ſed noluerunt devorare, faciebatque multum negotii violenta ejus infuſio. Paulò poſt canis minor mordebatur in coxa propè inguina , ac major in lingua , & uterque moriebatur. Pari ratione moriebantur octo pulli gallinacei, duo feles catuli, duo lepuſculi, & ſex turtures etiam vulnerati à viperis, & non ſolum medicati harum capitibus tam crudis, quam coctis, ſed etiam lavatis vulneribus ſanguine viperino. Recordor etiam , ſex illos turteres non fuiſſe demorſos à viperis vivis, ſed à capitibus viperarum demortuarum, & quidem ante duos dies mortuarum. Inſuper perſtiti per tres dies continuos infarciendo ſimiliter duabus columbis carnem viperinam,

rinam, nec alium potum ipsis dedi, quam jusculum illarum carnium, & tamen non potuerunt evadere mortem, postquam essent à vipera vulneratæ. Hinc fit ut facilè inducar ut credam, quasi in Hetruria carnes viperinæ non ferant auxilium, nec Medicam præservationem, ad minimum saltem notabilem, in animalibus demorsis à viperis. Itaque appello ad doctrinam, experientiam & autoritatem llorum nobilissimorum ingeniorum, quibus lubentissimè submitto has & omnes alias meas meditationes, & cum quibus nunquam velim controversias agere. Etenim vererer, ne accideret illud, quod Marcus Tullius de Catone dicere solebat, scilicet, quod non minus fastidiosum esset respondere autoritati Catonis, quam ejus fortissimis argumentis. Quod restat, precor impensius Dominat. V. ut nolint re-

ſpuere inconcinnitatem harum litterarum, exinde enim cognoſcent, quod hæc ſcripſerim magis occupatus, quàm otioſus; ſed ſolummodo æſtiment puritatem veritatis, quam ſine omni affectu profiteri conſtitui.

FRAN-

FRANCISCI REDI,

Nobilis Aretini,

OBSERVATIONES,

Circa illas

GUTTULAS & FILA

ex vitro

Quæ, rupta in quacunque ſui parte, penitus atque penitus comminuuntur.

Ex Ms. Italico Latinitate donatæ.

FRANCISCI REDI,

Nobilis Aretini,

OBSERVATIONES.

I.

OBſervavi omne genus vitri aut cryſtalli, ex quacunque conſtet maſſa aut colore, ſive albo, ſive rubro, ſive cœruleo, ſive flavo &c. aptum eſſe ad confectionem illarum *Guttularum* aut *Filorum*.

II. Sufficere pro confectione illorum, ut *vitrum cum dexteritate* projiciatur in aquam: nec referre, aqua iſta frigida ſit aut tepida: etiamſi appareat, quod aqua exiſtente tepi-

da Guttulæ fiant meliores & facilio-ri negotio.

III. Instillari jussi vitrum *in vinum* rubrum, album, in oleum, in acetum, in omphacium, in aquam salsam, in aquam arena turbidam, in aquam admodum sacchara-tam, in aquam sale nitro alumine, & vitriolo imprægnatam, & guttulæ ac fila belle ceciderunt, quemadmodum in aqua pura, & comminutæ sunt eadem ratione: quantumvis minima quædam differentia in particulis comminutis sit, cum videantur mihi guttulæ in aqua factæ comminui in minutias subtiliores, quàm illæ guttulæ factæ in aliquo modo enumeratorum liquorum.

IV. Quando conficiuntur guttulæ in aqua & prædictis liquoribus non toties, quoties projicitur vitrum fusum, illæ omnes suam perfectionem assequuntur, quoniam quandoque rumpuntur, & sæpius sponte in

mi-

minutias abeunt in ipſo liquore, antequam inde extrahantur. *Quædam* diſſiliunt pariter eo momento in minutias, quo extrahuntur è liquore: *Quædam* rumpuntur paulò poſt, quàm ſunt extractæ: *Aliæ* perſeverant aliquot horas, aut aliquot dies: *Aliæ* in menſes durant: Et memini equidem, è nonnullis Hamburgi confectis, mihique à *Sereniſſimo Mogno Duce* donatis, unam inopinato diſſiliiſſe.

V. Curavi fieri guttulas aut cucurbitulas diverſæ magnitudinis & craſſitiei in aqua pura; ita ut quædam maximarum accederent pondere 18. ad 19. denarios. Tam magnæ, quàm parvæ eodem pollent effectu, niſi quod major exoritur violentia & rumor, dum magnæ, quam dum parvæ, rumpuntur.

VI. Tam magnis guttulis, quàm parvis curavi fieri caudulas diverſæ longitudinis; & quævis guttula comminuebatur, cum frangeretur

in extremitate caudulæ, etiamlibet longiſſimæ; dummodo caudula iſta non ſupra modum ſubtilis eſſet, verùm ad minimum tam craſſa; & magis quàm filum, quo literæ obſignantur. Quædam illarum guttularum habens caudulam 26. digitos transverſos longam, ſe comminuebat ruptâ caudâ, ad vigeſimum ſecundum digitum: Alia ſe comminuebat ad decimum octavum digitum, & alia ad decimum ſextum, alia ad decimum quintum.

VII. Cauda harum guttularum, aut lacrumarum, aut cucurbitarum, uti dicuntur, haud vacua eſt, uti quidam autores crediderunt & ſcripſerunt, ſed eſt ſolida & plena, quemadmodum totum reliquum.

VIII. Juſſi vitrum fuſum projicere *in ceram flavam* liquatam ad ignem, & Guttulæ in ea optimè ceciderunt, & majore facilitate, quàm in ullo alio liquore. Sanè quidem verum eſt, haſce *guttulas*, quando fran-

franguntur, diffindi in particulas majores, nec acquirere tam subtilem diminutionem, qualem faciunt aliæ Guttulæ confectæ in aliis antè recensitis liquoribus : *Fila* quoque confecta in prædicta cera non diffringi in adeo subtiles minutias, quàm alia confecta in aliis memoratis liquoribus, sed in particulas satis crassas, & quæ ferè comminuendo se longitudinem æquant transversi digiti. Et sanè inter ista fila & inter alia intercedit maxima differentia, & multò major illâ, quæ intercedit inter guttulas confectas in cera, & alias confectas in aquis.

IX. Tentavi guttulas conficere *in liquata cera* impura & nigra, & pariter in hac idem successit, quod in cera flava ac virgine.

X. In cera guttulæ possunt confici crassissimæ, & à me quædam illarum factæ sunt, quarum una pendebat quatuor uncias.

XI. Tentavi conficere *guttulas*

in melle ad ignem liquefacto, ſed non benè ceciderunt, nam ex ducentis vix una confecta eſt; verùm ut conficiebantur, ut rumpebantur ſponte, digitis prehenſæ in collo comminuerunt ſe eodem modo, ſicut illæ factæ in cera, idemque contingit etiam *filis*.

XII. In confectione guttularum in cera, unam contigit eſſe natam, quæ in ſuperficie medii ſui corporis habebat foramen tam largum, ut intraret granulum milii: hocque foramen penetrabat interius in magnam cavitatem, quæ recepiſſet 70. grana milii. In tota hac guttula non videbantur plures, quàm tres parviſſimæ bullæ; Diffregi ejus caudam ſive collum, & illico tota comminuebatur.

XIII. Juſſi aliquid vitri fuſi & candentis ex catino vitrario extrahere, ac ſupra marmore curavi ex eo formari parvas placentulas rotundas, benè unitas & ſubactas, ac poſtea

postea subito curavi projici in ceram liquefactam, & nascebantur sine magnis bullis, & cum paucissimis illorum punctulorum, quæ communiter videntur in vitris.

XIV. Miscui cum aqua gypsum plastarum, & inclusi ei guttulam, prominere sinens caudulam. Postquam gypsum induratum, consolidatum & exsiccatum est, confregi caudam: hinc abraso gypso, ubi crassissimum erat circa corpus guttulæ, inveni ipsam totam in minutiis, citra tamen figuræ destructionem.

XV. Iterando jam dictum experimentum, accidit semel ut gypso non benè consolidato ac firmo, guttula rumpendo vim basin versus faceret, & in ea parte laceraret gypsum, ac si vis rupturæ originem caperet à principio caudæ, iretque semper impellendo versus basin aut fundum guttulæ.

XVI. *Immersi in plumbum* liqua-

tum & ſubtepidum aliquot guttulas, & poſtea conſolidato plumbo, confregi caudulas, quæ prominebant extra plumbum: hinc ſeparans id à guttulis, ipſas inveni comminutas, ſed absque deſtructione figuræ. Itaque verum eſt binis vicibus accidiſſe, ut invenirentur integræ, ſed id fortaſſe fuit effectus plumbi, non ſufficienter tepefacti, quando illas immerſi.

XVII Diffregi fila & guttularum caudas in iis locis, ubi nullæ erant bullæ, aut certè haud viſibiles oculo, ſemperque effectus comminutionis conſecutus eſt.

XVIII. Fila obſervavi, quod quo ſunt magis craſſa, eò facilius confracta in minutias per totam ſuam longitudinem abeunt.

XIX. Quando fila ſunt ſubtilia aut capillaria, manu confracta diminuuntur ſolum per longitudinem ad duos vel tres digitos transverſos, remanente reliqua ſua longitudine integra.

XX. Cum

XX. Cum cote verſatili infini-
is vicibus attrivi fundum ſive baſin
uttularum, & ſub manibus dum ſic
erſarentur, & attererentur, ob-
ervavi me deveniſſe ad loca, ubi
nultæ exſtabant bullæ, citra quam
liminuerentur guttulæ. Ea propter
portet dicere, quod quando non-
unquam deveni ad quandam è ma-
ximis bullis, *guttula* eſt diminuta, ve-
rùm non diminuta eſt eo momento,
quo comparuit foramen bullæ, ſed
quando bulla iſta major quaſi finem
attritionis conſecuta eſt. Itaque hæc
res accuratiore & prolixiore conſi-
deratione opus habet, quandoqui-
dem multis vicibus non vera evadit.

XXI. Attrivi aliquando ſuper quodam lapide fundum ſeu baſin guttularum: aliquot vicibus diminutæ ſunt; uti ſupra num. xx. & aliàs ſucceſſit attritio totius guttulæ usque ad caudam.

XXII. Verſando guttulam valdè violenter ſupra columnam è lapi-

de

de ſabuloſo, incaluit guttula adeò intensè, ut hominis manum attingendo cum ea, illum combuſſerit tantoperè, ut evidentia ſigna aduſtionis manus impreſſa reliquerit. Abrumpens poſtea caudulam iſtius guttulæ, in minutias abivit, tanquam non experta fuiſſet excedentem impreſſionem caloris, qui fortè non æqualiter per totum vitri corpus ſe inſinuaverat, ſed majorem vim nacta erat in illa parte ſuperficiei, quæ, inter circumrotandum, lapidem attigerat.

XXIII. In iisdem circumrotationibus & perfrictionibus (ſuper cote verſatili) obſervavi, quod dum Guttulæ attererentur, vitrum ipſarum iterum iterumque diſſiliret à fundo, & ſquamulæ vitreæ abſcederent, permanente politâ & ſplendidâ illâ parte ejusdem fundi, à quo evellebantur, & reſaliebant illæ ſquamulæ.

XXIV. Cum filo ex Orichalco, in arcum adaptato, & cum Smiride, tentavi

entavi diſſecare guttulas per me-
lium ſui ventris, ſed vix filum per-
neavit medium ventris, cum guttu-
æ ſunt diminutæ.

XXV. Tentans reſecare caudas guttularum aut fila, in pyxidem illa recondendi gratiâ, facillimè ſeca-it ad fornacem cum vitro fuſo ſine periculo ut comminuantur, aut ad-moveantur candelæ, & in illa par-te, quam flamma tetigit, ſecare icebit.

XXVI. Guttulæ aut fila per horæ quadrantem in fornacis camera fri-idaria (De Koel-oven) in loco ubi non poſſunt candefieri recondita, mnimodè perdunt effectum ac vim e comminuendi, & redeunt in ſta-um cryſtalli aut vitri communis.

XXVII. Idem accidit, ſi guttulæ ut fila tantillum temporis ſupra arbones ignitos detineantur.

XXVIII. Quin etiam idem con-ingit guttulis ſuper flamma cande-e aut lampadis detentis.

XXIX. Non

XXIX. Non ita res procedit, si guttulæ aut fila forti ebullitione coquantur octo aut decem horis continuis in aqua, ita ut semper maneant operta aqua ebulliente; propterea non perdunt facultatem se comminuendi ex omni minima fractura caudæ.

XXX. Tentavi illa coquere in lixivio forti, in aqua alumine impraegnata, in decoctionibus variarum herbarum, & idem evenit, quod in coctura in aqua simplice.

XXXI. In fundum vasis ænei immisi bonam quantitatem cinerum cribratorum, & sepelivi in illis guttulas aliquot, tandem implevi vas aquâ, & posito eo diutius ad coquendum à latere vasis, tandem extraxi guttulas, quæ neutiquam perdiderunt facultatem se comminuendi: eam verò perdunt sanè, si sepeliantur in cinere sicco & abundanter carbonibus operto.

XXXII. Sæpiùs tribus horis con-

ontinuis aliquot guttulas coxi in
nelle, ſed non ſunt alteratæ, nec
erdiderunt facultatem ſe commi-
uendi.

XXXIII. Implevi vasculum ſpi-
ітu vini (rectificato,) in quem ſpi-
tum immiſi cucurbitulam, ita, ut
ars caudæ aut petioli extra ſpiri-
ım promineret; hoc facto ſubſtru-
i ignem ſpiritui vini, & ſivi fla-
rare per tertiam horæ: Dehinc il-
exſtincto cucurbitulam extraxi &
eprehendi totam illam partem cau-
ılæ aut petioli, quæ prominuerat
ĸtra ſpiritum vini, eſſe alteratam,
frangebatur, quemadmodum vi-
um commune: reliquum verò cu-
ırbitulæ, quod delituerat in ſpiri-
ı vini, conſervaverat facultatem ſe
omminuendi.

XXXIV. Fila vitrea aut Cryſtal-
na ſubtiliora, cocta aut frixa diu-
us in oleo olivarum, omnimodè
alterarunt; ſed non pariter fila
aſſiora, qualia bonam partem
ſuæ

ſuas temperaturas conſervant.

XXXV. Guttulæ frixæ in ole
ſpatiô duarum aut trium horarum
ita ut ſint admodum opertæ oleô
multa mirabilia exhibent : nar
quandoque poſtquam ebulliviſſen
dimidiam horam aut paulò amplius
ipſæ ſponte ſuâ ruperunt infr
oleum. Quæ non rumpuntur, &
ſe ſervant ſolidas, alterant ſe tota
liter in extremitate ſubtiliore cau
dulæ, ſed in reliqua cauda & i
corpore guttulæ aliquam partem fa
cultatis comminuendi ſe ſibi ſer
vant. Dixi aliquam partem, quo
niam volenti ut una dictarum gut
tularum redigeretur in pulverem
opus eſt illam frangere in tribus au
quatuor locis, ſic diminutio nor
procedit ultra longitudinem uniu
digiti transverſi, ibique acquieſcit
remanente reliquo vitri integro &
ſano.

XXXVI. Frigendo guttulas in
oleo, fortuitò accidit, ut oleum
ignem

gnem conciperet : hoc casu facto, deprehendi aliquoties guttulas disruptas : aliquoties inveni illas integras, & amisisse quodammodo naturam suam : & aliquot aliis vicibus inveni, quod omnimode perdiderint eam, & discesserint in naturam crystalli aut vitri vulgaris.

XXXVII. Observavi, quod, quando guttulæ coquuntur in aqua aut alio simili liquore, refrigerantur illico, atque sunt extractæ ex liquore illo fervente, sed coctæ in melle & in oleo, diutius conservant calorem.

XXXVIII. Duabus guttulis flammâ rescidi caudulas, easque deinde duabus anatibus domesticis deglutiendas præbui, ut experirer effectum, quem productura essent, si fortè disrumperentur in illarum ventriculis. Elapsis duodecim diebus jussi jugulare unam ex illis anatibus, atque inveni guttulam in-

integram, ſolummodo claritate orbatam. Ob id duodecim alios dies abſtinui à jugulatione ſecundæ anatis, in cujus ventriculo reperi utique guttulam integram eodem modo, atque inveneram illam in ventriculo primæ. Cumque curioſitate inducerer probandi num duo iſta vitra perdidiſſent facultatem comminuendi ſe, deprehendi experientia, quod eam ſervaverant: propterea cum eas confregiſſem forcipe illicò in minutias abierunt.

XXXIX. Deglutiendam præbui aliam guttulam caponi, elapſoque termino quadraginta dierum, jugulari eum juſſi, reperique vitrum integrum, quod violenter ruptum cum forcipe totum redactum eſt in pulverem, quemadmodum in pulverem abibat alia quædam guttula, quæ 80. dies commorata erat in ventriculo alius caponis.

XL. Ponderavi duas guttulas, pon-

onderatasque immiſi in gulam
uorum caponum. Deinde poſt tri-
inta dies cùm utrumque jugulaſ-
em, vidi guttulas incolumes, &
urſum ponderando illas cognovi
nius ponderi duo cum dimidio gra-
a deceſſiſſe, atque alteram tribus
ranis imminutam eſſe. Simile ex-
erimentum feci & repetii multis
icibus, ſemperque rediit defectus
onderis ad duo cum dimidio gra-
a, usque ad tria vel paulò plus:
iligentem adhibui operam, ut gut-
ulæ eſſent quaſi omnes ejusdem
onderis, antequam à caponibus de-
lutirentur.

XLI. Liquatam in igne unam di-
tarum guttularum, quæ pondera-
at octavam Unciæ partem, deglu-
iendam dedi caponi. Poſt quatuor
ies caponem jugulari juſſi, & li-
rando denuo guttulam, perſpexi,
uod ipſi deceſſerant quatuor gra-
a. Quare eandem denuo immiſi
n guttur alius caponis, & jugula-
to

to eo poſt ſex dies, guttulæ deceſſe-
rant novem grana. Exinde juxta
magnam partem, ſi non de toto
poteſt argumentari, quantò durius
ſit vitrum guttularum liquatarum,
quàm illud non liquatarum.

FINIS.

DE AVE DIOMEDEA DISSERTATIO,

Cum Verâ ejus effigie æri incisa,

ex Muséo

D. FRIDERICI LACHMUND HILDESHEIM.

Ad Cl. Virum,

Dn. D. JOHAN. DANIELEM MAJOREM,

In Acad. Kilon. Anatom. & Botan. Prof. P. & Ordin.

Rever. & Seren. Episc. Lubec. Archiatrum, nec non Collegii naturæ Curiosorum Adjunctum.

AMSTELODAMI,

Apud ANDREAM FRISIUM, 1674.

B. L. S.

Q Vum ante biennium Avis hæc peregrina, quæ DIOMEDEA *nominatur, ad me missa esset, diligenter equidem Autores, à quibus mentio facta esset de illa, evolvi; Inveni autem, præter admirandam metamorphosin, ab Augustino pro verò quasi habitam, à Bocatio autem rectiùs explicatam, quòd omnes, excepto Aldrovando, de figura & specie incerti sint &*

dissentiant. Et licèt Aldrovandus pro ut ex Ornithologi literis ipse cognoverat, eam satìs rectè describat, tamen effigies minùs rectè est delineata. Nolim autem, L. B. te mirari, vel mihi vitio dare, quòd in hac Dissertatione Variorum Autorum testimonia de hac ave de verbo ad verbum adduxerim & exscripserim. Sic enim habeto; factum illud esse, ut eò meliùs eorum dissensus de hac ave rara Orbi literato & viris naturæ curiosis innotescat. Feci illud exemplo

non

non paucorum virorum doctorum, qui ſimilia ita excerpſerunt. Vnum è multis memoro, Virum è ſcriptis notiſsimum & celeberrimum, Caſparum Schottum, qui Phyſicam ſuam curioſam totam ex aliis deſcribere non dubitavit. Interdum quidem & ſuum judicium addit, quod tamen de hac ave incertum eſt, & errore non vacat.

Magnopere igitur abs Te peto, L. B. ut conatum hunc meum mihi laudi potiùs, quàm vitio ducas, méque

hac ratione ad alia (utpotè de lapide Judaico, *de quo jam tractatum meditor) edenda inflammes, atque tam diu effigie, hactenus à nemine rectè delineatâ, sis contentus, donec illi, quibus optabilior se offert occasio, fabulas in verum convertant. Vale & fave* L.B.

CLA-

CLARISSIMO VIRO,

D. JOHANNI DANIELI MAJORI,

S. P. D.

FRIDERICUS LACHMUND.

SAtìs mirari nequeo, quòd in Variis Tuis, iisque pereruditis scriptis aliquoties fiat mentio Rariorum meorum, tam Artificialium, quàm Naturalium, à me partim in itinere collectorum, partim in patria repertorum, partim verò ab amicis communicatorum; sed quoniam nondum ad eam quantitatem pervenêre, nec tanti æstimanda sunt, ut mereantur Tuis inseri, non possum aliter existimare, quàm

quòd fuerit humana quædam & amica adhortatio, quâ animum meum magìs magisque ad hoc studium *jucundum & utile* inducere & invitare voluisti.

Fateor equidem, quòd hoc instinctu factum fuerit, nec infelici progressu. Quemadmodum enim ipsemet Muséum meum, quantum fieri potuit, propriis sumptibus, in tam exiguo temporis spatio selectioribus rebus ex tribus regnis illustravi, in qua re curiosi quidam amici mihi deesse non voluerunt; sic à Te, Vir Clarissime, ex regno minerali mihi transmissa sunt nonnulla, inter quæ species quædam est lapidis Judaici, suo tempore *Tractatui meo de lapide Iudaico* cum effigie inserenda.

Mineralia etiam haud pauca ad me misit D. Dr. *Augustus Schefferus*, *Hal-*

Hallensis, jam apud Magdeburgenses Medicus, ex quibus notatu dignissimus est lapis, figurâ aëtiti similis, colore fulvus, cujus materia est arenosa, loco lapidis vel terræ, in se continens arenam candidam naturâ in pulverem redactam.

Ludum verò *Helmontii*, Terram Iken, ovum aliàs philosophicum dictum, nec non corollam precariam de sale Cardonensi ex Hispania, nuper accepi à D. Dr. *Martino Fogelio*, apud Hamburgenses Practico celeberrimo.

Adhuc alia mineralia habeo ex donatione D. Dr. *Andreæ Behrens*, Medici & Senatoris Reipubl. nostræ Hildesheimensis, qui præter hæc me donavit nummis duobus æneis, quorum alter est *Vitellii*, alter *Gordiani*. Ex his primus propterea rarus & notatu dignus

eſt, quòd illo confirmantur verba illa *Suetonii: Vitellius Germanici cognomen recepit, Auguſti diſtulit, Cæſaris in perpetuum recuſavit*; meus tamen nummus exhibet *Titulum Auguſti*, & ideo rarior eſt. De hoc vid. Cl. *Spanhemius* in aureo lib. de præſt. & uſu Nummism., qui propter raritatem pag.m.851, nummi effigiem addit, à quo meus nummus tamen differt, quòd illius inſcriptio ab altera parte eſt: PAX GER ROMA, mei verò: HONOS ET VIRTVS.

Celeberrimus D. Dr. *Theodorus Conerdingius*, qui inter inferioris Saxoniæ Medicos facilè primas tenet, & Sereniſſ. Principis ac Dn., Dn. Georg. Guilielmi, Brunſv. & Luneb. Ducis, Archiater eſt, è Celſiſſimi Principis Vivario, quod *Cellis* eſt, & quidem ipſius Ducis

cis concessu, præterlapso anno ad me misit *Phasianum versicolorem*. Versicolorem dico, ad differentiam *Phasianorum candidorum*, qui ibidem etiam quotidie possunt videri; de quibus maximopere miror, quòd nemo Ornithologorum hactenus, quod sciam, eorum faciat mentionem.

Ex Vegetabilibus, Animalibus, & Mineralibus simul quædam satìs curiosa aliquoties accepi à Pharmacopœo nostro, D. *Adolpho Windhorn*, qui hæc ex Batavia attulit.

Quam *jucunditatem* autem hoc studium habeat, monstrant Muséa, Galleriæ, Pinacothecæ, Dactyliothecæ, Bibliothecæ, & alia rariora Regum, Principum, & privatorum hominum, quorum catalogus reperitur in Tractatu Tuo Germanico sub titulo: See-

fart nach der Neuen welt ohne schiffe und segel.: cui meritò addi debet Bibliotheca Augusta Sereniss. Principis ac Dn., Dn. *Rudolphi Augusti*, Ducis Brunsv. & Luneburg., à Sereniss. Patre *Augusto*, gloriosissimæ memoriæ, incepta, & in tantam multitudinem redacta, ut anno 1661 fuerit numerus omnium Voluminum 28415, & summa librorum separatorum 116351, utì testatur Cl. D. *Conringius* in Epistola de Bibliotheca Augusta; nec non Sereniss. Fratris, D. ANTON. ULRICI Gaza, in qua inter alia, quum præterito anno, Sereniss. Principis permissu, illam perlustrarem, summopere mihi placebat, Imperatoris LOTHARII pomum imper. (Reichs apfel:) ex ferro, nî fallor, in Cœnobio Regio Lothariensi, Germ. Kö-

nigs

nigs Luther / in ſepulchro ejus repertum, item brachium artificioſum ex argento, etiam poſt cineres Celeberrimi Herois, Sereniſſ. Principis ac D. Domini CHRISTIANI p.m., Duc. Brunſv. & Luneb., qui in acie brachium perdidit, unde ſuprà nominato argenteo brachio uſus eſt. Ipſius adverſarii & hoſtes tum temporis hujus infortunii duplicem cauſam fuiſſe, judicârunt; alteram, quòd cudi juſſiſſet imperiales, & florenos aureos, quorum alteri parti impreſſa fuerunt hæc verba: CHRISTIAN HERZ. ZU BRAUNSCHW. u. LUNEB. in medio verò GOTTES FREUNDT DER PFAFFEN (in florenis PAFFEN:) FEINDT; alteri parti brachium armatum cum gladio, inſcriptio verò TOUT AVEC DIEU 1622.

alteram, quòd vexillum habuiſſet, quod vocant Leib ſtandarde/ ex ſerico candido factum, in quo ſequentes aureæ figuræ & literæ acu pictæ, nempe, corona Pontificis, pileus Cardinalis, mitra Epiſcopi, & alia &c. infrà verò hæ literæ majuſculæ: EXTIRPANTOR! Vexillum hoc Romam adductum, & in Eccleſia, *Maria de la victoria* nominata, ſuprà portam appenſum, quod ipſemet Anno 1660 vidi. De morbo & morte hujus Herois etiam multa falſò ſunt dicta, propter maculas circa umbilicum repertas, quas tamen ex putredine & vermibus exortas, inde ſuſpicor, quòd ſtatim in initio morbi excreverit partem lumbrici lati 3 & $\frac{1}{8}$ uln. longi, quam partem chartæ affixam teneo ex donatione Cognati mei, D. Julii Dör-

Dörren, Icti & Advocati Brunov. Viri (Excellent. D.Dr. Joh. Dörren, in Civitate & Ducatu Brunſvic. Medici olim celeberrimi, filii: poſt mortem verò altera pars quinque circiter ulnas longa in inteſtinis reperta, & à D. Dr. Samuele Satlero ſervata eſt. Sed hæc obiter: item unicornu, quod omnia, quæ hactenus videre licuit, pulchritudine & magnitudine ſuperat; nec non caput capreoli naturâ geminum, in Hercynia ſylva repertum: in his enim quaſi in Theatro poſſunt perluſtrari tum artificioſa, tum præcipua naturæ miracula, quæ aliàs magnis ſumptibus & periculoſis peregrinationibus, non niſi in quatuor mundi plagis poſſent reperiri.

Præterea horum beneficio cum magna *utilitate*, multa obſcura,

du-

dubia, monſtroſa, fabuloſa, quæ aliàs aut pro veris, aut fabulis habita ſunt, nobis ſolvuntur, explicantur & notiora & certiora fiunt.

Ex artificioſis exempli loco nobis eſt aurum & argentum chemicum. De hac arte quot dubia & controverſiæ extiterint, ſatìs notum eſt, unde à plurimis pro ἀδυνάτοις ſunt habita, quæ de illa traduntur. Sed dubium hoc aliquo modo ſolvunt nummi quidam aurei & argentei; Ex illorum genere eſt *ducatus* quidam *Regis Sueciæ Guſtavi Adolphi*, Herois incomparabilis, quem allegat *Borrichius* de ortu & progreſſu Chemiæ pag. 141. it. Ephemerides Collegii naturæ curioſ. ann. 1. obſervat. 17. cum fig. æri inciſa; ex horum verò genere eſt *Imperialis* Reverendiſſ. & Sereniſſ.

Prin-

Principis, D. *Maximiliani Henrici*, Electoris Coloniensis, Episc. Hildes. & Leod. &c. in cujus una parte cusa sunt insignia, in altera verò Electoris effigies, supra caput verò signa ♀ & ☿ qui ambo apud me sunt.

Naturæ verò miracula quod attinet, quis non obstupescat, si aspiciat Naturam artem tam in mineralibus, quàm Vegetabilibus, ita operantem, ut etiam celebres pictores & sculptores illis cedant.

Mineralia arte naturæ picta & sculpta permultis in locis in Muséis reperiuntur, & multa exempla exhibet *Kircherus* in Mundo subterran. & nuper editæ *Ephemerides naturæ curios.* in quibus *observat.* 113 *minera ferri* exhibentur, *cum imagine B. Virg. Mariæ & filioli JESU*, nec non *patera ex achate*, *cui*

cui nomen Christi à natura est inscriptum; ambo ex Gazophylacio *Invictissimi nostri Imperatoris*, quem DEUS contra hostium insultus, unà cum S. Romano Imperio, perdiu conservet!

Vegetabilia verò rariùs occurrunt; attamen exempla cum iconibus habent etiam *Ephemerides*, ubi *observat.* 48 describitur rapa, quæ repræsentat fœminam nudam sedentem, manibus & pedibus flexis. *observat.* 101 crucifixus è radice crambes enatus. *observat.* 116 radix exhibens crucifixum cum duabus parvis imaginibus. His non incongruè addi potest asserculus politus ex radice juglandis, quo me donavit D. *Joachimus Lüdeman*, civis & mercator apud nos primarius, qui vario naturæ penicillo, non aliter, ac marmor Florentinum, præter cæte-

cætera eleganter exhibet mulierem togatam.

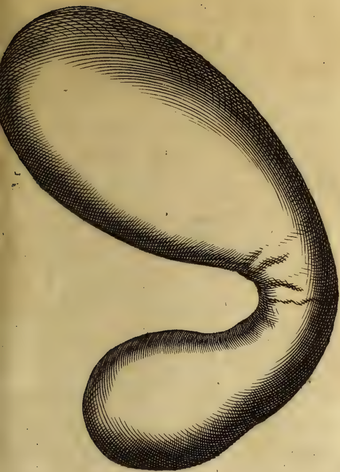
In regno verò Animali heu quot dubia & fabulosa olim extiterunt! quemadmodum *Unicornua*, quæ passim in Thesauris servantur, tam diu pro terrestribus habita, donec *Olaus Wormius*, magnum Academiæ Hafniensis in Dania decus, ipsum cranium, cum unico cornu, vel rectiùs, dente, vidit, quod tamen non erat ab animali quadrupede & terrestri, sed aquatili, & quidem à Ceto, septentrionalibus *Narhual* dicto, cujusmodi integrum quoddam Anno 1670 naves Groenlandicæ Hamburgum secum adduxerunt, unde etiam hodie hi dentes vocantur unicornua Groenlandica.

De *Basilisco* multa etiam dicuntur, sed omnes, quos hactenus vidi,

vidi, fuerunt ex *Rajis parvis* confecti, qualis etiam apud me eſt, aſpectu horridus. Ex Raja etiam fuit ille, quem ante biennium quidam Brunovici & in aliis locis, ſui quæſtûs cauſa, pro verò *Baſiliſco* ex Africa allato, multis ſuppoſuit: Ejuſmodi etiam impoſtor hîc apud nos Hildeſiæ fuit hoc anno 1672 menſe Januario. Fabula etiam eſt, *Baſiliſcum* ex ovo galli gallinacei naſci; verum autem eſt, gallum annoſum ovum edere, qualia tria apud me ſunt, unum minus, alterum verò magnitudine & figurâ ſimile illi, quod deſcribit *Thomas Bartholinus*, Caſparis filius, celeberrimus Anatomicus, & ſingulare ornamentum Academ. Hafnienſis, centur. 1. Hiſtor. 99. tertium verò eſt incurvum, & planè ſimile illi, quòd habet *Haſenrefferus* de

cutis

Fig. A.

utis affectibus pag. m. 414 sub titulo ovum, ex quo Basiliscus excluditur, unde & ego figuram addo, (Fig. A.) Hoc autem ovum anno 1672 in ædibus Ampliss. D.Dr. Herman. Störren/ Cl. *Icti*, fuit repertum, quod fractum solummodo albumine fuerat impletum.

Quis etiam *avem Paradisiacam*, quæ ante hac ἄπȣς credita fuit, pedes habere affirmâsset, nisi jam in multis locis in Muséis prostaret, & ocularis inspectio accederet, qualem etiam vidi *Guelpherbyti* in Muséo Sereniss. Principis ac Dn., Dn. *Antonii Ulrici*, Ducis Brunſ. & Luneb. Distinguunt quidem nonnulli inter has aves, & alias vocant simpliciter *aves paradisiacas*, quas pedes habere dicunt, alias *Regulos*, quas pedibus carere, & loco eorum habere filamen-

ta

ta duo dorſo firmiter annexa quibus inſtar pedum ſeſe arbori bus annectant, vid. *Adam. Olearius* in der Gottorff. Kunſt-Cammer. Diſtinctio autem hæc mihi probari non poteſt, illæ enim aves, quæ pedibus inſtructæ ſunt ſimiliter ut apodes falsò ita creditæ, filamenta habent, quarum avium duas ſpecies aſſervo in Muſéo meo, unam ſatìs grandem & maximè alatam cum filamento uno: (alterum enim filamentum eſt extractum, & licèt pedes non habeat, tamen manifeſtè apparent veſtigia abſciſſorum pedum) altera verò parva & adeò elegans eſt, ut meritò regulis annumerari poſſit, pedes verò ita accuratè abſciſſæ ſunt, ut nulla veſtigia appareant; diligentiùs autem tractata, & pennis accuratiùs diviſis, pars oſſis cruris, inprimis in latere ſiniſtro, reperitur. Sed

Sed venio ad avem DIOME-
EAM. De hac, præter multas
eterum fabulas, tantus error eſt,
t alii putent fuiſſe ſimilem *Fulicæ*,
lii *Cygno*, alii *Ardeæ*, alii *Cico-
iæ*.

De nomine etiam non conve-
it inter Autores; *Servius* Lati-
is vocari dicit *Diomedias*, Græ-
is ἐρωδιὸς. *Juba* apud Plinium vo-
at *catarrhactas*.

Catarrhactes autem *Geſnero* avis
ſt ex genere *Larorum*, ſeu *gavia-
um*; alii *Falconem album* vocant
atarrhactam. *Aldrovandus* Arten-
am hodie vocari, & in inſula S.
Mariæ de Tremiti tantùm inveniri
cribit.

Quoniam autem potiſſimùm
i errores naſcuntur ex interpre-
atione vocis catarrhactæ, lubet
îc inſerere de verbo ad verbum,
quæ habet Doctiſſimus D. *Sam.*
Bo-

Bochartus part. 2. Hierozoic. lib. :
cap. 21. pag. 278. *Et* (καταῤῥάκλη
inquit, *quandoque est Epithetum*
vium prædatricum, quæ cum impe
in prædam ruunt, & quodammodo
præcipites conjiciunt. Ita Sophocle
in Laocoonte *aquilam* καταῤῥάκτη
& in Phineo *Harpyjas* καταῤῥάκτα
appellaverat. Hesychius, καταῤῥάκ
της, ὀχετὸς, ῥύαξ, καὶ ἀετὸ
Σοφοκλῆς Λαοκόωντι, καὶ τὰς Ἁρπύια
ἐν Φινεῖ. Et in *Cassandra Lycophroni*
καταῤῥακτὴρ, quod idem est
accipitris est Epithetum. Verba
sunt versu 168.

Τὸν δ' αὖ τέταρτον αὐθόμαιμον
ὄψεται
Κίρκυ καταῤῥακτῆρος.

Quartum porrò consanguineum videbit accipitris catarrhacteris, seu *catarrhactis. Diomedeas* quoque aves *Juba* vocat *catarrhactas*, ut habetur apud *Plinium* libri decimi

capite

capite quadragesimo quarto; quia in *Aristotelis Mirabilibus* leguntur *Græcis* parcere, sed venientes barbaros *καταῤῥάσσειν*.

Tamen ut *Hebræis* שלך, (salach,) ita *Græcis* *καταῤῥάκτης* avis est certa species, cui peculiare est hoc nomen. *Suidas*, *καταῤῥάκτης, εἶδος ὀρνέου θαλασσίου*: *Catarrhactes, avis marinæ species.* Eustathius in Dionysium, *τὶ ὄρνεον ἀετῶδες καταῤῥάκτης καλεῖται*· *Avis aliqua aquilini generis* catarrhactes *vocatur.* Aristophanes in Avibus, *καὶ ἐρωδιῷ, καὶ καταῤῥάκτῃ, καὶ μελαγκορύφῳ.* *Et ardeæ, & catarrhactæ, & melancorypho.* Et ibi *Scholiastes*, *καταῤῥάκται εἰσὶ παρὰ Καλλιμάχῳ ἀναγεγραμμέναι*· *Catarrhactæ* à Callimacho *describuntur.* Aristoteles *Historiæ* libri 2. cap. 17. *Νῆττα δὲ, καὶ χλὼ, καὶ λάρας, καὶ καταῤῥάκτης, καὶ ὠτὶς τὸν στόμαχον εὐρὺν καὶ πλατὺν*

ὅλον ἔχουσι. *Anas autem, & anser, & larus, & catarrhactes, & otis totum stomachum amplum & latum habent.* Et lib. 9. cap. 12: ὁ δὲ καταῤῥάκτης ζῇ μὲν περὶ θάλατταν. ὅταν δὲ καθῇ ἑαυτὸν εἰς τὸ βαθὺ, μένει χρόνον οὐκ ἐλάττονα, ἢ ὅσον πλέθρον διέλθοι τις. ἔστι δ' ἔλαττον ἱέρακος τὸ ὄρνεον: *Catarrhactes quidem circa mare vivit. Cùm autem in profundum se demisit, manet non minùs temporis, quàm quo jugerum quis transierit. Est autem avis Accipitre minor. Oppianus* in *Ixeuticis* Accipitri Palumbario προσόμοιον *similem* esse scribit. Apud *Eustathium* vocari dicitur *Catarrhactes*, ὡς ἄνωθεν καταῤῥάσσων ἐν τῷ θηρεύειν τὰ ὄρνεα, *tanquam supernè irruens, cùm venatur aves.* Perperàm, cùm Catarrhactes non nisi pisces venetur. Præstat igitur nominis rationem aliunde addiscere. Et commodùm

dùm ſe offerunt *Geſneri Excerpta ex Oppiani Ixeuticis*, quæ quidem hodie non extant. Sed illorum *Græcam paraphraſin* legerat manu exaratam, in qua hæc maximè ad rem: 1. *Catarrhactes ſcopulis & littoribus, & petris, quas* χοιράδας *vocant, ſupra aquam eminentibus, inſidet*, &c. *Et ubi piſces aliquot natantes viderit* (perſpicaciſſimus enim eſt, vel ad fundum usque maris) *altiùs volat, & pennis omnibus contractis, in mare tanquam delapſus, per medium aëris intervallum quovis telo celerior fertur, & ad ulnæ ſpatium immergitur, donec comprehenſum piſcem extraxerit, quem mox evolans palpitantem adhuc devorat.* Quæ *Græcè* ex MSS. ſuo ic citat vir Doctiſſimus *Voſſius* noſter in eximio illo in *Melam* opere paginâ 73. Πρὸς ὕψος ἑαυτὸν αἴρει, καὶ τὰ πτερὰ πάντα συςείλας,

ἐις τὸν πόντον δια πίπ]ων ὄισεται, διατεμὼν τὸν ἀέρα παντὸς ἂν ἔιποις βέλους ὀξύτερον, καὶ καταδύεται μέχρι ὀργυᾶς, ἢ καὶ πλέον, ἔσθ' ὅτε συλλαβὼν τὸν ἰχθὺν ἀνασσᾷ, καὶ ἀνιπ]άμενος ἔπι πάλλοντα κατεσθίει

2. Mors catarrhactis gravior, quàm ulli ambiguæ vitæ avium contingit. Acies enim oculorum ſenio confectis obtuſa, in cauſa eſt, ut in mare ſe præcipites ferri ad piſcium prædam arbitrantes, ſcopulis ac præcipitiis illidantur & pereant. 3. Catarrhactas imaginibus piſcium ſuper tabulas pictis capiunt. Nam, dum impetu in illas, ſeu vivos piſces feruntur, illiſi pereunt. 4. Mas ova, unde marem procreandum conjicit, fœmina unde fœminam, in ſublime ferunt, unguibus comprehenſa. Inde mittunt in pelagus, atque hoc ſubinde

inde repetunt per dies aliquot. Hoc motu concalefactis ovis, pulli excluduntur. 5. Pulli Catarrhactæ, mox ut lucem aſpexerint, nullâ in nidis morâ, parentes volatu ſequi contendunt. A parentibus autem ſuſcepti in mare demittuntur, & rurſus illicò extrahuntur, ut ſic facilius auxilio parentûm hoc genus exercitii ipſis reddatur. Vides, Lector, quàm meritò Hebraicè שלך dicatur, & Græcè *καταῤῥάκτης*. Cùm modò deſcribatur משליך נפשי *ἑαυτὸν καταῤῥάσσων*, *ſeipſum dejiciens*, aut certo conſilio in mare, unde victus illi ſuppetit, aut per errorem, vel in ſcopulos, vel in tabulas pictas, unde illi certa pernicies: modò או בניו משליך ביצין *ova ſua projiciens*, aut *pullos ſuos in mare demittens*, ad quod ultimum fortaſſe *τὸ καταῤῥάσσειν* non

ita pertinet, quia id cum impetu non fit: ſed Hebræum השליך tam ſignificat *leniter demittere*, quàm *cum impetu projicere. De projectione in præceps* uſurpatur *Jonæ* II. *vers* 4. ubi *Propheta* hoc verbo uſus, queritur, ſe *projectum fuiſſe in profundum & in cor maris.* Et 2 Paral. 25. vers. 12. ubi legitur de decem *Idumæorum* millibus וישליכום. *Et projecerunt eos de petræ vertice, & illi omnes crepuérunt.* Proinde Græci reddunt, *καὶ κατεκρήμνιζον αὐτοὺς·* & Hieronymus *præcipitaveruntque eos.* Sed pro *demiſsione* ſumitur cùm de *Jeremia* ſcribitur *Jerem.* XXXVIII. 6. וישליכו אותו אל הבור *Et jecerunt eum in foveam*, id eſt, demiſerunt. Sequitur enim ἐπεξηγητικῶς illum demiſſum eò fuiſſe funibus. Catarrhactes igitur etſi pullos ſuos in mare, fortaſſe etiam ova, non tam projiciat,

ciat, quàm demittat, tamen etiam eo nomine שלך dici potuit. Et hujus historiæ putaverim aliquid *Hebræis* suboluisse, cùm tradunt Auctore Aben Ezrâ שלך avem esse, quæ soleat ילדיו להשליך *pullos suos projicere*. Hæc de Græca versione; quæ quia vera est, reliquas quoque libet ad eam expendere.

Similia ferè habet *Gerard. Joh. Vossius*, Princeps ille omnium Grammaticorum *in lib. de Origine & progessu Idololatriæ lib.* III. *cap.* 82. *pag.* 1174. ubi dicit: *Operæ interim est cognoscere, quid tota de hac re censeat* Cæsar Scaliger *commentario in Aristot. lib.* IX de *histor. Anim.* cap. XVI. *sect.* CLXI. Diomedeas, *inquit, aves fabulosas puto; sunt mendacium Græcorum. At aliter est, si* Diomedeæ *sunt aves, quæ hodie dicuntur* Artenæ, *ut Da-*

lecampio (ad Plin.) annotatum. Sed miror, eum dicere, hasce aves Aristoteli Charadrios vocari. Nusquam enim Aristoteles, quantum meminisse possum, id charadriis tribuit (nempe quæ Plinius habet de hac ave) Adde quòd charadrii variis agant terris ac sint, quæ aliter ἴκτεροι *vocantur. At* Diomedéæ, ut Plinius ait, *uno in loco totius orbis visuntur.* Nempe Insula *contra Apuliæ oram*, in editis, qui nunc *ad manum*, *Plinii codd. (excepta Parmensi) reperio à Juba dici catarrhactas. Nam Aristotel. lib. Audit. mirand. ubi idem refert, eas ait, aves Barbaris in insulam advenientibus* αἰωρουμένους καταῤῥάσσειν αὐτοὺς εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν· *ex alto cum impetu irruere in capita eorum. Facileque assentio Doctissimo D. Salmasio, hoc ipso ex loco à Juba eis esse catarrhactarum vocabulum impositum: etsi alioqui*

sciam,

ſciam, cunctis avibus prædatricibus id nominis competere, atque Ariſtoteli particulatim catarrhactas dici aves alias accipitre minores, ſeque in mare mergentes, ac tanto ſpatio in eo manentes, quanto opus ſit ad jugerum tranſeundum; Eas verò Ariſtotelis catarrhactas ab illis Jubæ catarrhactis eſſe diverſiſſimas, apertius eſt è jam memoratis, quàm ut inſiſtere illi ſit opus.

Vocatur autem *avis Diomedea* à Diomede Tydei ex Deiphyle filio, & Ætoliæ Rege, qui ad Trojam militavit, & multa præclara geſſit, Venerem adjuvantem Æneam percuſſit; at finito bello, propter adulterium uxoris Ægiales cum Cyllabaro, Stheneti filio, redire in patriam noluit, ſed in Apuliam profectus, Adriam condidit: ibi Venus irata ſocios Diomedis in

aves mutavit : vide Homerum Ιλ. ξ.

De hac fabula ſequentia habet *Ariſtoteles* lib. de mirabil. Auſcult. *In Diomedéa inſula* (inquit) *maris Adriatici ferunt templum quoddam & admirandum, & religione ſacrum, ab avibus in circulum obſideri, magnitudine vaſtis, roſtris & prælongis & turgidis; quæ Græcis quidem accedentibus quietem agant; Cæterùm Barbaris, qui accolunt, venientibus ſubvolent, ac pedibus roſtríſque capita eorum lacerent, inflictíſque multis vulneribus interimant. Fabulantur, has quondam ex ſociis Diomedis extitiſſe, circaque eam inſulam facto naufragio, Ducem amiſiſſe, ab Ænea, gentium illarum Rege, dolo necatum.*

Et *Auguſtinus* lib. 18. de civit. Dei cap. 16. *Nam & Diomedem fecerunt Deum, quem pœnâ divini-*

tus

tus irrogatâ perhibent ad ſuos non revertiſſe, ejusque ſocios in volucres fuiſſe converſos, non fabuloſo poëticoque mendacio, ſed hiſtoricâ atteſtatione confirmant, &c. *Quin etiam templum ejus eſſe ajunt in inſula Diomedéa, non longè à monte Gargano, qui eſt in Apulia; & hoc templum circumvolare, atque incolere has alites, tam mirabili obſequio, ut roſtrum aquâ impleant, & aſpergant: & eò ſi Græci venerint, vel Græcorum ſtirpe progeniti, non ſolùm quietas eſſe, verùm & adulari: ſi autem alienigenas viderint, ſubvolare ad capita, tamque gravibus ictibus, ut etiam perimant, vulnerare; nam duris & grandibus roſtris ſatis ad hæc prælia perhibentur armatæ.* Idem *Auguſtinus* cap. 18. de his avibus inter alia ſic ſcribit: *Diomedeas autem volucres, quandoquidem genus earum per ſucceſſionem propaginis durare*

perhibetur, non mutatis hominibus factas, sed subtractis, credo, fuisse suppositas, sicut cerva pro Iphigenia, Regis Agamemnonis filia. Neque enim Dæmonibus judicio Dei permissis, hujusmodi præstigiæ difficiles esse potuerunt, sed quia illa Virgo postea viva reperta est, suppositam pro illa cervam esse, facilè cognitum est. Socii verò Diomedis, quia nusquam subitò comparuerunt, & postea nullo loco apparuerunt, perdentibus eos ultoribus Angelis malis; in eas aves, quæ pro illis occultè ex aliis locis, ubi est hoc genus avium, ad ea loca perductæ sunt, ac repente suppositæ, creduntur esse conversi. Quòd autem Diomedis in templum aquam rostris afferunt, & aspergunt; & quòd blandiuntur Græcigenis, alienigenas persequuntur; mirandum non est, fieri Dæmonum instinctu: quorum interest, persuadere, Deum esse factum Diomedem, ad decipien-

cipiendos homines, ut falsos Deos, cum veri Dei injuria, multos colant, &c.

Bocatius verò *lib. 9. Genealog. Deor. Cap.* XXII. *De Diomede Tydei filio pag.* 229, aliam opinionem habet de hac metamorphosi, quando ait: *sed quid sub fictionibus lateat, videndum est. Diomedem Martem vulneràsse, ideo dictum puto, quia forsan cum Hectore pugnans, qui, ob insignem ejus virtutem militarem, meritò Mars dici poterat, illum vulneravit. Sic & Venerem, quia Æneam, Veneris filium, vulneràsset. Socios autem in aves mutatos dicit Theodontius, ideò fictum, quia pyratæ effecti sunt, adeò veloci cursu, remorum suffragio discurrentes maria, ut volare viderentur; eosque Græcis servatis, reliquis nationibus fuisse infestos.*

Ad quod genus verò avium referendum maximè, ut suprà di-

dictum, dissentiunt Autores.

Plinio lib. 10. Nat. histor. cap. 44. est genus è *Fulicis*: *Nec Diomedeas* (inquit) *præteribo aves; Juba, catarrhactas vocat, eis esse dentes, oculosque igneo colore, cætero candidas, tradens. Duos semper iis duces; alterum ducere agmen, alterum cogere. scrobes excavare rostro, inde crate consternere, & operire terrâ, quæ antè fuerit egesta; in his fœtificare. Fores binas omnium scrobibus: Orientem spectare, quibus exeant ad pascua; occasum, quibus redeant. Alvum exoneraturas subvolare semper, & contrario flatu. Uno hæ in loco totius orbis visuntur, in insula, quam diximus nobilem Diomedis tumulo atque delubro, contra Apuliæ oram,* fulicarum *similes. Advenas Barbaros clangore infestant, Græcis tantùm adulantur, miro discrimine, velut generi Dio-*

me-

medis hoc tribuentes: ædemque eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt, atque purificant: unde origo fabulæ, Diomedis socios in earum effigiem mutatos.

Item *Solino* polyhiſtor. cap. 8. his verbis: *Insula, quæ Apuliæ oram videt, tumulo ac delubro Diomedis insignis est, & Diomedeas aves sola nutrit. Nam hoc genus alitis, præterquam ibi, nusquam gentium est, idque solùm poterat memorabile judicari, nisi accederent non omittenda. Forma illis penè, quæ* Fulicis, *color candidus, ignei oculi, ora dentata. Congregatæ volitant, nec sine ratione pergendi. Duces duæ sunt, quæ regunt cursum; altera agmen anteit, altera insequitur; illa ut ductu certum iter dirigat; hæc, ut instantiâ urgeat tarditatem. Hæc in meantibus disciplina est. Cùm fœtificum adest tempus, rostro scrobes ex-*

excavant, deinde, surculis inversum superpositis, texta cratium imitantur, & sic contegunt subtercavata. Et, ne operimenta desint, si fortè lignorum casas venti auferant, hanc struem comprimunt terrâ, quam egesserant, cùm puteos excavarent. Sic nidos moliuntur bifori accessu, nec fortuitò, adeò, ut ad plagas cœli metentur exitus, vel ingressus. Aditus, qui dimittit ad pastus, in ortum destinatur; qui excipit revertentes, occasum versùs est, ut lux & morantes excitet, & receptui non denegetur. Levaturæ alvum adversis flatibus subvolant, quibus proluvies longiùs auferatur. Judicant inter advenas: si Græcus est, propiùs accedunt, &, quantum intelligi datur, velut civi, blandiùs adulantur. Si quis erit gentis alterius, involant, & impugnant. Ædem sacram omni die celebrant studio hujusmodi: aquis imbuunt plumas, alísque impendiò madefactis

factis confluunt rorulentæ; ita ædem excusso humore purificant, tunc pennulis superplaudunt, inde discedunt, quasi peractâ religione. Ob hæc ferunt Diomedis socios aves factos: sanè ante adventum Ætoli Ducis nomen Diomedeæ non habebant. inde sic dictæ.

Ovidio & *Alberto Magno* eſt *Cycno* ſimilis: Ovid. XIV. Metamorphoſ. v. 507. 508. 513. 514.

Magna pedis digitos pars occupat, oraque cornu
Indurata rigent, finemque in acumine ponunt.
Si volucrum quæ ſit dubiarum forma requiris,
Ut non Cycnorum, *ſit albis proxima* Cycnis.

Albert. Magn. lib. 23. de animal. in litt. D. *Diomediæ aves ſunt, quas ad augurium vocavit Rex Diomedes. Albæ ſunt, igneis oculis, quantitate* Cygnorum, *roſtris acutis cavant molliora rupium,*

pium, in quibus nidificent, & tecta desuper ex tegulis & pulvere componunt, ad modum magni ciphi. Exitum *dirigunt ad orientem, procedunt & revertuntur ad ostium nidi dispositum ad occidentem, per aliam viam redeuntes ad casas, sed quando querulas emittunt voces, significare dicunt augures, aut ipsarum, aut Regis, Patriæ, aut utrorumque excidium. Hæ aves, ut quidam dicunt, Græcis accedentibus blandiuntur, & omnes alias impugnant nationes, ad suos nidos venientes.*

Servio, Stephano Grammatico, Isidoro, nec non *Salmasio*, teste *Jonstonio*, histor. nat. de avibus, est genus *Ardeæ*.

Bellonio, *Onocrotalus* sive *Pelicanus*, Aldrov. lib. 19. ornithol. *Suida*, *Ciconia*, aut huic similis Schott. phys. curios. pag. 1173.

Item ipse curiosus *Schottus* existimat,

ſtimat, fuiſſe *Ciconiis* aut *Ardeis* ſimiles; quem Virum aliàs lynce perſpicaciorem miror, quòd ex ſola conjectura hanc avem *Ciconiis* aut *Ardeis* ſimilem eſſe putet, cùm tamen eas nunquam viderit.

Tandem *Aldrovandus* aliquomodo rectiùs, prout ab Ornithologo (: ipſe enim non vidit :) accepit, deſcribit, dum ait: *Deſcribit noſtram avem* Diomedeam *Ornithologus, prout amicus quidam ejus, qui illis in inſulis vixerat, ei retulit. In Diomedis inſulis*, inquit *aves quædam raræ, vulgo* Artennæ *dictæ, nec alibi reperiuntur, ut amicus quidam, qui in illis aliquandiu habitavit, quantum meminiſſe poterat, nobis per literas ſignificavit. Fatebatur autem, omnium exactè ſe meminiſſe. Magnitudine*, inquit, *ſunt, quâ gallinæ, ſatìs corpulentæ, ſed collo & cruri-*

cruribus longiusculis; color eis fuſcus, vel cinereus obſcurus, & (niſi fallor) non nihil albi habent ſub ventre, ut columbi ſylveſtres, quandoque (mea avis tota ferè prona candicat), roſtrum prædurum, & aduncum, ut aquila ferè: non adeò tamen colore egregiè rubrum, ſi bene memini (ego ſanè hoc eum non bene meminiſſe exiſtimo; nam id in mea ave luteum eſt, præter uncum qui nigricat) oculi formoſi, igneo colore, non admodum magni. Vidi enim aliquando unam, quæ virgâ percuſſa in capite oculos aperiebat, & clamabat: ſed mox recludebat, cùm lucem ſolis ferre non poſſet. Et *rurſus: color earum non ſimpliciter albus eſt, ut* Plinius *ſcribit, ſed ad cinereum vergens, ut in fulicis (larorum generis) etiam, quibus eas comparat; dentatæ an ſint, non obſervavi.* Ro*ſtrum ſanè habent validum, & longiuſculum.* Hæc *ille, quæ exactè ferè avi*

vi meæ, cujus iconem exhibeo, conveniunt, quæ, nisi rostrum haberet aduncum, non ineptè quis, eam ex arorum majorum genere esse judicaret: adeò hos cum toto corpore, tum lis potissimum, refert; pedes ejusdem coloris sunt, cujus rostrum: sicuti ibiæ quoque: hactenus *Aldrovandus*; ex quo & non nullis suprà citatis Autoribus breviter collegit, quæ *Jonstonius* habet in histor. natural. de avibus pag. m. 128, quæ tamen non carent dubiis.

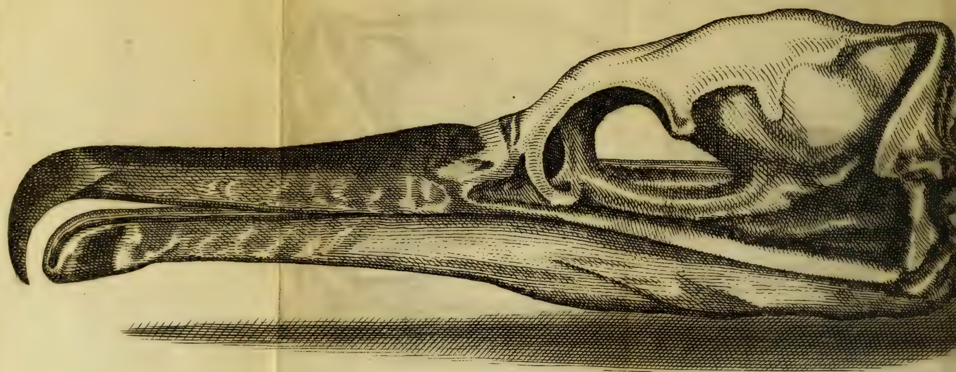
Unde sepositis de hac ave fabulis & erroribus, dico, quòd non sit *Onocrotalus*, non *Fulica*, non *Ciconia*, non *Cygnus*, nec ex horum genere. Non habet etiam, ut *Fulica*, *in fronte notam*, quibus ideò fortassis *Plinius* & *Solinus* similem dixerunt. vid. *Aldrov.* in descript. non *dentes*, ut suprà *Plinius*, & ex eo *Solinus* habet.

non

non *ungues aduncos* vid. *Aldrov.* in victu, *color* etiam, ut *Plinius* habet, *non est albus*, sed est avis aquatica palmipes sui generis.

Avis, quæ Muséum meum ornat, colore tota est cinerea, alæ verò aliquantulum obscuriores, venter non nihil ad albedinem tendit, longa spithamarum II palmam I, lata spithamar. II. Oculi orbitæ (: oculi enim sunt exsiccati:) quo ad proportionem avis parvæ, crura II digit. longa, lutea, ut & digiti unguiculis parùm uncis præditi, rostrum etiam cum unco luteum, & satìs validum, trium ferè digitorum longum, corvi aquatici more, incurvum (talis corvus Anno 1666. & 67. in nostro tractu Hildesheim. est transfossus, aliàs his oris peregrinus, unde in principio à paucis cognitus, cujus cranium

Fig. B.

um ad me missum est, in quo
rtè, præter ossiculum trium di-
torum longum ex occipitio na-
m, quod tenue, latiusculum
ortu sensim in acutum mucro-
em gracilescens à *Schwenckfeldio*
bservatum, & nullâ alia avi,
uod sciam, commune, maximè
iratus sum, narium meatuum
ngustiam, est enim avis magna,
d minimæ avis nares imò Regu-
illos superant. Hujus cranii
figiem, tum propter narium
ngustiam, tum propter simili-
udinem rostri, quam aliquomo-
o habet cum *Ave Diomedea*, ap-
onendam esse existimavi.)

Fig. B.

Est etiam peculiare quid in u-
raque mandibula observatu di-
num, quòd non constent, ut
liarum avium rostra, ex osse
ontinuo, sed duobus; uncus
enim

enim alteri offi, non aliter, ac unguis digito, eft annexus, inferiori verò mandibulæ triangulare os eft adjunctum cum cavitate, quæ excipit linguam; in apice verò foramen confpicuum, quod excipit forfan unci acumen; Nares aliàs, contra avium proprietatem, habet prominentes, amplis odorandi meatibus prædi-tos, colore & duritie corneos, longitudine unius digiti: Quoniam autem meliùs hæc in figuris apparent, quàm poffunt defcribi, tres additæ funt imagines, quarum prima exhibet totam avem, altera caput & roftrum ad juftam magnitudinem, tertia verò pedem itidem juftâ magnitudine.

Fig. I. II. III.

Licèt autem hæc avis aliquot jam annos exficcata fit, tamen, inftar

Fig. 1.

Fig. 11.

Fig. III.

inſtar anatum Turcicarum, moſchum redolet.

His lubet addere ex *Aldrovando*, uſum in cibo & medicina: *Artennæ caro* (inquit) *in cibum non venit, propter virus piſcium, quod reſipiunt. Evadunt autem immodicè pingues, ita, ut viſæ aliquando ſint, quæ præ pinguedine pedibus ſe ſuſtinere non poſſent. Ex hoc pingui unguentum fit colore croceum, odore graviſſimo, nervorum morbis ſalubre, convulſioni, arthritidi, iſchiadi, omnibusque defluxionibus frigidis, & multis aliis malis, quæ humores frigidi procreârunt; Egregiè enim calefacit, ideoque morbis calidis non ſolùm inutile, ſed etiam noxium. Canonicum quendam ejus loci olim quotidie hoc unguento ventriculum ſibi inungere ſolitum ajunt, ut meliùs concoqueret. Deplumatas exenteratasque aves in ſole ſuſpendunt, & adipem deſtillantem colligunt.*

Ad volatum, morem, nidum incubatum, vocem, quod attinet, tam diu contenti erimus illis, quæ de iis ſuprà citati Autores memorant, donec tandem illius loci incolæ, vel accolæ, toti orbi literato, qui absque dubio hoc avidè expetit, certiora communicent. Cùm & ego ſimilia petere vellem ab amico, qui erat chirurgus celeberrimus, à quo hæc avis rara erat miſſa, quæ ipſi eſſent nota, ecce ſubita mors, quæ ipſum abſumſerat, ſpem meam fruſtrabatur.

Hæc ſunt illa, Vir Clariſſime, quæ Te celare nec volui, nec debui, de hac ave perrara collectanea rara; Rarior tamen adhuc eſt ejus vera effigies, quam ex Muſéo meo obſcuro, ſed Tuâ autoritate claro, addendam eſſe autumavi.

Diſſer-

Diſſertatio hæc forſan, Tibi in ſumma illa occupatione, Viro Curioſo, & rerum exoticarum æquo Cenſori inſcripta & dedicata, efficiet, ut poſthac complures alii Curioſi Viri diligentiùs in hanc avem inquirant.

Sed manum de tabula. Religio mihi enim eſt TE pluribus tenere. Ignoſcere interim TE velim diſſertationi forſan juſto longiori. Epiſtola enim, diſertiſſimo Romuli nepotum, Tullio teſte non erubeſcit.

Fac valeas, Vir bono publico nate, Academiæ & ſtudioſorum juvenum publicæ utilitati, & ſplendori nunquam ſatìs laudandi Collegii naturæ Curioſorum, Tuamque illam ſingularem in me benevolentiam porrò poſthac conſerves. Quod

votum meum ut pondus habeat, Deum O. M. veneror pro Tua Tuorumque salute!

Dabam Hildes. d. XII. *Aug.*

A. C. MDCLXXII.

IN-

INDEX
RERUM
ET
VERBORUM.

* *Notati sunt Autores allegati.*

A.

B.

C.

D.

Non

K.

L.

M.

Num-

N.

O.

P.

R.

S.

Schwenck-

INDEX.

FINIS.

